

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisy toisen asteen oppilaitoksissa

Erkinjuntti, Hanna

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisy
toisen asteen oppilaitoksissa

Hanna Erkinjuntti
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2016

Hanna Erkinjuntti

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisy toisen asteen oppilaitoksissa

Vuosi 2016

Sivumäärä 159

Opinnäytetyö pyrkii vastaamaan kysymyksiin siitä minkälaiset tekijät altistavat väkivaltaiselle radikalisoitumiselle ja minkälaisin keinoin sitä tulisi ehkäistä. Lisäksi tarkastellaan mahdollisia radikalisoitumisprosessin ulkoisia tunnusmerkkejä ja pohditaan, miten havaittuun tai epäilytyyn väkivaltaisen radikalisoitumisen merkkeihin tulisi puuttua. Työssä kartoitetaan myös, minkälaista viranomaisyhteistyötä kaivataan eri tahojen kanssa radikalisoitumiseen puuttumisessa. Työ käsittelee myös radikalisoitumisprosessia pyrkien löytämään keinoja, joilla puuttua siihen rakentavasti ja leimaamista välttämällä.

Turvallisuuden teemaan aihe kytkeytyy siten, että yhteiskunnallinen polarisaatio on yksi sen sisäistä turvallisuutta ja eheyttä uhkaava tekijä. Yhteiskunnan turvallisuuteen aihe kytkeytyy myös sosiaalisen rikosentorjunnan näkökulmasta. Aiheesta on olemassa paljon aiempaa tutkimusta, mutta sekä konkreettisia puuttumisen keinoja että niistä tehtyä tutkimusta on vähemmän. Opinnäytetyö pyrkiiinkin paikkaamaan tätä aukkoa, olemaan askel konkreettisempaan suuntaan ja luomaan pohjaa jatkotutkimukselle sekä uusille ratkaisuille.

Vastauksia tutkimuskysymyksiin etsittiin perehtymällä aiempaan, terrorismiä ja väkivaltaista ekstremismistä koskevaan tutkimukseen, sekä haastatteleamalla väkivaltaisen ekstremismin parissa työskenteleviä asiantuntijoita. Lisäksi toteutettiin verkkokysely Helsingin alueen toisen asteen opettajille koskien sitä, minkälaista tietoa ja apua he kaipaavat aiheen tiimoilta.

Asiantuntijahaastatteluiden tulokset olivat hyvin yhteneviä aiemman tutkimuksen kanssa. Opettajakyselyn tulosten perusteella aiheen tuntemus on hyvin vaihtelevaa ja opettajat tarvitsevat tietoa aiheesta sekä keinoja puuttua havaittuihin huolestuttaviin merkkeihin. Lisäksi he kaipaavat neuvoa ja tukea niiden tulkinnessa sekä asian hoidossa. Keskeistä ole, että monet vastaajat eivät tienneet, keneltä kysyä neuvoa. Tällä hetkellä moni jää huolineen yksin, vaikka ilmiöön puuttumiseen vaaditaan laajaa yhteistyötä. Yhteistyö koulujen sisällä opetushenkilökunnan ja opiskeluhoillon välillä oli kyselyn perusteella vaihtelevaa ja haasteellista. Myös koulujen ja viranomaisen välisessä tiedonkulussa oli paljon ongelmia. Ongelman taustalla ovat tiukka salassapitovelvollisuus sekä tiedon puute tahoista, joilta saada apua.

Tutkimus tuotti paljon tietoa ja sen aikana tuli ilmi lainsäädännöstä johtuvia rajoitteita. Koska kyselyn tulosten perusteella konkreettisille työkaluille ja tiedolle oli akuutti tarve, muodostui työn tuotokseksi ehdotus puheeksioton mallista, joka perustui tutkimuksen aikana kerättyyn tietoon. Työn konkreettinen tuotos on luonnos toisen asteen opettajille suunnatusta tietopakettista sekä puheeksioton mallista.

Jatkotutkimuksen aiheita syntyi useita. Näistä keskeisimmät ovat puheeksioton mallin toimivuuden testaaminen ja sen jatkokehitys, tiedonkulun kehittämien tilanteessa, jossa laki asettaa tiedonkululle merkittäviä rajoitteita sekä koulujen sisällä että koulujen ja viranomaisten välillä sekä kysymys siitä, mikä on paras muoto väkivaltaiseen ekstremismiin ja sen ehkäisyyn liittyvän koulutuksen tarjoamiselle kouluyhteisöille.

Asiasanat: väkivaltaisen radikalisoituminen, väkivaltaisen ekstremismi, sosiaalinen rikosentorjunta, radikalisoitumisprosessi, toimintamalli

Hanna Erkinjuntti

Prevention of Violent Radicalization in Upper Secondary Schools

Year	2016	Pages	159
------	------	-------	-----

The main aim of this thesis is to investigate which factors can cause radicalization. It seeks to find out good ways to prevent radicalization. The thesis also examines what happens during the process of radicalization, investigates the possible visible signs of an ongoing radicalization process and seeks to discover ways to intervene in a manner that is both constructive and non-stigmatizing. The thesis also examines what kind of co-operation is needed amongst official authorities, schools and others working with youngsters in regard to this issue.

The link between this thesis and the wider theme of security is that societal polarization can threaten the integrity and internal security of society. The topic of thesis is also connected to the framework of social crime prevention. A lot of research has been conducted about terrorism and violent extremism, but despite this, in Finland there are not many practical tools of intervention and research on them. The thesis aims to fill this gap and be amongst the first steps taken to this direction, participating in the creation of a basis for future research and new solutions.

The answers to the research questions have been sought from previous research and also by interviewing experts whose work involves encounters with violent extremism and prevention of it. Besides the interviews, a web survey was conducted to teachers of upper secondary schools in Helsinki area in order to find out what kind of help and advice they need concerning violent extremism.

The results of the interviews were very consistent with the previous research. The results of the web survey revealed that the level of knowledge about this topic varies widely and that the teachers need more information about it. They also need tools to handle situations where potential signs of radicalization appear in school environment. The main discovery was that many of the respondents did not know who to turn to in order to receive help and advice. There also appear to be problems with co-operation and exchange of information within schools and between schools and the police. It seems that the current confidentiality obligation based on law creates obstacles for efficient handling of this issue.

The concrete product of this thesis is a draft of an information package completed with a discussion model on how to bring the topic up with a student, the basic knowledge about violent extremism, radicalization process and about three main radical movements operating in present-day Finland. The main suggestions for future research are the testing of discussion model and its further development, the development of information exchange considering legal requirements and finding an efficient way to distribute knowledge and training to educational communities about violent extremism and radicalization.

Keywords: violent radicalization, violent extremism, social crime prevention, radicalization, radicalization process, discussion model

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Väkivaltainen ekstremismi, terrorismi, radikalisoituminen - katsaus käsitteisiin	8
3	Teoreettiset perusteet ja käytetty kirjallisuus	12
	3.1 Teoreettinen viitekehys.....	12
	3.2 Käytetty kirjallisuus	14
4	Tutkimuskysymykset ja näkökulma aiheeseen	16
	4.1 Tutkimuskysymykset.....	16
	4.2 Rajaukset	16
	4.3 Tutkimusaineiston kerääminen	17
	4.4 Aineiston analysointi.....	18
	4.5 Tutkimusetiikka	19
	4.6 Tutkimusprosessin kuvaus	19
5	Väkivaltainen ekstremismi ja terrorismi Suomessa	20
	5.1 Väkivaltaisen ekstremismin lyhyt historia Suomessa.....	21
	5.2 Poliittisesti perusteltu väkivaltainen ekstremismi	21
	5.3 Uskonnolla perusteltu väkivaltainen radikalismi	34
	5.4 Yksinäiset toimijat	44
6	Väkivaltaisen radikalisoitumisen taustat ja ilmenemismuodot	49
	6.1 Syitä radikalisoitumiseen	49
	6.2 Radikalisoitumisprosessi	53
	6.3 Radikalisoitumisen merkkejä.....	59
7	Empiirisen osuuden tiedonkeruu	67
	7.1 Asiantuntijahaastattelut	67
	7.1.1 Väkivaltaiselle radikalisoitumiselle altistavat tekijät	69
	7.1.2 Parhaat keinot radikalisoitumisen ehkäisemiseksi	72
	7.1.3 Radikalisoitumispäilyihin puuttuminen leimaamista välttämällä	75
	7.1.4 Muutoksen suunta väkivaltaisen radikalisoitumisen suhteen	77
	7.1.5 Sana on vapaa.....	80
	7.1.6 Yhteenvedo haastattelujen tuloksista	80
	7.2 Kysely toisen asteen opettajille	86
	7.2.1 Minkälainen tieto on eniten avuksi?.....	87
	7.2.2 Minkälainen tiedonvaihto koulujen ja viranomaisten välillä olisi hyödyllisintä?.....	89
	7.2.3 Missä muodossa tieto tästä aiheesta hyödyttäisi eniten opettajia?	91
	7.2.4 Paras keino jakaa väkivaltaista radikalisoitumista koskevaa tietoa	92
	7.2.5 Toiveet koskien opiskeluholloilta saadun tuen laatua	93
	7.2.6 Sana on vapaa.....	96

	7.2.7 Yhteenveto kyselyn tuloksista	98
	7.3 Synteesi	101
8	Toimintamalli	107
	8.1 The Radicalisation Awareness Network (RAN)	107
	8.2 The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence	110
	8.3 FBI	110
	8.4 Parhaat palat	112
9	Tutkimuksen tulokset	115
	9.1 Minkälaiset tekijät altistavat väkivaltaiselle radikalisoitumiselle?	115
	9.2 Mitkä ovat hyviä keinoja ehkäistä radikalisoitumista?	117
	9.3 Mitkä ovat radikalisoitumisprosessin tunnusmerkkejä?	119
	9.4 Miten havaittuun tai epäiltyyn väkivaltaisen radikalisoitumisen merkkeihin tulisi puuttua?	122
	9.5 Ehdotus puheeksioton mallista radikalisoitumisepäilyjen herätessä	122
	9.6 Pohdintaa koulujen ja viranomaisten tiedonkulun kehittämistä	126
	9.7 Ehdotuksia jatkotutkimukselle	131
10	Johtopäätökset	132
	Lähteet	135
	Taulukot	142
	Liitteet	143

1 Johdanto

Miksi väkivaltainen ekstremismi ja sen ehkäisy? Opinnäytetyön idean siemen alkoi itää keväällä 2015 erään toisen, terroristijärjestö ISIS:in suhteita sen hallitseman alueen lähimaihin käsittelevän kurssitehtävän myötä. Järjestö oli jo pitkään ollut uutisista tuttu tekemistään raakuuksista, ihmisoikeusloukkauksista ja tehokkaasta rekrytoinnistaan ympäri maailman. Jo pidempään oli herättänyt ihmetystä myös se, miksi raa'asta väkivallasta tunnettu järjestö vetää niin sanottuja tavallisia ihmisiä riveihinsä. Miten aiemmin tavanomaista elämää viettäneestä ihmisestä sukeutuu äärijärjestön kannattaja ja radikaalien, vihamielisten ajatusten levittäjä? Mitä tällaisessa metamorfoosissa tapahtuu? Kurssitehtävä johti perehtymään järjestön ideologiaan, juuriin ja toimintaan syvemmin, mutta jätti radikalisoitumista, ääriliikkeeseen liittymistä ja väkivallan oikeuttamista koskevat kysymykset vaille vastausta.

Syyriassa on kirjoitushetkellä viisi vuotta riehunut sisällissota, jossa on mukana useita osapuolia hallituksesta oppositioryhmiin ja jonka jännitteet kulkevat sekä alueella asuvien erilaisten etnisten ja uskonnollisten ryhmien sekä islamin kahden päähaaran, shiiojen ja sunnien välillä. (Salehzadeh 2013, 2.) Syksyllä 2015 Eurooppaan ja Suomeen virtasi ennätysmäärä Syyrian sota ja muiden Lähi-Idän maiden levottomia oloja pakenevia turvapaikanhakijoita. Euroopan Unionin rajaviranomainen Frontex tiedotti elokuussa 2015 verkkosivuillaan, että EU:n rajoille on saapunut 107 500 ihmistä yhden kuukauden aikana, mikä on kolminkertainen määrä verrattuna edellisvuoden heinäkuuhun, ja että kyseessä on hätätilanne. (Frontex 2015.) Helsingin Sanomien analyysissä tilannetta kuvailtiin suurimmaksi Eurooppaa kohdanneeksi pakolaiskriisiksi sitten toisen maailmansodan. (Huusko 2015). Pakolaiskriisin myötä heräsi myös kautta Euroopan pelko ISIS-liikkeen leviämisestä Eurooppaan joko kotimaissaan toimivien, väkivaltaisesti radikalisoituneiden tai Syyriasta palaavien taistelijoiden kautta. (Der Spiegel Online International 2015). Rekrytointi on kohdistunut eritoten Euroopassa kasvaneisiin, alle 30-vuotiaisiin nuoriin. (Kirkon Ulkomaanapu 2015; YLE 2015c.) Suojelupoliisi tiedotti marraskuussa 2015, että Suomessa on ryhmittymiä, joilla on potentiaali terroristisiin tekoihin ja ilmoitti Suomea koskevan terrori-iskun uhan kohonneen hieman. (Passi 2015; YLE 2015a.).

Nämä tapahtumat puolestaan ovat puolestaan aktivoineet sekä äärioikeistoa että tavallisia kansalaisia. (Vuoripuro 2015; Rissanen 2015.) Kautta Suomen on perustettu katupartioita, joiden päämäärä on turvata nimenomaan suomalaisia ja joiden joillakin jäsenillä on väkivaltarikostaustaa. On järjestetty mielenosoituksia, joissa Suomen rajoja vaaditaan suljettaviksi ja vastaanottokeskuksiin on tehty polttopulloskuja. (Aalto 2015; Helsingin Sanomat 2015.) Lisäksi syksyjen 2015 ja 2016 välillä on mediassa keskusteltu pakolaiskriisin lisäksi esimerkiksi vihapuheen lisääntymisestä, rasismien noususta sekä äärioikeiston voimistumisesta. (Silvander 2015; Mykkänen 2016.) Tilanne kääntyi syyskuussa 2016 vakavampaan suuntaan, kun yksi henkilö loukkaantui ja myöhemmin kuoli osoitettuaan paheksuntaansa Suomen vastarintaliikkeen

mielenosoitusta kohtaan ja sen seurauksena jouduttuaan erään liikkeen jäsenen väkivallan kohteeksi. (Blencowe 2016.)

Tämän kehityksen myötä työn alkuperäinen idea on laajentunut kattamaan myös äärioikeiston sekä yksinäiset toimijat (koulusurmaajat). Tämä laajennus perustuu suojelupoliisin arvioon Suomessa vuoden 2015 lopulla eniten vaikuttavista ääriyhdistyksistä, joten niiden huomioiminen uskonnolla perustellun ekstremismin lisäksi on perusteltua. (Sisäministeriö 2015a.) Tässä työssä käsitellyt ääriyhdistykset on jaoteltu sisäministeriön väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsauksesta 2/2015 noudatellen, eli puhutaan uskonnolla perustellusta ja poliittisin syin perustellusta väkivaltaisesta radikalismista sekä yksittäisistä toimijoista.

Edellä esitettyjen syiden lisäksi aihe on valittu, koska kysymykset siitä, mitä on väkivaltainen radikalisoituminen ja miten sitä voidaan - vai voidaanko - ehkäistä, minkälaisia syitä on äärijärjestöön liittymisen taustalla ja onko ylipäänsä mahdollista löytää tehokas keino mainitun metamorfoosin katkaisuun, ovat kiinnostavia ja työn tekijää paljon pohdituttaneita. Kiinnostava on myös kysymys siitä, onko mahdollista tarjota rakentavampia, vähemmän radikaaleja keinoja ja kanavia vaikuttamiselle. Aihe on haastava, kiinnostava ja opinnäytetyön aiheena mielekäs. Turvallisuuden teemaan aihe kytkeytyy laajassa näkökulmassa eli yhteiskunnan turvallisuuden ja sisäisen eheyden tukemisen kautta. Toisen asteen oppilaitosten kontekstissa tämä tarkoittaa kysymystä siitä, miten voidaan edistää nuorten pysymistä normaalin yhteiskunnan piirissä ja ehkäistä ääriliikkeisiin liittymistä. Suomessa tapahtuva ääriliikehdintä toisistaan maltillista, mutta potentiaalia siihen on ja juuri siksi tilanteeseen on pyrittävä vaikuttamaan ehkäisevästi sen ollessa vielä vähäistä.

Työtä suunnitellessa kävi ilmi, että teoreettista tietoa ilmiöstä on olemassa paljon, mutta konkreettisia työkaluja sen käsittelyyn on toistaiseksi vähän. Tätä aukkoa pyritäänkin tällä opinnäytetyöllä korjaamaan. Ilmiö on hyvin monimutkainen ja monitasoinen, joten on selvää, ettei sitä yhdellä opinnäytetyöllä ratkaista. Valmiiden ratkaisujen tarjoamisen sijaan työ pyrkii olemaan pieni askel konkreettisempaan suuntaan ja luomaan osaltaan pohjaa jatkotutkimukselle sekä uusille ratkaisuille.

2 Väkivaltainen ekstremismi, terrorismi, radikalisoituminen - katsaus käsitteisiin

Mitä on väkivaltainen radikalisoituminen? Entä terrorismi? Tässä luvussa käydään läpi keskeisiä käsitteitä ja niiden kytkeytymistä toisiinsa yleisellä tasolla. Ääriliikkeitä koskevat käsitteet esitellään ja avataan selkeyden vuoksi ääriliikkeiden kuvausten yhteydessä.

Laitisen ja Lumion määritelmän mukaan **terrorismi** on poliittisen väkivallan yksi muoto, jossa väkivaltaisoin keinoin pyritään tuottamaan yhteiskunnallisia muutoksia. Olennainen piirre terrorismille on omaan päämäärään pyrkiminen tekojen tuottamien reaktioiden kautta, esimerkiksi luomalla pelkoa. (Laitinen & Lumio 2009, 22.)

Pelko ja poliittisuus kytkeytyvät erottamattomasti terrorismin käsitteeseen. Malkin ja Paastelan mukaan sana terrorismi pohjautuu latinan kielen sanaan *”terrere”* eli *”pelotella”*, joka on päätyntä länsimaisiin kieliin ranskan kielen kautta 1300-luvulla. Sanalla on 1700- ja 1800-luvuilla ollut jopa positiivinen merkitys, Esimerkiksi 1800-luvun lopussa valtionjohdon ulkopuolella toimi henkilöitä, jotka pyrkivät muuttamaan vallitsevaa järjestystä poliittisia päättäjiä murhaamalla. Nämä henkilöt käyttivät itsestään sanaa terroristi, sillä he katsoivat taistelevansa ylevien poliittisten päämäärien puolesta. (Malkki & Paastela 2007, 22 - 24.)

Malkin ja Paastelan mukaan sana on saanut negatiivisen merkityksen toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan mennessä. Tuolloin siirtomaavallan alaiset maat taistelivat maidensa itsenäisyyden puolesta ja siirtomaavallan laillisuutta kyseenalaistettiin voimakkaasti. Itsenäisyyden puolesta taistelleet nationalistiset ryhmät kutsuivat itseään mieluummin vapaustaistelijoiksi kuin terroristeiksi. Näin ollen syntyi tarve luoda käsitteellinen ero oikeutetun itsenäisyystaistelun ja sellaisten väkivaltakampanjoiden välille, joita länsimaat eivät voineet hyväksyä. (Malkki & Paastela 2007, 22 - 24.)

Malkki ja Paastela jatkavat, että terrorismin käsitteellä on myös nykyään vahva moraalinen leima. Nykypäivänä terrorismilla viitataan toimintaan, jolla on poliittiset päämäärät ja jota pidetään epäoikeudenmukaisena ja moraalisesti kyseenalaisena. Toisin sanoen, toisen osapuolen nimittäminen terroristiksi on usein luonteeltaan tuomitseva teko. Tämän nimityksen saamista ohjaavat usein taustalla vaikuttavat poliittiset intressit ja tietyn ryhmän moraalikäsitteet. (Malkki & Paastela 2007, 25.)

Entä sitten **väkivaltainen ekstremismi** ja sen suhde terrorismiin? Sisäministeriö määrittelee asian näin: *”Väkivaltaisella ekstremismillä tarkoitetaan sitä, että väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, siihen kannustetaan tai se oikeutetaan aatemaailmalla perustellen. Väkivaltainen radikalisoituminen on prosessi, jonka myötä yksilöt päätyvät käyttämään väkivaltaa tai uhkaamaan sillä, kannustamaan siihen tai oikeuttamaan sen aatemaailmalla perustellen. Aatemaailmalla tarkoitetaan jaettuja ajatusrakennelmia, joiden lähtökohtina ovat tulkinnat ihmisryhmistä, maailmasta, uskonnosta, ihmisten ja valtioiden välisistä suhteista, ihmisarvosta, pyhästä sekä ei-pyhästä tai vastaavista sekä yksilön toimintaa ohjaavista uskomuksista.* (Sisäministeriö 2016, 11).”

Kirkon Ulkomaanapu puolestaan määrittelee väkivaltaisen radikalisoitumisen yksilötason prosessiksi, johon liittyy aatemaailman muuttumista eri tekijöiden vaikutuksesta mustavalkoisemmaksi. Prosessi johtaa sen mukaan siihen, että 1) yksilö hyväksyy väkivallan vaikuttamiskeinona ja se 2) voi myös johtaa väkivaltaiseen ekstremismiin. (Kirkon Ulkomaanapu 2015).

Sisäministeriön mukaan laissa määriteltyjen terrorismirikosten ja väkivaltaisen ekstremismin välinen suhde ei ole yksiselitteinen, sillä väkivaltainen ekstremismi ei ole oikeudellinen käsite. Kytkös syntyy kuitenkin aatemaailman kautta: terroristisina arvioivat teot tai tekoihin liittyvät suunnitelmat kumpuavat aatemaailmasta eli täten ovat myös väkivaltaista ekstremismia. Tätä ajatusta jatkaen sisäministeriö päätyy toteamaan, että kaikki aatemaailmalla perusteltu väkivalta on väkivaltaista ekstremismia, jolloin terrorismi on väkivaltaisen ekstremismin äärimmäinen muoto. (Sisäministeriö 2016, 12.). Myös Laitisen ja Lumion mukaan väkivaltainen radikalisoituminen ei välttämättä tarkoita väkivallan käyttöä, vaan väkivaltainen radikalisoituminen voi enemmänkin toimia esiasteena terrorismiin siirtymiselle. (Laitinen & Lumio 2009, 22.) Kirkon Ulkomaanapu tiivistää tämän ajatuksen hyvin todetessaan että ”*terrorismi on aina väkivaltaista ekstremismia mutta ekstremismi ei ole aina terrorismia*”. (Kirkon Ulkomaanapu 2015). Nämä kolme määritelmää on valittu työn pohjaksi, sillä ne tiivistävät asian selväsanaisesti ja auttavat hahmottamaan näiden kahden ilmiön välistä yhteyttä. Määritelmä on visualisoitu kuvassa 1.

Kuva 1: Määritelmät

Väkivaltaisen ääriajattelun määritelmä on saanut myös kritiikkiä. Koivulaakso, Brunila ja Andersson huomauttavat, että vaikka määritelmä on sinänsä pätevä, se ohjaa niputtamaan ääriajattelun kategoriaan kuuluvat ilmiöt helposti yhteen. Tällöin liikkeiden ja ilmiöiden väliset erot ja suoranaiset ristiriidat häviävät näkyvistä ja niiden voidaan helposti ajatella olevan ytimeltään samanlaisia, ulkoasun vain vaihdellessa. (Koivulaakso, Brunila & Andersson 2012, 19.)

Radikalismi puolestaan on Laitisen ja Lumion määritelmän mukaan oppi, joka pyrkii perinpohjaisiin muutoksiin yhteiskunnassa käytäntöjen ja politiikan kautta. Taustalla on halu haastaa yhteiskunnassa vallitsevat normit ja saada muut tukemaan omia ajatuksia. (Laitinen & Lumio 2009, 21). He jatkavat, ettei radikalisoituminen automaattisesti tarkoita väkivallan käyttöä, vaan toisistaan tulee erottaa radikalisoituminen ja väkivallan käytön hyväksyvä radikalisoituminen. (Laitinen & Lumio 2009, 11.) Radikalisoituminen itsessään ei ole väärin ja oikein kana-voituna se voi olla yhteiskuntaa eteenpäin vievä voima. Rajan voidaankin katsoa kulkevan siinä pisteessä, jossa väkivalta hyväksyttynä keinona astuu kuvaan. Toivo Nygård määrittelee

radikalismien syyksi, että sen päämääränä on muuttaa poliittisia ja sosiaalisia suhteita, uskonnollisia käsityksiä, moraalisia ja esteettisiä arvostuksia, yleisesti ottaen vallitsevia oloja ja katsomuksia jyrkällä ja ainakin joltakin kannalta perinpohjaisella tavalla. Radikalismi pyrkii vahvistumaan taloudellisilla ja sosiaalisilla epävarmuusalueilla tai ryhmissä, jotka on syrjäytetty normaalista poliittisesta yhteistyöstä. (Nygård 1982, 1-2.)

Clark McCauley ja Sophia Moskalkenko määrittelevät **poliittisen radikalisoitumisen** muutokseksi uskomuksissa, tunteissa ja toimissa siihen suuntaan, joka tukee toista poliittisen konfliktin osapuolta. (Kaplan, Löw & Malkki. 2015, 70.)

Mobilisaatio on FBI:n määritelmän mukaan prosessi, jossa radikalisoitunut yksilö valmistautuu käyttämään väkivaltaa omien päämääriensä ja uskomustensa edistämiseksi. Oleellista on, että mobilisaatio on yleensä ennalta suunniteltua ja sen kohteella on usein tekijän aatteen näkökulmasta symbolista arvoa. (FBI 2016, 16.)

Väkivallan hyväksyntä kuuluu siis oleellisesti väkivaltaisen ekstremismin, terrorismin ja väkivaltaisen radikalisoitumisen käsitteisiin. Asiaa päinvastaisesta suunnasta tarkastellen voidaan sanoa, etteivät radikaalit ajatukset ja äärimmäiset mielipiteet automaattisesti kulje käsi kädessä väkivallan kanssa. Ääriajattelua tutkailtaessa onkin siis otettava huomioon, mikä on sen suhtautuminen väkivallan käyttöön omien päämäärien edistämiseksi, sillä oleellinen ero kiteytyy juuri tähän.

Tässä työn puitteissa ääriliikkeitä käsitellään väkivaltaisen ekstremismin nimikkeellä, joka toimii kattokäsitteenä poliittisesti perustellulle ekstremismille, uskonnolla perustellulle ekstremismille ja yksinäisille toimijoille. Käsitteiden kytkeytyminen toisiinsa esitellään kuviossa 2. Jaottelu perustuu sisäministeriön julkaisuun ”*Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2/2015*”, jonka mukaan Suomen ekstremististen liikkeiden kärjen muodostavat poliittisesti perusteltu ekstremismi painottuen äärioikeistoon, uskonnolla perusteltu ekstremismi painottuen väkivaltaiseen jihadismiin sekä yksinäiset tekijät. (Sisäministeriö 2015a, 9.) Nämä liikkeet esitellään tarkemmin tässä luvussa 5.

Kuva 2: Väkivaltainen ekstemismi

Työn nimessä taas puhutaan väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisystä, sillä työ pyrkii puuttamaan nimenomaan radikalisoitumisprosessiin, selvittämään mitä kaikkea siihen sisältyy ja onko sillä ulospäin näkyviä merkkejä.

3 Teoreettiset perusteet ja käytetty kirjallisuus

Tässä luvussa esitellään työn teoreettinen viitekehys sekä sen taustalla olevat aiemmat tutkimukset, tutkimuskysymykset sekä keinot vastausten etsimiseksi niihin. Käytetty kirjallisuus esitellään alaluvussa 3.2.. Lisäksi luku kattaa tutkimusetiikan sekä kuvauksen tutkimusprosessista. Laurea-ammattikorkeakoulu määrittelee opinnäytetöiden yhdeksi tavoitteeksi, että opiskelijan on kyettävä kehittämään työelämää tutkimuksellisesti, mikä käytännössä voi tarkoittaa esimerkiksi uutta ratkaisua, työkuluttuuria, toimintamallia tai tuotetta. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2016.) Tämä työ onkin yhdistelmä teoriaa ja käytäntöä, teoriasta johdettua käytännön sovellusta konkreettiseen ongelmaan.

3.1 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön toteutus on yhdistelmä laadullista ja konstruktivistista tutkimusta ja sen näkökulma aiheeseen kytkeytyy laajemmin sosiaalisen rikosentorjunnan viitekehukseen. Tämän mielessä pitäen käydään tässä alaluvussa läpi ensin teoreettinen viitekehys ja sen jälkeen avataan aiempia tutkimuksia sekä työn kytkeytymistä niiden jatkumoon. Tässä esitellyt teorialähteet voi nähdä käsillä olevan työn kulmakivinä, joita täydentävä kirjallisuus esitellään alaluvussa 3.2..

Työ on perimmäiseltä luonteeltaan laadullinen, sillä sen tavoite on Tuomen ja Sarajärven määritelmää noudatellen kuvata ja ymmärtää erästä aikamme ilmiötä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87). Tämä näkyy myös menetelmissä, sillä aineistokeruumenetelmät - haastattelut sekä dokumentteihin perustuva tieto - ovat Tuomen ja Sarajärven mukaan yleisiä laadullisen tutkimuksen piirissä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73). Konstruktivistisen työstä tekee sen päämäärä, toimintamallin kehittäminen. Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti määrittelevät konstruktivistisen tutkimuksen siten, että sen tarkoitus on löytää käytännönläheinen ratkaisu ongelmaan uuden rakenteen kautta. Heidän mukaansa tämä ratkaisu voi olla esimerkiksi malli tai mittari. He määrittelevät uuden rakenteen rakennuskomponenteiksi olemassa olevan teoreettisen tiedon

sekä tosielämästä kerätyn empiirisen tiedon, joka on myös pohja, jolta työn lopputuote on suunniteltu rakennettavaksi. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 65).

Rikoksentorjuntaneuvoston määritelmän mukaan rikosten sosiaalinen ehkäisy tarkoittaa puutumista sellaisiin tekijöihin, joiden takia jotkut yksilöt syyllistyvät rikoksiin muita enemmän. Tällaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi huonot kotiolot, keskittymisongelmat koulussa ja perheenjäsenen alkoholismi. Syrjäytymisen ehkäisy on Rikoksentorjuntaneuvoston mukaan olennaista, sillä syrjäytyminen on yhteydessä useisiin tekijöihin, jotka edesauttavat rikolliseksi päätymistä. (Rikoksentorjuntaneuvosto 2013.) Rikosten sosiaalinen ehkäisy kiteytyy Rikoksentorjuntaneuvostoa lainaten kahteen päämäärään:

1. ihmisten itsekontrolliin vaikuttaminen
2. heidän sitouttamisensa normaaliin yhteiskuntaan

Näiden kahden päämäärän kautta tämä opinnäytetyö kytkeytyy sosiaalisen rikoksentorjunnan laajempaan viitekehukseen, sillä juuri tähän työllä pyritään. Rikoksentorjuntaneuvosto määrittelee normaaliyhteiskuntaan sitoutumisen yksilöiden sitoutumiseksi yleisesti hyväksytyihin arvoihin, normeihin ja toimintoihin, joiden varaan arkipäiväinen elämä rakentuu. Vahvat siteet normaaliyhteiskuntaan nostavat kynnystä epäsosiaalisiin tekoihin tai rikoksiin. (Rikoksentorjuntaneuvosto 2013.)

Tämän työn pohjalla ovat seuraavat tutkimukset: sisäministeriön julkaisema ”*Väkivaltainen ekstremismi Suomessa - tilannekatsaus 1/2015*” sekä Saija Hyttisen ja Mona Hyvösen YAMK-opinnäytetyö ”*MIKÄ ON TAVALLISTA PIKKU KIUSAA TÄNÄ PÄIVÄNÄ JA MILLOIN TÄYTYY PUHUA SUUREMMAN MITTAKAAVAN EKSTREMISMISTÄ?*” - *Poliisin ja sosiaalialan yhteistyön kehittäminen nuorten väkivaltaisen ekstremismin tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä Vantaalla*”.

”*Väkivaltainen ekstremismi Suomessa - tilannekatsaus 1/2015*” perustuu Suomen 16:sta suurimman kaupungin toisen asteen oppilaitoksille (ammattikoulut ja lukiot) tehtyyn verkkokyselyyn, jonka tulosten mukaan toisen asteen oppilaitosten opettajat tunnistavat merkkejä väkivaltaisesta ekstremismistä, mutta heillä ei ole riittävästi tietoa erilaisista liikkeistä eikä siitä, miten havaittuun radikalisoitumisprosessiin voisi puuttua leimaamatta ketään. (Sisäministeriö 2015b.) Hyttinen ja Hyvönen puolestaan tutkivat opinnäytetyössään Vantaan poliisin ja lastensuojelun työntekijöiden kyvykkyyttä tunnistaa radikalismia nuorten rikollisen oireilun taustalla. Lisäksi he selvittivät viranomaisyhteistyön nykytilaa ja toiveita sen kehittämiseksi. He toteavat omien tutkimustensa tulosten tukevan sisäministeriön kyselyn tuloksia: huolestuttavia merkkejä ja puheita tunnistetaan, mutta ei ole varmuutta puuttua tilanteeseen. (Hyttinen & Hyvönen 2015, 64.) He myös huomauttavat työnsä herättäneen viranomais- ja kolman-

nen sektorin toimijoissa paljon mielenkiintoa ja että tiedonjano on näillä tahoilla suuri. (Hyttinen & Hyvönen 2015, 63.) Eräs heidän esittämistään parannusehdotuksista oli: ”*Eri organisaatioiden tiedon saantia pitää helpottaa ja luoda prosessikuvauksia siitä, miten toimia ja keneen olla yhteydessä.*” (Hyttinen & Hyvönen 2015, 60.) Käsillä oleva työ voidaan nähdä jatkokutkimuksena Hyttisen ja Hyvösen työlle.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Laurean tutkimus- ja kehitysyksikkö, jonka hankkeeseen ”*Improving the Effectiveness of Capabilities (IEC) in EU conflict prevention*” (IECEU) työ kytkeytyy. Hankkeen päämäärä on Euroopan unionin (EU) ulkoturvallisuuden toimintojen vahvistaminen ja se keskittyy konfliktien ehkäisemiseen, siviili- ja sotilaskriisinhallintaan sekä rauhan rakentamiseen. Hanke pyrkii edistämään EU:n kykyä vastata tuleviin haasteisiin ja kriiseihin kehittämällä uusia ratkaisuja ja lähestymistapoja, jonka lisäksi pyritään löytämään tapoja lisätä EU:n erilaisten tehtävien vaikuttavuutta ja kehittää organisaatioiden yhteistyötä. Hankkeessa on mukana yksitoista organisaatiota seitsemästä maasta Laurea-ammattikorkeakoulun toimiessa koordinaattorina. Mukana on sekä siviili- ja tutkimusorganisaatioita että sotilasorganisaatioita. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2015.) Opinnäytetyön on tarkoitus tuottaa aiheeseen liittyvää tutkittua tietoa IECEU-hankkeen tueksi.

3.2 Käytetty kirjallisuus

Terrorismista ja erilaisista ääriilikkeistä on haettu tietoa alan kirjallisuudesta. Terrorismista on tehty hyvin paljon aiempaa tutkimusta ja koska väkivaltainen ekstremismi voidaan nähdä sen esiasteena, on tämän tutkimuksen käyttö perusteltua ja terrorismia koskevaa tietoa voidaan soveltaa tästä näkökulmasta. Kirjallisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä kirjoja, artikkeleita sekä viranomaisen tuottamia dokumentteja. Nämä ovat Ronkaisen, Pehkosen, Lindblom-Ylänteen ja Paavilaisen määritelmän mukaista luonnollista aineistoa eli aineistoa, joka on olemassa tehtävästä tutkimuksesta riippumatta. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänteen & Paavilainen 2011.)

Yhtenä lähteenä on käytetty Yhdysvaltain Federal Bureau of Investigationin (myöhemmin FBI) vuonna 2016 julkaisemaa opasta ”*Preventing Violent Extremism in Schools*”. Opas on suunnattu yhdysvaltalaisen koulujen henkilökunnalle ja se on kirjoitettu opetustarkoituksessa. Vaikka oppaan suhteen on huomioitava erot Suomen ja Yhdysvaltojen kulttuureissa sekä yhteiskunnan rakenteissa ja sen sisältämää tietoa on sovellettava kriittisesti, tarjoaa se silti monia hyvin konkreettisia keinoja ja ohjenuoria. Oppaan tavoite on ehkäistä radikalisoitumista kuvaamalla tekijöitä, jotka voivat johtaa ekstremistisen toiminnan pariin sekä tarjota vaihtoehtoisia keinoja nuoren ohjaamiseksi rakentavampaan toimintaan. Opas tarjoaa myös keinoja, joilla vähentää nuorten sosiaalista ja psykologista sitoutumista väkivallan käyttöön epäkohtien

korjaamisen keinona. Lisäksi siinä kuvataan sellaisten nuorten käytöstä, joilla on riski radikalisoitua tai ryhtyä väkivallantekoihin. Opas kattaa ideologiaperusteisen väkivallan kolme kategoriaa: kansainvälisen terrorismin, kotimaiset väkivaltaiset ääriliikkeet ja viharikokset. (FBI 2016, 3 - 5.)

Hyvän yleiskatsauksen terrorismiin ilmiönä, sen historiaan ja kehitysvaiheisiin sekä nykymaailmassa toimiviin liikkeisiin ovat tarjonneet Kari Laitisen ja Milla Lumion ”*Terroristin synty ja terrorismin torjunta: näkökulmia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen*”, Leena Malkin ja Jukka Paastelan ”*Terrorismin monet kasvot*” sekä Juha-Antero Puustolan ja Janne Herralan ”*Terrorismi Euroopassa: terrorismi äärimmäisenä poliittisen, taloudellisen ja kulttuurillisen turhautumisen ilmentymänä*”. Matti Laineen ”*Kriminologia ja rankaisun sosiologia*” on puolestaan luonut kiinnostavia yhteyksiä kriminologisen teorian ja väkivaltaisen ekstremismin välille.

Äärioikeiston hyvin moninainen ja omaleimaista ajattelumaailmaa ovat hyvin avanneet Dan Koivulaakson, Mikael Brunilan ja Li Anderssonin ”*Äärioikeisto Suomessa*” sekä Øyvind Strømmenin ”*Äärioikeisto, vastajihadismi ja terrorismi Euroopassa*”. Näistä ensimmäisen kohdalla on tärkeää huomioida, että teoksen kirjoittajat edustavat tutkimansa aihepiirin vastapuolta eli vasemmistoa. Näin ollen teosta on objektiiviseen näkökulmaan pyrittäessä luettava erityisen kriittisesti. Teos on kuitenkin ansiokas ja tarjoaa paljon tietoa suomalaisesta äärioikeistosta, joten sen käyttö on perusteltua. Tässä yhteydessä on todettava, että tarjolla oli äärioikeistoon, varsinkin sen suomalaiseen muotoon, liittyen yllättävän vähän lähteitä verrattuna esimerkiksi väkivaltaiseen jihadismiin. Näkymiä suomalaisen äärioikeiston historiaan tarjosivat Toivo Nygårdin ”*Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä*” sekä Juha Siltalan ”*Lapuan liike ja kyyditykset 1930*”, jossa äärioikeiston aatemaailmaa avataan peilaten sitä tietyn liikkeen toimintaan.

Uskonnolla perustellun ekstremismin ja varsinkin väkivaltaisen jihadismin taustoja ovat aiemmin mainittujen yleisteosten lisäksi avanneet Alan Salehzadehin ”*Syyrian sisällissota: syitä ja taustatekijöitä*” sekä Jaakko Hämeen-Anttila Joonas Mariston ja Andrei Sergejeffin teoksessa ”*Aikamme monta islamia*”. Syvempää näkökulmaa ovat tuoneet Karin Creutzin, Juha Saarisen ja Marko Juntusen raportti ”*Syponur - Syrjintä, polarisaatio, nuoriso ja väkivaltainen radikalisoituminen*”. Yksinäisten toimijoiden taustoja on laajasti avattu Jeffrey Kaplanin, Heléne Lööwin ja Leena Malkin toimittamassa teoksessa ”*Lone Wolf and The Autonomous Cell Terrorism*” sekä Kathleen Naderin toimittamassa teoksessa ”*School Rampage Shootings and Other Youth Disturbances*”. Erityisen kiinnostavia näkökulmia aiheeseen sekä yleisesti että sen tiettyjen muotojen osalta ovat tarjonneet Clark McCauleyn ja Sophia Moskalenkon, radikalisoitumisen mekanismeja käsittelevät artikkelit.

4 Tutkimuskysymykset ja näkökulma aiheeseen

Tässä luvussa käsitellään tutkimuskysymykset sekä avataan tekijän näkökulmaa työhön. Lisäksi määritellään työn rajaukset, se mitä on jätetty työn ulkopuolelle ja mistä syistä näin on tehty. Tämän jälkeen kerrotaan, miten aineistonkeruu on toteutettu sekä miten aineisto on analysoitu. Luvun lopussa käsitellään tutkimusetiikkaa sekä kuvataan tutkimusprosessin vaiheet.

4.1 Tutkimuskysymykset

Ronkaisen ym. mukaan yksi tutkimuksen peruselementeistä on näkökulman määrittäminen. Näkökulma tulee kirjoittaa auki, sillä on tärkeää tiedostaa sen vaikutus aiheen tulkintaan sekä rajauksiin. (Ronkainen ym. 2011.) Tekijän näkökulma tähän työhön on se, miten luoda siltoja eri osapuolten välille jännittyneessä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä ja miten luoda rakentavan dialogin mahdollistavia keinoja, samalla leimaamista välttäen. Näkökulma tähän työhön on ilmiötä tutkiva ja kuvaava, syy-seuraussuhteita etsivä. Pyrkimyksenä on kehittää rakentavia, yksilöjä ja yhteisöjä kunnioittavia toimintamalleja.

Tutkimuskysymyksiä on viisi:

1. Minkälaiset tekijät altistavat väkivaltaiselle radikalisoitumiselle?
2. Mitkä ovat hyviä keinoja ehkäistä radikalisoitumista?
3. Mitkä ovat radikalisoitumisprosessin tunnusmerkkejä?
4. Miten havaittuihin tai epäiltyihin väkivaltaisen radikalisoitumisen merkkeihin tulisi puuttua?
5. Minkälaista viranomaisyhteistyötä kaivataan eri tahojen kanssa radikalisoitumiseen puuttumisessa?

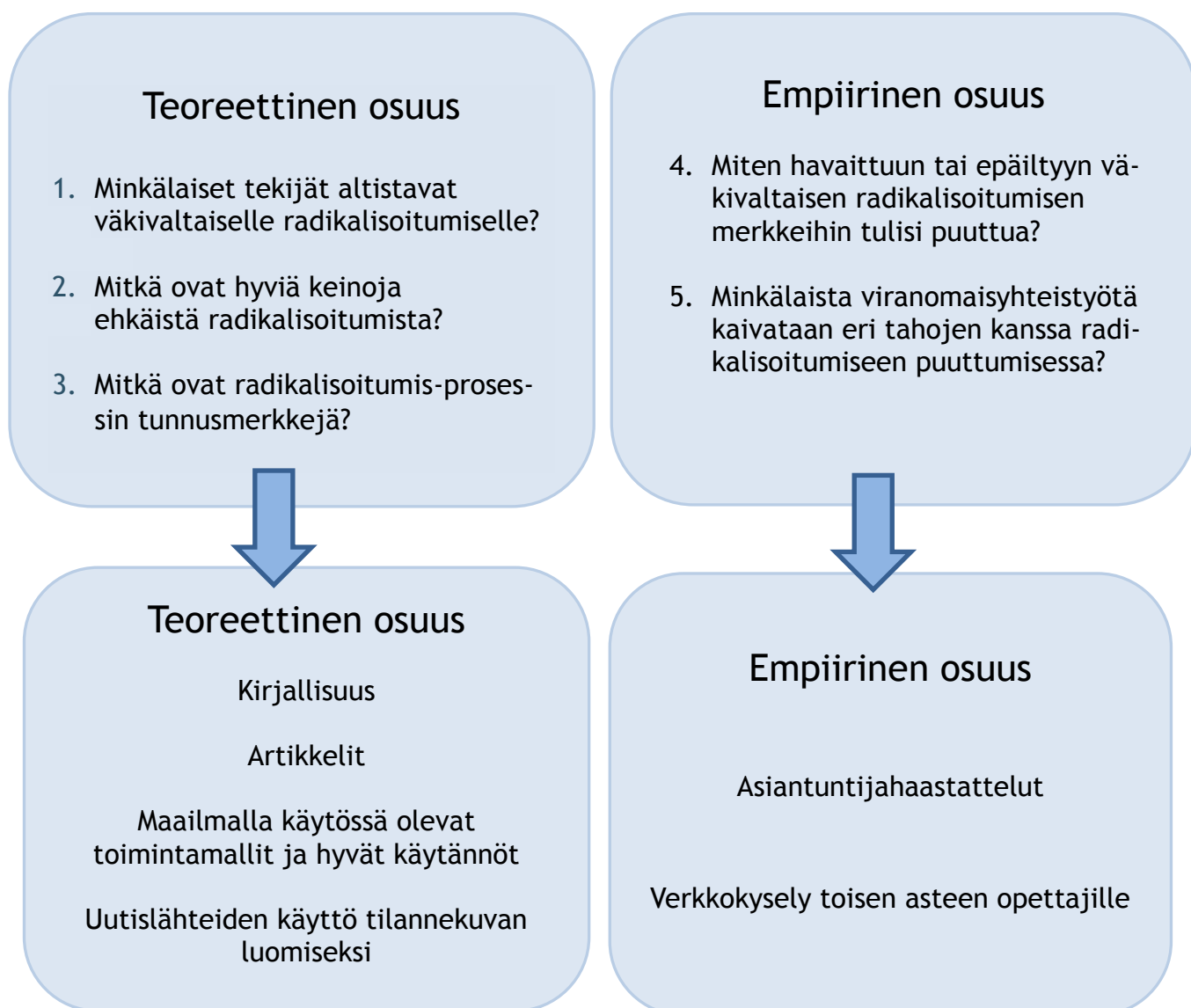
4.2 Rajaukset

Työ on rajattu käsittelemään pelkästään Suomen oloja, sillä aiheen laajempi käsittely ei tehtävän ennalta määrätyn laajuuden puitteissa ole mahdollista. Vaikutteita kuitenkin otetaan muualta maailmasta, jossa tutkimusta aiheesta on tehty enemmän ja jossa on kehitetty toimintamalleja siihen puuttumiseksi. Koska Laureassa on tekeillä radikalisoitumista korkeakouluissa käsittelevä opinnäytetyö, rajautuvat toisen asteen opettajat tämän työn kohteeksi. Ilmiö kytkeytyy myös vahvasti globaaliin politiikkaan, mutta se on itsessään aiheena niin laaja, että sitä ei ole mahdollista tässä yhteydessä käsitellä. Pyrkimys onkin käsitellä poliittista ulottuvuutta sen verran kuin on oleellista asian ymmärtämiseksi.

4.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Työtä varten on kerätty sekä teoreettista että empiiristä tietoa. Seuraavassa aiemmin esitelty viisi tutkimuskysymystä on jaoteltu teoreettiseen ja empiiriseen osioon; tutkimuskysymykset 1., 2. ja 3. muodostavat työn teoreettisen osuuden ja 4. ja 5. empiirisen osuuden. Kuvissa 3 esitetään tutkimuskysymykset ja keinot etsiä niihin vastauksia.

Kuva 3: Tutkimuskysymykset ja aineistonkeruu

Tietoa radikalisoitumisesta ja radikalisoitumisprosessista on haettu aiemmin tehdystä tutkimuskirjallisuudesta sekä aihetta käsittelevistä kirjoista ja artikkeleista. Näistä lähteistä saadaan myös kuvaukset ääriilikkeistä sekä niiden tunnusmerkeistä. Aiheen ajankohtaisuuden

vuoksi sitä on käsitelty mediassa runsaasti. Tätä aineistoa onkin otettu työhön mukaan soveltuvilta osin luomaan kuvaa vallitsevasta tilanteesta sekä paikoin osoittamaan, miten teoria voi kytkeytyä tosielämään.

Empiiriseen osuuteen on puolestaan haettu työn tuomaa asiantuntijanäkemyksiä aiheen parissa työskenteleviltä henkilöiltä. Asiantuntijaosuuteen oli tavoitteena saada haastateltavaksi myös ääriliikkeistä eronneita syvemmän näkökulman saamiseksi. Potentiaalista haastateltavaa lähestyttiin haastattelupyynnöllä, mutta valitettavasti häneen ei lopulta saatu kontaktia. Helsingin alueen toisen asteen opettajille suunnatun sähköisen kyselyn kautta kartoitettiin heidän tiedon- ja avuntarpeitaan. Sekä asiantuntijahaastattelujen ja opettajille tehdyn kyselyn kysymykset ja aineistokeruun tulokset esitellään laajemmin luvussa 7. Haastattelut ovat Ronkaisen ja muiden mukaan tutkimuksen tuottamaa aineistoa, jotka tuotetaan nimenomaan kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. (Ronkainen ym. 2011.) Haastattelut oli alun perin tarkoitus äänittää ja litteroida, muistiinpanojen tekemisen ollessa toissijainen keino. Kuitenkin haastattelut on päädytty tallentamaan muistiinpanoja tekemällä. Tämä johtuu siitä, että ensimmäinen asiantuntijahaastattelu tehtiin Skype-palvelun välityksellä, jolloin oli luontevampaa kirjata vastaukset muistiin. Tämä osoittautui toimivaksi keinoksi, joten sitä käytettiin myös lopuissa haastatteluissa.

Toimintamallien kohdalla alkuperäinen suunnitelma oli käyttää benchmarking- eli vertailuanalyysimenetelmää. Benchmarking on Ojasalon ja muiden mukaan menetelmä, jossa määritellään tarkoin oma, parannusta kaipaava kohde, jonka jälkeen perehdytään muiden, menestyvien tahojen vastaaviin tuotoksiin. (Ojasalo ym. 2015, 186.) Tässä yhteydessä oma kohde on toimintamalli ja vertailussa maailmalla toimineet vastaavat tuotokset. Vertailun tavoitteena oli kartoittaa onnistuneimpia toimintatapoja puuttua radikalisoitumisprosessiin ja käyttää niitä oman toimintamallin rakennuspalikoina. Käytetty menetelmä oli lopulta löyhä versio benchmarkingista, sillä opettajakyselyn tulokset kertoivat hyvin voimakkaasti, minkälaista tietoa tarvitaan. Muualla maailmassa kehitettyjä toimintatapoja onkin käyty läpi poimien niistä käytäntöjä ja periaatteita, joilla opettajien ilmaisemiin tarpeisiin voitaisiin parhaiten vastata.

4.4 Aineiston analysointi

Aineisto jakautuu neljään eri kategoriaan: haastattelut, uutislähteet, aiempi tutkimus ja kirjallisuus sekä muualla maailmassa käytetyt toimintamallit. Kunkin kategorian analysointimodi esitetään alla.

Sekä haastattelut että kyselyn tulokset on käyty ensin läpi yleissilmäyksen luomiseksi ja mahdollisten yhdistävien teemojen havaitsemiseksi. Teemoitteluvaiheen jälkeen aineisto on jäsennelly tarkemmin luokittelemalla. Tämä vaihe kuvataan tarkemmin luvussa 6.

Kirjallisuuden osalta on ensin poimittu siitä työn kannalta oleellisia asioita, hakien vastauksia tutkimuskysymyksiin ja pyrkien hahmottamaan ilmiöiden ja liikkeiden juuria, näkemään ne historiallisen jatkumon osana. Kerättyä tietoa sovelletaan terrorismin esiasteeseen, väkivaltaiseen ekstremismiin. Käytettyä kirjallisuutta on esitelty tarkemmin luvussa 2.2.

Uutislähteiden ja muiden verkkojulkaisujen valintakriteerinä on ollut se, että ne ovat tunnettujen tahojen julkaisemia sekä tarjoavat ajankohtaista, syventävää tietoa. Näiden lähteiden tarkoitus on kytkeä teoreettinen tieto reaali maailman tapahtumiin ja näin täydentää teoriaosuutta.

4.5 Tutkimusetiikka

Aihe on koko tutkimusprosessin ajan ollut paljon esillä mediassa sekä sosiaalisen median keskusteluissa ja siitä käytävä keskustelu saa helposti aggressiivisia sävyjä. On myös ilmennyt, että esimerkiksi maahanmuuttokeskustelu kirvoittaa runsaasti vihapostia ja uhkailuja. (Vasantola 2015.) Vaarana työssä on ihmisryhmien leimaaminen, joka tulee tiedostaa sekä työtä suunniteltaessa että kautta sen tekoprosessin. Erilaisten ryhmien käsittelyssä onkin pyritty neutraaliin ja objektiiviseen sävyyn.

Aiheen tulenarkuus on otettu huomioon aineistonkeruussa siten, että haastateltavia on lähes tytty sähköpostitse toimitetulla haastattelupyynnöllä, jossa on esitelty työ ja sen päämäärät tiiviissä muodossa, kerrottu perusteet sille miksi haastattelua pyydetään ja pyydetty lupa anonyymiin haastatteluun. Anonyymiudesta on huolehdittu siten, että yksilöivät tekijät, kuten tittelit ja organisaatioiden nimet, jätetään pois ja haastateltavia kuvataan yleistasoisesti valtion ja kolmannen sektorin edustajina. Henkilöön viitataan tarvittaessa pronomineilla ”eräs” ja ”muuan” ynnä muilla vastaavilla. Lisäksi haastattelujen tuloksia käytetään työssä muodossa, josta tiedonantajaa ei voi tunnistaa.

Opettajille suunnattua kyselyä varten on haettu ja saatu tutkimuslupa. Myös kysely on toteutettu anonyyminä eikä yksilöiviä tekijöitä, kuten ikää ja sukupuolta, ole kysytty sillä näiden ei nähty olevan tarpeellisia kyselyn päämäärien kannalta. Kysely tehtiin tiukasti rajatulle vastaanottajaryhmälle eikä lisätietojen kysyminen olisi ollut työn kannalta tarpeellista.

4.6 Tutkimusprosessin kuvaus

Työhön johtanut idea syntyi syksyllä 2015, jonka jälkeen seurasi alustavia keskusteluja eri tahojen kanssa siitä, miten idea parhaiten muovautuisi käytännölliseen muotoon. Tutkimussuunnitelma esiteltiin ja opponoitiin helmikuussa 2016. Aineiston keruu tapahtui maaliskuussa 2016 asiantuntijahaastattelujen muodossa.

Opinnäytetyön työstäminen on tapahtunut muiden opintojen ja harjoittelujaksojen ohella, joten aikajänne on käytännön syistä muotoutunut melko pitkäksi. Itse työ käynnistyi kunnolla harjoittelujaksojen päätyttyä heinäkuussa 2016. Aineiston keruu jatkui 19. - 31.8.2016 opettajille suunnatulla kyselyllä. Aineisto on opettajille suunnatun kyselyn sulkeutumisen myötä saatu kokoon 1.9.2016 ja analysoitu tämän jälkeen.

Taustatietoa on kerätty koko tämän ajan seuraamalla ensin aiheeseen liittyvää uutisointia ja luomalla sitä kautta kokonaiskuvaa sen ajankohtaisesta tilanteesta. Tutkimustietoon ja aiheetta kuvaavaan kirjallisuuteen perehtyminen painottuu aikaan kevät-syyskuu 2016. Tutkimuksen lopputulokset on esitelty ja opponoitu marraskuussa 2016.

5 Väkivaltainen ekstremismi ja terrorismi Suomessa

Tässä luvussa käsitellään Suomen tilannetta niiden ääriliikkeiden osalta, jotka hyväksyvät väkivallan käytön aatteesta tai ideologiasta kumpuavien päämääriensä edistämisen keinona. Pääpaino on kolmessa liikkeessä, jotka sisäministeriön julkaisemassa väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsauksessa 2/2015 arvioidaan suurimman uhan tuottaviksi: poliittisesti perusteltu ekstremismi painottuen äärioikeistoon, uskonnolla perusteltu ekstremismi painottuen väkivaltaiseen jihadismiin sekä yksinäiset tekijät. Muita kyseisiin kategorioihin lukeutuvia tekijöitä on esitelty lyhyemmin, mutta ne on otettu mukaan paremman kokonaiskuvan luomiseksi. Yleisesti ottaen suojelupoliisi on arvioinut Suomessa tapahtuvan terrori-iskun riskin olevan matala, mutta sen mukaan tällaisten väkivallantekojen uhka on kuitenkin hieman kohonnut. (Sisäministeriö 2015a, 9.)

Väkivaltainen ekstremismi on ilmiönä hyvin monisyinen ja radikalisoitumiseen johtavat polut moninaisia. Sitä on mahdotonta käsitellä kattavasti tämän työn yhteydessä, joten lähestymistavaksi on valittu tässä työssä historiallisen jatkumon näkökulma: nykyiset ilmiöt eivät ole syntyneet tyhjästä, vaan ne ovat osa laajempaa ja pitkäaikaisempaa kokonaisuutta. Näin ollen niiden päämääriä ymmärtääkseen tulee tutkia niiden juuria. Työ pyrkiikin tiivistämään oleellimmat kohdat liikkeiden historiasta, kytkemään niitä nykyhetkeen ja valottamaan tulevaisuutta.

5.1 Väkivaltaisen ekstremismin lyhyt historia Suomessa

Väkivaltaista ekstremismia esiintyi Suomessa jo 1900-luvun alussa, maan ollessa vielä Venäjän vallan alla. Tuolloin Nygårdin mukaan ääriliikkeet pyrkivät harjoittamaan teon propagandaa, mikä käytännössä tarkoitti poliittisia murhia keinona antaa varoitus maanpettureina pidetyille. Esimerkkejä poliittisista murhista ovat Bobrikovin murha vuonna 1904 ja vanhasuomalaisen prokuraattorin Soisalon-Soinisen murha helmikuussa 1905. (Nygård 1982, 24- 27.) Malkin ja Paastelan mukaan seuraavalla vuosikymmenellä käyty sisällissota muistetaan punaisten ja valkoisten harjoittamasta terrorista. (Malkki & Paastela 2007, 352). Vuodet maailmansotien välillä sisälsivät jonkin verran poliittista levottomuutta ja väkivaltaa, joista mainittakoon 1920-luvulla sisäministeri Heikki Ritavuoren murha ja Lapuan liikkeen kyyditykset sekä sen työväenluokan ja sosiaalidemokraattien edustajiin kohdistama terrori. (Malkki & Paastela 2007, 359, 352). Toisen maailmansodan ja Neuvostoliiton sortumisen välisenä aikana Suomessa ei juuri esiintynyt terroria käytäviä liikkeitä. (Malkki & Paastela 2007, 358).

Sisäministeriön julkaisemassa väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsauksessa 1/2016 todetaan suomalaisen ääriliikehännän olevan nykypäivänä kokonaisuudessaan melko maltillista, erityisesti Euroopan tilanteeseen verrattuna. Kuitenkin Suomessa on ääriliikkeitä ja -ryhmiä, joilla on potentiaalia väkivaltaan ja jotka kohdistavat ajoittain väkivaltaa tai sen uhkaa viranomaisia, vähemmistöryhmiä tai poliittisia vastustajiaan kohtaan. Vuonna 2015 sisäministeriö nimesi arjen turvallisuuteen eniten vaikuttaviksi äärioikeiston (uusnatsien ja skinheadien) tekemät väkivaltarikokset. Laajamittaisimman ja eniten uhreja aiheuttavan teon toteuttajina pidettiin yksinäisiä toimijoita, jotka suunnittelivat koulusurmaiskun tyyppisiä tekoja. Suurimman terrorismin uhan taas muodostivat väkivaltaisen jihadismin kannattajat. (Sisäministeriö 2016, 20.)

5.2 Poliittisesti perusteltu väkivaltainen ekstremismi

Äärioikeisto on yksi kolmesta liikkeestä, joiden toistuvat väkivaltarikokset vaikuttavat sisäministeriön mukaan arjen turvallisuuteen. Kuitenkin sisäministeriön mukaan äärioikeistolainen väkivaltainen ekstremismi on Suomessa lopulta varsin vähäistä. Tässä yhteydessä esitellään ensin poliittisesti perustellun väkivaltaisen ekstremismin kahden suuntauksen, äärioikeiston ja äärivasemmiston, yleisimmät piirteet, jonka jälkeen perehdytään äärioikeiston ajattelumaailmaan. (Sisäministeriö 2015a, 12.)

Sisäministeriö kuvaa suurimman osan Suomen äärioikeistolaisista radikaaliryhmistä olevan pieniä, paikallisia, skinhead-liikkeeseen lukeutuvia kerhoja. Suomalainen skinhead -toiminta on tiiviisti liitoksissa rasistiseen musiikkiin ja tämän lajityypin konserttien organisointiin. Esimerkki tällaisesta toiminnasta on Englannista lähtöisin olevan uusnatsijärjestö Blood & Honourin white power - musiikkiverkosto. (Sisäministeriö 2015a, 12.) Alakulttuurille tyypillisiä

rikollisuuden muotoja ovat sisäministeriön mukaan häiriökäyttäytyminen, pahoinpitelyt sekä vahingonteot ja sen erityisenä kohteena ovat usein vähemmistöryhmät. Muita ominaisia piirteitä ovat spontaanisuus ja yleinen suunnittelemattomuus. Laajamittaista tai erityisen suunnitelmallista väkivaltaista toimintaa ei ole ilmennyt. Ominaista sille on myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen vähyys. Sisäministeriö toteaa ryhmien uhkaavan yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuutta ja vaikuttavan ihmisten turvallisuudentunteeseen. Skinheadeille on myös ominaista varautua teräaseilla ja muilla toisen vahingoittamiseen soveltuvilla esineillä. (Sisäministeriö 2015a, 12.)

Koivulaakson ym. mukaan natsiskinejä on ollut Suomessa jo 1970-luvun lopulla, mutta liike alkoi kasvaa vasta 1980-luvun lopulla ja sai voimakasta nostetta 1990-luvun lamasta. Natsiskini- nien ideologiaan kuuluvat löyhä oikeistolainen isänmaallisuus sekä kansallisosialistiset jul- kaisut. Nykypäivän natsiryhmät kytkeytyvät 1990-luvun natsiskiniryhmiin osin jäsenistöltään ja toimintatavoiltaan. Rasismitutkija Vesa Puuronen on listannut uusnatsien ideologian peruspi- lareiksi käsityksen kansallisvaltion luonnollisuudesta, eri kansojen luonnollisesta elinpiiristä ja kansallisen kulttuurin suojelulta muihin kulttuureihin sekoittumiselta. Lisäksi siihen kuuluvat kaikenlaisen epänormaaliuden torjuminen ja hävittäminen, ”*poikkeavien*” tai ”*sairaiden*” ih- misten ja ilmiöiden vastustamisen ja vahvimman oikeuden pitäminen yhteiskunnan periaat- teena. (Koivulaakso ym. 2012, 170 - 173.)

Toinen Suomessa toimiva, äärioikeistoon luettava järjestö on Suomen vastarintaliike. Se on sisäministeriön määritelmän mukaan ryhmittymä, jota voidaan luonnehtia sekä poliittiseksi että militantiksi. Suomen Vastarintaliikkeen päämääränä on kansallisosialistinen valtio, jol- loin on perusteltua määritellä liike vallankumoukselliseksi. Suomen vastarintaliikkeen kansal- lissosialistien ideologiaan kuuluu antisemitismiiä sekä näkemys ihmisryhmien välisestä epätasa- arvoisuudesta. Liike ihannoii fasistista yhteiskuntamallia ja hyväksyy väkivallan käytön tavoit- teidensa edistämiseksi. Siinä toimii noin 70 henkilöä ja sillä on toimintaa suurimmissa kaupun- geissa Helsingistä Ouluun. Sisäministeriön mukaan Suomen vastarintaliikkeen toimintaan liit- tyvät rikokset ovat luonteeltaan väkivaltarikoksia, mutta vuosittain niitä tulee harvoin ilmi. Järjestön toimintaan kuuluu propagandan levittäminen verkkosivujen sekä jaettavien lento- lehtisten kautta. Sisäministeriön mukaan Suomen vastarintaliike on muun muassa organisoinut kampanjan Suomeen syksyllä 2015 saapuneita turvapaikanhakijoita vastaan. (Sisäministeriö 2015a, 12.) Koivulaakson ja muiden mukaan Suomen vastarintaliike näkee monikulttuurisuu- den kaikkien perinteisten arvojen rikkomisena ja yhteiskunnan tuhona. Heidän mukaansa liike pitää yhteiskunnan perustana ydinperhettä ja haluaakin neutralisoida hallituksen avun ”*poik- keaville elementeille ja moraaliselle taantumukselle*”. Liikkeen päämäärä on pohjoisen kansan etnisen ja kulttuurisen koskemattomuuden suojeleminen, johon se pyrkii aikomalla palauttaa perin-

teisen ja autoritäärisen yhteiskuntajärjestyksen, karkottamalla jokaisen muukalaisen sekä rakentamalla pohjoisen valtakunnan nykyisten pohjoismaiden alueelle. (Koivulaakso ym. 2012, 185 - 186.)

Sisäministeriön mukaan uusnatsi- ja skinheadpiirit vetävät usein puoleensa epäsosiaalisia, epävarmoja ja turvattomassa ympäristössä kasvaneita nuoria. Heille aggressiivisuutta ja maskuliinisuutta korostava ideologia ja mustavalkoinen maailmankuva voivat tuottaa voimantunnetta sekä paikan samanhenkisten yhteisössä. Tällaiseen toimintaan päätyvillä nuorilla on usein aiempaa rikos- ja päihdetaustaa. Sisäministeriö nimeää erityiseksi riskiryhmäksi syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat kantasuomalaiset nuoret, joiden lähiympäristö tarjoaa tilanteita päätyä kosketuksiin uusnatsi- ja skinheadpiirien kanssa. Suomen vastarintaliikkeen toiminnassa on puolestaan mukana sekä perheellisiä, työssäkäyviä aikuisia että nuorempia, skinheadtaustaisia miehiä. (Sisäministeriö 2015a, 13.)

RADIKAALI VASEMMISTO

Poliittisesti perustellun väkivaltaisen ekstremismin toiseen päätyyn sijoittuu radikaali vasemmisto. Sisäministeriön mukaan tällä tarkoitetaan anarkistista radikaaliliikehdintää sekä ääri-vasemmistoa. Toiminnassa on mukana hyvin erilaisista taustoista tulevia henkilöitä, joita yhdistää vahva auktoriteettien ja kapitalismin vastainen aatemaailma. Äärioikeistolaiseen ekstremismiin verrattuna on perhetaustalla, kasvuolosuhteilla ja rikostaustalla ääri-vasemmistolaisessa ekstremismissä tässä vähäisempi merkitys. Sisäministeriön mukaan tämän toiminnan suurin riski on se, että Euroopassa toimivien ääri-likkeiden väkivaltaiset toimintamallit leviävät Suomeen. Lisäksi äärioikeiston näkyvä kasvu tai väkivaltainen radikalisoituminen voivat aiheuttaa ääri-vasemmistossa väkivaltaisen vastareaktion. (Sisäministeriö 2015a, 12.)

Sisäministeriö nimeää viranomaisiin, varsinkin poliisiin, kohdistuvan vastarinnan radikaalille anarkistiliikkeelle hyvin tyypilliseksi toimintamalliksi. Vastarintaa esiintyy usein tilanteissa, joissa viranomaiset puuttuvat anarkistien laittomaan toimintaan, kuten mellakointiin mielenosoituksissa. Lisäksi anarkistit voivat pyrkiä hakeutumaan tilanteisiin, joissa asetelma heidän ja vastakkaista aatetta edustavien toimijoiden sekä viranomaisten välillä kärjistyy. Tällöin tavoite on saada anarkistien käyttämä väkivalta näyttämään oikeutetulta. (Sisäministeriö 2016, 16.)

Sisäministeriön mukaan valtaosa radikaalien rikoksista liittyy itsenäisyyspäivään 2015 ja antifasistien toimintaan siellä. Aktivistit organisoivat Helsingissä Vapaus pelissä -mielenosoituksen kansallismielistä 612-tapahtumaa vastaan, jonka julkilausuttuna tavoitteena oli häiritä kyseistä kulkuetta ja jopa estää sen eteneminen. Kun tämä suunnitelma ei toiminut, toteaa sisäministeriö antifasistien kohdistaneen väkivaltapotentiaalinsa poliisiin. Rikosepäilyissä oli

kyse kivien heittämisestä poliisia kohti ja siitä, että mielenosoittajat yrittivät poliisin kielloista huolimatta lähestyä 612-kulkuetta. Rikoksista epäiltynä oli pääosin 20-30-vuotiaita miehiä ja naisia. (Sisäministeriö 2016, 16.)

KÄSITTEITÄ

Äärioikeistoa koskeva osuus on syytä aloittaa paneutumalla sitä koskeviin keskeisiin käsitteisiin, sillä äärioikeisto on sisäisesti hyvin monimuotoista ja ristiriitaistakin. Yleisesti äärioikeistoa voidaan kirjallisten lähteiden perusteella luonnehtia konservatiiviseksi, kansallista yhtenäisyyttä arvossa pitäväksi, ulkopuolisia ryhmiä vastustavaksi ja luonnolliseksi katsomaansa järjestystä puolustavaksi. Lisäksi sille ovat ominaisia ksenofobia eli kaiken vieraan kammo, nationalismi, kulttuurinen rasismi, demokratian kritiikki tai demokratian vastaisuus, vahvan kansallisvaltion puolustaminen sekä perinteiset käsitykset sukupuolirooleista ja perheestä.

Nygårdin mukaan **oikeiston** käsitteellä viitataan yleensä sellaisiin poliittisiin ryhmittymiin, jotka suosivat yhteiskunnallisissa kysymyksissä konservatiivisia menettelytapoja tai vetoavat perinteisiin käsityksiin tai arvoihin. (Nygård 1982, 1-2.)

Strømme ja Nygård määrittelevät **oikeistoradikalismia** olevan demokraattisen yhteiskunnan puitteissa tapahtuvaa toimintaa, jonka toiminta pysyy parlamentaarisen demokratian piirissä esiintyvänä protestina huolimatta sen piiristä toisinaan esitetyistä autoritäärisistä ja jopa demokratianvastaisista näkemyksistä. (Strømme 2013, 7; Nygård 1982, 2.) Nygårdin mukaan oikeistoradikalismi kumpuaa konservatiiviselta katsomuspohjalta sekä kohdistuu vallitsevaan tilanteeseen ja vallanjakoon. (Nygård 1982, 2.)

Strømme mukaan **äärioikeiston** toiminta puolestaan sijoittuu pääosin parlamentaarisen järjestelmän ulkopuolelle ja se on usein avoimesti demokratianvastaista ja kumouksellista. Lisäksi se hyväksyy helpommin väkivaltaiset toimintatavat. (Strømme 2013, 7.) Asia ei ole aivan yksiselitteinen: Koivulaakso ym. toteavat, että Euroopan **oikeistopopulistisia** puolueita tavataan kuvata käsitteillä ääri- tai radikaalioikeisto. Heidän mukaansa radikaalia oikeistopopulismia tai pelkkää oikeistopopulismia harjoittavat puolueet eivät vastusta liberaalia demokratiaa järjestelmänä, vaikka ne ovat saaneet paljon vaikutteita **fasismista**. Tästä huolimatta niitä ei kuitenkaan yleensä nimitetä fasistisiksi vaan niihin viitataan sanalla äärioikeisto. On tärkeää huomata, että eurooppalainen äärioikeisto ei ole yhtenäinen liike, vaan sen sisällä on paljon monimuotoisuutta ja sisäisiä ristiriitoja. (Koivulaakso ym. 2012, 30.)

Oikeistoradikaalien ja fasistien välisen eron sekä oikeistolaisen ajatusmaailman ymmärtämiseksi on perehdyttävä **fasismin** määritelmään. Koivulaakso ym. kuvaavat fasismia Italiassa

syntyneenä ja 1900-luvun alkupuoliskolla Euroopassa levinneenä aattena, joka yhdessä kommunismin kanssa loi haasteen liberaalille järjestykselle. (Koivulaakso ym. 2012, 12). Roger Griffinin mukaan on olemassa muutamia fasismia määritteleviä nimittäjiä. Näitä ovat pyrkimys palauttaa kansakunnalle sen menetetty yhtenäisyys, joka puolestaan perustuu kansalliseen myyttiin etnisesti yhdenmukaisesta ja yhtenäisestä yhteiskunnasta. Kansakunnan menetetyn yhtenäisyyden palauttamiseen liittyy myös ajatus kansallisesta uudelleensyntymisestä. Rotuopit, väkivalta tai tietynlainen rekvisiitta eivät oleellisesti ja erottamattomasti kuulu fasismiin, vaan siihen lukeutuvan poliittisen aktivismin muotoja olennaisesti yhdistävä piirre on haave liberalismiin korvaamisesta radikaalilla nationalismilla yhteiskuntaa ohjaavana periaatteena. Koivulaakson ym. mukaan fasistisen ajattelun ytimessä on kuvitteellinen, orgaaninen yhteisö, jonka pohjalta kaikki yhteiskunnallisen toiminnan alueet määritellään. Tämä yhteisö voi olla ydinperhe, kylä, kansakunta, Eurooppa tai valkoinen rotu. (Koivulaakso ym. 2012, 20 - 21.)

Oikeistoradikaaleja ja fasisteja yhdistävät siis kansallismielisyys, autoritäärisyys ja nykyisen poliittisen eliitin vastustaminen sekä painoarvon antaminen laille ja järjestykselle. Lisäksi radikaalien oikeistopopulistipuolueiden näkemyksen mukaan tietty valtio kuuluu tietyn kansakunnan asutettavaksi. Sekä fasistit että oikeistopopulistit haluavat suojella kansakuntaa sisäisiltä ja ulkoisilta uhilta, jopa poikkeuksellisin poliittisin toimenpitein. (Koivulaakso ym. 2012, 26 - 27.) Ero fasistien ja oikeistopopulistien välillä on se, etteivät oikeistopopulistit pyri nykyisen yhteiskunnallisen järjestyksen kumoamiseen eikä heidän päämääränään ole luoda uutta yhteiskunnallista järjestystä liberaalin järjestelmän tilalle. (Koivulaakso ym. 2012, 25.)

Koivulaakso ym. mukaan äärioikeisto on terminä paljolti hyvin löyhä yläkäsite, jota käytetään varsinkin julkisessa keskustelussa. Akateemisessa tutkimuksessa käytetään useammin äärioikeisto-käsitteen sijaan käsitettä radikaalioikeisto. Myös sitä käytetään yläkäsitteenä ja kokoavana nimikkeenä puolueille, liikkeille ja ryhmille, joiden politiikka rakentuu nationalismiin, ksenofobian, kulttuurisen rasismiin, demokratian kritiikkiin tai jopa demokratiavastaisuuden sekä vahvan kansallisvaltion puolustamisen varaan. Radikaalioikeistolaiset liikkeet ja puolueet korostavat myös perinteisiä sukupuolirooleja ja perhemalleja. (Koivulaakso ym. 2012, 24 - 25.)

Koivulaakso ym. tekevät tärkeän huomion todetessaan, että fasismia käsiteltäessä on huomioitava, että sen demonisointi ja näkeminen pelkästään yhteiskuntaa vaivaavana sairautena, johtaa fasismin näkemiseen vain yksilöiden tyytymättömyydestä tai silkasta typeryydestä kumpuavana ongelmana, joka paranee valistuksella. He jatkavat, että tällöin ohitetaan ääri-liikkeiden poliittinen ulottuvuus, jolloin fasismi alkaa helposti näyttäytyä pahuuden ilmentymänä, jota sitten tarkastellaan erityisesti psykologisesta näkökulmasta. Tämä puolestaan johtaa siihen, että fasisteja ei nähdä itsetietoisina ja määrätietoisina poliittisina toimijoina ja

koko aihe voi pahimmillaan tyypistyä näkemykseen siitä, että fasismiin tuntevat vetoa tietynlaiset ”*autoritääriset persoonat*”. (Koivulaakso ym. 2012, 20.)

YLEISTÄ

Äärioikeistolaista maailmaa tutkittaessa on syytä huomata, että Euroopassa toimii nykyään kaksi äärioikeiston suuntausta. Koivulaakso ym. kuvailevat niitä seuraavasti:

Perinteinen antisemitistinen äärioikeisto. Tämän suuntauksen juuret ovat Koivulaakson ym. mukaan usein postfasistisissa ja uusfasistisissa organisaatioissa. Lisäksi niille on usein ominaista antisemitismi eli juutalaisvastaisuus, johon liittyy ajatus juutalaisten salaliitosta maailman valloittamiseksi. Tämä käsitys perustuu dokumenttikokoelmaan nimeltä ”*The Protocols of the Elders of Zion*” (suomeksi ”*Siionin viisaiden pöytäkirjat*”), jonka väitetään olevan todiste juutalaisten suunnitelmasta maailman valloittamiseksi. Kokoelma on kuitenkin väärennös, joka on luotu tsaarinaikaisen Venäjän salaisen poliisin toimeksiannosta 1900-luvun alussa. (Hagemeister 2008.) Siltalan mukaan tämän kansainvälisen salaliiton arveltiin pyrkivän päämääräänsä käyttäen keinona luokkataistelua, jolla Siltalan sanoja mukaillen ”*kristilliset kulttuurikansat suistettaisiin sekasortoon ja köyhyyteen*”. (Siltala 1985, 447.) Tämä selittää myös liikkeen kommunismivastaisuutta. Koivulaakson ym. mukaan perinteinen suuntaus on vastajihadisteja systeemikriittisempi eikä hyväksy liberaalin yhteiskunnan perusolettamuksia, Yhdysvaltojen johtajuutta tai kapitalismia. Tähän liikkeeseen kuuluvat ryhmät pyrkivät usein organisaation rakentamiseen hitaasti, alhaaltapäin ja pyrkivät mobilisoimaan jäseniään mielenilmauksien myötä. (Koivulaakso ym. 2012, 28 - 29.)

Islamin vastainen liike, vastajihadistit. Tämä liike on syntynyt 2000-luvulla ja sen näkemyksen mukaan länsimaiden ja islamin välillä on konfliktitilanne. (Koivulaakso ym. 2012, 28 - 29.) Strømmenin mukaan suuntauksen taustalla on Eurabia-ajattelu, jonka mukaan käynnissä on jo 1970-luvulla alkanut, valtioiden johdon tasolta johdettu salaliitto Euroopan islamisoimiseksi. Islamisoinnilla tarkoitetaan oletettua aietta myydä Eurooppa yhteistyön ja kauppasuhteiden kehittämisen varjolla islamille ja alistaa se muslimien orjuuteen. Koivulaakson ym. kuvaavat Eurabia-salaliiton päämäärä oleva eurooppalais-arabialaisen maanosan luominen, jossa kristilliset ja länsimaiset arvot ovat mennyttä. (Koivulaakso ym. 2012, 147.) Strømmenin puolestaan jatkaa, että tälle suuntaukselle on ominaista tulkita historiaa mustavalkoisesti, jättäen huomiotta sekä Euroopan että islamilaisen maailman monimuotoisuus ja poimia historiasta islamia koskien kaikki rumimmat palat. Näin muodostetaan valikoidusti kuva menneisyydestä. (Strømmenin 2013, 93 - 109.)

Molempia ryhmiä yhdistävä seikka on kuitenkin se, että molemmat katsovat puolustavansa samaa yhteisöä, Eurooppaa. (Koivulaakso ym. 2012, 28 - 29.) Tämän työn puitteissa keskitytään vastajihadistiseen liikkeeseen, sillä uudempana siitä on vähemmän tietoa. Koivulaakson ym. mukaan kyseinen liike on vahvasti islaminvastainen ja painottaa kulttuurienvälistä vastakkainasettelua. Heidän mukaansa vastajihadistit puolustavat omien sanojensa mukaan demokratiaa, perinteisiä kristillisiä arvoja sekä suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa, nähden islamin vastakohtana kaikelle tälle ja täten uhkana mainituille arvoille. Tällaisen ajattelun myötä vastajihadistit voivat puolustaa nykyistä järjestelmää, pääpyrkimyksenään kuitenkin näin tekemällä vastustaa islamilaista uhkaa. Suuntaus on myös pyrkinyt tekemään pesäeron perinteiseen, antisemitistiseen äärioikeistoon tukemalla Israelia. (Koivulaakso ym. 2012, 28 - 29.)

MODERNIN ÄÄRIOIKEISTON JUURET

Suomen äärioikeiston juuret ulottuvat aina 1900-luvun alkuun, jolloin Nygårdin mukaan nuor-suomalaisten oikeistosiipi tuotti myöhemmille suomalaisille oikeistoliikkeille periytyneen ideologisen pohjan. Osa tätä pohjaa olivat jo silloin esimerkiksi sosialismin ja parlamentarismin vastustaminen sekä kansallisen yhteistyön merkityksen korostaminen. (Nygård 1982, 15 - 17.) Koivulaakson ja muiden mukaan toisen maailmansodan jälkeen Suomessa toimi useista fasistisista järjestöistä koostunut radikaalioikeistolainen liike, johon kuului muun muassa Isänmaallinen kansanliike (IKL). Se oli yksi merkittävimmistä poliittisista järjestöistä maailmansotien välisessä Suomessa, mutta lakkautettiin vuonna 1944 Suomen ja Neuvostoliiton välisen Moskovan välirauhansopimuksen nojalla, joka kielsi fasististen järjestöjen toiminnan Suomessa. (Koivulaakso ym. 2012, 68.)

Johtuen aiemmin kuvatusta rauhansopimuksesta, oli suomalaisen radikaalioikeiston mahdollista järjestäytyä uudelleen vasta Neuvostoliiton hajottua 1990-luvulla ja Suomen tulkitessa uudelleen rauhansopimusta siten, että fasistiset järjestöt kieltävä pykälä oli mitätön. Suomeen alkoi siis 1990-luvulta alkaen kehittyä uusia, vaihtelevassa määrin fasistisia tai kansallissosialistisia järjestöjä. (Koivulaakso ym. 2012, 68.)

Koivulaakso ym. toteavat fasismin aatteen uudistuneen toisen maailmansodan jälkeen. Uudelle fasismille ominaista oli ”*traditioon*” perustuva konservatiivinen ajattelu sekä näkemys siitä, että sodan jälkeisessä maailmassa vallitsi henkisen rappiotila. Se oli syntynyt, kun materialismi oli nostettu henkisten arvojen edelle ja eikä ajatusta ihmistenvälisistä luonnollisista eroista enää hyväksytty. Tällainen maailma oli uudistuneen fasismin näkökulmasta väistämättä tuomittu tuohon. Myöhemmin 1980-luvulla ryhtyivät monet oikeistopopulistiset puolueet niin kutsuttuun ”*konservatiiviseen vallankumoukseen*”, jossa vastustettiin liberaalia yhteiskuntaa, yksilökeskeisyyttä sekä liberaaleja ja vasemmistolaisia arvoja (kuten monikulttuurisuutta ja tasa-arvoa). (Koivulaakso ym. 2012, 13 - 15.)

PIIRTEITÄ

Mitä on vastajihadismi? Entä mihin islaminvastaisuus perustuu? Äärioikeiston ajatusmaailmaa voi pyrkiä avaamaan perehtymällä muutamiin käsitteisiin, joiden ympärille sen toiminta usein kiertyy. Näistä ovat Mattias Gardellin mukaan muun muassa islaminvastaisuus, monikulttuurisuuden, kulttuurimarxilaisuuden ja feminismin vastustaminen, kulttuurikonservatiivinen nationalismi, rasistinen white power-ajattelu, johtajaton vastarintaliike, tempeliritarien ihailu sekä romantisoitu kuva maskuliinisesta soturista. (Kaplan ym. 2015, 129).

Koivulaakson ym. mukaan vastajihadisteilla on kaksi vihollista: 1) maahanmuutto, joka toimii väylänä sotaisalle, totalitaristiselle ideologialle sekä 2) sitä avustavat sisäiset viholliset eli niin sanottu suvaitsevaisto tai kosmopoliitit. Koivulaakson ym. jatkavat, että sisäisiin salaliittolaisiin kuuluvat Euroopassa jo oleskelevat muslimit, siirtolaisten oikeuksia puolustavat sekä monikulttuurisuutta edistävät tahot. Näitä sisäisiä vihollisia puolestaan kutsutaan kulttuurimarxilaisiksi ja eliitiksi. (Koivulaakso ym. 2012, 148.)

Gardellin mukaan **islaminvastaisuus** liittyy essentialistiseen ajatteluun, jossa asian, tässä tapauksessa uskonnon ja kulttuurin, ajatellaan olevan yhtenäisiä ja muuttumattomia ilmiöitä, joihin erottomattomasti liittyvät tietynlaiset piirteet. Nämä piirteet puolestaan määrittelevät sitä, miten kyseisen uskonnon tai kulttuurin piiriin kuuluvat ajattelevat ja toimivat. Toisin sanoen, tämän ajattelutavan mukaan uskonto tai kulttuuri määrittelee, minkälainen on sen kannattajan syvin, muuttumaton olemus. Islaminvastaisuuteen liittyy yleensä muslimien näkeminen kaikkien negatiivisten stereotyyppien kautta ja kun yhdistetään tämä essentialistiseen ajatteluun, alkaa jokainen yksittäinen muslimi näyttäytyä pohjimmiltaan pahana ja länsimaille pahaa tahtovana - vaikka hänen mielipiteensä ja käytöksensä kertoisivat päinvastaisesta. (Kaplan ym. 2015, 133.)

Koivulaakso ym. kuvaavat **monikulttuurisuuden vastustamista** siten, että monikulttuurisuuden nähdään edistävän islamin Euroopan valloitusta ja samalla murentavan kansallisvaltion yhtenäisyyttä ja sen kristillistä arvopohjaa sisältäpäin. (Koivulaakso ym. 2012, 143 - 144.) Vastajihadistit näkevät nimenomaan marxilaisen ideologian avaavan portit islamisaatiolle. Kulttuurimarxilaisuuden taustalla on näkemys siitä, että Neuvostoliiton romahtaessa vasemmisto menetti valtansa kyllä valtansa reaalipoliitiikassa ja taloudessa, mutta onnistui kuitenkin säilyttämään ottensa ideologiaa ja tietoa tuottavista instituutioista eli koulutusjärjestelmästä, tutkimuksesta, kulttuurista ja mediasta. Täten vasemmisto on pystynyt vaikuttamaan yhteiskunnallisiin arvoihin ja normeihin. Koivulaakson ym. mukaan tämä on niin sanottua pehmeää valtaa, jonka avainsanoja ovat kulttuurimarxilaisuus, poliittinen korrektius ja monikulttuuri-

suus. (Koivulaakso ym. 2012, 143 - 144.) Gardell puolestaan kirjoittaa, että monikulttuurisuutta vastustavat pitävät sitä sen näennäisestä suvaitsevaisuudesta huolimatta vihaideologiana, jonka on määrä tuhota eurooppalaiset kulttuurit, kansallinen yhtenäisyys ja laajemmin kristikunta. (Kaplan ym. 2015, 137.)

Carol M. Swainin mukaan valkoisten nationalistien järjestöt ovat vuosituhannen vaihteessa omaksuneet naisten ja homojen oikeuksia ajavien ryhmien tavoin ”1960-luvun kansalaisoikeuksien viitekehyksen, joka tuomitsee yksilöiden vastaisen syrjinnän rodun, etnisyyden, kansallisen alkuperän tai sukupuolen pohjalta”. Valkoisille nationalisteille eurooppalaisista ja pohjoisamerikkalaisista valkoisista on tullut monikulttuurisuuden uhreja, sillä heitä syrjitään työpaikoilla ja kouluissa ja mikäli he yrittävät protestoida huonoa kohteluaan, heitä kutsutaan rasisteiksi. (Koivulaakso ym. 2012, 104 - 105.)

Koivulaakson ja muiden mukaan **kulttuurisella rasismilla** on kaksi perusolettamaa: 1) kulttuurien ja rotujen välillä on eroja 2) erot ovat itsessään arvokkaita, mutta niistä seuraa myös, että eri rodut ja kulttuurit ovat keskenään eriarvoisia. (Koivulaakso ym. 2012, 99.) Pohjalla on **etnopluralismin** käsite, jonka mukaan kaikki kulttuurit ovat erilaisia, mutta oikeutettuja olemassaoloon. Koivulaakson ja muiden mukaan eriarvoisuus liittyy puolestaan Alain de Benois'n ajatukseen siitä, että kaikilla kulttuureilla on kyllä oikeus olemassaoloon, kunhan ne ovat olemassa erillään puhujan omasta kulttuurista. Tärkeintä on säilyttää oman kansakunnan kulttuurinen identiteetti. (Koivulaakso ym. 2012, 26 - 27.) Koivulaakso ym. jatkavat, että etnopluralismin näkökulmasta liberaalin yhteiskunnan suvaitsevaisuus ei ole lainkaan todellista, positiivista suvaitsevaisuutta, vaan se näkee tasa-arvoon pyrkimisen tapahtuvan etnisten yhteisöjen yksilöllisen identiteetin kustannuksella. Näin selittyy ajatus siitä, että liberaali yhteiskunta tuhoaa etnisiä yhteisöjä rikkomalla niiden identiteetin. Ratkaisu siis olisi ”*monikulttuurisuuden*” estäminen, jolloin eri kulttuurit eivät sekoittuisi toisiinsa. Näitä tavoitteita ajetaan kieltojen sijaan positiivisten käsitteiden kautta, jollaisia ovat esimerkiksi moninaisuus, todellinen suvaitsevaisuus sekä oikeus ”*erilaisuuteen*” ja omaan identiteettiin. (Koivulaakso ym. 2012, 50 -51.)

Edellä kuvattuun kulttuurimarxilaisuuteen liittyy ajatus nykyisen **eliitin, intellektuellien, vastustamisesta**. Anders Breivikin äärioikeistolaisesta maailmasta ammentamaa ajattelua tutkineen Gardellin mukaan eliitin vastustaminen liittyy ajatukseen siitä, että koulutusjärjestelmän vallannut vasemmisto haluaa kieltää elämän absoluuttiset totuudet, jotka perustuvat luonnolliseen järjestykseen ja jotka ovat ymmärrettävissä arkijärjellä. Eliittiä vastustavien näkökulmasta absoluuttisia totuuksia ovat esimerkiksi näkemykset siitä, että kulttuurit ovat luonnostaan epätasa-arvoisia, sukupuoliroolit heijastelevat sukupuolten luonnollista erilaisuutta ja homoseksuaalisuus on moraalisesti tuomittavaa. Nämä totuudet vasemmisto pyrkii

eliitin vastustajien mukaan kätkemään vääristyneillä ideologioillaan ja niiden pohjalta luoduilla intellektuelleilla järjestelmillään ja että yleisesti käytetty keino noiden absoluuttisten totuuksien häivyttämiseen olisi poliittiseen korrektiuteen vetoaminen. Eliitin vastustajien näkökulmasta se, että poliittinen korrektiutus on vallitseva normi, aiheuttaa tilanteen, jossa päästäkseen valta-asemaan koulutusjärjestelmässä tai mediassa, on yksilön suodatettava omista mielipiteistään pois kaikki absoluuttisiin totuuksiin viittaava ja ilmaistava asia niin, että ne ovat poliittisesti korrekkeja ja näin tukevat vasemmistolaista ideologiaa. Tämä taas on johtanut konservatiivisten akateemikkojen sortoon. Gardell jatkaa, että kulttuurimarxilaisuuden nähdään tuhoavan länsimaat sisältäpäin siten, että alemmille ihmisryhmille uskotellaan heidän olevan uhreja, että heidän kokemuksensa ”*epäoikeudenmukaisuudesta*” ja ”*epätasa-arvoisuudesta*” ovat moraalisesti väärin ja siksi sortaja - valkoinen rotu - tulee saattaa tilille moraalittomasta ja epäoikeudenmukaisesta valta-asemastaan. Kulttuurimarxilainen ajattelu saa eurooppalaiset tuntemaan itseinhoa ja häpeää omasta kulttuuristaan ja näin se osaltaan murentaa Euroopan selviytymismahdollisuuksia maailmassa. (Kaplan ym. 2015, 137 - 138.)

Koivulaakso ym. mukaan arvokonservatiivit lisäävät kulttuurimarxilaisten syntien listaan myös sen aiheuttaman valtion **feminisoitumisen**, josta juontuu yhteiskunnan rappio ja sukupuoliroolien hämärtyminen. (Koivulaakso ym. 2012, 145.) Heidän mukaansa vastajihadistien tasa-arvon vastaisen näkemys syntyy siitä, että feminismi, turmiollinen aate, on osa kulttuurimarxilaisten kulttuurista valta-asemaa. Feminismi puolestaan on sulautunut osaksi valtiollisia instituutioita ja siitä on seurannut naisten moraalinen rappeutuminen sekä liiallinen seksuaalinen vapautuminen. Lisäksi miesten asema ja miehisuus ovat heikentyneet ja avioliitto rappeutunut. (Koivulaakso ym. 2012, 145 - 146.) Gardell jatkaa samoilla linjoilla kuvatessaan Brevikin feminismiin kohdistamaa kritiikkiä: feministit ovat syyäpäitä siihen, että eurooppalaiset naiset ovat alkaneet laiminlyödä lisääntymiseen ja kodinhoitoon liittyviä velvollisuuksiaan, jolloin alkuperäiset eurooppalaiset kansat ovat ajatuneet sukupuuton partaalle. Lisäksi feministit kannattavat monikulttuurisuutta ja hoivaavat pakolaisia. Feministit ovat myös alistaaneet länsimaisen miehen feminisoimalla hänet: vaipanvaihto kyllä sujuu, mutta taistella hän ei osaa. (Kaplan ym. 2015, 140.)

Johtajaton vastarintaliike on Gardellin mukaan puolestaan Yhdysvaltojen white power-aktivistien 1980-luvulla kehittämä strategia vastarintaliikkeen suojaamiseksi virkavallalta hajauttamalla sen rakenne. Siinä missä perinteinen, ylhäältä johdettu organisaatiomalli oli helposti havaittavissa ja muodosti näin kiinnijäämisriskin vastarintaliikkeen jäsenille, oli liikkeen pilkkominen itsenäisesti toimiviin yksilöihin ja soluihin ”*tiedustelupainajainen*”. Hajautetussa rakenteessa sen toimijoita yhdisti päämäärä tiiviin, fyysisen yhteistyön sijaan. Kukin toimija hankki itsenäisesti riittävät valmiudet iskuun ja toimi oma-aloitteisesti. Käytössä olivat myös avoimet tiedonlähteet, jotka jakoivat tietoa erilaisista tapahtumista. Oma-aloitteisuus tarcoitti näihin tietoihin reagoimista, jolloin vältettiin suoran toimintakäskyn antaminen. Gardell

jatkaa, että FBI arvioi 1990-luvun lopussa suurimman osan Yhdysvaltain äärioikeistoryhmistä siirtyneen tähän organisaatiomalliin. Vuoden 1995 Oklahomassa tehty pommi-isku oli tällaisen toiminnan tulos. Vuonna 2009 The Department of Homeland Security arvioi yksinäiset toimijat ja itsenäisesti toimivat terroristisolut Yhdysvaltain suurimmaksi terroriuhaksi. (Kaplan ym. 2015, 143 - 144.)

Äärioikeiston toimintaan liittyvät Gardellin mukaan myös **temppeleiritarit** sekä **romantisoitu kuva maskuliinisesta soturista**. Esimerkiksi Breivik väitti kuuluvansa uudelleen perustettuun temppeleiritarien järjestöön - joskin muut temppeleiritari-nimikkeen alle lukeutuvat herrasmiesjärjestöt kielsivät ehdottomasti Breivikin kuuluvan heihin. Laajemminkin äärioikeistoa kiehtoneet temppeleiritarit ja järjestön käyttämä hierarkia, seremoniat sekä symboliikka valjastettiin vastajihadistien toimesta muslimienvastaisen taistelun käyttöön. Gardell kuvaa esimerkiksi Breivikin nähneen tilanteen siten, että kristitty Eurooppa joutui jälleen vastakkain vuosisataisen arkkivihollisensa, islamin, kanssa ja jotta muslimien invaasio voitaisiin estää, oli valkoisten kristittyjen miesten herätettävä uinuvat soturinvaistonsa ja ryhdyttävä sankaritekoihin Euroopan pelastamiseksi. (Kaplan ym. 2015, 146 - 147.)

LAPUAN LIIKE: ESIMERKKI ÄÄRIOIKEISTOLAISESTA AJATTELUSTA

Myöhempiin suomalaisiin oikeistoliikkeisiin lukeutuu 1920- ja 1930-lukujen taitteessa vaikuttanut Lapuan liike. Koivulaakson ym. mukaan se vastusti kommunismia ja ajoi heimokansojen asiaa, jonka lisäksi liikkeen toiminta oli oikeistoradikaalia ja esimerkki parlamentaarisen järjestelmän ulkopuolisesta toiminnasta. Lapuan liikkeen toimintaa parlamentaarisen järjestelmän sisällä jatkoi Isänmaallinen kansanliike (IKL), joka perustettiin Mäntsälän kapinan epäonnistumisen jälkeen vuonna 1932. (Koivulaakso ym. 2012, 70.)

Lapuan liikettä tutkineen Siltalan mukaan liikkeen yhteiskunnallinen ihanne pohjautui hyvin pelkistettyyn ajatukseen agraariyhteistöstä, joka oli sekä moraalisesti kiinteä että ristiriidaton. Tämän ihanneyhteisön nähtiin kadonneen maailman modernisoitumisen myötä. Liikkeen päämääränä olikin palauttaa tämä mennyt ihanneyhteisö, luoda yhtenäinen Suomi ja kiinteämpi yhteiskunta, kuin mihin parlamentaarinen järjestelmä pystyi. Lapuan liikkeen ylevä päämäärä, isänmaan etu, yhdistäisi kansanryhmät Suomessa. Lapualaisten Suomessa kansa noudattaisi yhtenäisiä normeja ja jakaisi yhteiset merkitykset. Heille isänmaa siis tarkoitti yhtenäiskulttuuria, jota oli puolustettava sekä ulkoista että sisäistä uhkaa ja epäjärjestystä vastaan. Oleellisesti ulkopuoliseen kytkeytyi sen näkeminen pahana, epäpyhänä, vihollisena. (Siltala 1985, 446.)

Siltala jatkaa, että lapualaiset näkivät kansakunnan omalaatuisuuden vaalimisen olevan sen elinehto. Mikä siis voisi uhata tätä omalaatuisuutta? Tämän ajattelutavan mukaan uhaksi muodostuivat vieraat vaikutteet, sillä niiden nähtiin rikkovan kansallista ykseyttä ja johtavan kansakunnan tuhoon. (Siltala 1985, 447.) Väylänä vieraille vaikutteille yhteiskuntaan Lapuan liike piti vapaamielisyyttä ja suvaitsevaisuutta; nehen helposti leimasivat taantumukselliseksi kaiken sen, mistä kansan omaperäisyys muodostui, kaiken mikä oli sille pyhää ja säilyttämisen arvoista. Lisäksi suvaitsevaisuus nähtiin valtiovaltaa heikentävänä tekijänä. (Siltala 1985, 442.) Siltala toteaa lapualaisten nähneen tilanteen olevan pelastettavissa ainoastaan ykseyttä vahvistamalla: kaikille elämänalueille tuli palauttaa vanha elämäntapa ja yhtenäinen moraalikoodisto. Ja koska vallalla oleva järjestelmä piti yllä hajaannusta, oli sen kumoaminen perusteltua. (Siltala 1985, 447.)

Siltalan mukaan ylevän aatteen kääntöpuolella oli siis totalitaarinen käsitys isänmaasta. Kansallinen olemassaolo oli lapualaisten käsityksen mukaan uhattuna, joten suomalaisiksi itsensä kokevien tuli yhdistyä kansalliseen rintamaan ulkoista uhkaa vastaan ja unohtaa luokka-, puolue-, kieli- ja ryhmäetunsa. Yhtenäinen rintama oli lapualaisten ajattelussa myös sisäisesti ristiriidaton ja näin ollen mahdolliset ristiriidat tuli poistaa, sillä yhtenäisajattelun näkökulmasta ne olivat merkki kulttuurin rappiosta ja väsymyksestä sekä kansakunnan ”historiallisen” kutsumuksen unohtamisesta. (Siltala 1985, 448 - 449.) Näin ollen esimerkiksi lapualaisten ihanteellisesta yhteisrintamasta poikkeavat kommunistit näyttäytyivät omaa etuaan ajavina, velvollisuuksia ja uhrauksia välttelevinä isänmaanpettureita - ja heitä pahempia olivat vain ne, jotka tällaista toimintaa sietivät. (Siltala 1985, 442.) Siltalan mukaan sisäistä uhkaa vastaan hyökkäämisen lisäksi lapualaiset näkivät muihin kansoihin kohdistuvan vihan lietsomisen keinona hävittää sisäiset ristiriidat ja koota kansan rivit. (Siltala 1985, 448 - 449.)

Tässä kohdassa on syytä käsitellä pyhän käsitettä poliittisen toiminnan ja omien aatteiden perustelujen viitekehyksessä. Siltalan mukaan lapualaiset näkivät kansanliikkeen olevan kansan oman vallan käyttöä ja koska Lapuan liikkeen edustajien mukaan koko liike oli syntynyt ”*kansan sielun syvimmistä ja kirkkaimmista voimista*”, sen siis esiintyvät kokonaisuuden nimissä ja edustivat kansan tahtoa. He siis olivat mielestään kansakunnan terveen itsesäilytysvaiston ilmentymä, minkä lisäksi Lapuan liike katsoi toteuttavansa Jumalan tahtoa. Näin siis pyhitettiin liikkeen toiminta. Pyhä syntyperä taas teki liikkeelle vastaansanomisen vaikeaksi, sillä yksilö liikettä vastaan noustessaan nousi samalla isänmaataan vastaan. (Siltala 1985, 472 - 473.) Siltalan mukaan lapualaiset näkivät positiivisen yhteistunteen syntyvän kansallisten arvojen, maailmankuvan, myyttien ja symbolien kunnioittamisesta. Heille tämä oli pyhä kokonaisuus - ja sitä uhmaavat olivat siis pyhäinhäpäisijöitä. Siltalan mukaan mustavalkoinen maailmankuva syntyy ehdottomuudesta: kun vastakkain nähdään olevan järjestyksen ja kaaoksen, muuttuvat maailmankatsomukselliset ristiriidat taisteluksi elämästä ja kuolemasta. Vain toinen voi voittaa. Ja kun oman ryhmän ulkopuolinen maailma on määritelty pahansuovaksi, epäpyhäksi ja

järjestyksen vastaiseksi, täytyy oman ryhmän yhtenäisyyttä ja puhtautta puolustaa poistamalla siitä vieraana pidetyt elementit. (Siltala 1985, 446.)

Siltalan mukaan kyse oli lopulta siitä, että yhteiskunnalliset ristiriidat haluttiin ratkaista pakottamalla kaikki yhteiskunnan jäsenet toimimaan yhtenäiseen maailmankuvaan perustuvien sääntöjen mukaan. (Siltala 1985, 443 - 444.) Hän jatkaa, että Lapuan liike ja sen suosio voidaan voida nähdä myös yrityksenä ratkaista modernisoituvan ja ristiriitaisen yhteiskunnan ongelmat luomalla uusi yhtenäiskulttuuri sekä yhtenäinen arvojärjestelmä. Näin ollen kaiken taustalla olisi siis pyrkimys palauttaa turvallisuudentunne, joka syntyy siitä, että kaikki tunnustavat samat merkitykset - riippumatta siitä mihin uskottiin. (Siltala 1985, 17.)

MITEN TOIMINTA NÄKYY?

Tässä osiossa esitellään joitakin uusnatsien käyttämiä symboleja ja kirjain- ja numeroyhdistelmiä. Symboleja on enemmän kuin mitä tässä voidaan käsitellä, joten tässä käsitellyt ovat ennen muuta yleiskatsausta aihepiiriin.

Der Spiegel Onlinen mukaan berliiniläinen, rasisminvastainen ryhmä Agentur für Soziale Perspektiven on julkaissut listan äärioikeiston käyttämistä koodeista. Näihin lukeutuu numeroiden ja kirjainten yhdistelmiä sekä vaatemerkkejä, kuten Thor Steinar. Numero 14 viittaa niin sanottuun neljääntoista sanaan eli amerikkalaisen valkoisen separistin David Lanen lausahdukseen "*We must secure the existence of our people and a future for white children*". Numero 88:n merkitys avautuu siten, että numero kahdeksan on aakkosten kahdeksas kirjain eli H. Näin 88 on kirjaimiksi käännettynä HH, joka on lyhenne natsien käyttämästä tervehdyksestä "*Heil Hitler*". Tällä logiikalla numero 28 taas kääntyy kirjainyhdistelmäksi BH, joka viittaa sanoihin "*Blood and Honour*", joka on äärioikeistolainen verkosto. Symboleita on olemassa lukemattomia näiden lisäksi. (Der Spiegel Online International 2011.)

Gutschin mukaan uusnatsien käyttämä symboliikka perustuu paljolti muinaiseen riimukirjoitukseen sekä germaaniin symboleihin. Tunnetuin lienee käännetty swastika. Liike käyttää myös tiettyjä historiallisesti merkittäviä päivämääriä. Esimerkkejä ovat päivämäärä 18.1., jolloin Saksan valtakunta perustettiin vuonna 1871, sekä 15.2., jolloin liittoutuneet alkoivat vuonna 1945 pommittaa Cottbusin kaupunkia itäisessä Saksassa. 24.9. on puolestaan Blood and Honourin perustajan Ian Stuart Donaldsonin kuoleman muistopäivä. (Gutsch 2012.)

Aiemmin uusnatseille tunnusomaisia merkkejä olivat pilottitakit ja kaljuksi ajeltu pää, mutta nykyään liikkeen jäsenet ottavat vaikutteita populaarikulttuurista ja heillä voi olla esimerkiksi lävistyksiä. Myös vanhoille symboleille on annettu uusia merkityksiä. Näin on käynyt Palestii-

nan nationalismin symbolille, ruudulliselle kaffiyeh-huiville, jota nykyään voidaan käyttää Israelin vastaisen kannan ilmaisuna. Oleellista on, että nykypäivän uusnatsit eivät enää erotu massasta kuten ennen, joten heitä voi olla vaikeaa tunnistaa ulkoisista merkeistä. (Der Spiegel Online International 2011.)

5.3 Uskonnolla perusteltu väkivaltainen radikalismi

Tämän alaluvun tarkoitus on auttaa hahmottamaan nykyisen jihadistisen terrorismin syntyyn johtaneita syitä sekä nykyisten liikkeiden taustoja. Kuten äärioikeiston kohdalla, myös tässä luvussa pyritään ymmärtämään ilmiötä kokonaisvaltaisemmin luomalla kytköksiä nykyisen tilanteen ja sen historiallisen taustan välille.

YLEISTÄ USKONNOLLA PERUSTELLUSTA TERRORISMISTA

Puistola ja Herrala pitävät uskonnollista terroria harjoittavien ryhmien synnyttävän erityistä aihetta huoleen, sillä ne pyrkivät oikeuttamaan toimintansa vedoten ihmistä suuremman jumaluuden tahtoon: Jumala ei pelkäästään hyväksy, vaan suorastaan vaatii heidän toimintaansa. Puistola ja Herrala jatkavat, että uskonnolliset terroristiorganisaatiot eivät välttämättä pidä itseään terroristeina, vaan enemmänkin uskonnollisina aktivisteina tai militantteina. He tiivistävät tällaisten organisaatioiden ajaman asian olevan ”*pyhä sekoitus kostoja menneestä ja toivoa paremmasta tulevaisuudesta*”. (Puistola & Herrala 2006, 106 - 107.)

Puistolan ja Herralan mukaan uskonnollisille terroristiryhmille ominaisia piirteitä ovat 1) fanaattisuus, 2) syvä ennakkoluulo ulkopuolisia kohtaan, 3) autoritäärisyys, 4) haluttomuus kompromisseihin, 5) omassa näkökulmassa pidättäytyminen, 6) maailman näkeminen mustavalkoisena, 7) uskonnollisen näkemyksen lujuus ja 8) kapea maailmankatsomus. He jatkavat, että näiden piirteiden lisäksi uskonnollisesti motivoituneille ryhmille on ominaista syyttää maansa tai kansansa kurjuudesta ulkomaisia tekijöitä. Tällöin ei uskonnollista taistelua käydessä ole tarvetta syyllistää oman maan kansalaisia ja hyökätä heidän kimppuunsa. Puistola ja Herrala jatkavat, että etsivä löytää: historiasta löytyy helposti todisteita ulkomaalaisten eli vieraiden pahuudesta tai kelvottomuudesta. Uskonnollista taistelua voidaan käydä esimerkiksi globalisaatiota, maallistumista tai länsimaistumista vastaan. Lisäksi on tyypillistä kuvata liikkeen vastustajia eräänlaisina kasvottoman pahan edustajina, Puistolaa ja Herralaa lainaten ”*suorastaan kosmisena vääräytinä*”. (Puistola & Herrala 2006, 106 - 107.)

KRISTILLISET ÄÄRILIIKKEET

Puistola ja Herrala toteavat, että tällä hetkellä Raamatun radikaaliin tulkintaan perustuvaa kristillistä terrorismia esiintyy lähinnä Yhdysvalloissa, jossa osaa ääriryhmistä leimaa sotilaallisuus ja sen kannattajien vetäytyminen muusta yhteiskunnasta. (Puistola & Herrala 2006, 106.) Kun puhutaan yhdysvaltalaisesta uskonnollisesta ääriliikhehdinnästä, on huomattava sen tiivis kytkös äärioikeistolaiseen ajatteluun. Malkin ja Paastelan mukaan uskonnolla on merkittävä asema yhdysvaltalaisen äärioikeiston ajatusmaailmassa, johon lisäksi kytkeytyy käsitys valkoisen rodun ylemmydestä. He jatkavat, että tämän suuntauksen liikkeiden piirissä suhtaudutaan usein hyvin negatiivisesti liittovaltioon, sillä sen piirissä on näkemyksiä siitä, että Yhdysvaltain liittovaltio on todellisuudessa sionistien salaliiton tai Yhdistyneiden kansakuntien käsikassara, väline amerikkalaisten alistamiseen niiden valtaan. Esimerkkejä tähän suuntaukseen kuuluvista liikkeistä ovat Malkin ja Paastelan mukaan Christian Identity, The Order ja Covenant, Sword, and the Arm of the Lord, jotka ovat olleet voimakkaimmillaan 1980 - 1990-luvuilla. (Malkki & Paastela 2007, 299.) Yhdysvaltain lisäksi Afrikassa toimii kristillisiä ääriliikkeitä, esimerkiksi Herran vastarinta-armeija (Lord's Resistance Army) Ugandassa, jota johtava Joseph Kony näkee itsensä Pyhän Hengen ruumiillistumana. (Malkki & Paastela 2007, 235.)

USKONNOLLA PERUSTELLUN EKSTREMISMIN JUURET

Puistolan ja Herralan mukaan nykyisen eurooppalaisen terrorismin juuret ovat jäljitettävissä siirtomaavaltojen, kolonialismin ja imprealismin aikaan sekä erityisesti siirtomaiden taisteluun itsenäisyydestä. Muita nykyterrorismin syntyyn vaikuttaneita tekijöitä ovat myöhemmin 1900-luvulla voimakkaat länsimaistamisyrietykset, joihin liittyy islamilaisten arvojen ohittaminen, sekä länsimaiden Lähi-Idässä harjoittama politiikka. Puistolan ja Herralan mukaan eurooppalaiset alkoivat 1900-luvun alussa hyötyä valloittamansa Afrikan mantereiden luonnonvaroista, jonka lisäksi he kuljettivat siirtomaista niiden kulttuuriaarteita eurooppalaisiin museoihin, ryöstivät hautoja ja esimerkiksi Egyptissä jauhoivat muumioita tuhkaksi. Alkuperäisväestölle eurooppalaiset näyttäytyivätkin helposti ahneina, piittaamattomina ja ylimielisinä, sillä siirtomaaisännät suhtautuivat usein paikalliseen väestöön alentuvasti. Tämän käytöksen lisäksi eurooppalaisten aiemmin käymä orjakauppa oli vielä muistissa. (Puistola & Herrala 2006, 29- 30.)

Puistolan ja Herralan mukaan viimeisen suuren muslimivaltion, Ottomaanien imperiumin, kaatuessa ensimmäisen maailmansodan taistelussa vuonna 1917, solmivat Iso-Britannia ja Ranska salaisen sopimuksen Lähi-Idän jakamisesta. Ranska sai Libanonin ja Syyrian, Iso-Britannia Irakin ja Transjordanian, jonka lisäksi Iso-Britannia perusti brittiläisen protektoraatin Egyptiin. (Puistola & Herrala 2006, 30.) Puistola ja Herrala toteavat alueen asukkaiden kohtelun olleen yksi osa ongelmaa: ottomaanien alueen arabien itsenäisyystoiveita tuettiin ja heitä kannustettiin kapinaan sodan ollessa käynnissä, mutta sen päätyttyä lupaukset unohdettiin. Palestiina-

laisten mielipide jätettiin huomiotta kun juutalaisia alettiin sijoittaa heidän alueelleen. (Puistola & Herrala 2006, 32.) Syyrian ensimmäisen suuren kansannousun aikaan vuonna 1925 pyrkivät ranskalaiset hajota ja hallitse - taktiikalla saamaan Syyrian eri poliittiset ryhmät taistelemaan toisiaan vastaan. Seuraukset olivat kauaskantoiset: ryhmien väliset taistelut ja poliittinen epävakaus ovat jatkuneet läpi sen historian, Syyrian itsenäistymisestä vuonna 1946 nykypäivään, jonka lisäksi alueen eri ryhmät eivät enää pyrkineet yhteistyöhön keskenään, vaan alkoivat ajaa omia tavoitteitaan omalla alueellaan. (Puistola & Herrala 2006, 32- 33.)

1900-luvulla Lähi-Idässä koettiin yrityksiä uudistaa yhteiskuntia länsimaiseen suuntaan. Puistola ja Herrala nimeävät näistä ensimmäiseksi Turkin, jota sen ensimmäinen, vuonna 1923 valittu presidentti Mustafa Kemal Atatürk, länsimaisti ripeässä tahdissa. Tämä tapahtui siirtämällä uskonto ja uskonnollinen hallinto maallisen vallan alle, lakkauttamalla ottomaanien kalifaatin, kehittämällä Turkin opetusjärjestelmää ja tieteiden opetusta sekä antamalla naisille äänioikeuden. Kehitys, joka länsimaisesta näkökulmasta näyttää hyvin edistykselliseltä, näyttäytyi toisesta näkökulmasta katsottuna kuitenkin niin, että maassa pitkään vallinneet tasaiset olot yhtäkkiä katkesivat ja yhteiskunta joutui perinpohjaiseen myllerykseen, jossa perinteiset islamistiset instituutiot ja arvot heitettiin sivuun. Vastareaktionä muutoksiin perustettiin vuonna 1928 Muslimien Veljeskunta. (Puistola & Herrala 2006, 33 - 34.) Puistola ja Herrala nimeävät toiseksi esimerkiksi vastaavasta muutosprosessista Persian, nykyinen Iranin. Persia oli yksi muinaisen maailman mahtavimmista valtioista ja sen viisi vuosisataa kestänyt yksinvaltainen hallinto katkesi vuonna 1907 kuninkaallisten valtaoikeuksia rajoittavaan perustuslakiin. He jatkavat, että vuonna 1963 shaahi aloitti Valkoisen vallankumouksen Iran modernisoimiseksi ja länsimaistamiseksi ja kuten Turkissa, tähän kuului koulutuksen muuttaminen maalliseksi ja naisille annettava tasa-arvo. Mullistukset johtivat kasvaviin ongelmiin ja lopulta vuonna 1978 laajoihin massamielenosoituksiin, joiden kukistamiseksi julistettiin poikkeustila. Shaahin tilalle valtaan astui vuonna 1979 ajatollah Ruhollah Khomeini, shiia-muslimien merkittävin johtaja. Khomeini hän näki shaahin toiminnan islamin arvojen polkemisena ja hän jatkoi monen iranilaisen suuttumuksen vieraiden valtioiden puuttumisesta Iranin asioihin. (Puistola & Herrala 2006, 95 - 97.) Puistola ja Herrala tiivistävät näiden länsimaistamisyritysten ongelman olevan se, että niissä yritettiin toteuttaa liian monia kulttuurillisia ja taloudellisia muutoksia liian nopeasti, kun samaan aikaan lupauksen, odotusten ja todellisuuden välissä vallitsi syvä ristiriita. (Puistola & Herrala 2006, 106.) Kaiken tämän lisäksi, tai juuri sen takia, vallitsi Puistolaa ja Herralan mukaan länsimaiden ja islamilaisen maailman välillä epätasapainoinen valtasuhde: länsimaat olivat talouden ja asetekniikan osalta edellä muslimivaltioita, jonka lisäksi he pitivät valtaa laajoilla muslimialueilla itse asettamiensa hallitsijoiden kautta. Lisäksi päätös Israelin valtion perustamisesta tehtiin arabien vastustuksesta huolimatta. Ei ole vaikeaa nähdä, että arabimaiden arvo länsimaille oli olla vain raaka-aineiden tuottaja. (Puistola & Herrala 2006, 29 - 34.)

Käsitystä länsimaista ei juurikaan parantanut Afganistanin miehitys vuonna 1979. (Puistola & Herrala 2006, 97- 98.) Amerikkalaisten vaikutusvalta Lähi-Idässä väheni Iranin vallankumouksen myötä jättäen Afganistanin alttiiksi neuvostovaikutukselle. Kommunistit kaappasivatkin siellä vallan vuonna 1978 ja seuraavana vuonna Neuvostoliitto miehitti Afganistanin. (Puistola & Herrala 2006, 99 - 100.) Yhdysvallat reagoi kommunismin leviämiseen vuonna 1980 ilmoittamalla Pakistanin olevan etulinjassa taistelussa sitä vastaan. Afganistanista pakeni miljoonia Neuvostoliiton miehityksen ja valtion sisäisten levottomuuksien alta ja moni alkoi taistella ulkomailta (paljolti Pakistanista ja Iranista) käsin ateistista kommunistista hallintoa vastaan. Tämä taistelu teki myös lännessä tutuksi käsitteen ”*mujahid*”, joka merkitsee taistelijaa, uskonsoturia, jihadin kävijää ja pyhää soturia. Länsimaiden näkökulmasta he taistelivat kommunismia vastaan, joten heitä kutsuttiinkin aluksi vapaustaistelijoiksi, vaikka mujahidien aikeena ei ollut demokratian rakentaminen Afganistaniin. (Puistola & Herrala 2006, 101.)

Tämän kehityksen ymmärtäminen on tärkeää, sillä monen islamilaisen ääri liikkeen juuret ovat juuri tässä myllerryksessä ja näin ollen tapahtumien jatkumon näkeminen auttaa hahmottamaan niiden toimintaa. Puistolan ja Herralan mukaan neuvostojoukot poistuivat Afganistanista vuonna 1989, mutta levottomuudet jatkuivat. Vastaiskuna kaaottisille ja väkivaltaisille oloille syntyi vuoden 1992 tienoilla Taliban-liike, joka kävi sisäisestä hajaannuksesta kärsivien mujahidien kimppuun. Talibanit hallitsivat Afganistania vuoteen 1996 mennessä ja liikkeen päämääränä oli palauttaa profeetta Muhammedin aikainen yhteiskuntajärjestys, jonka lisäksi se painotti islamilaisen lain merkitystä. Talibanit halusivat myös lopettaa maata vaivaavan kurjuuden ja puhdistaa valtion moraalin ajamalla vieraat ja epäislamilaiset vaikutteet pois maasta. Talibanien yhteistyö Al-Qaida -terroristiorganisaation kanssa koitui lopulta sen kohtaloksi. Al-Qaida on vuonna 1986 perustettu radikaali sunnimuslimiorganisaatio, joka toimi jopa 65 valtiossa kautta maailman. Sen tunnettu johtaja oli Osama bin Laden ja järjestö oli vastuussa Yhdysvaltoihin tehdystä terrori-iskusta 11.9.2001. (Puistola & Herrala 2006, 102- 104.) Jaakko Hämeen-Anttilan mukana Talibanit ja al-Qaida ovat sittemmin saaneet seurakseen Syyrian ja Irakin alueella toimivan äärijärjestö ISIS:in. (Maristo & Sergejeff 2015, 21 - 22.) ISIS:in juuret ovat al-Qaidassa, mutta järjestöt ajautuivat erimielisyyksiin liittyen kalifaatin perustamiseen sekä ISIS:in rajuihin väkivallantekoihin. (Bunzel 2015, 17.; Baker 2014.) Al-Qaida katkaisi välinsä ISIS:iin vuonna 2014. (Baker 2014.) Al-Qaida ja ISIS jakavat näkemyksen islamilaisen kalifaatin perustamisesta, mutta eroavat suhteessaan shiiamuslimeihin, joita ISIS jyrkästi vastustaa. Kalifaatti on paikka, jossa noudatetaan sharia-lakia ja jossa islam voi kukkoistaa, siis eräänlainen ihanneyhteiskunta. Al-Qaidan edustaja näki sen myös keinona lopettaa nykymaailman muslimien kokema sorto. (Bunzel 2015,15.)

JIHAD JA SEN PERUSTELUT

Nämä järjestöt kytkeytyvät Puistolan ja Herralan mukaan salafilaiseen koulukuntaan, jonka näkemys on, että vuosisatojen aikana kehitetyt uskonnolliset rituaalit ja uskosta tehdyt tulkinnot ovat vieneet islamin pois Jumalan puhtaan sanoman polulta ja että pelastua voi vain palaamalla Profeetan ja hänen kumppaneidensa esimerkkiin. He jatkavat, että salafilaisessa liikkeessä on myös sisäisiä tulkintaeroja islamin puolustamisen ja levittämisen suhteen. Pieni, radikaali osa salafisteja kannattaa väkivaltaista toimintaa ja näkee väkivallan käytön kelvottomien hallitsijoiden poistamiseksi muslimien velvollisuutena. Muitakin keinoja on, mutta aseellisen taistelun merkitystä painotetaan. Puistolan ja Herralan mukaan näitä radikaaleja ryhmiä kutsutaan jihadisteiksi. Salafilaisen liikkeen suuri enemmistö vastustaa väkivallan käyttöä eivätkä he läheskään aina hyväksy jihadistien nimittämistä salafisteiksi. (Puistola & Herrala 2006, 108 - 109.) Kuitenkin Puistola ja Herrala jatkavat, että useiden salafistien mielestä Yhdysvallat käyvät taistelua muslimimaailmaa vastaan Afganistanissa, Pakistanissa ja Irakissa. Myös näkemykset Yhdysvaltojen vastustamisesta vaihtelevat: siinä missä muut salafilaiset kannattavat julkilausumia, rukousta ja arabien yhtenäistä poliittista rintamaa, jihadistit puoltavat väkivallan käyttöä. Lisäksi Puistolan ja Herralan mukaan jihadistit pitävät helposti väkivallattoman näkemyksen kannattajia korruptoituneina, tietämättöminä ja kykenemättöminä päätöksentekoon. (Puistola & Herrala 2006, 108 - 109.)

Edellä kuvattua historiallista taustaa vasten lienee helpompaa ymmärtää globaalin jihadismin narratiivista kehystä, jota McCauley ja Moskalenko kuvaavat seuraavasti:

1. Islamia uhkaavat lännen ristiretkeläiset Yhdysvaltojen johtamana
2. Jihadistit, joita länsi kutsuu terroristeiksi, käyvät puolustustaistelua tätä hyökkäystä vastaan
3. Jihadistien käyttämät keinot ovat kohtuullisia vastauksia hyökkäyksiin, oikein ja uskonnon pyhittämiä
4. Näin ollen on hyvän muslimin velvollisuus tukea näitä tekoja.

Kaplanin ja muiden mukaan islam erottelee toisistaan 1) puolustuksen legitiimin auktoriteetin mandaatilla, 2) puolustuksen ryhmän velvollisuutena sekä 3) puolustuksen jokaisen muslimin velvollisuutena. (Kaplan ym. 2015, 70.) Tätä näkemystä tukevat myös Puistola ja Herrala, joiden mukaan useimmat uskonoppineet pitävät aseellista jihadia ulkopuolisen valtion hyökkäydessä muslimimaahan jokaisen muslimin velvollisuutena (globaalin) muslimiyhteisön säilyttämiseksi. Puistolan ja Herralan mukaan aiemmin kuvattu Neuvostoliiton hyökkäys Afganistaniin synnytti kohdassa 3) kuvatun valtavan puolustuksellisen aseellisen jihadin uskonoppineiden vaatimuksesta. (Puistola & Herrala 2006, 109.) He jatkavat, että Afganistanin konfliktin saamalla laajalla hyväksynnällä on pyritty myöhemminkin oikeuttamaan jihad myös muissa konflikteissa, kuten Bosniassa ja Tsetseniassa. Myös Kaplan ja muut toteavat äärijärjestöjen perustelleen toimintaansa juuri tällä velvoitteella: niiden mukaan nykyinen islamiin kohdistuva

uhka oikeuttaa aseellisen puolustuksen ja että tämä on velvollisuus, joka ei vaadi valtiollisen tai uskonnollisen auktoriteetin hyväksyntää. (Kaplan ym. 2015, 70.)

Tästä päästään siihen, että Jaakko Hämeen-Anttilaa lainaten nykykeskustelussa syntyy helpposti kuva siitä, että vain fundamentalistit ovat oikeita muslimeita ja muut vain noudattavat sitä puolitehoisesti. Tämä ajatus syntyy Hämeen-Anttilan sanoin eräänlaisesta ”*epäpyhästä liitosta*”, jossa fundamentalistiryhmät julistautuvat kärkkäästi oikean islamin edustajiksi ja tuomitsevat toisin ajattelevat muslimit väärin ajatteleviksi tai välinpitämättömiksi. Länsimaiden islaminvastaiset tahot puolestaan hyväksyvät tämän ajatuksen ja antavat sille lisäpontta, sillä niille jyrkkä tulkinta islamista on mainio vihollinen ja jonka pohjalle luodun kauhuskeenaarion perusteella he vastustavat islamin kaikkia muotoja. Hämeen-Anttilan mukaan tämän vuoksi olisi tärkeää nähdä islamin monimuotoisuus, jolloin ääriliikkeiden asema, se että ne edustavat vain pientä osaa uskonnosta, hahmottuisi selkeämmin. (Maristo & Sergejeff 2015, 21 - 22.)

Hämeen-Anttilan mukaan kaikki poliittisen ja aseellisen aktivismin kautta yhteiskunnalliseen muutoksen pyrkivät liikkeet edustavat hyvin pientä osaa fundamentalistisesti uskontoon suhtautuvista ihmisistä. Lisäksi yhteiskunnallisesti aktiiviset fundamentalistit ovat vain pieni osa koko muslimimaailmaa, mutta kuitenkin eniten mediassa näkyvillä. (Maristo & Sergejeff 2015, 16.) Hänen mukaansa tilanne on eurooppalaisessa kontekstissa verrattavissa siihen, että länsimaisia terroristijärjestöjä, kuten Punaisia prikaateja tai ETA:a pidettäisiin länsimaisen kulttuurin edustajina ja kaikkia maltillisia länsimaalaisia uinuvina, vielä todelliseen väkivaltaiseen luontoonsa havahtumattomina. (Maristo & Sergejeff 2015, 21 - 22.) Hämeen-Anttila jatkaa, että militantti fundamentalismi on usein vastareaktio vaikeaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Esimerkki tästä on Taliban, joka pyrki palauttamaan tasapainon yhteiskuntaan. Hämeen-Anttila antaa tässäkin hyvän vertauksen. Hänen mukaansa tilanteen ymmärtämistä voi helpottaa sen vertaaminen eurooppalaiseen historiaan: vallankumoukset Ranskassa 1789 ja Venäjällä 1917 olivat alun perin idealistisia yrityksiä vaihtaa huono hallinto parempaan. Hallitsijat, kuninkaat, tsaarit ja diktaattorit ovat siis osaltaan luoneet kasvupohjaa vallankumouksille ja ääriliikkeet ovat voineet toimia oloihin väsyneen kansa tukemana. (Maristo & Sergejeff 2015, 16.)

SUNNIT, SHIIAT JA SYYRIAN KONFLIKTI

Sisäministeriön mukaan konfliktialueille lähtemiseen liittyy joitakin riskejä, esimerkiksi kohonnut riski loukkaantua ja traumatisoitua taisteluissa, mikä voi vaikuttaa yksilön kykyyn sopeutua palattuaan suomalaisen yhteiskuntaan. Sisäministeriö perustelee riskiä sillä, että yksilön elämäntilanteen ongelmat ja esimerkiksi juuri traumatisoituminen kasvattavat väkival-

taisen radikalisoitumisen riskiä, jonka seurauksena yksilö pyrkii Suomesta käsin tukemaan kansainvälistä terrorismia tai päätyy itse käyttämään väkivaltaa. Sisäministeriö listaa toiseksi riskiksi sen, että kansainvälisten kokemusten mukaan länsimaista taistelualueelle matkustaneiden henkilöiden jääminen konfliktialueelle nostaa riskiä siitä, että muut seuraavat häntä. Sisäministeriö jatkaa, että taistelualueilla toimivat voivat myös rekrytoida sieltä käsin uusia jäseniä tai yllyttää lähtömaahan jääneitä suorittamaan siellä väkivallantekoja. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.)

Toinen Syyrian konfliktiin liittyvä merkittävä seikka on sisäministeriön mukaan vastakkainasettelu sunna- ja shiiamuslimien välillä, jota terroristiset ryhmät hyödyntävät. Se jatkaa, että vaikka Suomessa shiiojen ja sunnien välinen vastakkainasettelu on ollut vähäistä, on vuoden 2015 aikana siitä ollut viitteitä esimerkiksi turvapaikanhakijoiden välisinä jännitteinä, vaikka monet heistä ovat ei-uskonnollisia. Suojelupoliisin arvioi marraskuussa 2015, että turvapaikanhakijoiden määrän kasvun myötä Suomessa asuvien, väkivaltaisesta jihadistisesta toiminnasta kiinnostuneiden henkilöiden määrä kasvaa. Lisäksi sen mukaan on olemassa riski rekrytoinnista, siitä että turvapaikanhakijoiden joukossa olisi väkivaltaa kannattavia henkilöitä, joilla on kytköksiä ulkomaisiin terroristiverkostoihin ja että he pyrkivät radikalisoimaan muita. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.)

Hämeen-Anttilan mukaan sunnalaisuutta ja shiialaisuutta erottaa teoriassa se, kenellä on oikeus edustaa islamia. (Maristo & Sergejeff 2015, 13.) Salehzadehin mukaan Muhammadin kuoltua hänelle valittiin seuraaja vuonna 632 jKr.. Seuraajasta syntyi kiista. Abu Bakrin Muhammadin seuraajaksi ja muslimien johtajaksi valinneet ovat sunnimuslimeja. Osa muslimeista vastusti päätöstä pitäen johtajana Muhammadin serkkua Alia ja heitä kutsutaankin shiioiksi eli Alin seuraajiksi (arabiaksi shi'at Ali). Salehzadeh jatkaa, että sunnit tunnustavat neljä ensimmäistä Muhammedin seuraajaa, kun taas shiit pitävät Muhammadin ainoana seuraajana Alia. Noin 80-85 prosenttia maailman muslimeista on sunneja. Sunnit ja shiit jaetaan viiteen pääryhmään, joista tässä yhteydessä mainitaan alaviitit, joilla on merkitystä Syyrian konfliktin ymmärtämisen kannalta. Ali murhattiin 650-luvulla käydyssä sisällissodassa, josta syvä konflikti sunnien ja shiiojen välillä sai alkunsa. (Salehzadeh 2013, 3 - 5.) Hämeen-Anttilan mukaan historialliset ja sosiaaliset erot selittävät tilannetta uskonnollisten seikkojen lisäksi: shiialaiset ovat olleet monessa maassa köyhänä vähemmistönä. (Maristo & Sergejeff 2015, 13.)

Salezadehin mukaan Al-Qaida ja kaikki sen verkoston liittolaisryhmät ovat sunneja sillä häntä lainaten: *”shiit eivät voi olla koskaan al-Qaidan jäseniä”*. Shiiojen ääriliikkeitä ovat Iranin Ansar-e-Hezbollah ja Libanonin Hizbollah. Äärisunnillaisia liikkeitä tukevat sunnimaat, esimerkiksi Saudi-Arabia, Egypti ja Qatar. Shiiojen ääriliikkeitä tukevat Iran ja Syyria. Salehzadeh

jatkaa, että mainitut fundamentaliset muslimiryhmät painottavat Koraanin fanaattisimpia jakeita ja että Lähi-Idän maat ovat jakautuneet sunni/shiia-jaon mukaan, josta Syyrian nykyinen konflikti on hänen mukaansa selkeä esimerkki. (Salehzadeh 2013, 3 - 5.) Syyrian presidentti Bashar al-Assad on shiioihin lukeutuva alaviitti, jota siis tukee shiiamuslimien johtomaa Iran. (Salehzadeh 2013, 19) Lisää tukea hän saa Iranin liittolaisilta, kuten Libanonin Hizbollahilta ja Palestiinan jihadistiryhmiltä. Lisäksi Iranin johdolla shiioja tukevat suurvallat Kiina ja Venäjä. Suurin osa länsimaista taas on sunnien liittolaisia. Sunnivaltaiset maat, kuten Saudi-Arabia, Egypti, Turkki ja Libanon sekä eri maiden sunniryhmät tukevat Syyrian oppositiota, joka taistelee al-Assadia vastaan. Salehzadeh toteaa, että polarisointi shiiojen ja sunnien välillä ruokkii konfliktia Syyriassa. (Salehzadeh 2013, 3 - 5.)

SUOMEN TILANNE

Vaikka sisäministeriön mukaan riski järjestäytyneen, väkivaltaisen jihadistiryhmän Suomessa suorittamaan terroritekoon matala, on kuitenkin siihen liittyviä kansainvälisen tason ilmiöitä nähtävissä myös Suomessa aiempaa enemmän. Riskin mataluus selittyy sillä, että jihadistiryhmät eivät yleisesti pidä Suomea merkittävänä viholliskohteena. Ääriliikkeiden viholliseksi voivat päätyä valtiot, yhteisöt ja ihmiset, joiden ääriliikkeet kokevat loukkaaneen sen tulkintaa esimerkiksi islamista. Se, minkälainen loukkaus oikeuttaa väkivallan, riippuu puolestaan ryhmien ja yksilöiden tulkinnasta. Loukkaus voi olla esimerkiksi sotilaallinen yhteistyö, ulkopoliittikka, muslimien syrjintä tai pilakuvat. Väkivaltaisen iskun riskiä onkin vaikeaa arvioida yksityiskohtaisesti, sillä niiden syyt ovat hyvin moninaisia. Suojelupoliisi on arvioinut väkivallante-kojen uhan kohonneen Suomessa liittyen Syyrian konfliktiin ja konfliktin lisäksi nostavan väkivaltaisesta terroristisesta toiminnasta kiinnostuneiden määrää. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.)

Sisäministeriön mukaan vuonna 2015 käynnistyi noin 10 väkivaltaiseen jihadismiin liittyvää, terrorismirikoksina ja niitä sivuavia rikoksia koskevaa esitutkintaa rikosnimikkeillä terroristisessa tarkoituksessa tehty murha, värväys terrorismirikoksen tekemistä varten ja terroristisessa tarkoituksessa tehty laiton uhkaus. Muut terrorismia sivuavat tapaukset liittyivät laittomiin uhkauksiin, pahoinpitelyihin, törkeisiin vapaudenriistoihin, lapsikaappauksiin sekä väärennös- ja ampuma-aserikoksiin. (Sisäministeriö 2016, 17.)

Syyrian ja Irakin alueen pitkäaikainen konflikti on sisäministeriön mukaan houkutellut Euroopasta arviolta yli 20 000 henkilöä, Suomesta matkustaneita puolestaan arvellaan olevan vuodesta 2012 alkaen vähintään 70 aikuista henkilöä, joista Suomeen on palannut noin 20 henkilöä. Lähtijöiden joukossa on yhteensä 19 eri etnisyyttä, myös kantaväestöön kuuluvia. Heistä 62 %:lla on Suomen kansalaisuus. Suomesta lähteneet ovat olleet 18-50 -vuotiaita, josta merkittävin ikäryhmä ovat 21-25 -vuotiaat. Lähtijöistä suurin osa on ollut Etelä- ja

Länsi-Suomen suurista kaupungeista, mutta muualtakin Suomesta on ollut lähtijöitä. Syyt konfliktialueille lähtemiseen ovat hyvin erilaisia ja toiminta konfliktialueilla vaihtelee myös laajasti. Sisäministeriön mukaan on arvioitu, että erityisesti pitkään alueella oleskelleista ja viimeaikoina lähteneistä henkilöistä moni on hakeutunut aseellisessa oppositiossa toimiviin radikaaliryhmiin. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.) Creutzin mukaan ei ole kuitenkaan perusteltua puhua lähteneistä vierastaistelijoina, sillä osa heistä on lähtenyt hyväntekeväisyystoimintaan, osasta ei ole varmuutta ja lisäksi se, että on ollut äärijärjestössä ei välttämättä tarkoita, että henkilö on ollut mukana taistelutoiminnassa. (Creutz, Saarinen & Juntunen 2015, 11.)

USKONNOLLA PERUSTELLULLE EKSTREMISMILLE ALTISTAVIA TEKIJÖITÄ

Sisäministeriön mukaan eniten Syyrian konflikti ja erityisesti aseellinen toiminta kiinnostaa nuoria henkilöitä, jotka ovat ikänsä ja elämäntilanteensa takia alttiita väkivaltaisen ekstremismin propagandalle. Lisäksi väkivaltaiseen ekstremismiin johtavan uskonnollisen radikalisoitumisen ehkäisyn kannalta on muutamia, juuri tälle ilmiölle erityisiä piirteitä, jotka voivat lisätä radikalisoitumisriskiä - erityisesti yhdistyessään samassa henkilössä. Näitä ovat:

- **Kokemus kahden kulttuurin välissä olosta.** Islaminuskoiset nuoret, jotka eivät täysin samaistu suomalaiseen kulttuuriin, mutta eivät toisaalta tunne vanhempiensa kulttuuria omakseen.
- **Heikko uskonnon tuntemus.** Tiedon puute uskonnosta voi altistaa väkivaltaan kannustavalle, uskuntoon verhotulle propagandalle.
- **Syrjäytyminen.** Syrjään joutuminen yhteiskunnasta lisää riskiä väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.)

Ulkopuolisuuden kokemus on myös merkittävä altistava tekijä, jota synnyttäviä tekijöitä ovat syrjintä, rasismi, kokemukset epäoikeudenmukaisuudesta sekä islamofobia, sillä ne viestivät, ettei niiden kohde ole osa suomalaista yhteiskuntaa. Syrjinnän ja rasismin kohteeksi voivat joutua virheellisten epäluulojen vuoksi erityisesti hartaasti tai näkyvästi uskontoaan harjoittavat muslimit. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.)

Sisäministeriön mukaan merkittävä seikka pyrittäessä tunnistamaan väkivaltaisesti radikalisoituneita tai radikalisoitumisvaarassa olevia on terrorismia lievempi, uskonnolla perusteltu väkivaltarikollisuus. Se jatkaa, ettei tämä ole kovinkaan yleistä väkivaltaisen jihadismin kannattajilla. On tärkeää ymmärtää, ettei väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen arjessa itsessään kerro, onko henkilö radikalisoitunut vai ei. Toisekseen se, ettei henkilö ei ole käyttäytynyt väkivaltaisesti, tarkoita että hän ei voisi olla radikalisoitunut. Sisäministeriön mukaan väkivaltaisen radikalisoitumisen ja rikosentekoalittiuden yhteydestä ei voikaan tehdä laajempia johtopäätöksiä. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.)

Mitä tulee rikollisuuteen ja tunnistettuihin väkivaltaisen jihadismin riskihenkilöihin, on sisäministeriön mukaan heistä noin neljäsosalla taustallaan aiemmasta väkivaltarikoksesta johtuva rikosepäily. Heistä muutamaa kymmentä voidaan pitää rikollistaustaisina, johtuen useista henkilön aatemaailmaan liittymättömistä väkivalta- ja muista rikosepäilyistä. Sisäministeriö toteaa, että Suomessa radikalisoituminen uskonnolla perusteltuun väkivaltaiseen ekstremismiin tapahtuu pääosin uskonnollisten yhteisöjen ulkopuolella. Syynä on se, että väkivaltaa kannattavan on vaikeaa toimia avoimesti pienessä yhteisössä. Sisäministeriö toteaa, että järjestäytyneet uskonharjoittajat voi pikemminkin toimia väkivaltaiselta radikalisoitumiselta suojaavana tekijänä. Lisäksi heikko uskonnon tuntemus altistaa väkivaltaan kannustavan ja ihannoivan, uskontoa hyödyntävän propagandan viestille. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.)

TOIMINNAN VÄYLIÄ

FBI:n mukaan internet mahdollistaa väkivaltaisille ekstremisteille laajan mahdollisuuden etsiä sanomalleen vastaanottavia yksilöitä. Tällaisen henkilön löytyessä voivat ääriliikkeen edustajat arvioida hänen soveltuvuuttaan rekrytoinnin kohteeksi. (FBI 2016, 11.) Myös sisäministeriö toteaa internetin merkityksen ääriliikkeiden toiminnassa. Sen mukaan erityisesti terroristijärjestö ISIS hyödyntää tehokkaasti internetiä rekrytoinnissaan. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.) Kuitenkin FBI:n mukaan useissa tutkimuksissa on todettu, että internetin suurin merkitys on se, että se on keino ylläpitää radikaaleja uskomuksia. Internet ei siis niinkään toimi radikalisoitumisen ensisijaisena katalyyttinä. (FBI 2016, 11.)

Useat äärijärjestöt tuottavat verkkojulkaisuja kannattajilleen. Sisäministeriön mukaan esimerkiksi ISIS tuottaa aktiivisesti sisältöä, keskimäärin kaksi videota päivässä. (Sisäministeriö 2015a, 16 -17.) FBI toteaa Al-Qaidan Inspire-nimisestä julkaisusta tehdyn analyysin perusteella tämänkaltaisilla julkaisuilla olevan kolme päämäärää: 1) toimia tiedon tai propagandan jakelukanavana, 2) motivoida kannattajiaan toimintaan sekä 3) tarjota työkaluja toiminnan aloittamiseen. Verkkojulkaisuilla pyritään sekä inspiroimaan aatteen kannattajia että hyökkäämään sen vastustajia kohtaan usein virheellisellä propagandalla. Verkkojulkaisut toivottavat voimaa ja maantieteellistä valta-asemaa samalla, kun ne halventavat länsimaista politiikkaa ja eurooppalaisia kulttuureja. Ne myös muistuttavat lukijoitaan epäkohdista ja vääryyksistä, joiden korjaamiseen aate pyrkii, sekä ylistävät marttyyrien tekoja. Lisäksi ne tarjoavat käytännön neuvoja nimeten mahdollisia kohteita iskuille, antaen neuvoja aseiden hankintaan ja tarjoamalla pomminrakennusoppaita. Julkaisut ovat usein laadukkaita, ammattimaisella otteella tehtyjä ja niiden levikki massiivinen. Julkaisuja on myös tarjolla useilla kielillä, jotta ne tavoittavat tietyt kansanryhmät. Länsimainen yleisö tavoitetaan levittämällä julkaisuja englanninkielisille verkkofoorumeille. Lisäksi näillä järjestöillä on joko suora yhteys sillä alu-

eella asuviin henkilöihin, jolle ne haluvat sanomansa suunnata tai ne ovat hyvin taitavia tarttumaan paikallisyhteisön huolenaiheisiin ja käsittelemään niitä omia tarkoituksiperiään edistävällä tavalla. Ne pyrkivät myös vetoamaan nuoriin, potentiaaliin tukijoihin korkeatasoisella, videopelejä muistuttavalla kuvastolla. (FBI 2016, 13 - 14.)

5.4 Yksinäiset toimijat

Kolmannen ekstremistisen uhan muodostavat suojelupoliisin uhka-arvion mukaan yksinäiset tekijät. (Sisäministeriö 2015a, 9.) Sisäministeriö määrittelee yksinäisen toimijan olevan sellainen henkilö, joka voi toteuttaa terrori-iskun tai muun laajamittaisen tai muuten yhteiskunnallisesti merkittävän väkivallanteon, kuten joukkosurman, itsenäisesti ilman minkään ryhmän tai järjestön tukea. (Sisäministeriö 2016, 18.)

Kaplan, Löow ja Malkki toteavat, että vaikka vallalla on näkemys siitä, että yksinäisten toimijoiden ilmiö on ominainen nimenomaan nykyajalle, asia ei ole näin. Heidän mukaansa niin sanottu yksinäisen kostajan hahmo esiintyy kaikkialla maailmassa, kaikkina aikoina ja lähes kaikissa kulttuureissa. Nykypäivänä internetin ja sosiaalisen median kehitys ovat mahdollistaneet aiempaa merkittävästi laajemman kommunikoinnin globaalisti. Lisäksi globalisoitumisen aikakautena yksittäisen henkilön teoilla katsotaan olevan aiempaa laaja-alaisempia vaikutuksia. (Kaplan ym. 2015, 1 - 2.)

Breivikin jälkeen on alettu pelätä, että yksinäiset toimijat voivat kyetä vielä pahempiin tekoihin käyttämällä kemiallisia, biologisia, radioaktiivisia tai ydinaseita ja sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa on kiinnitetty paljon huomiota yksinäisten toimijoiden potentiaaliseen uhkaan. Yksinäisten toimijoiden terrori on luonteeltaan opportunistista ja ennalta-arvaamattonta. (Kaplan ym. 2015, 2.) Sisäministeriön mukaan esimerkiksi koulu- ja joukkosurmauhkauksista ekstremistisiksi rikoksiksi luetaan teot, joissa uhkaukseen tai tekijään liittyy merkkejä joukko- ja koulusurmien tekijöille tyypillisistä aatemaailmoista. Näistä esimerkkeinä voidaan mainita aiempien koulu- ja joukkosurmien ihannoiti, manifestit, todennettu ihmisviha ja toiminta internetissä. (Sisäministeriö 2016, 12.) Näitä merkkejä esitellään tarkemmin luvussa 6.3. yhdessä muiden radikalisoitumisesta vihjaavien merkkien kanssa.

Esimerkkejä yksinäisistä toimijoista ovat Anders Behring Breivik Norjassa, amerikkalainen Hasan Akbar Kuwaitissa Yhdysvaltain sotilastukikohdassa. Heistä Breivikin motiivit kumpusivat radikaalista, islaminvastaisesta alakulttuurista, Akbar taas halusi estää amerikkalaisia tappamasta enempää muslimeja Lähi-Idässä. Hieman vanhempi esimerkki puolestaan on Oklahoman isku vuonna 1995, joka oli kahden äärioikeistoon kuuluvan henkilön kosto poliisille. (Kaplan ym. 2015, 2 - 3.) Suomessa koulusurmaiskun ovat tehneet Pekka-Eric Auvinen vuonna 2007 ja Matti Saari vuonna 2008.

Kaplanin ja muiden mukaan aiempi näkemys on ollut se, ettei kouluampumisilla olisi poliittista agendaa tai motiivia. Malkki kyseenalaistaa tämän käsityksen toteamalla, että useat kouluampujat ovat perustelleet tekojaan poliittisin termein ja toivoneet niiden innostavan muitakin taisteluun. (Kaplan ym. 2015, 7 - 8.) Euroopassa ja Yhdysvalloissa tehtyjen koulusurmaiskujen poliittisia elementtejä tutkinut Malkki on jakanut 28:sta tapauksesta koostuneen aineiston kolmeen kategoriaan: 1) ampumistapaukset, joissa oli avoimen poliittinen viesti, 2) ampumistapaukset, joissa oli viitteitä Columbinen tapaukseen, 3) erilliset tapaukset.

Malkki toteaa, että näistä ensimmäisen kategorian tapauksista kolmessa oli selviä yhdistäviä piirteitä: niissä viitattiin tunnetuimpaan koulusurmaiskuun Columbinen yläasteella Yhdysvalloissa vuonna 1999 ja kaikissa niissä politiikka on kietoutunut tekijän mielessä yhteen tämän henkilökohtaisten ongelmien kanssa. Tekijöitä yhdisti myös se, että heitä oli vuosikausia kiusattu ja syrjitty ja tekijöiden omien sanojen mukaan tämä ajoi heidät lopulta ryhtymään väkivaltaiseen tekoon. Malkki jatkaa, että nämä tekijät olivat myös jossain vaiheessa havahtuneet maailman todelliseen luonteeseen, jossa heidän näkemyksensä muut ihmiset ovat aivotonta, muita seuraavaa massaa. Tekijät kokivat olevansa ainoita, jotka tämän näkivät ja siksi pyrkivät ratkaisemaan tilanteen vaatimalla anarkiaa, täyttää vapautta päättää itse omasta elämästään ilman mitään rajoituksia. Lisäksi heidän mukaansa luonnonvalinnan pitäisi antaa tehdä tehtävänsä eli karsia heikot yksilöt pois.

Malkin mukaan tekijöitä yhdisti myös se, että he ottivat yksin vastuun teostaan ja loivat itseltään kuvaa yksinäisinä sankareina, jotka taistelivat vihollista vastaan. Kuitenkin he ilmaisivat haluavansa teollaan innostaa muita yhteisön ulkopuolelle suljettuja (outcasts) ryhtymään samanlaisiin tekoihin ja nousemaan kapinaan massoja vastaan. Malkin mukaan moni heistä siinä näki tekonsa osana suurempaa kokonaisuutta ja he kokivat kuolevansa ylevän, merkityksellisen asian puolesta. Malkki myös huomauttaa, että näiden tekijöiden ilmaisemat ajatukset sekä heidän ennen iskua tuottamansa kuvasto muistuttavat suuresti Yhdysvalloissa 1980- ja 90-luvuilla vaikuttanutta kulttuurista narratiivia, jossa hypermaskuliininen mies ryhtyy yksin taistoon järjestelmää vastaan. (Kaplan ym. 2015, 200.) Malkki toteaa, että Columbinen isku vaikuttaa luoneen eräänlaisen perinteen lisäksi kuvitellun yhteisön, johon kuuluvat koulusurmaajien lisäksi heidän ihailijansa. (Kaplan ym. 2015, 205 - 206.)

MINKÄLAINEN ON YKSIN VÄKIVALTAAN RYHTYVÄ IHMINEN?

Sisäministeriön mukaan Suomessa on havaittu muutama, laajoihin ja useita kuolonuhreja vaativiin iskuihin syyllistyneitä yhdistävä tekijä:

- miessukupuoli

- nuori ikä
- vähäiset sosiaaliset suhteet
- koulukiusatuksi joutuminen
- vähäiset harrastukset sekä mielenterveysongelmat (ahdistus, masennus)
- ei aiempaa rikostaustaa
- perhetausta kunnossa

Näiden ominaisuuksien lisäksi moni heistä on ollut kiinnostunut aiheista kuten väkivalta ja poliittiset ideologiat. Sisäministeriön mukaan on huomionarvoista, että näillä henkilöillä henkilökohtaiset ongelmat kietoutuvat politiikan kanssa erottamattomasti yhteen. Tämä johtaa siihen, että yhteiskunnan koetaan olevan vastuussa yksilön ongelmista, jolloin löydetään perustelu ja oikeutus yhteiskuntaan kohdistuvalle väkivallalle. (Sisäministeriö 2015a, 18.) On huomautettava, että ilmiö ei koske pelkästään miehiä: kirjoitusajankohtana uutisoitiin mediassa ilmi tulleesta koulusurmaepäilystä, jossa noin 20-vuotias nainen oli suunnitellut tappavansa 40 ihmistä kokkolalaisessa koulussa. (Koivuranta 2016.)

Kaplanin ja muiden mukaan tällä hetkellä tilastollista tutkimusta yksinäisten toimijoiden terrorismista on erittäin vähän, mutta eräässä aiemmassa, mahdollisesti ensimmäisen laatuaan olevassa tutkimuksessa todettiin, että psyykkiset häiriöt olivat yksin toimineiden terroristien ryhmässä hivenen yleisempiä verrattuna muihin terroristeihin. Tutkimuksessa tarkasteltiin 27:n yhdysvaltalaisen, yksin toimineen terroristin tapausta vuosien 1955 ja 2001 välillä. (Kaplan ym. 2015, 81.) Nader puolestaan toteaa, että varhain elämässä uhrin asemaan joutunut voi joutua jatkossakin ulossulkemisen tai muun ihmissuhdeaggression kohteeksi ja näin uhrituminen jatkuu. Tämä puolestaan voi saada aikaan nöyryyksen ja raivon tunteita, jotka paineen kasvaessa liian kovaksi voivat purkautua väkivaltana, itsetuhoisuutena tai muunlaisina vakavina tunne-elämän vaurioina. Naderin mukaan pitkään olleet uhrin asemassa olleita poikia, on ollut koulusurmia tai itsemurhia tehneiden joukossa. Hän jatkaakin, että hyvät elämänhallinta- ja ongelmanratkaisutaidot vähentävät aggressiivisen käytöksen todennäköisyyttä. (Nader 2012, 13, 17 - 18.)

McCauley ja Moskalkenko puolestaan toteavat, että vaikka ryhmämuotoisesta terrorismista puhuttaessa ei ole mahdollista luoda terroristin profiilia, on tilanne yksinäisten toimijoiden kohdalla hieman erilainen. He jatkavat, että aiemmassa tutkimuksessa on löydetty yksinäisten toimijoiden ryhmän sisältä kaksi tyyppiä, jotka esitellään alla käyttäen alkuperäisiä nimiä, joiden merkitystä on avattu kummankin tyyppin perään.

- **Disconnected-disordered.** Nämä yksilöt ovat sosiaalisesti eristyneitä, heillä on kokemusta aseiden käytöstä sekä omakohtaista kokemusta vääryyden kohteeksi joutumisesta. Heillä on myös usein taustallaan psyykkisiä häiriöitä.

- **Caring-compelled.** Nämä yksilöt samaistuvat voimakkaasti muiden ihmisten kärsimykseen ja tuntevat helposti henkilökohtaista vastuuta tämän kärsimyksen vähentämisestä tai sen kostamisesta. (Kaplan ym. 2015, 69.)

Yhtäläisyyksiä on löytynyt myös McCauleyn, Moskalken ja Van Sonin koulusurmaajia ja salamurhaajatyyppejä yksinäisiä toimijoita vertailevassa tutkimuksessa. Tämä tutkimus osoitti ryhmien välillä olevan joitakin yhdistäviä tekijöitä:

1. Koettu vääräys tai epäkohta. Taustalla oli kokemuksia sorretuksi tai kiusatuksi joutumisesta. Koulusurmaajilla oli kokemuksia uhkailun tai hyökkäysten kohteeksi joutumisesta tai vammautumisesta. Salamurhaajien taustaan kuului jokin koettu vääräys, joka ajoittui yhteen yksilön elämässä tai maailmassa sattuneen, suuremman kokoluokan tapahtuman kanssa, jonka myötä henkilökohtainen ja poliittinen sulautuivat toisiinsa.
2. Masennus, epätoivo ja itsemurhaan liittyvät ajatukset.
3. Esteiden poistuminen (unfreezing). Tilannekohtainen kriisi, johon liittyy menetyksen kokemus. Esimerkki tilanteesta on salamurhaajien osalta ihmissuhteen katkeaminen, terveydentilaan liittyvä menetys onnettomuuden tai sairauden myötä, epäonnistuminen tai statuksen menetys ja koulusurmaajien osalta jonkin merkityksellisen asian kuviteltu tai todellinen menetys.
4. Aiempi kokemus aseiden käytöstä. (Kaplan ym. 2015, 82.)

Näiden syiden lisäksi taustalla voivat vaikuttaa myös ideologiset syyt. Sisäministeriön mukaan tällaisia voivat olla esimerkiksi äärioikeistolaiset tai muut vihaideologiat. Taustalla voi olla myös sellaisia syitä kuin vihan ja katkeruuden tunteita sekä halua kostaa yhteiskunnalle, poliitikoille tai virkamiehille. Sisäministeriö lisää mahdollisten syiden listaan myös yleisen ihmisvihan ja psykopaatologisen taipumuksen väkivaltaan. (Sisäministeriö 2016, 18.)

Sisäministeriön mukaan yksinäisten toimijoiden tunnistaminen ja seuranta on vaikeaa, joten iskujen todennäköisyyttä ei ole mahdollista arvioida luotettavalla tavalla. Sisäministeriö jatkaa, että Suomessa on tunnistettu joitakin potentiaalisia yksinäisiä toimijoita, jotka aiemmalla toiminnallaan, puheillaan tai kirjoituksillaan ovat osoittaneet valmiutta, kiinnostusta tai suuntautuneisuutta yhteiskunnallisesti merkittävään väkivallantekoon. (Sisäministeriö 2016, 18.) Malkki puolestaan toteaa Columbinen iskun synnyttäneen ilmiön, jonka muoto ja dynamiikka ovat luonteeltaan lähellä johtajattoman vastarinnan toimintatapoja. (Kaplan ym. 2015, 205 - 206.) Johtajatonta vastarintaa on käsitelty aiemmin äärioikeistosta kertovassa alaluvussa ja sille ominaiset toimintatavat voisivat mahdollisesti selittää yksinäisten toimijoiden havaitsemisen vaikeutta.

INTERNET JA VIRTUAALISET YHTEISÖT

Sisäministeriön mukaan internet näyttelee usein merkittävää roolia yksinäisten toimijoiden radikalisoitumisessa, sillä sieltä he voivat löytää samanhenkisiä ihmisiä sekä saada tukea ja vahvistusta näkemyksilleen, jotka voivat tavanomaisella mittapuulla olla hyvinkin poikkeavia. (Sisäministeriö 2016, 18.) Lisäksi sisäministeriön mukaan internetkeskusteluiden käyminen anonyyminä saattaa kärjistää keskustelijoiden käyttämää retoriikkaa huomattavasti radikaalimpaan ja provosoivampaan suuntaan, kuin mitä heidän näkemyksensä ja toimintansa oikeasti ovat. Tämä taas voi rohkaista yksilöä toimimaan ja näin virtuaaliset yhteisöt voivat edistää yksilön radikalisoitumista. Sosiaalisessa mediassa leviävä viha- ja väkivaltapuhe taas voi samalla periaatteella yllyttää varsinkin henkisesti tasapainottoman yksilön ryhtymään väkivaltaiseen tekoon. (Sisäministeriö 2016, 18.) Myös Kaplan ja muut tukevat internetin merkitystä: heidän mukaansa yksinäiset toimijat eivät varsinaisesti ole yksin, sillä internet mahdollistaa heidän kuulumisensa suurempaan samanmielisten yhteisöön. (Kaplan ym. 2015, 4.) Strømmenin kiteyttää asian hyvin: ”Yksinäinen susi tulee laumasta.” (Strømmenin 2013, 25).

Internetin merkitystä ja toiminnan syitä voidaan pohtia myös hieman abstraktimmasta näkökulmasta ja tarkastella yksinäisiä toimijoita heimonäkökulmasta. Kaplanin ja Costan mukaan yksinäisten toimijoiden toimintaa ohjaava motiivi (mahdollisesti tiedostoton) voi olla halu päästä osaksi ympäristöä, joka tarjoaa heille tukea ja luo tunteen yhteenkuuluvuudesta, siitä että on osa heimoa. Tämä ajatus voidaan ymmärtää sitä taustaa vasten, että modernin maailman jatkuva muutostila ja koko ajan muuttuvat normit voivat synnyttää kaipuun johonkin pysyvämpään. Pysyvänä voivat näyttäytyä vanhanaikaiset sosiaaliset siteet eli heimoyhteisö. Siinä missä heimo muodostui aiemmin verisiteiden ja tietyllä alueella asumisen perusteella, on moderni heimo muodoltaan virtuaalinen ja se toimii ikään kuin alustana, joka mahdollistaa kontaktin heimon johtajien, yksinäisten toimijoiden ja autonomisten solujen välille. Verkko-yhteisö mahdollistaa sen, että kontakti heimoon on henkilökohtainen, vaikka sen johtajiin ei olisi suoraa kontaktia. (Kaplan ym. 2015, 9.)

Puhutaankin uudesta tribalismista, jonka ensimmäinen, askriptiivinen muoto tarkoittaa sitä, että yhteisöön kuuluminen määräytyy tiettyjen ehtojen kautta (esim. verenperintö tai tietty maantieteellinen sijainti). Sen toisessa, tavoitteellisessa (assertive) muodossa yksilö voi itse pyrkiä vaikuttamaan pääsyynsä osaksi heimoyhteisöä. Kaplanin ja Costan mukaan uusi tribalismi liittyy yksinäisten toimijoiden terrorismiin siten, että kumpikin yllämainituista kategoriasta voi osaltaan luoda suotuisat olosuhteet sen synnylle. Lisäksi kummatkin niistä voivat poikkeavissa olosuhteissa ottaa hyvin pahantahtoisen muodon. Kaplan ja Costa käyttävät esimerkkeinä pahansuovasta askriptiivisestä tribalismista Achioli-heimoa, josta Ugandan Lord’s Resistance Army kansanmurhahaaveineen syntyi, sekä Kambodžan punakmeerejä. Kytöks yksinäisiin toimijoihin puolestaan löytyy pahantahtoisesta tavoitteellisesta tribalismista, josta

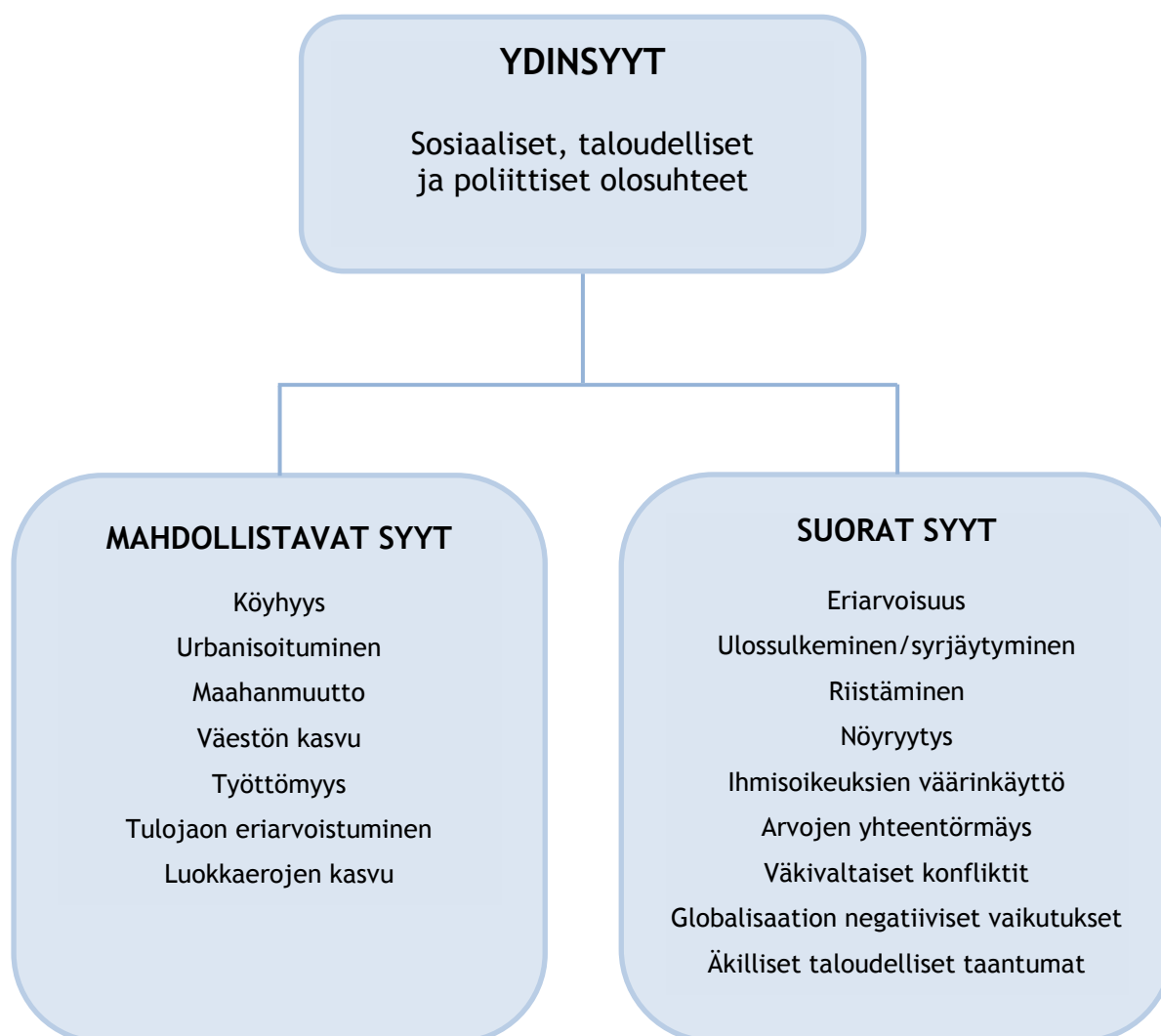
esimerkkejä ovat al-Qaida ja Anders Breivik. Näistä jälkimmäinenhän halusi puolustaa ”*valkoista heimoa*”. Kaplanin ja Costan mukaan tällaisesta maaperästä yksinäisten toimijoiden ja autonomisten solujen juuret voivatkin saada alkunsa. (Kaplan ym. 2015, 10.) Aiemmin mainittujen koulusurmaajien ja heidän ihailijoidensa, johtajattoman vastarinnan sekä esimerkiksi Anders Breivikin toiminnan tarkastelu virtuaalisen heimoyhteisön taustaa vasten selittäisi näiden toimintaa, mutta vielä nykyisten tietojen pohjalta johtopäätöstä ei voida tehdä.

6 Väkivaltaisen radikalisoitumisen taustat ja ilmenemismuodot

Tässä luvussa etsitään vastauksia siihen, minkälaisen prosessin kautta ihminen radikalisoituu sekä minkälaiset tekijät vaikuttavat prosessin käynnistymiseen ja etenemiseen. Lisäksi käydään läpi radikalisoitumisen taustalla olevia syitä. Alaluvussa 6.1. kartoitetaan radikalisoitumisen syitä eri näkökulmista, alaluvussa 6.2. käsitellään radikalisoitumisprosessia ja sen mekanismeja ja lopuksi alaluvussa 6.3. tutkitaan ulkoisia merkkejä, jotka voivat kieliä radikalisoitumisesta.

6.1 Syitä radikalisoitumiseen

Lähdemateriaalin perusteella on selvää, että väkivaltaisen ekstremismin ja terrorismin taustalla vaikuttavat syyt ovat hyvin monenlaisia ja ne kytkeytyvät tiiviisti sosiaalisten suhteiden, yhteiskunnallisten rakenteiden ja globaalin politiikan monimutkaiseen verkostoon. Yksi tapa pyrkiä hahmottamaan tätä ilmiötä on rajata näkökulma tiukasti sen syihin ja tarkastella niitä hyvin pelkistetyssä muodossa. Laitinen ja Lumio ovat tiivistäneet tämän näkökulman ydinsyihin, mahdollistaviin syihin ja suoriin syihin. Tämän ajattelutavan mukaan tämän hetkisten poliittisten, taloudellisten sekä ekonomisten tekijöiden ja terrorismin välillä on yhteys. Ajattelutapa huomioi sosiaalisen ulottuvuuden, mutta painottaa enemmän yhteiskunnallista ja poliittista näkökulmaa. Laitinen ja Lumio toteavat, että mahdollistavat ja suorat syyt eivät yksinään selitä terrorismia. Kuitenkin pyrittäessä selittämään ideologisten, islamististen tai etnonationalististen terroristijärjestöjen toimintaa kehitysmaissa, pätevät ydinsyyt melko hyvin. (Laitinen & Lumio 2009, 28.) Syy-yhteyksiä havainnollistetaan kuvassa 4.

Kuva 4: Terrorismin syyt

Radikalisoitumista voidaan tarkastella useilla tasoilla yksilöstä ryhmiin sekä kansanjoukkoihin. FBI:n mukaan radikalisoitumisen mahdollistavat tekijät voivat olla henkilökohtaisia, yhteisöstä tai ryhmästä kumpuavia, sosio-poliittisia tai ideologisia. FBI toteaa aiemman, nuorten radikalisoitumisesta tehdyn tutkimuksen osoittaneen, että ekstremismille altistavat tekijät (joita lähteessä kutsutaan haavoittuvuuksiksi) löytyvät normaaliin kehityskaareen kuuluvien seikkojen, kuten identiteettikysymysten, elämän merkityksellisyyden, seikkailunhalun ja johonkin kuulumisen tunteiden parista. Nämä tekijät ovat siis osa normaalia kehitystä, mutta väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn viitekehityksessä ne näyttäytyvät haavoittuvuuksina, jotka oikeissa olosuhteissa voivat luoda tarttumapintaa ääriajattelulle. (FBI 2016, 16.) FBI:n mukaan ääriliikkeet kohdistavatkin rekrytointinsa ensisijaisesti nuoriin johtuen tästä haavoittuvuudesta, johon rekrytoijien on helppoa iskeä tarjoamalla ryhmän jäsenyyden ja sen toimintaan osallistumisen kautta merkitystä, kuuluvuutta sekä apua ja tukea käytännön elämän ongel-

mien suhteen. Ryhmä, jota kohti nuori tuntee vetoa, määräytyy paljolti sen saavutettavuuden, kohtaamismahdollisuuksien ja ryhmän jäseniin luotujen kontaktien perusteella. (FBI 2016, 8.)

Seuraavaksi tarkastellaan yksilötason radikalisoitumiselle altistavia syitä. Kirkon Ulkomaanavun Tekoja 2015-kampanja listaa sellaisiksi syrjinnän, pettymykset uskonnolliseen tai poliittiseen toimintaan, identiteettikriisin, heikentyneet sosiaaliset verkostot, jännityksen ja maineen hakemisen sekä vaihtoehtojen puutteen. Taustalla voivat olla myös kansainvälisen politiikan piirissä tapahtuvat asiat, jotka voivat aiheuttaa yksilössä tarpeen reagoida. (Kirkon Ulkomaanapu 2015). YK:n terrorisminvastaisessa strategiassa taas listataan terrorismin leviämistä edistäviksi syiksi muun muassa etninen, kansallinen ja uskonnollinen syrjintä, pitkittyneet ja ratkaisemattomat konfliktit, poliittinen ulossulkeminen sekä sosio-ekonominen marginalisaatio. (United Nations 2006).

Myös Malkki ja Paastela nimeävät altistaviksi syiksi muun muassa yksilön kokemukset (esimerkiksi yksilön tyytymättömyys tilanteeseensa, huonot kokemukset turvallisuusviranomaisista, terroritoimintaan osallistuvien asema yhteisössä). Heidän mukaansa kyse ei siis ole niinkään yksilön luonteenpiirteistä vaan elämäntilanteesta ja kokemuksista. (Malkki & Paastela 2007, 49 - 50.) FBI:n mukaan WHO:n näkemys on, että tasapainoinen kasvuympäristö voi toimia radikalisoitumista ehkäisevänä tekijänä, kun taas epätasapainoinen ympäristö voi altistaa sille sisältämällä tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa haitallisesti yksilön terveyteen, hyvinvointiin ja elämäntaitoihin. (FBI 2016, 9.)

Edellä mainitut seikat ovat tekijöitä, jotka työntävät yksilöä kohti ääritointia. On kuitenkin huomioitava, että pelkästään työntävät voimat eivät kuljeta prosessia vaan mukana on myös vetäviä tekijöitä, jotka näyttäytyvät yksilölle positiivisessa valossa. Malkki ja Paastela listavat tällaisiksi vetäviksi tekijöiksi esimerkiksi terroristijärjestöön kuulumisen tuottaman aseman nousun hänen omaksi kokemassaan yhteisössä sekä kokemuksen siitä, että voi toimia yhteisönsä hyväksi ja olla sille merkityksellinen. Yksi positiivinen seikka voi myös olla ryhmään kuulumisen tuottama turvallisuuden tunne sekä siltä saatu tuki konfliktitilanteissa ulkopuolisten kanssa. Lisäksi niinkin yksinkertainen asia kuin seikkailunhalu voi olla syy sille, miksi terroritoiminta vetää puoleensa. (Malkki & Paastela 2007, 50.) Seikkailunhalu motivaationa saa tukea myös McCauleylta ja Moskalenkolta: heidän mukaansa jännityksen, statuksen ja taloudellisen hyödyn etsiminen voivat olla syitä liittyä ääriliikkeeseen. Tällä voi selittyä esimerkiksi tilanne, jossa henkilö, joka ei aiemmin ole ollut kiinnostunut politiikasta eikä hänellä ole ollut radikaaleja mielipiteitä, liittyy poliittiseen ääriliikkeeseen ja ryhtyy radikaaleihin toimiin. McCauley ja Moskalenko jatkavat, että tämä toisaalta osoittaa myös asian toisen puolen: monet, joilla on radikaaleja mielipiteitä, eivät ryhdy radikaaleihin tekoihin. (Kaplan ym. 2015, 72.)

Useat lähteet osoittavat, että mielenterveydellä tai yksilön psykologisilla ominaisuuksilla on hyvin vähän vaikutusta radikalisoitumiseen ja terrorismiin. Eniten vaikutusta niillä on yksinäisten toimijoiden kohdalla. (Sisäministeriö 2015a, 18.) Laitinen ja Lumio kuvaavat terroristeja heterogeenisena ryhmänä, jonka sisällä esiintyy paljon vaihtelua koulutustasossa, iässä, sukupuolella, älykkyudessa, taloudellisessa tilanteessa ja perhetaustoissa. (Laitinen & Lumio 2009, 35.) Puistola ja Herrala jatkavat samoilla linjoilla kuvatessaan terroristien olevan yksilöitä, jotka ovat vähintään keskimääräistä älykkyystasoa, jotka ovat voineet pohtia moraalisia seikkoja hyvinkin paljon ja joiden ajattelu on voimakkaasti polarisoitunut, jolloin raa'anin väkivallan käyttö on mahdollista. (Puistola & Herrala 2006, 112.) Puistola ja Herrala toteavat, etteivät terroristit tyypillisesti ole psykopaatteja saati mielenterveysongelmaisia, vaan alkuaan tavallisia ihmisiä, jotka ovat käyneet läpi radikalisoitumisprosessin (tai käännytysprosessin, kuten he sitä kutsuvat). He perustelevat tätä siten, etteivät arvaamattomat ja vaikeasti ohjattavissa olevat henkilöt ole terroristiorganisaatioiden kannalta hyvä värväyskohde. He rinnastavat terroristijärjestön käännytysprosessin erilaisten kulttien vastaaviin prosesseihin; yksilön on osoitettava ehdotonta tottelevaisuutta ryhmäänsä kohtaan, joka vastineeksi tarjoaa hänelle tarkoituksen elämälle. (Puistola & Herrala 2006, 113.)

Myös Malkki ja Paastela toteavat, ettei tällä hetkellä ole saatavilla riittävää todistusaineistoa, joka todistaisi terrorismin ja mielenterveyshäiriöiden välisen yhteyden. Heidän mukaansa monet nykyisistä analyyseistä perustuvat omakohtaisen tapaamisen ja haastattelun sijaan lehtihaastatteluihin ja omaelämäkertoihin. Lisäksi ei ole tehty tutkimusta, jossa verrattaisiin persoonallisuushäiriöiden esiintymistä terroritoimintaan osallistuneiden ja muun väestön kesken. (Malkki & Paastela 2007, 48.) Myös FBI on samoilla linjoilla viitatessaan *Psychiatric Times*-lehdessä julkaistuun artikkeliin, jossa todetaan, etteivät ääriyhmiin vetoa kokevat yksilöt ole psykopaatteja tai aivopestyjä, vaan tavallisia nuoria keskellä sosiaalista murrosvaihetta. Kyse on siis hyvin inhimillisestä tarpeesta kokea olevansa osa itseään suurempaa kokonaisuutta ja tuntea elämänsä merkitykselliseksi. (FBI 2016, 8.)

Edellä mainittuun aihepiiriin kuuluu myös emotionaalinen ulottuvuus: kyky tuntea empatiaa. McCauley ja Moskalenko osoittavat tapaustutkimuksessaan kolmesta itsenäisesti väkivaltaiseen terroritekoon ryhtyneestä henkilöstä, että kaikilla oli taustallaan aiempaa kiinnostusta radikaaleihin aatteisiin ja kukin on kokenut voimakkaan emotionaalisen kokemuksen, jonka myötä henkilökohtainen ja poliittinen ovat sulautuneet yhteen. Näitä henkilöitä yhdisti myös kyky tuntea vahvaa empatiaa toisia ihmisiä kohtaan. McCauley ja Moskalenko toteavat, että inhimillisyyden oleellisella piirteellä, kyvyllä tuntea empatiaa tai sympatiaa muita kohtaan, voikin olla varjopuoli, joka näyttäytyy radikaaleihin toimiin ryhtymisenä tapahtuneen vääryyden korjaamiseksi tai kostamiseksi. (Kaplan ym. 2015, 76.)

6.2 Radikalisoitumisprosessi

Radikalisoitumisprosessi on Laitisen ja Lumion mukaan väkivallan käyttöön johtava, vaiheittainen sosiaalistumisprosessi. (Laitinen & Lumio 2009, 11.) Sekä Laitinen ja Lumio että McCauley ja Moskalenko kuvaavat radikalisoitumista yksilön tai ryhmän valmistautumisena ryhmien väliin konfliktiin. Lisäksi Laitinen ja Lumio toteavat oleellista olevan, että prosessi ei ole luonteeltaan nopea eikä helppo. (Laitinen & Lumio 2009, 35.; McCauley & Moskalenko 2008, 416.) Myös Malkki ja Paastela käyttävät sanaa ”*prosessi*” kuvaamaan sitä, miten joku päätyy terrorismiin. Heidänkin mukaansa tämä prosessi on hidas ja koostuu useista vaiheista. He myös toteavat, ettei ääriryhmään liittyminen suinkaan ole prosessin päätöspiste, vaan se jatkuu edelleen ryhmän sisäisen sosialisointin myötä. Mitä pidemmälle sosialisointi etenee, sitä kauemmas yksilö ajautuu yhteiskunnasta. Hänen näkökenttensä myös kapenee ja ainoastaan oman ryhmän toimintamallit alkavat tuntua uskottavilta. (Malkki & Paastela 2007, 49 - 50.)

Laitinen ja Lumio puolestaan jakavat radikalisoitumisprosessin neljään osaan:

1. radikalisoitumista edeltävä vaihe
2. identiteetin uudelleen määrittelyn vaihe
3. indoktrinaatio
4. väkivaltainen toiminta

He jatkavat huomauttaen, että radikalisoitumisprosessi on aina yksilöllinen ja voi edetä suoraviivaisesti vain muutaman vaiheen kautta, vaiheet voivat tapahtua eri järjestyksessä ja liittämättä tai yksilö voi käydä läpi jokaisen niistä. (Laitinen & Lumio 2009, 8.) Se, mitä radikalisoitumisprosessissa heidän mukaansa tapahtuu, on yksilön integroituminen osaksi ryhmää. Tässä prosessissa hänen tunteensa ja uskomuksensa muuttuvat siten, että hän alkaa hyväksyä väkivallan välineenä, jolla ajaa ryhmän asiaa. Prosessin aikana kasvaa myös hänen valmiutensa uhrata itsensä ryhmän puolesta. (Laitinen & Lumio 2009, 28).

McCauleyn ja Moskalenkon määritelmä laajentaa edellistä kuvausta ryhmien välisestä aspektista. McCauley ja Moskalenko ovat käsitelleet laajemmin radikalisoitumiseen johtavia mekanismeja yksilöiden, ryhmien ja kansanjoukkojen tasoilla. (McCauley & Moskalenko 2008, 418.) Näistä tasoista esitellään seuraavissa kappaleissa opinnäytetyön kannalta merkityksellisimmät.

Yksilön kohdalla taustalla voivat olla tämän henkilökohtaiset kokemukset esimerkiksi väkivallasta tai sorrosta tai näiden kohdistuminen hänen lähipiiriinsä. Yksilö voi radikalisoitua myös vastareaktiona yhteiskunnallisiin tai poliittisiin muutoksiin tai tapahtumiin. Myös tunnesiteet

voivat vetää hänet toimintaan: luottamus ja lojaalius ovat ääriyhdistyksille tärkeitä, joten ne värväävät mielellään uusia jäseniä luotettujen henkilöiden - perheiden, ystävien, rakastettujen - keskuudesta. Rakkaus, olkoon se romanttista, toverillista tai sisarellista, sekä uskollisuus voivat vetää yksilön liittymään ääriyhdistykseen, varsinkin jos ne yhdistyvät toiveisiin voida edistää itselle tärkeän ryhmän tavoitteita. Myös ääriyhdistyksessä toimiminen voi johtaa vaiheittaiseen radikalisoitumiseen. Yksilön uskollisuutta ja kyvykkyyttä testataan ensin pienillä tehtävillä, jotka muuttuvat koko ajan vaativammiksi. Vaiheittainen radikalisoituminen juontuu yksilön tarpeesta vaimentaa ristiriitaisen positiivisen minäkuvan ja huonon käytöksen välillä. Tällöin hän pyrkii jälkikäteen selittämään tavallisen yhteiskunnan normeja tai moraalialueita rikkoivat tekonsa itselleen edullisella tavalla, ja kun yksi moraalinvastainen teko on oikeutettu itselle, on vaikeampi perustella, miksi toinen samankaltainen teko olisi väärin ja kierre on valmis. (McCauley & Moskalenko 2008, 418 - 422.)

Ryhmätason ilmiöihin kuuluu ryhmäkoheesio ulkoisen uhan edessä. Tämä ilmiö esiintyy tilanteissa, joissa ihmiset esimerkiksi joutuvat uskomaan oman henkensä toisen käsiin ja joissa yksilöiden selviytyminen riippuu ryhmän saumattomasta yhteistyöstä. Yhdessä taisteleva ryhmä on esimerkki tällaisesta. Voimakas koheesio tarkoittaa yksilöön kohdistuvaa suurta painetta sisäistää ryhmän arvot, käyttäytyä sen normien mukaan sekä koko ryhmän osalta painetta ryhmän sisäiseen yksimielisyyteen. Ryhmän vetovoima perustuu kahteen tekijään: 1) arvoon, joka syntyy ryhmän konkreettisista päämääristä sekä 2) arvoon, jonka syntyy ryhmän synnyttämästä ja siinä vallitsevasta sosiaalisesta todellisuudesta. Konkreettisuudella tarkoitetaan yhteisten päämäärien saavuttamista, ryhmässä saavutettua asemaa, yhteishenkeä ja hengenheimolaisuutta sekä ryhmään kuulumisen synnyttämää turvallisuuden tunnetta. Sosiaalisen todellisuuden arvo taas kytkeytyy elämän suuriin kysymyksiin, joihin ei ole helppoa ja selkeää vastausta ja jotka ovat omiaan synnyttämään epävarmuutta. Ryhmän sosiaalinen todellisuus ja jaetut käsitykset voivat vastata yksilön kysymyksiin siitä, mikä on hyvää ja mikä paha, mikä on hengen uhraamisen arvoista ja minkä puolesta kannattaa taistella. Jaettu käsitys vastauksista taas tuottaa varmuuden tunnetta. Sosiaalisen todellisuuden arvo riippuu siitä, kuinka perusteellisesti sen jäsenet ovat sisäistäneet ryhmän arvot ja moraalikäsitteet. Tältä osin avainsana on eristyneisyys: ryhmän jäsenten kuuluminen myös muihin, arvoiltaan ja moraalikäsitteiltään erilaisiin ryhmiin heikentää ryhmän sosiaalisen todellisuuden voimaa, kun taas kanssakäyminen vain yhden ryhmän kanssa voimistaa sitä. (McCauley & Moskalenko 2008, 423 - 424.) Sosiaaliseen todellisuuteen on viitattu myös tämän luvun alussa, ryhmän sisäisen sosialisoinnin yhteydessä.

Kansanjoukkojen tasoon puolestaan kuuluu massaradikalisoituminen kansanryhmien välisessä konfliktissa, jossa vaikuttavat samat mekanismit kuin pienryhmien välisessä konfliktissa, vain isommassa mittakaavassa. Ulkopuolinen uhka nostaa ryhmäkoheesioita tasoa ja lisää oman ryh-

män johtajiin kohdistuvaa kunnioitusta. Lisäksi ryhmän arvoja aletaan idealisoida. Samaan aikaan oman ryhmän sisäisiin toisinajattelijoihin kohdistuvat kovemmat rangaistukset. Kansanjoukkojen kohdalla puhutaan yleensä ryhmäkoheesio sijaan omaan ryhmään kohdistuvasta samaistumisesta, patriotismista tai nationalismista. Tämä mekanismi on siinä määrin luotettava, että sitä on mahdollista käyttää strategiana: äärijärjestö voi pyrkiä iskullaan provosoimaan vastapuolella olevaa valtiovaltaa kovaotteisiin vastatoimiin, jolloin äärijärjestölle myönteiset, mutta toistaiseksi passiivisena pysyneet yksilöt voivat provosoitua toimimaan äärijärjestön hyväksi. Kansanjoukkojen tasolle kuuluu myös voimakas ja ehdoton vihamielisyys toista ryhmää kohtaan. Vihalle on olemassa erilaisia selityksiä. Viha voidaan nähdä yhdistelmänä kolmesta muusta tunteesta: pelosta, suuttumuksesta ja halveksunnasta. Toisen näemyksen mukaan viha on negatiivisen identifikaation äärimmäinen muoto, johon oleellisesti liittyy essentialistinen ajatus vastapuolen perinpohjaisesta kelvottomuudesta. Toisin sanoen, kun toinen ihmisryhmä aletaan nähdä läpikotaisin huonona tai pahana ja tämän ominaisuuden ajatellun olevan olennainen ja muuttumaton, matka heidän dehumanisointiinsa eli heidän ihmisyytensä kiistämiseen ei ole pitkä. (McCauley & Moskalenko 2008, 426 - 428.)

McCauley ja Moskalenko korostavat radikalisoitumisen mekanismien reaktiivisen luonteen ymmärtämisen tärkeyttä. He jatkavat, että terrorismin tutkimus myös keskittyy usein terroristeihin itseensä sen sijaan, että tutkittaisi olosuhteita ja tilanteita joissa he elävät - tai kuvittelevat elävänsä. Reaktiivisuudella viitataan siihen, että nämä mekanismit eivät vaikuta pelkättään valtiovaltaa vastaan taistelevissa terroristiryhmissä, vaan myös ihmisissä, jotka reagoivat terroristien ja radikalisoituneiden toimiin. Esimerkkinä tästä McCauley ja Moskalenko käyttävät syyskuun 11. päivän iskujen jälkeistä tilannetta Amerikassa, jossa kansan asenteet hyökkääjiä kohtaan kärjistyivät. Iskujen jälkeen patriotismi alkoi näkyä mielenosoitusten, lippujen ja puskureihin kiinnitettävien tarrojen kautta. Lisäksi tuki valtiota edustavia tahoja, kuten presidenttiä, kohtaan voimistui samaan aikaan kun sanktiot tämän konsensuksen haastavia Yhdysvaltain kansalaisia kohtaan kasvoivat. (McCauley & Moskalenko 2008, 426 - 427.)

McCauley ja Moskalenko avaavat reaktiivisuuden merkitystä lisää toteamalla, että yritettäessä ymmärtää terroristiryhmien toiminnan syitä, on kiinnitettävä huomiota siihen, missä määrin radikalisoituminen tapahtuu reaktion muiden ryhmien tai tahojen toimintaan. Toisin sanoen kyse on teoista ja niiden tuottamista vastareaktioista koostuvasta jatkumosta. Valtiovallalla on tässä usein merkittävä rooli. McCauleyn ja Moskalenkon mukaan yksilöiden, ryhmien ja kansanjoukkojen radikalisoituminen tapahtuukin juuri tässä jatkumossa, ryhmien välisessä konfliktin- ja kilpailutilanteessa, jossa kumpikin osapuoli on radikalisoitunut. Tämän suhteen ymmärtäminen onkin oleellista, mikäli halutaan estää radikalisoitumisen liukuminen terrorismiin. (McCauley & Moskalenko 2008, 430.) Terroristijärjestöihin liittymiseen johtaneita tapahtumaketjuja tutkinut, Institute for Security Studies'n vanhempi tutkija, tohtori Anneli Botha tiivistää Kirjon Ulkomaanavun haastattelussa tämän ajatuksen seuraavasti: *“Loppujen lopuksi*

terroristijärjestöihin liittyvät nimenomaan yksilöt. Avain radikalisaation käsittämiseen on juuri siinä: on ymmärrettävä miten yksilö tietyissä olosuhteissa reagoi YK:n strategiassa mainittuihin terrorismia lisääviin tekijöihin.” (Kirkon Ulkomaanapu 2014).

Kun tarkastellaan terroristiseen toimintaan lähteiden polkua hieman pidemmälle, korostuu ennaltaehkäisevän toiminnan merkitys. Malkin ja Paastelan mukaan moni pitkään ääriliikkeen toiminnassa mukana ollut on voinut syyllistyä tekoihin, jotka tietävät pitkää vankilatuomiota ja lisäksi monen suhteet ryhmän ulkopuolelle ovat voineet katketa, jolloin heillä ei ole mitään mihin palata. Lisäksi paluusta seuraisi todennäköisesti mainituista lainvastaisista teoista koituva rangaistus. Ryhmän toiminnassa voivat pitää mukana lisäksi se, että ryhmä tuo elämään merkityksellisyyttä ja tunnetta siitä, että kaikella on jokin tarkoitus. Ryhmän jäsenyydestä on myös voinut tulla osa yksilön identiteettiä ja hänen ansaitsemansa sosiaalinen asema voi myös nostaa kynnystä jättää ryhmä. Lisäksi ryhmään kuulumisesta voi seurata taloudellista ja materiaalista hyötyä esimerkiksi huume- tai asekaupan seurauksena. (Malkki & Paastela 2007, 83 - 84.) Näin ollen radikalisoitumisprosessin varhainen tunnistaminen ja siihen ajoissa puuttuminen on perusteltua, sillä mainituista syistä johtuen jo alkaneen ja pidempään jatkuneen terroritoiminnan lopettaminen on vaikeampaa.

Entä miten yksilön ajattelu muuttuu radikalisoitumisprosessin aikana? Puistolaa ja Herralan mukaan ei ole olemassa suoranaista terroristipersoonaa, mutta tutkimuksissa on löydetty tiettyjä yhdistäviä tekijöitä, joista tärkein on se, että suurin osa terroristeista ei koe toisia ihmisiä tapettuaankaan tehneensä mitään väärä. Puistola ja Herrala toteavat tällaisen henkilön ajattelu pelkistyneen muotoon: *”Olen oikeassa. Sinä olet väärässä.”* (Puistola & Herrala 2006, 111.) He jatkavat tämän pelkistymisen olevan aiemmin mainitun ehdollistumisprosessin tuotosta: vastapuolen ihmisyys kielletään, heidät dehumanisoidaan. Kun vastapuolen edustajia ei enää nähdä ihmisinä, poistuu moraalinen este heidän tappamiselleen. (Puistola & Herrala 2006, 113.)

Tämä näkemys saa tukea myös McCauleyltä ja Moskalenkolta, joiden mukaan on havaittu, että erityisesti pitkittyneissä väkivaltaisissa konflikteissa eri osapuolten näkemykset vastapuolesta kärjistyvät alati negatiivisempaan suuntaan, jolloin toista ei lopulta enää mielletä ihmiseksi. Tämä dehumanisointi voi ilmetä esimerkiksi tavalla, josta vastustajista puhutaan: vastustajista voidaan käyttää halventavia nimityksiä *”sika”* tai *”koira”*. McCauley ja Moskalenko käyttävät erittäin kuvaavana esimerkkinä erään italialaisen militantin toteamusta:

”Enemies are in a category, they are functions, they are symbols. They are not human beings.”

Tässä yhteydessä on kyse ryhmien välisestä konfliktista. Dehumanisointia esiintyy myös valtioiden välisissä konflikteissa. McCauley ja Moskalenko toteavat, että toisen maailmansodan aikaan noin puolet amerikkalaisista sotilaista kannatti koko Japanin valtion tuhoamista sodan

päätyttyä. Tätä mieltä oleminen ei kuitenkaan edellyttänyt omakohtaista kokemusta taisteiluista, vaan näin todennäköisemmin ajattelivat vasta koulutusvaiheessa olevat sotilaat. Sama ilmiö toistui Englannissa, jossa suurinta kostonhalua osoittivat niiden kaupunkien asukkaat, joiden kotikaupunkeja saksalaiset eivät olleet pommittaneet. Tämä ilmiö on selitettävissä ryhmäidentifikaatiolla: kahden ryhmän välisessä konfliktissa omaksi koettuun ryhmään kohdistuvat vääryydet voivat tuottaa jyrkän tuomitsevia asenteita, vaikka yksilö ei itse olisi ollut vääryyksien kohteena. McCauley ja Moskalenko toteavat, että itse asiassa juuri omakohtaisten kokemusten puuttuminen voi olla syynä asenteiden kärjistymiseen. (McCauley & Moskalenko 2008, 427.) Dehumanisoinnista löytyy kokemuksia myös Suomen historiasta. Siltala toteaa Lappuan liikettä kuvatessaan, että tutkimuksensa alussa hän kohtasi tilanteen, jonka katsoi parhaiten tiivistyvän muotoon ”*oikeuskäsitysten suhteellistuminen*”. Siinä saman valtion kansalaiset eivät nähneet toisiaan enää ihmisinä ja kokivat, että poliittiset erot oikeuttivat kaiken pahan toisiaan kohtaan. (Siltala 1985, 17.)

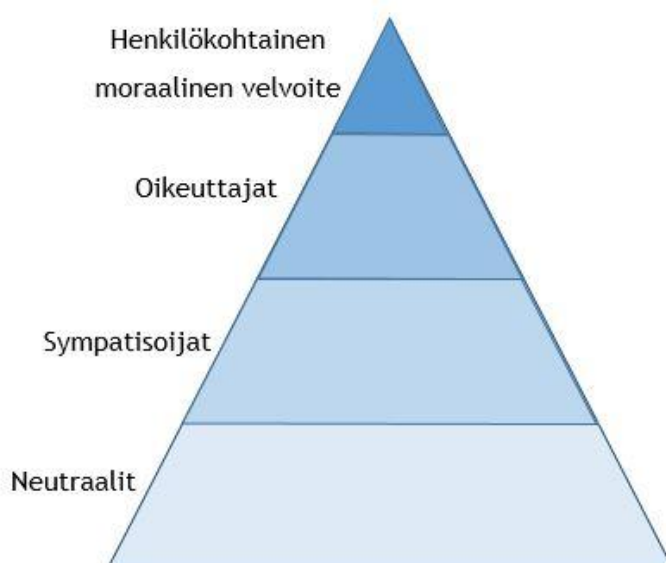
On huomionarvoinen seikka, että yksilön radikaalit mielipiteet tai ajatukset eivät vielä tarkoita, että hän ryhtyisi niiden pohjalta tekoihin. McCauley ja Moskalenko ovat luoneet kahden pyramidin selitysmallin tälle ilmiölle. Heidän mukaansa uskomusten ja tunteiden sekä toiminnan yhteys ei ole lainkaan yksiselitteinen ja sitä onkin tutkittu psykologian piirissä jo vuosikymmeniä. Joissain tapauksissa uskomukset ja tunteet ennustavat tulevaa toimintaa hyvin, joissain tapauksissa eivät olleenkaan. Esimerkki hyvästä ennustamisvarmuudesta on äänestystilanne. Tekijä, joka taas voi vaikeuttaa yksilön uskomusten ja niiden ohjaamana toimimisen ennustavuutta taas on tilanne, jossa vallitsevat voimakkaat, yksilön oman asenteen vastaiset sosiaaliset normit. Mitä kovempi on hinta omien asenteiden ohjaamana toimimiselle, sitä suurempi on etäisyys uskomusten ja toiminnan välillä. McCauley ja Moskalenko käyttävät esimerkkinä juuri terroritoimintaan ryhtymistä. He havainnollistavat tätä Englannissa ja Yhdysvalloissa tehtyihin, muslimille suunnattuihin mielipidemittauksiin ja tietoihin terroritoimintaan lähteneiden muslimien määrästä. Perustuen näihin vertailutietoihin Englannissa noin yksi sadasta muslimista, jotka hyväksyivät itsemurhaiskut, on ryhtynyt väkivaltaiseen toimintaan. Yhdysvalloissa taas noin 80 000 miljoonasta muslimista piti itsemurhaiskuja hyväksyttävänä joko usein tai joskus. Kuitenkin terrorismiin liittyviä pidätyksiä on Yhdysvalloissa tehty syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen joitakin satoja. (Kaplan ym. 2015, 72.)

McCauleyn ja Moskalenkon mukaan ajatusten ja tekojen välisellä etäisyydellä on kaksi puolta: 1) suurin osa ihmisistä, joilla on radikaaleja ajatuksia, ei ryhdy toimintaan, 2) ihmisiä, joilla ei entuudestaan ole kiinnostusta politiikkaan tai radikaaleja ajatuksia, on lähtenyt mukaan radikaaliin toimintaan (syinä esimerkiksi seikkailun- tai kostonhalu). (Kaplan ym. 2015, 72.)

McCauley ja Moskalkenko ovatkin luoneet kahden pyramidin mallin, joista toinen havainnollistaa ajatusten ja toinen tekojen tasolla radikalisoitumista. Pyramidin pohjalla ovat vähiten radikaalit ajatukset/teot, huipulla kaikkein radikaaleimmat. Tämän mallin suomennettu versio esitellään kuvissa 5 ja 6. McCauleyn ja Moskalkenon mukaan rajat pyramidin sisällä olevien aste-erojen välillä ovat tärkeitä virstanpylväitä radikalisoitumisprosessissa. McCauley ja Moskalkenko kuitenkin painottavat, että kyseessä on malli, jota ei tule nähdä suoraviivaisena jatkumona, jossa yksilö päätyy kaikki vaiheet läpikäytyään terrorismiin. Näin voi käydä, mutta hän voi hypätä myös suoraan pyramidin pohjalta sen huipulle tai jäädä pysyvästi jollekin alemmalle tasolle. (Kaplan ym. 2015, 73.)

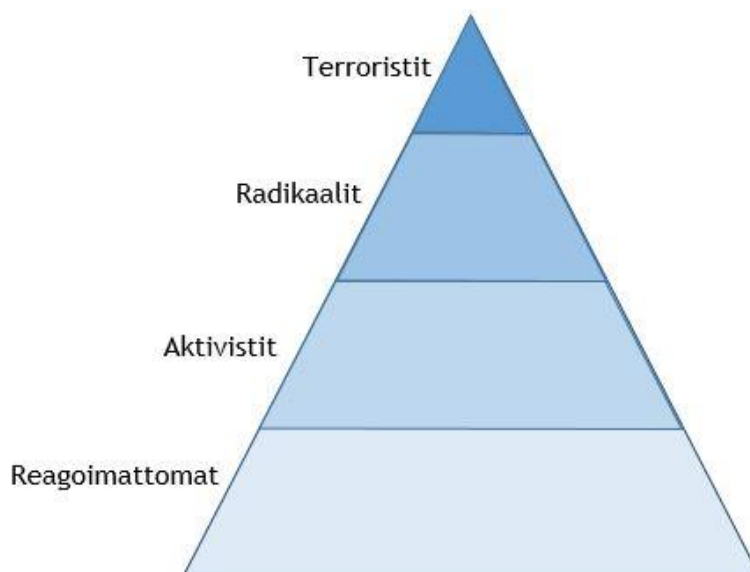
Kuvio 5 havainnollistaa ajatusten tasolla radikalisoitumista. McCauley ja Moskalkenko käyttävät esimerkkinä globaalin jihadin narratiivia, jonka mukaan länsimaat uhkaavat islamia Yhdysvaltain johtamana ja jihadistit, joita länsimaissa nimitetään terroristeiksi, taistelevat tätä uhkaa vastaan. Koska kyseessä on puolustustaistelu, ovat heidän toimensa kohtuullisia ja oikeutettuja. Lopulta päästään siihen, että on jokaisen hyvän muslimin velvollisuus tukea näitä taisteilijoita. (Kaplan ym. 2015, 70 - 71.)

Kuviossa 5 isoimman osuuden muodostavat muslimit, jotka eivät hyväksy nykyistä globaalin jihadin narratiivia millään lailla. Heistä seuraavana ovat ne, jotka jakavat narratiiviin kuuluvan käsityksen siitä, että länsimaat ovat sodassa islamia vastaan. Seuraavalla tasolla olevat näkevät jihadistit nimenomaan islamin puolustajina ja heidän tekonsa moraalisesti oikeutettuina. Pyramidin huipulla ovat ne, jotka pitävät jihadiin osallistumista ja siten islamin puolustamista jokaisen muslimin velvollisuutena. (Kaplan ym. 2015, 70.)

Kuva 5: Radikalisoituminen ajatusten tasolla

Kuvio 6 taas havainnollistaa tekojen tasolla radikalisoitumista. Pyramidissa kehitys voi kulkea näin: pyramidin pohjalla on suuri massa, poliittisiin asioihin reagoimattomat ihmiset, joista voi kehittyä aktivisteja, jotka pyrkivät laillisin ja rauhanomaisin keinoin vaikuttamaan yhteiskuntaan. Heistä seuraavana ovat radikaalit, jotka osallistuvat laittomaan ja mahdollisesti väkivaltaiseen toimintaan. Pyramidin huipulla on kourallinen ihmisiä, jotka kohdistavat väkivaltaa siviileihin. (Kaplan ym. 2015, 72 - 73.)

Kuva 6: Radikalisoituminen tekojen tasolla

Pyramidit on tässä yhteydessä esitelty tarkoituksena havainnollistaa radikaalien ajatusten ja toimien välillä olevaa kuilua, sitä miten ajatukset eivät automaattisesti johda toimintaan. McCauley ja Moskalkenko ovat kuitenkin esittäneet rikosentorjunnan kannalta kiinnostavan ajatuksen, johon ei tämän työn rajoissa voida syventyä, mutta joka on kiinnostava jatkotutkimuksen aihe. Heidän mukaansa tulisi kiinnittää enemmän huomiota tilanteisiin ja olosuhteisiin (situational requirements), jotka voivat mahdollistaa siirtymän radikaaleista ajatuksista radikaaliin toimintaan. He kuvaavat tilannetta siten, että siinä missä kriminologit ottavat huomioon sen, miten ympäristö voi mahdollistaa rikoksen tarjoamalla siihen tilaisuuden ja keinoja, keskittyvät monet terrorismintutkijat vain toiminnan motiiveihin. (Kaplan ym. 2015, 83.) Tässä viitataan rikosten tilannetorjuntaan, joka Laineen mukaan on kriminaalipolitiikan keino, jolla pyritään ehkäisemään rikoksia. (Laine 2014, 216).

6.3 Radikalisoitumisen merkkejä

Vuodelta 2002 peräisin olevassa, Yhdysvaltojen salaisen palvelun ja opetusministeriön yhteistyönä toteuttamassa oppaassa ”*Guide to Managing Threatening Situations and Creating Safe*

School Climates” todetaan, että väkivaltaiset iskut ovat harvoin luonteeltaan impulsiivisia. Niitä voidaankin pyrkiä torjumaan tarkkailemalla yksilöiden käytöksessä ilmeneviä merkkejä iskun suunnittelusta. Sama periaate pätee FBI:n mukaan väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyyn, sillä sen mukaan radikalisoitumassa olevat nuoret voivat antaa vihiä aikeistaan esimerkiksi ilmaisemalla myötämielisyyttä ääri-ideologioita kohtaan tai vihjata puheessaan tulevista aikeistaan. FBI on määritellyt huolestuttavan käytöksen siten, että se on kolmansien osapuolten tietoon tulevaa käyttäytymistä, kuten tekoja tai kannanottoja, jotka antavat syyn epäillä, että yksilöllä on väkivaltaan tai konfliktialueelle matkustamiseen liittyviä tulevaisuudensuunnitelmia. (FBI 2016, 15.)

FBI toteaa löytäneensä tutkimuksissa samankaltaisuuksia yksinäisten toimijoiden ja terroristien käyttäytymisestä tekoa edeltävänä. Tämä kytkös liittyy kohdennettua väkivaltaista iskua edeltävään mobilisaatiovaiheeseen, jossa radikalisoitunut yksilö valmistautuu huolellisesti suunnitellen edistämään päämääriään ja aatteitaan väkivallan käytöllä. Iskun kohde on valittu usein sillä perusteella, mikä on sen symbolinen arvo hyökkääjän aatteelle. FBI määrittelee kohdennetun väkivallan seuraavasti:

- Kohdennettu väkivaltainen isku on ajattelua ja käyttäytymistä sisältävän prosessin lopputulos.
- Väkivaltaisen iskun tekijät eivät toimi impulsiivisesti eli heillä ei niin sanotusti ”*nak-sahda päässä*”.
- Onnistuneet iskut vaativat yleensä suunnittelua ja valmistautumista liittyen iskun olennaisiin tekijöihin (ajoitus, taktiikka, kohde/kohteet, kyvykyys toteuttaa isku). (FBI 2016, 16.)

Huolestuttavien merkkien havainnoinnissa FBI ei suosittele psykologista tai demografista profiilointia tai tarkistuslistoja, vaan pitää parempana lähestymistapana kokonaisuuden huomiointia ja havaittujen merkkien tarkastelua sitä vasten. (FBI 2016, 15.)

Minkälaiset merkit siis voivat kieliä nuoren aikeista? FBI:n vuonna 2000 tekemän, koulusurmaajia koskevan tutkimuksen mukaan iskua suunnitteleva yksilö voi tahallisesti tai tahattomasti vuotaa vihjeitä tulevasta teostaan tai aikeistaan esimerkiksi matkustaa konfliktialueelle. Näitä vihjeitä voivat olla hienovaraiset uhkaukset, kerskailu, vihjailut, ennustukset tai uhkavaatimukset. Ne paljastavat taustalla vaikuttavia tunteita, ajatuksia, fantasiaita, asenteita tai aikeita. Kanavina näille vihjeille voivat toimia oppilaan kirjoittamat erilaiset tekstit (esseet, tarinat, runot yms.) tai muut tuotokset kuten piirrookset tai videot. (FBI 2016, 17 - 18.)

Mitä tulee yksinäisten toimijoiden tuottamaan terroriuhkaan, ovat sitä arvioitaessa Cohenin, Johanssonin, Kaatin ja Morkin mukaan tärkeässä osassa radikaalin väkivallan käytöstä vihjaavat, käyttäytymisessä näkyvät merkit. Cohen ja muut ovat perehtyneet kolmeen käyttäytymisen muotoon, jotka voivat ilmetä yksilön toiminnassa sosiaalisessa mediassa. Näistä ensimmäinen on aiemmin mainittu tahallinen tai tahaton vuoto eli on kolmannen osapuolen tietoon tullut vihje tulevasta väkivallanteosta. Vuoto voi viitata esimerkiksi teon suunnitteluun, tiedonkeruuseen kohteesta tai toteutuksen suunnitelmaan. On havaittu, että monesti tekijät osoittavat ennakkouhkauksensa usein kohteen itsensä sijaan hänen ympärillään oleville henkilöille. (Kaplan ym. 2015, 248.)

Cohenin ym. mukaan muita varoittavia käytöksen merkkejä voivat olla päänäpintymät ja pakonomainen kiinnostus aiottua kohdetta kohtaan sekä identifioituminen joko toimintaan, roolimalliin tai ryhmään. Päänäpintymä voi ilmetä esimerkiksi siten, että tekijä puhuu paljon kohteeksi valitsemastaan ihmisestä tai ryhmästä puhumiseen, jonka kokee olevan vastuussa jostakin kokemastaan vääryydestä. Hän voi myös käyttää paljon aikaa syyllistä koskevan tiedon keräämiseen. He jatkavat, että identifioituminen voi ilmetä kolmella tavalla:

- **Identifioituminen radikaaliin toimintaan.** Yksinäiset toimijat näkevät itsensä usein sotureina, jotka taistelevat ylevän synn puolesta. Tähän liittyy usein kiinnostus aseisiin ja/tai muihin armeijan tai poliisin käyttämiin varusteisiin, sekä narsistiset fantasiat itsestä jonkinlaisena pelastajana, vääryyden korjaajana.
- **Identifioituminen roolimalliin.** Samaistuminen aiempaan radikaaliin toimijaan tai johtajaan, hänen teoistaan ja/tai ajatuksistaan inspiroituminen sekä hänen tyyliinsä, ajatustensa tai tekojensa jäljittely.
- **Identifioituminen ryhmään.** Vaikka yksinäiset toimijat toimisivat itsenäisesti, kokevat he silti usein olevansa osa suurempaa ryhmää, jonka etua teolla halutaan ajaa tai jota kohtaan tekijä kokee jonkinlaista moraalista velvollisuutta. Identifioitumisen on oltava vahvaa ajaakseen yksilön radikaaliin toimintaan. Vahva samaistuminen ryhmään tarkoittaa usein kollektiivisten arvojen omaksumista, jolloin ryhmän tarpeet ajavat yksilön tarpeiden ohi - seikka, jonka jotkut yksilöt voivat tulkita oikeuttavan väkivallan viattomia kohtaan. Cohenin ym. mukaan moraalinen sitoutuminen ryhmään ja siihen liittyvät arvot vaikuttavat olevan vahvoja indikaattoreita radikaalille väkivallalle. Ryhmään samaistuminen voi olla niin voimakasta, että aletaan liikkua yksilön minuuden hämärtyamisen rajoilla. Kollektivististen arvojen omaksuminen altistaa yksilön itsensä uhraamiselle, jota radikaalin poliittisen teon toteuttaminen yleensä edellyttää. Monien hyökkääjien asenne vaikuttaa olevan yhdistelmä pyyteetöntä, kollektivistista ajattelua ja suureellista, narsistista minäkuvaa. (Kaplan ym. 2015, 248 - 250.)

Lisäksi Cohen ym. huomauttavat, että toimintapäätöksen tehneet yksilöt pyrkivät usein etsimään ulkomaisia kontakteja. Islamilaisten ääriliikkeiden osalta tämä tarkoittaa usein Lähi-Itää, muiden liikkeiden osalta yleensä Yhdysvaltoja. (Kaplan ym. 2015, 248 - 250.)

Edelleen liittyen yksinäisiin tekijöihin, on sisäministeriö todennut koulu- ja joukkosurma-uhkauksissa uhkauksiin tai tekijöihin liittyvän usein merkkejä joukko- ja koulusurmien tekijöille tyypillisistä aatemaailmoista. Nämä merkit voivat ilmetä esimerkiksi aiempien koulu- ja joukkosurmien ihannointina, manifesteina, selkeänä ja todennettuna ihmisvihana sekä toimintana internetissä. (Sisäministeriö 2016, 12.) Yksinäisiä toimijoita on myös havaittu yhdistävän sellaiset tekijät kuin miessukupuoli, nuori ikä, vähäiset sosiaaliset suhteet, koulukiusatuksi joutuminen, vähäiset harrastukset sekä mielenterveysongelmat. He voivat olla myös kiinnostuneita sellaisista aiheista kuin väkivalta ja poliittiset ideologiat. Heillä ei ole aiempaa rikostaustaa ja perhetaustat ovat yleensä kunnossa. (Sisäministeriö 2015a, 18.)

Nämä merkit voivat kieliä tulevasta teosta, mutta on tärkeää huomata, etteivät ne automaattisesti johda toimintaan vaan voivat jäädä puheen tasolle. Tällaisiin vihjeisiin puuttumisessa aiempi tutkimus osoittaa, että avainasemassa on ns. sivustakatsoja - perheenjäsen, kaverialue, opettajat - joiden säännöllinen kanssakäyminen nuoren kanssa mahdollistaa radikalisoitumisesta kielivien merkkien havainnoinnin. Oleellista on tiedottaa havainnoista eteenpäin oikea-aikaisesti viranomaisille tai luotetulle yhteisön jäsenelle. Tällöin on mahdollista arvioida tilanne ja päättää, onko syytä epäillä radikalisoitumista tai väkivaltaisen iskun suunnittelua ja tarvittaessa käynnistää interventio. (FBI 2016, 17 - 18.)

Jordan & Mañas kirjoittavat, että väkivaltaisen jihadismin kontekstissa ulkoiseen olemukseen liittyvät muutokset antavat usein vain heikkoja viitteitä radikalisoitumisesta. Ulkoisten merkkien listaaminen on muutenkin ongelmallista, koska monet jihadismia vastustavat muslimit saattavat pukeutua samoin kuin jihadistit. Tietyt tavat (esim. paastoaminen ramadanin aikana, alkoholin välttäminen) eivät ole ominaisia vain jihadisteille, vaan laajemmalle ihmisjoukolla, joilla ei ole mitään tekemistä jihadismin kanssa. Joissain tapauksissa terroristitoimintaan edennyt henkilö voi jopa pyrkiä näyttämään mahdollisimman länsimaiselta. Lisäksi globaali jihadistinen liike ei ole sisäisesti yhtenäinen, vaan tulkinnat uskonnosta vaihtelevat ja tämä heijastuu ulkoiseen olemukseen. Ulkoasuun liittyvistä muutoksista ei siis voi eikä pitä tehdä liian nopeita johtopäätöksiä ja jihadismin tunnistamisessa niistä on hyvin vähän apua. (Jordan & Mañas 2007, 3 - 7.)

He jatkavat, että on kuitenkin havaittu radikalisoitumisen prosessiin voi liittyä vaihtelevassa määrin sellaisia piirteitä kuin uskonnollisuuden ilmaisujen voimistuminen sekä perheen ja lä-

hipiirin painostaminen käyttäytymään uuden ajattelutavan ihanteiden mukaan. Radikalisoitumassa oleva voi myös suhtautua jyrkän negatiivisesti aatteensa kieltämiin asioihin. Pahimmillaan tällainen käytös voi johtaa välien rikkoutumiseen lähimpiin kanssa, kun muut eivät ole samaa mieltä. Yksilö voi myös eristäytyä aiemmista sosiaalisista suhteistaan ja tehdä eron hyvien muslimien (niiden, jotka ovat hänen kanssaan samaa mieltä) ja huonojen muslimien (eri mieltä olevien) välille. Lisäksi hän voi suhtautua jälkimmäisiin hyvin negatiivisesti ja esimerkiksi nimittää heitä apostateiksi, uskostaan luopuneiksi. Leimallista onkin vihamielisyys niitä kohtaan, jotka eivät jaa yksilön aatemaailmaa sekä aggressiivisuuden lisääntyminen, tarve puolustaa itseään ja kasvanut kiinnostus aseisiin ja/tai kamppailulajeihin. Yksilö voi myös pakonomaisesti ottaa puheeksi muslimien kokemat vääryydet maailmalla länsimaiden ja Israelin taholta. Tähän liittyy itsemurhaiskujen ja siviileihin kohdistuvien väkivallantekojen puolustaminen ja niiden näkeminen puolustautumisena hyökkäyksen sijaan. Radikalisoitumisprosessiin kuuluu myös propagandistisen materiaalin suurkuluttaminen ja pitkien aikojen viettäminen netissä kyseisen materiaalin parissa. (Jordan & Mañas 2007, 3 - 7.)

Kanadalainen The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence (myöhemmin CPRLV), on Montréalin kaupungin perustama vuonna 2015 organisaatio, johon kaupungin lisäksi kuuluu erilaisten yhteisöjen ja instituutioiden edustajia. CPRLV on ensimmäinen voittoa tavoittelematon organisaatio, joka on erikoistunut väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisyyn sekä sellaisten ihmisten tukemiseen, joita tämä ilmiö on tavalla tai toisella koskettanut (esimerkiksi radikalisoituneen yksilön perhe, opettajat, ystävät). CPRLV:n toimintaan kuuluvat myös viharikosten ehkäisy sekä viharikosten uhrien auttaminen. (The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence 2016a.)

CPRLV on luonut käyttäytymisen barometrin (Behaviour Barometer), joka on suomennettu ja tiivistetty taulukkoon 1. Sen tarkoitus on auttaa tulkitsemaan havaitun käytöksen ja muiden radikalisoitumisesta kielivien merkkien merkitystä sekä auttaa huomion suuntaamista oikeaan suuntaan eli oikeasti vakavien ja vähemmän vakavien merkkien erottamista toisistaan. Jotkut vakavista signaaleista nimittäin voivat tulla ymmärretyksi väärin tai niitä voidaan pitää merkityksettöminä ja ne voivat jäädä huomiotta. Esimerkiksi identiteetin rakentaminen ja ilmaisu oman ulkoasun kautta ei ole kriittinen tai hälyttävä merkki, mutta sitä on muita ryhmiä dehumanisoivien näkemysten esittäminen. (The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence 2016b.) Kuten aluvussa 6.2. on esitetty, on muiden kansanryhmien dehumanisointi yhteydessä kyvykkyyteen kohdistaa väkivaltaa tähän ryhmään kuuluvia ihmisiä kohtaan.

CPRLV:n mukaan käyttäytymisbarometriä käytettäessä on huomioitava, että yksilön käytöksessä ilmenee usein samanaikaisesti merkkejä merkityksettömistä hälyttäviin. Käyttäytymis-

barometri on suunniteltu suuntaa antavaksi työkaluksi, jolla arvioida havaittujen merkkien vakavuutta, mutta sitä ei tule käyttää kattavana seulontavälineenä. Tästä syystä barometriä ei tule tulkita yksinomaan keskittyen siihen, mihin kategoriaan mikäkin merkki kuuluu, vaan niitä tulee tulkita kokonaisuutena ja ne tulee suhteuttaa yksilön käytökseen. On myös otettava huomioon se, että yksilön käytös voi johtua myös täysin radikalisoitumiseen liittymättömistä syistä, kuten mielenterveyden ongelmista, joten on tärkeää lähestyä asiaa kokonaisvaltaisesti ja pyrkiä sulkemaan pois muut syyt käytökselle. (The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence 2016b.)

Vähäpätöiset käyttäytymisen merkit	
Tähän kategoriaan kuuluvat laajalla skaalalla sitoumukset poliittisiin, uskonnollisiin tai muihin ryhmiin. Sitoutumus ilmenee rauhanomaisten ja demokraattisten ilmausten kautta.	
Yksilö esimerkiksi...	– puolustaa kiivaasti omia näkemyksiään keskustellessaan niistä perheenjäsentensä ja/tai ystäviensä kanssa.
	– alkaa ilmaista identiteettiään tai kuulumistaan tiettyyn ryhmään muuttamalla ulkonäköään (esimerkiksi kasvattamalla parran, pukeutumalla perinteisiin vaatteisiin, ajamalla päänsä kaljuksi, käyttämällä uskonnollisia symboleita jne.)
	– on aktiivinen sosiaalisessa mediassa
	– ottaa vahvasti kantaa ja edistää rauhanomaisin keinoin tärkeäksi kokemaansa asiaa tai liikettä
	– on hyvin kiinnostunut ajankohtaisista tapahtumista sekä kotimaassa että ulkomailla
	– ilmaisee halua toimia aktiivisemmin uskonnollisessa tai poliittisessa ryhmässä
	– kokee uskonnollisen kääntymyksen tai omaksuu uusia ideologisia tai poliittisia näkemyksiä
	– muuttaa ruokavalionsa tiettyjen uskonnollisten tai poliittisten vaakaumusten mukaiseksi
	– ilmaisee kaipaavansa jännitystä tai seikkailua
	– haluaa puuttua sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen
Ongelmalliset käyttäytymisen merkit	

<p>Tämän kategorian merkit kertovat henkisestä pahoinvoinnista sekä niin voimakkaasta identifi- oitumisesta tiettyyn aatteeseen tai ideologiaan, että se näkyy yksilön käytöksen muuttumi- sena.</p>	
<p>Yksilö esimerkiksi...</p>	<p>– Ilmaisee polarisoituneita näkemyksiä absoluuttisesta totuudesta tai on äärimmäisen epäluuloinen aina paranoiaan asti.</p>
	<p>– käyttäytyy tavoilla, jotka aiheuttavat ongelmia ja riitoja hänen perheessään</p>
	<p>– on hyvin kiinnostunut salaliittoteorioista.</p>
	<p>– eristäytyy perheestään ja ystävistään</p>
	<p>– muuttaa käytöstään yhtäkkiä</p>
	<p>– kokee uhritumisen ja torjutuksi tulemisen tunteita</p>
	<p>– saarnaa itsepintaisesti omia uskonnollisia tai ideologisia näkemyksiään muille</p>
	<p>– Lakkaa noudattamasta koulunsa, työpaikkansa tai harrastusyhteisönsä sääntöjä ja käytäntöjä vedoten ideologiaan, poliittisiin tai uskonnollisiin syihin.</p>
	<p>– Kieltäytyy toimimasta henkilöiden kanssa, jotka edustavat tiettyä uskontoa, rotua, sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista.</p>
	<p>– ilmaisee halua dominoida tai kontrolloida muita.</p>
<p>– on kykenemätön arvioimaan uudelleen omia näkemyksiään ja/tai näkemään muiden näkökulmien etuja</p>	
<p>Huolestuttavat käyttäytymisen merkit</p>	
<p>Tähän kategoriaan kuuluvat merkit voivat viitata alkavaan radikalisoitumisprosessiin, joka ilmenee muun muassa akuuttina epäluulona muuta maailmaa kohtaan sekä väkivallan käytön hyväksymisen pohdintaa oman aatteen edistämiseksi.</p>	
	<p>– katkaisee välinsä perheeseensä ja/tai läheisiin ystäviinsä ja viettää aikaa lähinnä uusien ystäviensä ja tuttaviansa kanssa</p>
	<p>– alkaa pitää väkivallan käyttöä aatteen tai ideologian oikeutettuna edistämiskeinona</p>
	<p>– Piilottelee uutta elämäntyyliään, ryhmään kohdistuvaa uskollisuuttaan tai omaksumiaan uskomuksia perheeltään ja/tai ystävil-tään (joko verkossa tai tosielämässä)</p>

Yksilö esimerkiksi...	– lähentyy väkivaltaisina ekstremisteinä tunnettujen yksilöiden tai ryhmien kanssa.
	– menettää äkisti kiinnostuksensa ammatillisia tai opetukseen liittyviä aktiviteettejä kohtaan
	– alkaa käyttää väkivaltaisesta ekstremismistä tunnettujen ryhmien tunnuksia
	– suhtautuu pakkomielleisellä kiinnostuksella maailmanloppuun tai messiaanisiin näkemyksiin
	– suhtautuu vihamielisesti muita yksilöitä tai ryhmiä kohtaan.
Hälyttävät käyttäytymisen merkit	
Tähän kategoriaan kuuluvat merkit kielivät äärimmäisestä sitoumuksesta tiettyyn ideologiaan tai aatteeseen sekä siihen, että yksilö näkee väkivallan ainoana oikeana tapana edistää asiansa.	
Yksilö esimerkiksi...	– osallistuu ääriryhmän toimintaa millä vain keinoilla hän pystyy
	– rekrytoi muita ääriryhmään tai kannustaa heitä edistämään kyseistä aatetta
	– on yhteydessä ääriryhmän jäseniin joko tosielämässä tai internetin välityksellä.
	– hakee vahvistusta omille ajatuksilleen vieraillemalla jatkuvasti väkivaltaista ekstremismia puoltavilla internetfoorumeilla tai -sivuilla.
	– suunnittelee tai toteuttaa väkivallantekoja tai muunlaisia vihanilmauksia, jotka pohjautuvat tiettyyn ideologiaan tai aatteeseen.
	– perehtyy aseiden ja/tai räjähteiden käyttöön ja pyrkii hankkimaan sellaisia.
	– suunnittelee matkustavansa konfliktialueelle tai alueelle, jossa ääriryhmän tiedetään toimivan. (The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence 2016b.)

Taulukko 1: CPRLV:n käyttäytymisbarometri

Yhteenvedona voidaan todeta, että huolestuttavia merkkejä tulkitessa olennaisen tärkeää on kokonaisuuden huomioiminen: otetaan huomioon kaikki käytöksessä ilmenevät merkit sekä taustalla vaikuttava tilanne ja tämän pohjalta arvioidaan, kuinka todennäköistä on että nuori on radikalisoitumassa tai suunnittelee väkivaltaista tekoa. Huolestuttavia merkkejä on pa-

rempi etsiä käytöksen kuin ulkonäön muuttumisen saralta, sillä ulkonäköön liittyvien muutosten takana voi olla puhdas halu esimerkiksi noudattaa perinteitä ja kuten äärioikeistoa käsittelevässä luvussa todettiin, eivät esimerkiksi uusnatsit enää erotu pukeutumisensa perusteella kuten ennen. Ulkonäön muutokset eivät siis luotettavasti vihjaa radikalisoitumisesta.

7 Empiirisen osuuden tiedonkeruu

Tässä luvussa kuvataan tarkemmin työn empiirisen osuuden aineistonkeruuprosessia. Alaluvussa 7.1. esitellään asiantuntijahaastatteluiden kysymykset ja se, minkälaista tietoa niillä on pyritty keräämään. Tässä alaluvussa esitellään myös haastattelujen tulokset. Alaluvussa 7.3. esitellään opettajakyselyn toteutusta ja tuloksia. Alaluvussa 7.4. esitetään yhteenveto kyselyn ja haastattelujen tuloksista.

7.1 Asiantuntijahaastattelut

Empiiriseen osuuteen haettiin eri tavoin väkivaltaisen ekstremismin parissa työskenteleviltä työn tuomaa näkemystä. Käytössä on siis ollut eliittiotanta, joka on Tuomen ja Sarajärven mukaan yleensä määrällisessä tutkimuksessa käytettävä aineistonkeruumenetelmä, jossa otanta kohdistetaan henkilöihin, joilla katsotaan olevan paras tieto ja osaaminen tutkittavasta ilmiöstä. He jatkavat, että perusjoukko voi menetelmässä olla kooltaan suuri tai pieni, eniten merkitystä on kerättävän tiedon laadulla. Vaikka eliittiotanta kuuluu määrällisen tutkimuksen piiriin, kehottavat Tuomi ja Sarajärvi pitämään tämän mahdollisuuden mielessä myös laadullisessa tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 89.) Näin tehdäänkin tässä tutkimuksessa, sillä eliittiotanta sopii erinomaisesti tiedonkeruuseen tutkittavasta aiheesta, joka Suomessa on aivan vastikään noussut voimakkaasti pinnalle.

Eliittiotannalla kontaktoitaviksi kohdehenkilöiksi on valittu asiantuntijoita valtion ja kolmannen sektorin toimijoiden eri tahoilta. Näillä kriteereillä valittuja potentiaalisia haastateltavia oli yhteensä kymmenen, joita kaikkia lähestyttiin sähköpostin kautta haastattelupyynnöllä. Kuusi kymmenestä suostui haastatteluun. Heistä kolme oli kolmannen sektorin edustajia ja kolme valtion eri instituutioiden edustajia. Haastattelupyynnöt ja toteutuneet haastattelut asettuvat limittäisenä prosessina aikavälille 15.1. - 11.5.2016.

Tiedonkeruun välineenä toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoitu haastattelu on valittu sen joustavuuden vuoksi, sillä kuten Ojasalo ym. kuvaavat, on siinä kysymykset määritelty etukäteen mutta haastattelijalla voi vaihdella niiden järjestystä, jättää pois tilanteissa epäsoviviksi osoittautuneita sekä lisätä sopivampia. (Ojasalo ym. 2015, 106.) Kysymyk-

set esitellään liitteessä 1. Haastattelut on toteutettu videopuhelun, sähköpostin sekä henkilökohtaisten tapaamisten kautta. Alkuperäinen suunnitelma oli äänittää ja litteroida haastattelut, mutta toteutus muuttui ensimmäisen haastattelun myötä. Tämä johtui siitä, että haastattelu toteutettiin videopuheluna, jonka aikana oli sujuvampaa tehdä muistiinpanot suoraan Word-tiedostoon. Tämä keino osoittautui niin käytännölliseksi ja tehokkaaksi tavaksi tallentaa tietoa, ettei äänitys ja litterointi enää ollut tarpeellista. Loppujen haastattelujen tallennus toteutettiin muistiinpanoja tekemällä.

Haastatteluin kerätty aineisto on käsitelty Timo Laineen luomia ohjenuoria noudatellen. Tuomen ja Sarajärven mukaan Laineen mallissa aineiston äärellä tehdään ensin vahva päätös siitä, mikä siinä kiinnostaa. Kun päätös on tehty, aineisto käydään läpi ja sieltä seulotaan esiin kiinnostukseen liittyvät asiat, jotka erotetaan muusta aineistosta ja kerätään yhteen. Tämän jälkeen aineistosta seulotut asiat käydään läpi ja luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään ja jälkimmäisen prosessin tuloksista kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94.)

Mallia on tässä tutkimuksessa sovellettu siten, että kunkin kysymyksen vastauksia on käsitelty omana ryhmänään, jotka muodostavat oman kokonaisuutensa. Kukin kokonaisuus on käyty läpi poimien siitä asiat, jotka parhaiten vastaavat esitettyyn kysymykseen. Nämä asiat on koodattu eri väreihin (yksi väri per asian tyyppi). Lopuksi seulotut asiatyypit on listattu erikseen, laskettu kuinka monta kertaa mikäkin tyyppi aineistossa esiintyy, listattu osuimien määrä ja muokattu lista suuruusjärjestykseen alkaen eniten osuimia saaneista tyypeistä. Tulevissa alaluissa käydään läpi sekä listaukset, jotka on rajattu eniten mainintoja saaneisiin asioihin, että yleisimmin esiintyvät, kaikkien vastausten pohjalta muodostetut teemakokonaisuudet. Näin on pyritty mahdollistamaan tulosten tarkastelu sekä rajatusta näkökulmasta (eniten esiin nousseet syyt) sekä kokonaisuutena, kaikki vastaukset huomioiden (teemakokonaisuudet) ja luomaan lukijalle lista, joka antaa mahdollisimman kattavan käsityksen haastattelujen tuloksista mutta pysyy kompaktina ja riittävän fokuoituneena. Listat kaikista vastauksista löytyvät liitteistä 2 - 5.

Tulokset esitellään kahdella tavalla: määräperusteisesti ja teemoittain. Tuloksia on avattu tarkemmin tekstin yhteydessä ja määräperusteisten vastausten yhteyteen on merkitty suluissa niiden saamien mainintojen tarkka määrä. Kunkin kysymyskokonaisuuden tulokset esitellään kaavoittain ja taulukoittain: kaava esittää vastauksissa eniten esiin nousseet syyt sekä niiden saamien mainintojen määrän, taulukko puolestaan teemakokonaisuudet. Teemakokonaisuudet on luotu siten, että taulukon oikeanpuoleiseen sarakkeeseen on kirjattu teeman nimi ja vasempaan sarakkeeseen tekijät, joista teema muodostuu.

7.1.1 Väkivaltaiselle radikalisoitumiselle altistavat tekijät

Haastattelu alkoi kysymyksellä siitä, minkälaiset tekijät altistavat väkivaltaiselle radikalisoitumiselle, nousevatko jotkin syyt esiin toisia enemmän ja jos, niin miksi näin on. Tällä kysymyksellä kartoitettiin haastateltavien omiin, työn myötä kertyneisiin kokemuksiin perustuvaa näkemystä taustalla vaikuttavista syistä. Kaavassa 1 esitetään vastauksissa eniten esiin nousseet syyt ja taulukossa 2 esitellään vastausten teemakokonaisuudet. Lista kaikista tämän kysymyksen vastauksista löytyy liitteestä 2.

Kaava 1: Eniten mainitut altistavat tekijät

Selvästi useimmat vastaajista (4) arvioivat väkivaltaisen radikalisoitumisen taustalla olevan rasismin ja syrjinnän kokemuksia. Eräs vastaajista kuvailee tilannetta sellaisena, että nuoren näkökulmasta hänellä ei ole Suomessa samoja mahdollisuuksia kuin kantaväestöllä. Siitä huolimatta että hän olisi asunut maassa pitkään, tietää miten yhteiskunta toimii ja kokee olevansa suomalainen, ei järjestelmä kuitenkaan kohtelee häntä suomalaisena. Tämä on kytköksissä toiseen useita mainintoja (4) saaneeseen syyhyn: tunteeseen siitä, ettei kuulu mihinkään eikä tule hyväksytyksi sellaisena kuin on. Nuori kaipaa hyväksyntää ja kun ei sitä tavanomaisesta yhteiskunnasta saa, voi hän hakea sitä muista ryhmistä. Myös tunne eriarvoisuudesta (3) nähdessä kantaväestöön liittyy tähän ilmiöön.

Osa vastaajista toi esiin islamin uskoon liittyvän näkökulman eli puutteellisen tiedon kyseisestä uskonnosta (3). Koosteena heidän vastauksistaan kyse on siitä, vaikka valtaosa kääntyneistä jatkaa tavanomaista elämäänsä uuden uskon kanssa, voi joillakin vastikään kääntyneillä olla hyvin voimakas uskonkokemus, jonka myötä syntyy tarve todistaa itsensä sekä ansaita paikkansa. Tälle erityisen alttiita ovat rikostaustaiset henkilöt. Eräs haastateltava tiivistä asian siten, että uskonto itsessään ei altista radikalisoitumiselle, vaan taustalla usein yleisempää rikkinäisyyttä. Osa haastateltavista kuvasi puutteellista tietoa uskonnosta siten, että henkilön perustieto ja -osaaminen uskonnosta voi olla hatara ja jopa perustua väärinymmärrettyihin tulkintoihin. Heillä ei välttämättä ole tietoa esimerkiksi siitä, mitä jihad on. Eräs haastateltu kuvasi jihadissa olevan kyse henkilökohtaisesta kilvoittelusta ja että se on erityistietämystä vaativa asia, josta vain asiantuntijat ja imaamit voivat puhua. Tilannetta voidaan kuvata siten, että jotkut uskon löytäneet nuoret lähtevät sen suhteen liikkeelle asiantuntijataison tietämystä vaativasta ilmiöstä ilman kunnollista perustietämystä ja -osaamista.

Osin uskontoon liittyy henkilön mahdollinen halu auttaa muslimiyhteisöä tai kotimaataan. Muuan haastateltu kertoo, että esimerkiksi jotkut konfliktialueille lähteneet nuoret eivät alun perin olleet uskonnollisia, mutta nähtyään propagandavideoita, joissa kerrotaan muslimieillä olevan Lähi-Idässä huonot oltavat ja että on jokaisen muslimin velvollisuus auttaa toisiaan, on heissä herännyt halu auttaa ja muun muassa ISIS on nähty hyvänä keinona tehdä näin. Monesti nuorella ei kuitenkaan ole ennalta tietoa siitä mikä ISIS on, vaan he näkevät vain ongelman ja yksinkertaisen ratkaisun siihen. Päästyään paikan päälle hän voikin huomata, että todellisuus on jotain aivan muuta, kuin mitä hän on odottanut. Tällöin lähtöpäätöksen taustalla ovat vaikuttaneet puutteelliset tiedot sekä uskonnosta että ääriliikkeestä.

Syiksi mainittiin myös ongelmat henkilön omassa elämässä (2), kuten vailla työ- tai opiskelupaikkaa olo (2) sekä kokemus siitä, että oma elämä on vailla merkitystä (2). Muutama haastateltava mainitsi myös asiassa olevan sosiaalisen ulottuvuuden eli henkilöt, joiden kanssa yksilö on paljon tekemisissä (2), siis mahdollisuuden radikalisoitua sosiaalisen kanssakäymisen kautta. Tällainen voi olla erään haastatellun kuvaama tilanne, jossa on nuorella elämänhallinnan ongelmia ja rikkinäinen tausta, hän hakee jostakin ryhmästä hyväksyntää ja ääri-ideologia tulee ikään kuin kaupanpäällisenä. Tällöin ääriajattelun ideologinen pohja on hatara, sillä kyse on enemmän hyväksynnän ja aseman saamisesta ryhmässä. Vastaajista kaksi (2) totesi polkuja radikalisoitumiseen olevan useita.

Seuraavaksi tarkastellaan taustatekijöitä ilmiön eri ulottuvuuksia vasten. Aineistosta nousi esiin viisi eri ulottuvuutta: emotionaalinen, yhteiskunnallinen, uskonnollinen, yksilön elämään liittyvä sekä poliittinen. Emotionaalinen ulottuvuus kattaa jo aiemmin mainitun tunteen kuumattomuudesta sekä hyväksynnän puutteesta ja halun auttaa muslimiyhteisöä tai kotimaa-

taan sekä tunteen elämän merkityksettömydestä. Yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen taas kuuluvat syrjinnän, rasismien ja eri-arvoisuuden kokemukset sekä työ- tai opiskelupaikan ja turvaverkkojen puute, joka voi altistaa nuoren rekrytoijille. Uskonnollinen ulottuvuus puolestaan sisältää aiemmin esitetyn, vastikään tapahtuneen kääntymisen uskoon sekä puutteellisen tiedon islamista.

Tunne kuulumattomuudesta ja hyväksynnän puutteesta	EMOTIONAALINEN ULOTTUVUUS
Hyväksynnän puute	
Halu auttaa kotimaata/muslimiyhteisöä	
Tunne elämän merkityksettömydestä	
Syrjinnän ja rasismien kokemukset	YHTEISKUNNALLINEN ULOTTUVUUS
Kokemus eri-arvoisuudesta kantaväestöön nähden	
Työ- tai opiskelupaikan puute	
Turvaverkkojen puute	
Puutteellinen tieto islamista	USKONNOLLINEN ULOTTUVUUS
Vastikään tapahtunut kääntyminen	
Polkuja on useita	
Henkilön oman elämän ongelmat	ONGELMAT YKSILÖN ELÄMÄSSÄ
Ongelmat elämänkaaren taitekohdissa	
Ristiriita omien kuvitelmiensä ja todellisuuden välillä sekä tästä syntyvä turhautuminen	
Rikollinen toiminta	
Sosiaalinen suhteet (keiden kanssa yksilö on tekemisissä)	
Mielenterveysongelmat	
Reagointia poliittisiin ongelmiin, joita ei riittävästi pureta poliittisen prosessin kautta.	

Globaalin politiikan taso: länsimailla kaksoisstandardit	POLIITTINEN ULOTTUVUUS
Identiteetti kansalaisena	

Taulukko 2: Altistavien tekijöiden teemat

Yksilön elämän ongelmiin lukeutuvat henkilön oman elämän ongelmat, ongelmat elämänkaaren taitekohdissa, ristiriita omien kuvitelmiensä ja todellisuuden välillä sekä tästä syntyvä turhautuminen, rikollinen toiminta, sosiaaliset suhteet (keiden kanssa yksilö on tekemisissä) sekä mielenterveysongelmat.

Ilmiön poliittinen ulottuvuus taas kattaa näkökulman, jonka mukaan radikalisoituminen on reagoitua ongelmiin, joita ei riittävästi pureta poliittisen prosessin kautta. Lisäksi siihen kuuluu globaalin politiikan tason. Tämä tarkoittaa sitä, että länsimailla koetaan olevan kaksoisstandardit: toisaalta korostetaan tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta, mutta samaan aikaan tuetaan diktaattoreita ja tehdään väliintuloja. Poliittiseen ulottuvuuteen kuuluu myös identiteetti kansalaisena kahden kulttuurin välissä.

7.1.2 Parhaat keinot radikalisoitumisen ehkäisemiseksi

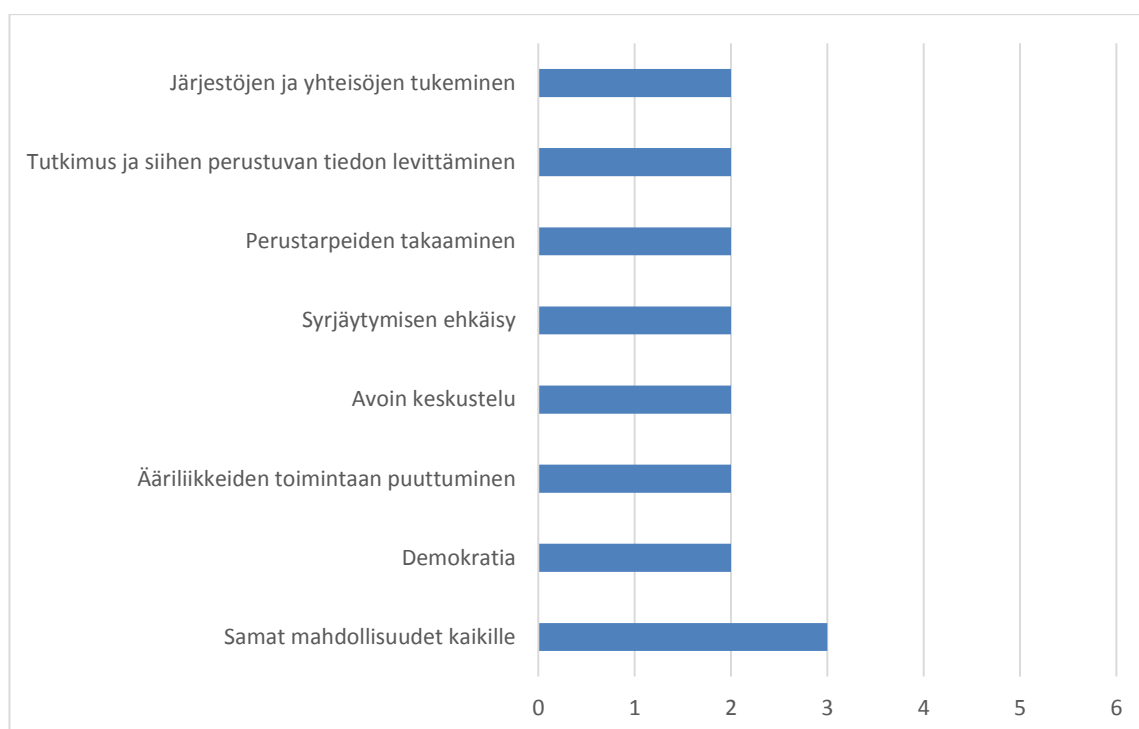
Kysymys numero kaksi käsitteli asiantuntijoiden näkemyksiä parhaista keinoista ehkäistä radikalisoitumista. Kaavassa 2 esitetään vastauksissa eniten esiin nousseet syyt ja taulukossa 3 esitellään vastausten teemakokonaisuudet. Lista kaikista tämän kysymyksen vastauksista löytyvät liitteestä 3.

Eniten mainintoja saivat demokraattinen valtiomuoto (3) sekä samojen mahdollisuuksien takaaminen kaikille (3). Eräs haastateltava kuvasi jälkimmäistä siten, että ääri-ilmiöt nousevat usein esiin tilanteissa, joissa niukoista resursseista joudutaan taistelemaan. Tällöin kaikkein huono-osaisimmat, jotka jäävät kaikesta paitsi, voivat kokea että nyt viedään siitä vähästäkin, mitä heillä on. Täten yhteiskunta, joka turvaa kaikille samanlaiset mahdollisuudet, auttaa tasaamaan eri-arvoisuutta ja siten välttämään polarisoitumista kansalaistensa keskuudessa. Demokraattista valtiomuotoa pidettiin tärkeänä, sillä kuten toinen haastateltu totesi, tulisi poliittiset toimintakanavat pitää mahdollisimman avoimina ja säilyttää kansalaisten usko vaikuttamiseen demokraattisin keinoin, jolloin oikeutta ei tarvitse ottaa omiin käsiin. Näin myös itsensä syrjityiksi kokeneet tai muista syistä turhautuneet voisivat saada äänensä kuuluviin poliittisessa prosessissa.

Eräs haastateltava totesi poliittisen väkivallan olevan aina kytköksissä laajempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, vaikka harva lähtee poliittisen väkivallan toteuttamiseen mukaan. Poliit-

tista väkivaltaa mahdollistaviin tekijöihin voidaan vaikuttaa esimerkiksi puuttamalla syrjintään, turvaamalla poliittisen osallistumisen mahdollisuudet sekä kotouttamispolitiikalla. Näiden kysymysten käsittelyä pelkästään turvallisuusnäkökulmasta tulee välttää, sillä silloin laajempi kokonaisuus ja aiheeseen liittyvät muut syyt jäävät huomaamatta. Vaikka väkivalta on vakava asia ja siihen tulee puuttua, on se kuitenkin lopulta pieni osa suurempaa kokonaisuutta ja tuleekin nähdä kokonaisuuden osana.

Kaava 2: Parhaat ehkäisykeinot

Yhtäläisen määrän mainintoja (kukin 2) saivat avoin keskustelu, syrjäytymisen ehkäisy, perustarpeiden takaaminen (kattava ja helposti saatavilla oleva sosiaaliturva, erilaisten koulutusväylien tarjoaminen, mielenterveyspalvelut jne.), tutkimus ja siihen perustuvan tiedon levittäminen sekä kansalaisjärjestöjen ja yhteisöjen tukeminen. Avoimella keskustelulla tarkoitetaan yhteiskunnallista keskustelua ja tämän osalta eräät haastateltavista toivat esiin sen, että radikalisoitumisen ehkäisyssä on tärkeää, että yksilö saa äänensä kuuluviin. Tämä tarkoittaa sitä, että on oltava mahdollisuus ja uskallusta avoimeen, vapaaseen keskusteluun vastapuolen kanssa vaikeistakin aiheista. Tulisi myös välttää tarpeetonta poliittista leimaamista ja poliittisten tabujen luomista. Kuten yksi haastateltavista kuvasi, jonkin kriittisen aiheen sulkeminen poliittisen keskustelun ulkopuolelle voi johtaa sen purkautumiseen muita teitä. Sillä, ettei keskusteluun lainkaan suostuta, menetetään mahdollisuus vaikuttaa keskustelukumppaniin, molemmin puolin. Avoimen keskustelun taas tulee perustua faktatietoon ja tämän vuoksi on tärkeää tukea aiheesta tehtävää tutkimusta ja levittää tietoa sen tuloksista.

Syrjäytymisen ehkäisy tarkoittaa, että ihminen voi kokea hänellä olevan paikkansa yhteiskunnassa ja että hän on sille tärkeä. Perustarpeiden takaaminen puolestaan sisältää asunnotto-ongelmaan puuttumisen sekä koulutus- ja työpaikkojen turvaamisen. Haastatelluilla oli erilaisia näkemyksiä syrjäytymisen merkityksestä. Osa oli sitä mieltä, että syrjäytymisen ehkäisy on oleellista tämän aiheen tiimoilta, mutta taas huomautti, että syrjäytyminen on kyllä taustalla vaikuttava tekijä, muttei välttämättä automaattisesti johda radikalisoitumiseen, joten se ei täysin voi selittää ilmiötä.

Järjestöjen ja yhteisöjen tukemisella tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi nuorten parissa työskentelevät järjestöt tekevät omalta osaltaan ennaltaehkäisevää työtä järjestämällä muun muassa nuorille rakentavia vapaa-ajanviettotapoja, mutta heidän resurssinsa eivät millään riitä esimerkiksi irrottamaan tekijöitä radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn. Eräs haastateltava kuvaa järjestöjen energian menevän pääosin hallinnon ja toimitilojen pyörittämiseen. Järjestöjen toiminnan tukeminen ja kokonaisvaltainen kehittäminen siis edistäisi myös ennaltaehkäisytyötä.

Seuraavaksi käsitellään teemakokonaisuuksia, jotka tämän kysymyksen yhteydessä tiivistyvät kahteen teemaan. Tarkastellessa vastauksia erottuu niistä kaksi tasoa: valtionjohdon taso sekä rakenteellinen ja laajempi yhteiskunnallinen taso.

Valtionjohdon taso sisältää asioita, joihin on parhaiten mahdollista vaikuttaa yhteiskunnan korkeimmalta päätöstopolta käsin: samojen mahdollisuuksien ja perustarpeiden takaaminen kaikille esimerkiksi erilaisten palvelujen, sosiaaliturvan ja koulutusväylien muodossa, huolehtiminen siitä että demokraattinen päätöksentekoprosessi toimii ja että kansalaiset voivat uskoa siihen, väkivaltaisten ääriliikkeiden toimintaan puuttuminen ja niiden toiminnan rajaaminen sekä kolmannen sektorin järjestöjen ja yhteisöjen toiminnan tukeminen.

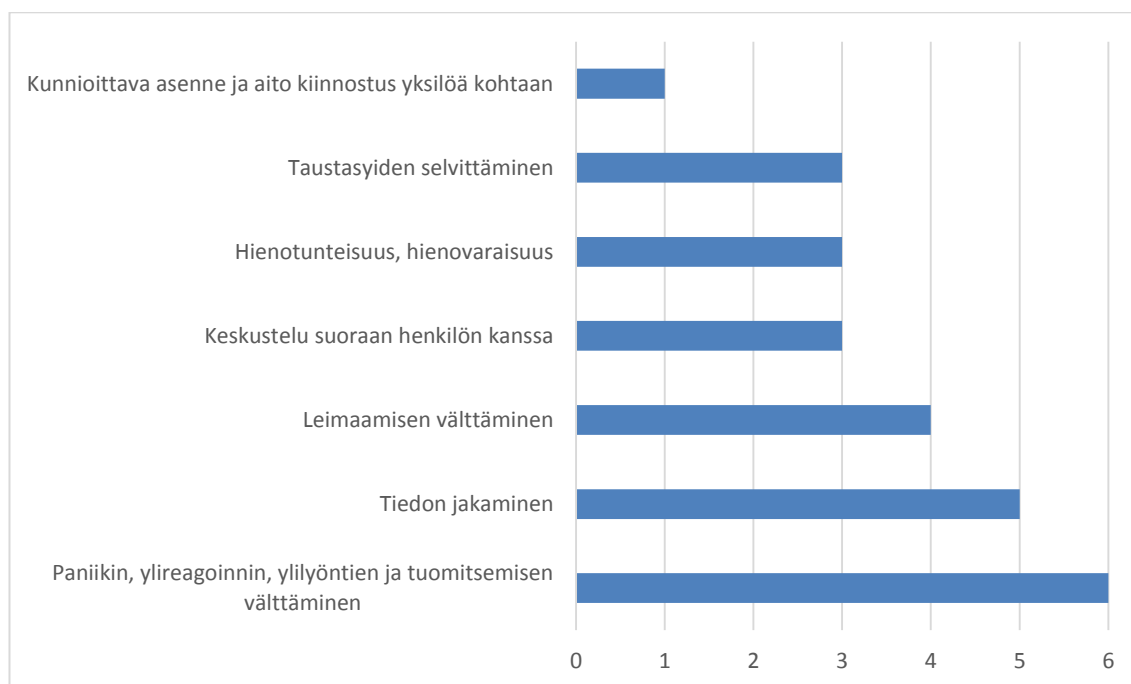
Samat mahdollisuudet kaikille	VALTIONJOHDON TASO
Demokratia	
Perustarpeiden takaaminen	
Ääriliikkeiden toimintaan puuttuminen	
Järjestöjen ja yhteisöjen tukeminen	
RAKENTEELLINEN JA LAAJEMPI YHTEISKUNNALLINEN TASO	
Avoin keskustelu	RAKENTEELLINEN JA LAAJEMPI YHTEISKUNNALLINEN TASO
Syrjäytymisen ehkäisy	
Tutkimus ja siihen perustuvan tiedon levittäminen	

Taulukko 3: Parhaiden ehkäisykeinojen teemat

Rakenteellinen ja laajempi yhteiskunnallinen taso käsittää valtionjohdon lisäksi yhteiskunnan eri toimijat sekä kansalaiset. Tähän kuuluvat avoin yhteiskunnallinen keskustelu, syrjäytymisen ehkäisy sekä ääriliikkeiden ja väkivaltaisen ekstremismin tutkimus ja tutkimustiedon levittäminen yhteiskunnan kaikille tasoille ylhäältä alas. Tämä kokonaisuus on osittain limittäinen valtionjohdon tason kanssa, mutta se sisältää asioita, joihin yhteiskunnan eri osapuolet voivat osaltaan vaikuttaa, joten on perusteltua esitellä se omana kokonaisuutenaan.

7.1.3 Radikalisoitumisepäilyihin puuttuminen leimaamista välttämällä

Kolmannessa kysymyksessä käsitellään sitä, miten esimerkiksi opettajan tulisi puuttua havaitsemiinsa tai epäilemiinsä väkivaltaisen radikalisoitumisen merkkeihin yksilöä tai ryhmiä leimaamatta ja siihen, onko leimaamista mahdollista välttää. Tämän kysymyksen tulokset esitellään muista poiketen ainoastaan kaavassa 3, joka avataan tarkemmin tässä kappaleessa. Vastaukset muodostivat yhden ison kokonaisuuden, joten niiden erottelu eri tasoihin ei ollut mielekästä. Tarkka listaus vastauksien saamista maininnoista löytyy liitteestä 4.

Kaava 3: Paras tapa puuttua huolestuttaviin merkkeihin

Asia, josta kaikki kuusi haastateltavaa olivat yksimielisiä, oli paniikin, ylireagoinnin, ylilyöntien ja tuomitsemisen välttäminen. Kuten yksi haastateltavista totesi: asia on vakava, mutta silti siihen voi suhtautua kiihottomasti ja selvittää sitä koskevat faktat. Vastauksista nousi esiin se, että epäilyn herätessä paras ratkaisu on välttää paniikkiratkaisuja, olla provosoitumatta, selvittää asiaa koskevat faktat ja tarkastella niitä viileän rauhallisesti. Toinen, useita (5) mainintoja saanut seikka oli tiedon jakaminen, siis käytännössä havainnoista ja huolista

puhuminen. Muuan haastateltava toteaa ongelmana olevan kokonaiskuvan puutteen. Hänen mukaansa monet ihmiset ovat tienneet, että jotain on pielessä ja että jotain tulee tapahtumaan, mutta kun asiasta ei ole puhuttu, ei tieto ole voinut levitä eikä kertyä yhteen paikkaan eikä prosessiin täten ole voitu puuttua. Vahvasti esiin nousi viesti, että opettajan ei tulisi jäädä yksin havaintojensa ja huoltensa kanssa, vaan kertoa asiasta esimerkiksi edes työtöve-
 rilleen ja pohtia yhdessä hänen kanssaan, onko syytä puuttua. Asiasta puhuminen ja huolten ilmaisu sekä yhteys asiantuntijoihin on tärkeää, sillä kuten eräs haastateltava totesi, on interventiolla on aina vaikutuksensa, joten keskustelussa työyhteisön ja asiantuntijoiden kanssa voidaan yhdessä punnita hyödyt ja haitat sekä arvioida tilanteen vakavuus.

Kolmas paljon mainintoja (4) saanut asia oli leimaamisen välttäminen. Tämä on tärkeää, sillä kuten yksi haastateltava huomauttaa, voi leimaaminen pahimmillaan toimia ääriajatteluun työntävänä tekijänä. Käytännön keinona haastateltavat esittävät puhumisen suoraan sen henkilön kanssa, josta epäily on herännyt ja hoitamaan tämän keskustelun hienovaraisesti ja huomaamattomasti, tekemättä siitä numeroa. Nuoren itsensä lisäksi voidaan jututtaa hänen vanhempiaan ja/tai kaveripiiriään, mahdollisesti sosiaalityöntekijöitä samalla kuullen. Tässä yhteydessä eräs vastaajista totesi ihannetilanteen olevan sellainen, jossa oppilaan koulutöve-
 rit eivät saa tietää asiasta. Toinen vastaaja toi ilmi opettajan oman asenteen merkityksen. Leimaamisen välttämiseksi opettajan kannattaa myös tutkailla omaa asennettaan: suhtautuuko hän kaikkiin ääriajatuksiin samalla tavalla vai alkavatko hälytyskellot soida helpommin esim. muslimin kuin rasistisia ajatuksia esittävän kantasuomalaisen kanssa.

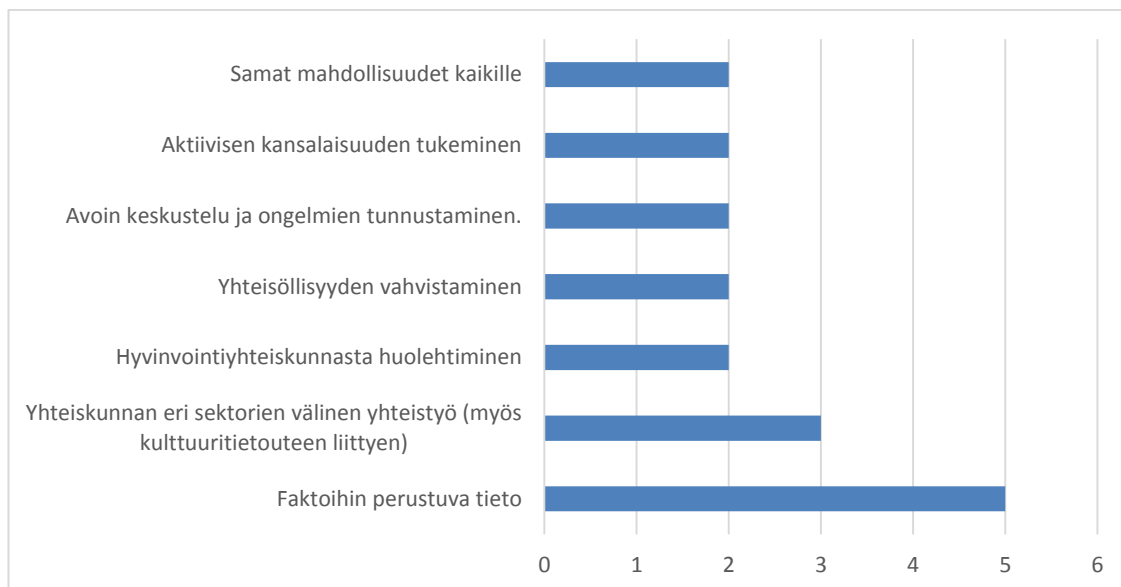
Mitä tulee nuoren kanssa käytävään keskusteluun, tärkeitä ovat haastateltavien mukaan kun-
 nioittava asenne ja aito kiinnostus nuorta kohtaan. Yksi haastatelluista antoi esimerkin reip-
 paasta, avoimesta tavasta ottaa asia puheeksi: ”Sanoit noin, mitä tarkoitat? Mitä se sulle mer-
 kitsee? On vihossa olevalla merkillä merkitys sulle?” Asiasta kysytään suoraan, haluten tietää
 miten asia näyttäytyy nuoren näkökulmasta katsottuna. Kiinnostusta voi osoittaa myös kysy-
 mällä, mitä nuoren elämään kuuluu. Toinen haastateltu toteaa parhaan keskustelun sävyn
 olevan neutraali, kaikenlaista tuomitsemista ja ihannoitua välttävä. Asiasta keskustelu neut-
 raaliin sävyyn voi auttaa nuorta ymmärtämään omia ajatuksiaan. Keskustelun päämääränä tu-
 lee olla taustalla vaikuttavien syiden löytäminen: miksi nuori ajattelee ja puhuu niin kuin te-
 kee. Onko taustalla esimerkiksi huonoja kokemuksia tai rasismia? Kun syyt alkavat selvitä, voi-
 daan asiaa lähteä purkamaan pureutumalla niihin. Haastatellun mukaan aito kiinnostus ja ute-
 lias suhtautuminen ovat tärkeitä myös siksi, että ne mahdollistavat sen, että voidaan kartoit-
 taa, onko kyseessä rajojen etsiminen ja provosoivaan tyyliin vitsailu vai onko nuori tosissaan
 ja jos on, niin kuinka tosissaan. Mikäli vaikuttaa siltä, että nuori on tosissaan, tulisi seura-
 vaksi kartoittaa, onko hän esimerkiksi hankkinut välineistöä ja kuinka paljon hän on miettinyt
 aiotun teon seurauksia, osaten tällöin antaa realistisia vastauksia.

Eräs haastateltu nosti esiin sen, että jyrkkä poliittinen mielipide ei automaattisesti tarkoita sitä, että nuorella olisi ongelmia tai että hän olisi väärässä. On selvää, että ääriajatukset voivat olla yhteiskunnalle vaarallisia, mutta oikein kanavoituna ne voivat olla myös yhteiskuntaa rakentava voima. Näin ollen ääriajatuksia tulisikin esimerkiksi kouluissa keskusteluttaa ja pohtia, miten ne voisi kanavoida yhteiskuntaa muokkaaviksi ja rakentaviksi. Haastateltu jatkaa, että nuoret ovat kuitenkin kiinnostuneita näistä asioista ja koulu olisi hyvä paikka keskustella, haastaa nuoria, kysyä jatkokysymyksiä ja laittaa heidät pohtimaan. Päämääränä tällaisessa keskustelussa on aktiivisen kansalaisuuden korostaminen sekä nuorten opettaminen kriittiseen, itsenäiseen ajatteluun. Aktiivisten osallistujien lisäksi tällaisen keskustelun seuraaminen voisi haastatellun mukaan auttaa myös keskustelua sivusta seuraavia ja siihen osallistumattomia nuoria hahmottamaan poliittisen kentän kokonaisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä ajankohtaista ääriliikehdintää.

7.1.4 Muutoksen suunta väkivaltaisen radikalisoitumisen suhteen

Viimeisessä kysymyksessä kartoitettiin sitä, miten haastatellut haluaisivat asioiden väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ehkäisyn suhteen muuttuvan ja mikä olisi ihanteellinen muutoksen suunta. Tämä kysymys poikkesi edeltäjistään siten, että siinä tarkoituksellisesti pyydettiin haastateltavia visioimaan ja kertomaan näkemyksiään ihannetilanteesta. Tämän kysymyksen vastausten tarkoitus on toimia suunnannäyttäjänä toimintamallin suunnittelussa. Kaavassa 4 esitetään vastauksissa eniten esiin nousseet syyt ja taulukossa 4 esitellään vastausten teemakokonaisuudet. Lista kaikista tämän kysymyksen vastauksista löytyy liitteestä 5.

Selvästi eniten mainintoja sai faktoihin perustuva tieto aiheesta (5). Keskustelua tulisi käydä tunnettujen faktojen pohjalta, välttämällä ennakkoluulojen tai väärin tietojen sotkeutumista asiaan. Kuten eräs haastateltava totesi, jos ongelmia on, ne pitäisi voida reilusti myöntää ja keskustella niistä, sillä niiden kieltäminen lietsoo vastapuolta - koskien myös yhteiskunnallista keskustelua. Tärkeäksi koettiin myös yhteistyö yhteiskunnan eri sektorien välillä, koskien sekä väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisyä että tietämyksen lisäämistä eri kulttuureista ennakkoluulojen hälventämiseksi ja väärinkäsitysten välttämiseksi.

Kaava 4: Paras muutoksen suunta

Tärkeiksi nimettiin myös hyvinvointiyhteiskunnasta huolehtiminen ja näin ollen samojen mahdollisuuksien takaaminen kaikille, yhteisöllisyyden vahvistaminen, avoin keskustelu ja ongelmien tunnistaminen sekä aktiivisen kansalaisuuden tukeminen. Näistä kaikki saivat kaksi (2) mainintaa. Oleellista on samalta viivalta lähteminen, me-hengen vahvistaminen ja me-vas-taan-ne-ajattelun välttäminen.

Siirryttäessä tarkastelemaan viimeisen kysymyksen teemoja, on niitä mahdollista erottaa viisi: yleiset periaatteet yhteiskunnan toiminnassa, yhteiskunnallisen keskustelun taso, globaali taso, käytännön toimet valtion tasolla sekä yksilön ja yhteisön taso. Yleiset periaatteet yhteiskunnan toiminnassa sisältävät hyvinvointiyhteiskunnasta huolehtimisen, samojen mahdollisuuksien takaamisen kaikille sekä aktiivisen kansalaisuuden tukemisen. Yksi haastateltavista nimesi neljä aktiivisen kansalaisuuden peruspilaria: poliittinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Yhteiskunnallisen keskustelun taso kattaa faktoihin perustuvan tiedon, avoimen keskustelun ja siihen liittyvien ongelmien tunnistamisen sekä median uutisointisävyyn muutoksen maahanmuuttajia koskien. Kuten muuan haastateltu huomautti, medially iso rooli ja sen käyttämä kieliasu maahanmuuttajista vaatisi parantamista, sillä se vaikuttaa kansalaisten mielipiteeseen. Yleinen asenteiden muutos taas tarkoittaa toivetta siitä, että suomalaiset suhtautuisivat ja tutustuisivat avoimemmin muun maailmaan. Globaali taso taas tarkoittaa rauhan edistämistä konfliktialueilla, jolloin ihmiset saisivat elää rauhassa kodeissaan, mikä yhden haastatellun mukaan auttaisi nimenomaan uskonnolla perusteltuun väkivaltaan. Tätä on myös globaalin epätasa-arvon poistaminen.

Hyvinvointiyhteiskunnasta huolehtiminen	YLEISET PERIAATTEET YHTEISKUNNAN TOIMINNASSA
Samat mahdollisuudet kaikille	
Aktiivisen kansalaisuuden tukeminen	
Faktoihin perustuva tieto	YHTEISKUNNALLISEN KESKUSTELUN TASO
Avoin keskustelu ja ongelmien tunnustaminen	
Median uutisointisävyyn muutos	
Asenteiden muutos	
Rauhan edistäminen konfliktialueilla	GLOBAALI TASO
Globaalin epätasa-arvon poistaminen	
Maanlaajuisia matalan kynnyksen exit-ohjelmia	KÄYTÄNNÖN TOIMET VALTION TASOLLA
Tehokkaampi puuttuminen väkivaltaisten ideologioiden resursseihin ja rekrytointiin	
Niihin yhteiskunnallisiin haasteisiin puuttuminen poliittisella tasolla, joista ideologiat kumpuavat	
Syrjäytymisen ehkäisy	
Yhteiskunnan eri sektorien välinen yhteistyö (myös kulttuuritietoutteen liittyen)	
Vastuhenkilö kussakin organisaatiossa	
Luotto poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiin	YKSILÖN JA YHTEISÖN TASO
Ylpeys omasta kulttuurista	
Yhteisöllisyyden vahvistaminen	
Yhteisöön ottaminen väärin valintojen jälkeen	

Taulukko 4: Parhaan muutoksen suunnan teemat

Käytännön toimet valtion tasolla tarkoittavat koko maan kattavia exit-ohjelmia, tehokkaampaa puuttumista väkivaltaisten ideologioiden resursseihin ja rekrytointiin sekä puuttumista niihin yhteiskunnallisiin haasteisiin, joista ideologiat kumpuavat. Lisäksi tähän kuuluu syrjäytymisen ehkäisy, yhteiskunnan eri sektorien välinen yhteistyö niin väkivaltaiseen radikalisoitu-

miseen kuin kulttuuritietouteen liittyen (jotta voidaan hälventää ennakkoluuloja sekä ehkäistä tiedon puutteesta syntyviä väärinkäsityksiä). Yksilön tasolla taas ovat kansalaisen luotto vaikutusmahdollisuuksiinsa sekä ylpeys omasta kulttuuristaan, jolloin maahanmuuttajataustainen voi kohdata kantaväestön tasavertaisessa asemassa. Yhteisön tasoon kuuluvat yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä se, että yksilö voidaan ottaa takaisin yhteisön jäseneksi väärin valintojen jälkeen.

7.1.5 Sana on vapaa

Tähän alalukuun on koostettu haastateltavien yleisiä kommentteja liittyen itse aiheeseen, haastatteluun kuin tutkimukseen itseensä. Työtä itseään koskeva palaute käsitteli muun muassa lähteitä sekä työn laajuutta, joka on huomioitu tutkimusprosessin aikana. Yleisinä kommentteina kaivattiin lisää tutkimusta aiheesta varsinkin suomalaisen radikalisoitumisen osalta, sekä haluttiin ilmaista se, että nuorten parissa työskentelevien tietämyksen lisäämistä tästä aiheesta pidettiin tärkeänä.

7.1.6 Yhteenveto haastattelujen tuloksista

Yhteenvedossa noudatetaan samaa käytäntöä kuin vastausten esittelyssä aiemmin: ensin esitellään pelkästään vastauksissa vähintään kaksi mainintaa saaneet syyt ja sen jälkeen kaikkien vastausten pohjalta koostetut teemakokonaisuudet.

ENITEN MAINITUT SYYT

Puhuttaessa väkivaltaiselle radikalisoitumiselle altistavista syistä arvioivat useimmat vastaajista väkivaltaisen radikalisoitumisen taustalla olevan kokemuksia rasismista ja syrjinnästä, eriarvoisuudesta sekä siitä, ettei itsellä ole samoja mahdollisuuksia kuin muilla. Näin on erityisesti maahanmuuttajanuorilla: yhteiskunta ei pidä heitä suomalaisena, vaikka he olisivat asuneet maassa pitkään, tietävät miten yhteiskunta toimii ja kokevat olevansa suomalaisia. Yksi syy oli myös tunne siitä, ettei kuulu mihinkään eikä tule hyväksytyksi sellaisena kuin on. Nuori kaipaa hyväksyntää ja kun ei sitä tavanomaisesta yhteiskunnasta saa, voi hän hakea sitä muista ryhmistä. Muiksi syiksi mainittiin ongelmat henkilön omassa elämässä, kuten vailla työtä tai opiskelupaikkaa olo sekä tunne elämän merkityksettömyydestä. Nuorella voi esimerkiksi olla elämänhallinnan ongelmia ja rikkinäinen tausta, hän hakee jostakin ryhmästä hyväksyntää ja ääri-ideologia tulee ikään kuin kaupanpäällisenä. Tällöin kyse on enemmänkin hyväksynnän ja aseman saamisesta ryhmässä, ääriajattelun ideologisen pohjan jäädessä hataraksi. Muutama haastateltava mainitsi myös mahdollisuuden radikalisoitua jatkuvassa sosiaalisessa kanssakäymisessä ääri-ideologiaa kannattavien henkilöiden kanssa. Polkuja radikalisoitumiseen todettiin myös olevan useita.

Osa vastaajista toi esiin islamiin liittyvän näkökulman eli puutteellisen tiedon kyseisestä uskonnosta. Kyse on usein uusista käännynnäisistä; vaikka valtaosa kääntyneistä jatkaa tavanomaista elämäänsä uuden uskon kanssa, voi joillakin vastikään kääntyneillä olla hyvin voimakas uskonkokemus, jonka myötä syntyy tarve todistaa itsensä sekä ansaita paikkansa. Tälle erityisen alttiita ovat rikostaustaiset henkilöt. Taustalla onkin usein yleisempää rikkinaisyyttä, uskonto itsessään ei altista radikalisoitumiselle. Lisäksi tieto uskonnosta voi olla puutteellista: henkilön perustieto ja -osaaminen uskonnosta on hatara ja voi jopa perustua vääринymmärrettuihin tulkintoihin. Esimerkkinä käytettiin jihadin käsitettä, jossa erään vastaajan mukaan on kyse henkilökohtaisesta kilvoittelusta. Hänen mukaansa se on erityistietämystä vaativa asia, josta vain asiantuntijat ja imaamit voivat puhua. Näin ollen jotkut uskon löytäneet nuoret lähtevät sen suhteen liikkeelle asiantuntijatasoisen tietämystä vaativasta ilmiöstä ilman kunnollista perustietämystä ja -osaamista. Osittain uskontoon liittyvä syy on henkilön halu auttaa muslimiyhteisöä tai kotimaataan. Esimerkiksi jotkut konfliktialueille lähteneet nuoret eivät alun perin olleet uskonnollisia, mutta nähtyään propagandavideoita, joissa kerrotaan muslimi-meilla olevan Lähi-Idässä huonot oltavat ja että on jokaisen muslimin velvollisuus auttaa toisaan, on heissä herännyt halu auttaa. Muun muassa ISIS on nähty hyvänä keinona tehdä näin. Monesti nuorella ei kuitenkaan ole ennalta tietoa siitä mikä ISIS on, vaan he näkevät vain ongelman ja yksinkertaisen ratkaisun siihen. Päästyään paikan päälle nuori voikin huomata, että todellisuus on jotain aivan muuta, kuin mitä hän on odottanut. Tällöin lähtöpäätöksen taustalla ovat vaikuttaneet puutteelliset tiedot sekä uskonnosta että ääriliikkeestä.

Altistavia syitä koskevista vastauksista nousi esiin viisi eri ulottuvuutta: emotionaalinen, yhteiskunnallinen, uskonnollinen, yksilön elämään liittyvä sekä poliittinen. Emotionaalinen ulottuvuus kattaa jo aiemmin mainitun tunteen kuulumattomuudesta sekä hyväksynnän puutteesta. Siihen kuuluvat myös halu auttaa muslimiyhteisöä tai kotimaata sekä tunne elämän merkityksettömyydestä. Yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen taas kuuluvat syrjinnän, rasmin ja eri-arvoisuuden kokemukset, työ- tai opiskelupaikan puute sekä turvaverkkojen puute, joka voi altistaa nuoren rekrytoijille. Uskonnollinen ulottuvuus puolestaan kattaa vastikään tapahtuneen kääntymisen uskoon sekä puutteellisen tiedon islamista. Yksilön elämän ongelmiin luokituvat henkilön oman elämän ongelmat, ongelmat elämänkaaren taitekohdissa, ristiriitomaisten kuvitelmien ja todellisuuden välillä sekä tästä syntyvä turhautuminen, rikollinen toiminta, sosiaaliset suhteet sekä mielenterveysongelmat. Ilmiön poliittinen ulottuvuus taas on radikalisoitumisen näkeminen reagoitina poliittisiin ongelmiin, joita ei riittävästi pureta poliittisen prosessin kautta sekä globaalien politiikan tason. Länsimailla koetaan olevan kaksoisstandardit: toisaalta korostetaan tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta, mutta samaan aikaan tuetaan diktaattoreita ja tehdään väliintuloja. Poliittiseen ulottuvuuteen kuuluu myös identiteetti kansalaisena kahden kulttuurin välissä.

Parhaat keinot ehkäistä väkivaltaista radikalisoitumista painoittuivat hyvin paljon valtion ja yhteiskunnallisten keinojen puoleen. Demokraattinen valtiomuoto ja sen poliittisten prosessien turvaaminen nousi kärkisyihin, sillä poliittisten toimintakanavien pitämistä mahdollisimman avoimina pidettiin tärkeänä, samoin kansalaisten uskon säilyttämistä demokraattisin keinoin vaikuttamiseen. Näin oikeutta ei tarvitse ottaa omiin käsiin ja itsensä syrjityiksi kokee tai muista syistä turhautuneet voisivat saada äänensä kuuluviin poliittisessa prosessissa. Toinen kärkisyy oli samojen mahdollisuuksien takaaminen kaikille. Ääri-ilmiöt nousevat usein esiin tilanteissa, joissa niukoista resursseista joudutaan taistelemaan, jolloin kaikkein huono-osaisimmat, jotka jäävät kaikesta paitsi, voivat kokea että nyt viedään siitä vähästäkin, mitä heillä on. Täten yhteiskunta, joka turvaa kaikille samanlaiset mahdollisuudet, auttaa tasamaan eri-arvoisuutta ja siten ehkäisemään polarisoitumista kansalaistensa keskuudessa. Poliittisen väkivallan todettiin myös olevan aina kytköksissä laajempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, vaikka harva lähtee väkivallan toteuttamiseen mukaan. Poliittista väkivaltaa mahdollistaviin tekijöihin voidaan vaikuttaa esimerkiksi puuttamalla syrjintään, turvaamalla poliittisen osallistumisen mahdollisuudet sekä kotouttamispolitiikalla. Näiden kysymysten käsittelyä pelkästään turvallisuusnäkökulmasta tulee välttää, sillä silloin laajempi kokonaisuus ja aiheeseen liittyvät muut syyt jäävät huomaamatta. Vaikka väkivalta on vakava asia ja siihen tulee puuttua, on se pidettävä mielessä, että se on kuitenkin pieni osa suurempaa kokonaisuutta.

Yhteiskunnallisista syistä nousivat tasaväkisinä esiin avoin keskustelu, syrjäytymisen ehkäisy, perustarpeiden takaaminen (kattava ja helposti saatavilla oleva sosiaaliturva, erilaisten koulutusväylien tarjoaminen, mielenterveyspalvelut jne.), tutkimus ja siihen perustuvan tiedon levittäminen sekä kansalaisjärjestöjen ja yhteisöjen tukeminen. Avoimella keskustelulla tarkoitetaan yhteiskunnallista keskustelua. Radikalisoitumisen ehkäisyn kontekstissa avoimen keskustelun merkitys on siinä, että siten yksilö saa äänensä kuuluviin. On oltava mahdollisuus ja uskallusta avoimeen, vapaaseen keskusteluun vastapuolen kanssa vaikeistakin aiheista. Tulisi välttää tarpeetonta poliittista leimaamista ja poliittisten tabujen luomista, sillä jonkin kriittisen aiheen sulkeminen poliittisen keskustelun ulkopuolelle voi johtaa sen se purkautumiseen muita teitä. Sillä, ettei keskusteluun lainkaan suostuta, menetetään mahdollisuus vaikuttaa keskustelukumppaniin, molemmin puolin. Avoimen keskustelun taas tulee perustua faktatietoon ja tämän vuoksi on tärkeää tukea aiheesta tehtävää tutkimusta ja levittää tietoa sen tuloksista.

Syrjäytymisen ehkäisy tarkoittaa, että ihminen voi kokea hänellä olevan paikkansa yhteiskunnassa ja hän että on sille tärkeä. Perustarpeiden takaaminen puolestaan sisältää asunnotto- muusongelmaan puuttumisen ja koulutus- ja työpaikkojen turvaamisen. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että syrjäytymisen ehkäisy on oleellista tämän aiheen tiimoilta. Osa taas huomautti, että syrjäytyminen on kyllä taustalla vaikuttava tekijä, muttei välttämättä automaattisesti johda radikalisoitumiseen, joten se ei täysin voi selittää ilmiötä.

Järjestöjen ja yhteisöjen tukemisella tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi nuorten parissa työskentelevät järjestöt tekevät omalta osaltaan ennaltaehkäisevää työtä järjestämällä nuorille rakentavia vapaa-ajanviettopaikoja, mutta heidän resurssinsa eivät riitä esimerkiksi irrottamaan työntekijöitä radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn. Eräs haastateltava kuvaa järjestöjen energian menevän pääosin hallinnon ja toimitilojen pyörittämiseen. Järjestöjen toiminnan tukeminen ja kokonaisvaltainen kehittäminen siis edistäisi myös ennaltaehkäisytyötä.

TEEMAKOKONAISUUDET

Teemakokonaisuudet koostuivat kahdesta tasosta: valtionjohdon tasosta sekä rakenteellisesta ja laajemmasta yhteiskunnallisesta tasosta. Valtionjohdon taso sisältää asioita, joihin on parhaiten mahdollista vaikuttaa yhteiskunnan korkeimmalta tasolta käsin: samojen mahdollisuuksien ja perustarpeiden takaaminen kaikille esimerkiksi erilaisten palvelujen, sosiaaliturvan ja koulutusväylien muodossa, huolehtiminen siitä että demokraattinen päätöksentekoprosessi toimii ja että kansalaiset voivat uskoa siihen, väkivaltaisten ääriliikkeiden toimintaan puuttuminen ja niiden toiminnan rajaaminen sekä kolmannen sektorin järjestöjen ja yhteisöjen toiminnan tukeminen. Rakenteellinen ja laajempi yhteiskunnallinen taso taas käsittää valtionjohdon lisäksi yhteiskunnan eri toimijat sekä kansalaiset. Tähän kuuluvat avoin yhteiskunnallinen keskustelu, syrjäytymisen ehkäisy sekä ääriliikkeiden ja väkivaltaisen ekstremismin tutkimus ja tutkimustiedon levittäminen yhteiskunnan kaikille tasoille ylhäältä alas.

Asia, josta kaikki kuusi haastateltavaa olivat yksimielisiä kysyttäessä miten radikalisoitumisen merkkeihin tulisi puuttua, oli paniikin, ylireagoinnin, ylilyöntien ja tuomitsemisen välttäminen. Epäilyn herätessä paras ratkaisu on välttää paniikkiratkaisuja, olla provosoitumatta, selvittää asiaa koskevat faktat ja tarkastella niitä viileän rauhallisesti. Asian todettiin olevan vakava, mutta silti siihen voi suhtautua kiihottomasti ja selvittää, mitä havaintojen taustalla on. Toinen tärkeänä pidetty seikka oli tiedon jakaminen, havainnoista ja huolista puhuminen. Ongelmana on usein kokonaiskuvan puute: monet ihmiset ovat tienneet, että jotain on pielessä ja että jotain tulee tapahtumaan, mutta kun asiasta ei ole puhuttu, ei tietoa ole voinut levitä eikä kertyä yhteen paikkaan eikä radikalisoitumisprosessiin ole voitu puuttua. Vahvasti esiin nousi viesti, että opettajan ei tulisi jäädä yksin havaintojensa ja huoltensa kanssa, vaan kertoa asiasta esimerkiksi edes työtoverilleen ja pohtia yhdessä hänen kanssaan, onko syytä puuttua. Asiasta puhuminen ja huolten ilmaisu sekä yhteys asiantuntijoihin on tärkeää, sillä interventiolla on aina vaikutuksensa ja keskustelussa työyhteisön ja asiantuntijoiden kanssa voidaan yhdessä punnita hyödyt ja haitat sekä arvioida tilanteen vakavuus.

Myös leimaamisen välttämistä pidettiin tärkeänä, sillä se voi pahimmillaan toimia ääriajattelun työntävänä tekijänä. Käytännön keinona haastateltavat esittävät puhumisen suoraan

henkilön kanssa, josta epäily on herännyt ja hoitamaan keskustelun hienovaraisesti ja huomaamattomasti, tekemättä siitä numeroa. Lisäksi voidaan jututtaa hänen vanhempiaan mahdollisesti sosiaalityöntekijöitä samalla kuullen. Nuoren kaveripiiristä oli erilaisia näkemyksiä. Eräs haastateltava suositteli pyrkimään siihen, että oppilaan koulutoverit eivät saa tietää keskustelusta. Toinen haastateltava taas suositteli kaverien jututtamista samoin kuin nuoren vanhempia. Leimaamisen välttämässä on merkitystä myös opettajan omalla asenteella: suhtautuuko hän kaikkiin ääriajatuksiin samalla tavalla vai alkavatko hälytyskellot soida helpommin esim. muslimin kuin rasistisia ajatuksia esittävän kantasuomalaisen kanssa.

Mitä tulee nuoren kanssa käytävään keskusteluun, tärkeitä ovat haastateltavien mukaan kunioittava asenne ja aito kiinnostus nuorta kohtaan. Asiasta kysytään suoraan, haluten tietää miltä asia näyttää nuoren näkökulmasta. Esimerkki reippaasta, avoimesta tavasta ottaa asia puheeksi: ”Mitä tarkoitat sanoessasi noin? Mikä on sen merkitys sinulle? Onko vihossa olevalla merkillä merkitys sinulle?” Kiinnostusta voi osoittaa myös kysymällä, mitä nuoren elämään kuuluu. Keskustelun sävyn tulisi olla neutraali, kaikenlaista tuomitsemista ja toisaalta ihanointia välttävä. Asiasta keskustelu neutraaliin sävyyn voi auttaa nuorta ymmärtämään omia ajatuksiaan. Keskustelun päämääränä tulee olla taustalla vaikuttavien syiden löytäminen: miksi nuori ajattelee ja puhuu niin kuin tekee. Onko taustalla esimerkiksi huonoja kokemuksia tai rasismia? Kun syyt alkavat selvitä, voidaan asiaa lähteä purkamaan pureutumalla niihin. Haastatellun mukaan aito kiinnostus ja utelias suhtautuminen ovat tärkeitä myös siksi, että ne mahdollistavat sen kartoittamisen, onko kyseessä rajojen etsiminen ja provosoivaan tyyliin vitsailu vai onko nuori tosissaan. Mikäli nuori vaikuttaa olevan tosissaan, tulisi kartoittaa, onko hän esimerkiksi hankkinut välineistöä ja kuinka paljon hän on miettinyt aiotun teon seurauksia, osaten tällöin antaa realistisia vastauksia.

Tulee myös ottaa huomioon se, ettei jyrkkä poliittinen mielipide automaattisesti tarkoita, että nuorella olisi ongelmia tai että hän olisi väärässä. Ääriajatuksukset voivat olla yhteiskunnalle vaarallisia, mutta oikein kanavoituna ne voivat olla myös yhteiskuntaa rakentava voima. Näin ollen ääriajatuksia tulisikin esimerkiksi kouluissa keskusteluttaa ja pohtia, miten ne voisi kanavoida yhteiskuntaa positiivisella tavalla muokkaaviksi ja rakentaviksi, sillä nuoret ovat kuitenkin kiinnostuneita näistä asioista ja koulu olisi hyvä paikka keskustella, haastaa nuoria, kysyä jatkokysymyksiä ja laittaa heidät pohtimaan. Päämääränä on aktiivisen ja kriittisen kansalaisuuden korostaminen sekä nuorten opettaminen kriittiseen, itsenäiseen ajatteluun. Aktiivisten osallistujien lisäksi tällaisen keskustelun seuraaminen voisi haastatellun mukaan auttaa myös keskusteluun nuoria osallistumattomi hahmottamaan poliittisen kentän kokonaisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä ymmärtämään ajankohtaista ääriliikehdintää.

Kysyttäessä, mikä olisi ihanteellinen muutokset suunta väkivaltaisen radikalisoitumisen ja sen ehkäisyn suhteen, selvästi eniten mainintoja sai faktoihin perustuva tieto aiheesta. Keskustelua tulisi käydä tunnettujen faktojen pohjalta, välttämällä ennakkoluulojen tai väärin tietojen sotkemista asiaan. Jos ongelmia on, ne pitäisi voida reilusti myöntää ja keskustella niistä, sillä niiden kieltäminen lietsoo vastapuolta - koskien myös yhteiskunnallista keskustelua. Tärkeää on myös yhteistyö yhteiskunnan eri sektorien välillä, koskien sekä väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisyä että tietämyksen lisäämistä eri kulttuureista ennakkoluulojen hälventämiseksi ja väärinkäsitysten välttämiseksi. Ihanteellista olisi myös hyvinvointiyhteiskunnasta huolehtiminen, samojen mahdollisuuksien takaaminen kaikille, yhteisöllisyyden vahvistaminen, avoimen keskustelun ja ongelmien tunnustaminen sekä aktiivisen kansalaisuuden tukeminen. Oleellista on samalta viivalta lähteminen, me-hengen vahvistaminen ja me-vastaan-ne-ajattelun välttäminen.

Ihanteellisen suunnan osalta teemoja oli viisi: yleiset periaatteet yhteiskunnan toiminnassa, yhteiskunnallisen keskustelun taso, globaali taso, käytännön toimet valtion tasolla sekä yksilön ja yhteisön taso. Yleiset periaatteet yhteiskunnan toiminnassa sisältävät hyvinvointiyhteiskunnasta huolehtimisen, samojen mahdollisuuksien takaamisen kaikille sekä aktiivisen kansalaisuuden tukemisen. Yksi haastateltavista nimesi neljä aktiivisen kansalaisuuden peruspilaria: poliittinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Yhteiskunnallisen keskustelun taso kattaa faktoihin perustuvan tiedon, avoimen keskustelun ja ongelmien tunnustamisen. Median maahanmuuttajia koskevan uutisointisävyä parantamista toivottiin, sillä medialla iso rooli ja sen käyttämä kieliasu maahanmuuttajista vaikuttaa kansalaisten mielipiteeseen. Tämä liittyy toiveeseen yleisestä asenteiden muutoksesta eli siitä, että suomalaiset suhtautuisivat ja tutustuisivat avoimemmin muun maailmaan. Globaali taso tarkoittaa rauhan edistämistä konfliktialueilla, mikä auttaisi nimenomaan uskonnolla perusteltuun väkivaltaan. Tätä on myös globaalin epätasa-arvon poistaminen.

Käytännön toimet valtion tasolla tarkoittavat koko maan kattavia exit-ohjelmia, tehokkaampaa puuttumista väkivaltaisten ideologioiden resursseihin ja rekrytointiin sekä puuttumista niihin yhteiskunnallisiin haasteisiin, joista ideologiat kumpuavat. Tähän kuuluvat myös syrjäytymisen ehkäisy, yhteiskunnan eri sektorien välinen yhteistyö niin väkivaltaiseen radikalisoitumiseen kuin kulttuuritietoutteen liittyen ennakkoluulojen hälventämiseksi sekä tiedon puutteesta syntyvien väärinkäsitysten ehkäisemiseksi. Yksilön tasoon kuuluvat kansalaisen luotto vaikutusmahdollisuuksiin sekä ylpeys omasta kulttuurista, jolloin maahanmuuttajataustainen voi kohdata kantaväestön tasavertaisessa asemassa. Yhteisön tasoon kuuluvat yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä se, että yksilö voidaan ottaa takaisin yhteisön jäseneksi väärin valintojen jälkeen.

YLEINEN PALAUTE

Yleisen palautteen osalta väkivaltaisen radikalisoitumisen todettiin olevan haastava aihe, sillä olemassaoleva tutkimus ei ole kyennyt määrittämään selkeää ja yksioikoista polkua radikalisoitumiseen, vaan siihen johtavat hyvin monenlaiset prosessit. Lisäksi tutkijat eivät ole mitenkään yksimielisiä ilmiön keskeisistä vaikuttavista tekijöistä. Aiheeseen liittyy myös joitakin ongelmia: ilmiötä tarkastellaan usein yksilö- ja ongelmakeskeisesti, ideologisten tekijöiden ja järjestötason radikalisoitumisen jäädessä vähemmälle huomiolle. Myös termi ”väkivaltainen ääriajattelu” itsessään on ongelmallinen, sillä se johtaa helposti ajattelemaan kaikkea ääriajattelua pohjimmiltaan ja ideologiasta riippumatta samankaltaisena. Kuitenkaan tämän hetkinen tutkimustieto radikalisoitumisen poluista ei vähäisen määränsä vuoksi riitä tällaisen päätelmän tekoon luotettavasti. Ongelmallista on myös radikalisoitumisen käsittely jonkinlaisena poliittisesta kulttuurista riippumattomana yli-yhteiskunnallisena luonnonvakiona. Kattavampi arviointi edellyttää enemmän tutkimusta suomalaisista radikalisoitumisteistä, joita verrata kansainväliseen tutkimukseen. Tarvitaan myös lisää tutkimusta exit-ohjelmien ja vastavien ohjelmien osalta.

Palautteessa todettiin myös haastattelussa käpi käytyjen keinojen myötä olevan mahdollisesta tavoittaa osa toimijoista ja että nuorten kanssa toimivien keskuudessa pitäisi pystyä paremmin tunnistamaan radikalisoitumisen merkkejä. Väkivaltainen ääriajattelu on useimmille ihmisille täysin tuntematonta, joten tietopaketin kokoaminen on siksi hyödyllistä. Tietopaketti toimii kuitenkin lähinnä hätäensiapuna ja aiheesta tarvitaan laajempaa koulutusta, mutta tällä hetkellä ei ole valtakunnallista toimijaa, joka tuntee tätä aihetta. Viranomaisen lisäksi koulutus kentällä on tilaa myös muiden asiantuntijatahojen toimijoille. Palautteessa nostettiin myös esiin olevan tärkeää pohtia, missä vaiheessa muut ovat oikeutettuja puuttumaan toisten mielipiteisiin.

7.2 Kysely toisen asteen opettajille

Aineiston toinen osa on kerätty Helsingin alueen toisen asteen opettajille suunnatulla verkkokyselyllä. Kyselyyn vievä linkki toimitettiin opetusviraston kautta toimialarehtoreille, jotka lähettivät sen edelleen opettajille. Vastaanottajien tarkasta määrästä ei ollut saatavilla tietoa, mutta arvio on noin 700 henkilöä. Vastauksia tuli yhteensä 89 kappaletta, jolloin vastausprosentti on noin 12. Kysely toteutettiin aikavälillä 19. - 31.8.2016. ja tiukaksi muodostuneesta aikataulusta johtuen se lähetettiin vain kerran.

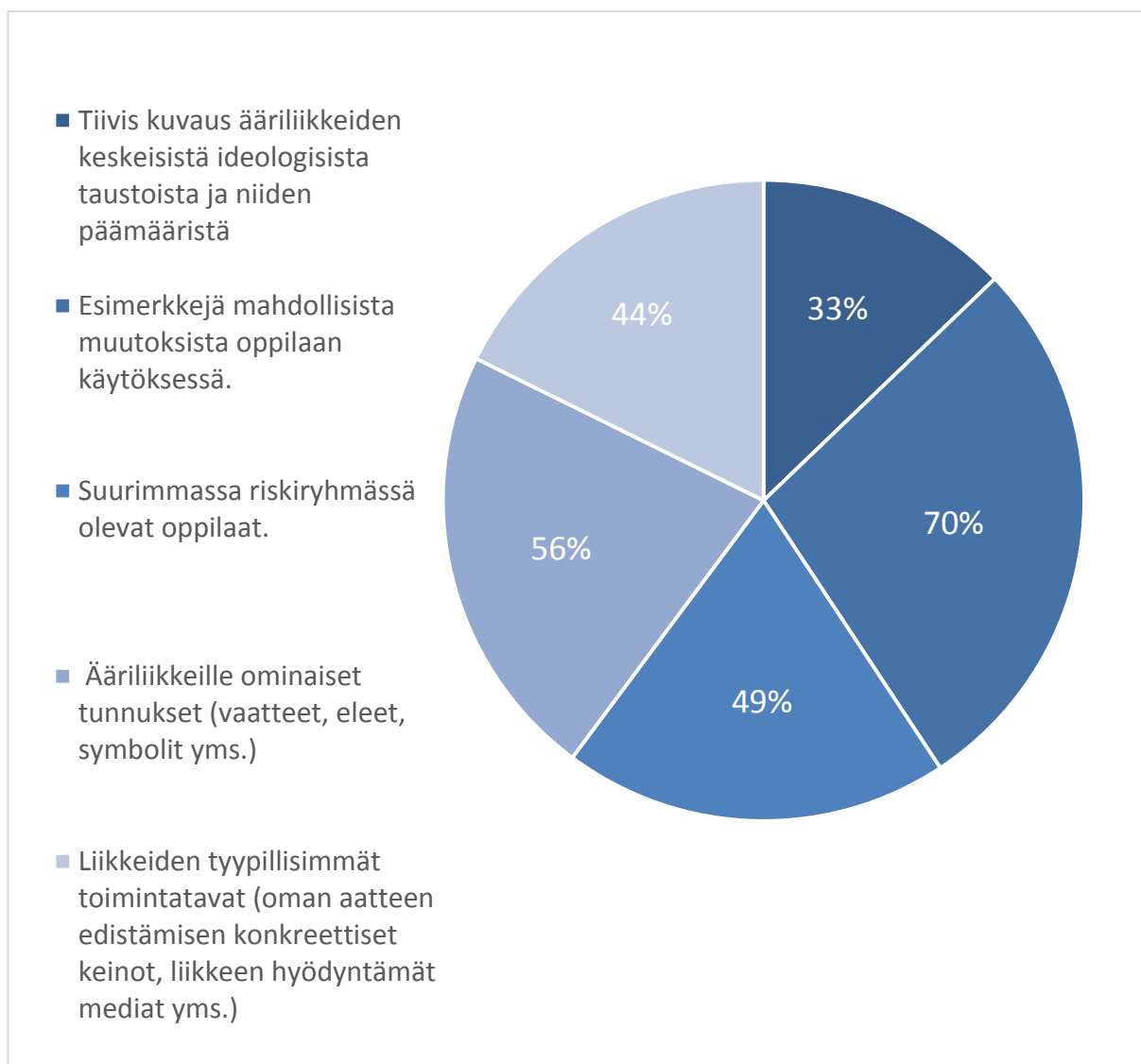
Kysely koostui kuudesta osiosta, jotka esitetään liitteessä 6. Näistä kysymykset 1., 3. ja 4. olivat monivalintoja, joista kysymyksissä 1. ja 3. vastaajilla oli mahdollisuus myös esittää vaihtoehtoja annetun listan ulkopuolelta kohdassa ”Muu, mikä?”. Kysymykset 2., 5. ja 6. puolestaan

olivat avoimia. Vastaukset on käsitelty samoin kuin asiantuntijahaastattelut ja esitellään samoilla periaatteilla kysymyksiä 1., 3. ja 4. lukuunottamatta. Nämä olivat monivalintoja, joiden tulos esitetään kaavana. Muutoin kukin vastauskokonaisuus on käyty läpi poimien siitä asiat, jotka parhaiten vastaavat esitettyyn kysymykseen. Nämä asiat on koodattu eri värein (yksi väri per asiatyypiksi). Lopuksi seulotut asiatyypit on listattu erikseen, laskettu kuinka monta kertaa mikäkin tyyppi aineistossa esiintyy, listattu osumien määrä ja muokattu lista suuruusjärjestykseen alkaen eniten osumia saaneista tyypeistä. Tulevissa alaluvuissa käydään läpi yleisimmin esiintyvät teemat, jotka on muodostettu kaikkien vastausten pohjalta, tuoden esiin niistä nousevat teemakokonaisuudet. Tulokset esitellään kahdella tavalla: määräperusteisesti ja teemoittain. Tuloksia on avattu tarkemmin tekstin yhteydessä ja määräperusteisten vastausten yhteyteen on merkitty suluissa sen saamien mainintojen tarkka määrä. Kunkin kysymyskokonaisuuden tulokset esitellään kaavoittain ja taulukoittain: kaava esittää vastauksissa eniten esiin nousseet syyt sekä niiden saamien mainintojen määrän, taulukko puolestaan teemakokonaisuudet. Teemakokonaisuudet on luotu siten, että taulukon oikeanpuoleiseen sarakkeeseen on kirjattu teeman nimi ja vasempaan sarakkeeseen tekijät, joista teema muodostuu.

7.2.1 Minkälainen tieto on eniten avuksi?

Kysely alkoi tiedustelulla siitä, minkälainen tieto koskien väkivaltaista radikalisoitumista olisi eniten avuksi. Kaavassa 5 esitetään vastausten jakautuminen. Vastausvaihtoehtoja oli viisi:

1. Tiivis kuvaus ääriliikkeiden keskeisistä ideologisista taustoista ja niiden päämääristä
2. Esimerkkejä mahdollisista muutoksista oppilaan käytöksessä.
3. Suurimmassa riskiryhmässä olevat oppilaat.
4. Ääriliikkeille ominaiset tunnuksset (vaatteet, eleet, symbolit yms.)
5. Liikkeiden tyypillisimmät toimintatavat (oman aatteen edistämisen konkreettiset keinot, liikkeen hyödyntämät mediat yms.)

Kaava 5: Minkälainen tieto on hyödyllisintä

Eniten (70 %) kaivattiin esimerkkejä mahdollisista muutoksista oppilaan käytöksessä sekä tietoa ääriliikkeille ominaiset tunnuksset (vaatteet, eleet, symbolit yms.) (56 %). Kolmanneksi toivottiin tietoa suurimmassa riskiryhmässä olevista oppilaista (49 %) sekä liikkeiden tyypillisimmistä toimintatavoista (oman aatteen edistämisen konkreettiset keinot, liikkeen hyödyntämät mediat yms.) (44 %). Vähiten ääniä sai tiivis kuvaus ääriliikkeiden keskeisistä ideologisista taustoista ja niiden päämääristä (33 %). Vastauksista on havaittavissa, että suurin tarve koskee tietoa radikalisoitumiseen liittyvistä, ulospäin havaittavissa olevista merkeistä.

Kohdassa ”Muu, mikä?” kolme vastaajaa oli tarkentanut vastauksiaan. Eräs vastaaja toivoi tietoa siitä, miten ääri-ideologiasta kiinnostuminen näkyy nuoren käytöksessä. Toinen taas painotti laadukkaan tiedon tarvetta koskien erilaisia kulttuureja sekä kansainvälisyyttä. Hänen mukaansa tarve sille on suurempi kuin mihin kansainvälisyyskasvatus nykyisellään pystyy vastaamaan. Hän huomautti myös, että tämän kasvatuksen toteutuksien sisällöt voivat olla hyvin

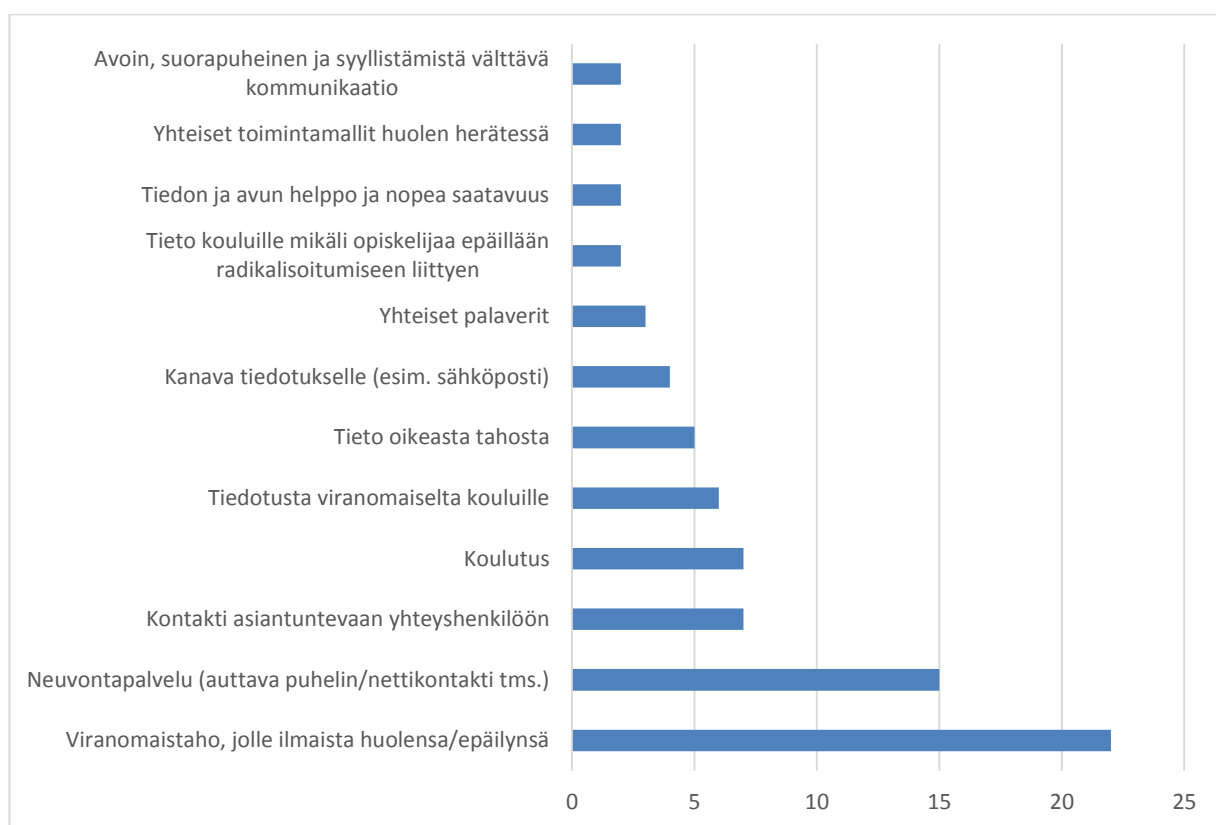

vaihtelevia. Esimerkki kaivatusta tiedosta oli kulttuuriantropologisen tutkimuksen tuottama tieto siitä, mitä kulttuuri on, selvennystä koskien erilaisia tapoja ja ymmärryksen lisäämistä esimerkiksi eri kommunikointitilanteissa toimimista ajatellen.

Kaksi muuta vastausta koskivat tarvetta saada opettajille oikeus valvoa järjestystä sekä pohdintaa toiminnasta tilanteessa, jossa joku tunkeutuu tai hyökkää kouluun ja ylipäänsä suojautumisesta akuutin väkivallan tilanteissa.

7.2.2 Minkälainen tiedonvaihto koulujen ja viranomaisten välillä olisi hyödyllisintä?

Seuraavassa kysymyksessä kartoitettiin, minkälainen tiedonvaihto koulujen ja viranomaisten välillä olisi hyödyllisintä. Kaavassa 6 esitetään vastauksissa eniten esiin nousseet syyt ja taulukossa 5 esitellään vastausten teemakokonaisuudet. Ylivoimaisesti eniten mainintoja (22 kpl) sai toive viranomaistahosta, jolle ilmaista huolensa ja/tai epäilynsä. Seuraavaksi eniten mainintoja (15 kpl) keräsi neuvontapalvelu, joka voi olla muodoltaan auttava puhelin tai internet-kontakti.

Kaava 6: Hyödyllisin tiedonvaihdon muoto koulujen ja viranomaisten välillä

Saman verran mainintoja saivat kontakti asiantuntevaan yhteyshenkilöön sekä tarve koulutukselle aiheeseen liittyen (7). Hajanaisemmin mainintoja keräsivät toive tiedotuksesta viran-

omaiselta kouluille (6), tieto kouluille oikeasta tahosta, johon olla yhteydessä tähän aiheeseen liittyen (5), selkeästä tiedostuskanavasta opettajille (esim. sähköpostitse) (4) sekä yhteiset palaverit opetushenkilökunnan ja viranomaisten kesken (3). Kaksi mainintaa saivat tiedon toimittaminen koululle, mikäli sen opiskelijaa epäillään radikalisoitumisesta, tiedon ja avun nopea ja helppo saatavuus, yhteiset toimintamallit huolen herätessä sekä avoin, suorapuheinen ja syyllistämistä välttävä kommunikaatio.

Viranomaistaho, jolle ilmaista huolensa/epäilynsä	Selkeä vastuutaho jolta kysyä lisätietoa ja neuvoa
Kontakti asiantuntevaan yhteyshenkilöön	
Tieto oikeasta tahosta	
Aktiivinen tiedonkulku viranomaisen suunnalta	
Tiedotusta viranomaiselta kouluille	Aktiivinen tiedonkulku viranomaisen suunnalta
Tieto kouluille mikäli opiskelijaa epäillään radikalisoitumiseen liittyen	
Ajankohtainen tiedotus	
Tiedottaminen koulun henkilöstökokouksissa	
Tiedonkulun rakenteet ja väylät	
Kanava tiedotukselle (esim. sähköposti)	Tiedonkulun rakenteet ja väylät
Yhteiset palaverit	
Koulutus	
Keskustelutilaisuus	
Tiedon laatu	
Tiedon ja avun helppo ja nopea saatavuus	Tiedon laatu
Avoin, suorapuheinen ja syyllistämistä välttävä kommunikaatio	
Yhteistyö ja verkostoituminen	
Tiedon levittäminen ja kokemusten jakaminen koulujen kesken	Yhteistyö ja verkostoituminen
Poliisin ja koulun tiiviimpi tiedonvaihto	
Verkostoituminen koulujen ja poliisin välillä	
Yhteiset toimintamallit huolen herätessä	

Taulukko 5: Hyödyllisimmän tiedonvaihdon teemat

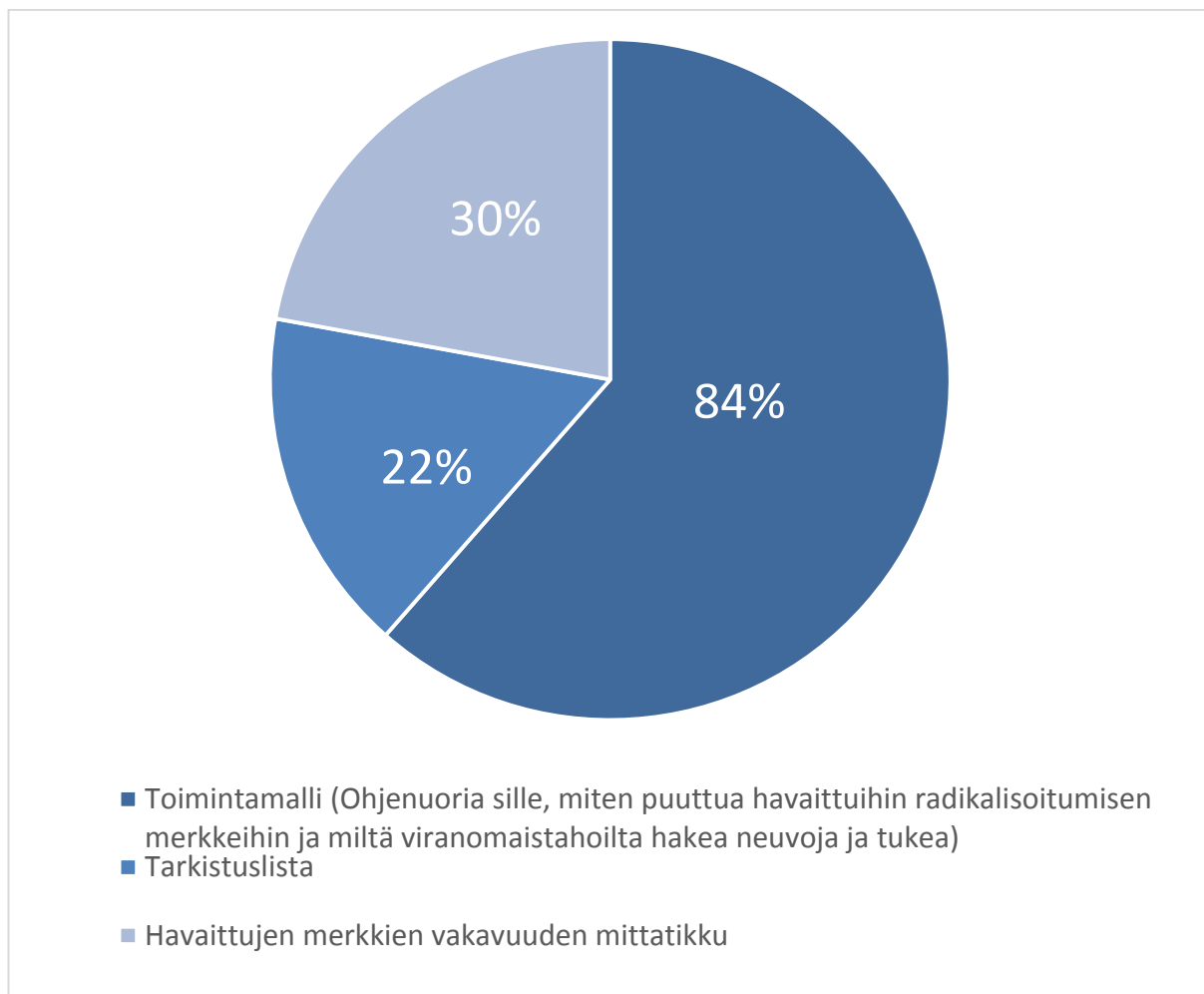
Tämän kysymyksen kaikkien vastausten pohjalta voidaan erottaa viisi suurempaa teemaa: selkeä vastuutaho, jolta kysyä lisätietoa ja neuvoa, aktiivinen tiedonkulku viranomaisen suunnalta kouluille, tiedonkulun rakenteet ja väylät, tiedon laatu sekä yhteistyö ja verkostoituminen.

Selkeä vastuutaho tarkoittaa viranomaistahoa ja asiantuntevaa henkilöä, jonka puoleen kääntyä huolineen, sekä ylipäänsä tietoa siitä, kenelle asian hoito kuuluu. Aktiivinen tiedonkulku viranomaisen suunnalta tarkoittaa ajankohtaista tiedotusta viranomaiselta kouluille, tietoa kouluille mikäli opiskelijaa epäillään radikalisoitumiseen liittyen sekä tiedottamista koulun henkilöstokokouksissa. Tiedonkulun rakenteet ja väylät koskevat enemmän koulun/koulujen verkoston sisäistä tiedotusta ja sisältävät siis toiveen selkeästä kanavasta tiedotukselle (esim. sähköposti), yhteisistä palaverista, koulutuksesta sekä keskustelutilaisuuksista. Tiedon laatu taas sisältää sen helpon ja nopean saatavuuden sekä luonteeltaan avoimen, suorapuheisen ja syllistämistä välttävän kommunikaation. Yhteistyö ja verkostoituminen taas tarkoittavat tiedon levittämistä ja kokemusten jakamista koulujen kesken, poliisiin ja koulun tiiviimpää tiedonvaihtoa, verkostoitumista koulujen ja poliisin välillä sekä yhteisiä toimintamalleja huolen herätessä.

7.2.3 Missä muodossa tieto tästä aiheesta hyödyttäisi eniten opettajia?

Kolmannessa kysymyksessä vastaajilta tiedusteltiin, missä muodossa tarjottu tieto väkivaltaisesta radikalisoitumisesta hyödyttäisi eniten opettajia. Kaavassa 7 esitetään vastausten jakautuminen. Vastausvaihtoehtoja oli neljä:

1. Toimintamalli (Ohjenuoria sille, miten puuttua havaittuihin radikalisoitumisen merkkeihin ja miltä viranomaistahoilta hakea neuvoja ja tukea)
2. Tarkistuslista
3. Havaittujen merkkien vakavuuden mittatikku
4. Muu, mikä?

Kaava 7: Hyödyllisin muoto tiedon tarjoamiselle

Tulosten mukaan ylivoimaisesti eniten kaivattiin toimintamallia (84 %). Melko tasaväkisiä olivat keskenään mittatikka havaituille merkeille sekä tarkistuslista. Vastajilla oli myös mahdollisuus ehdottaa listan ulkopuolista vaihtoehtoa kohdassa ”Muu, mikä?”. Uusia ehdotuksia ei kuitenkaan tullut, vaan kenttää oli käytetty tarkentaviin huomioihin. Eräs vastaaja kaipasi lisää kulttuuritietoutta, sillä tällaista tietämystä vasten opettajan olisi helpompaa erottaa tavallinen, tyypillinen kulttuurinen käytös epätavallisesta käytöksestä. Toinen taas totesi, ettei heillä ole osaamista tähän asiaan liittyen.

7.2.4 Paras keino jakaa väkivaltaista radikalisoitumista koskevaa tietoa

Tässä osiossa vastaajilta kysyttiin, kumpi kahdesta vaihtoehdosta on parempi ajatellen väkivaltaista radikalisoitumista koskevan tiedon jakamista. Vaihtoehdot olivat seuraavat:

1. Kouluissa tulisi olla joitakin henkilöitä, jotka perehtyvät väkivaltaiseen radikalisoitumiseen syvemmin.

2. Olisi hyödyllisintä kouluttaa sekä opettajat että opiskeluhoollon henkilöstö.

Kaava 8: Paras keino jakaa aihetta koskevaa tietoa

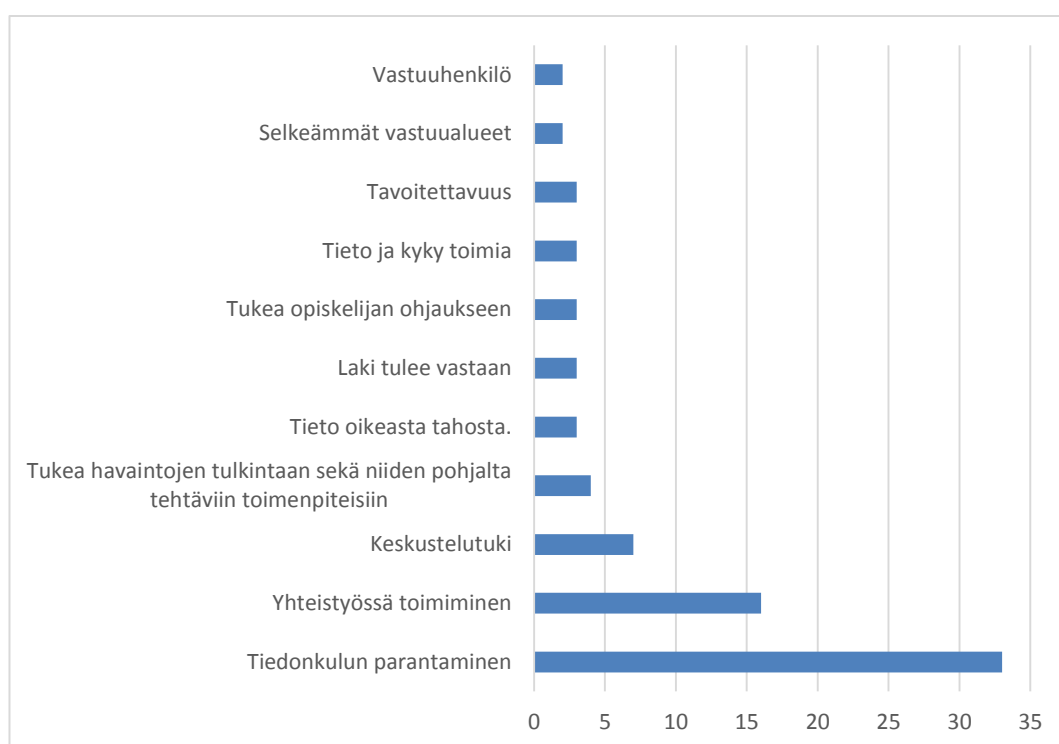
Kuten kaavasta 8 selviää, vastaajista suurin osa eli 67 prosenttia piti parhaana ratkaisuna koulun koko henkilökunnan kouluttamista aiheen tiimoilta. Vastaajista 33 prosenttia koki paremmaksi vaihtoehdoksi tiettyjen henkilöiden kouluttamisen.

7.2.5 Toiveet koskien opiskeluhoollolta saadun tuen laatua

Tässä osiossa opettajilta kysyttiin, minkälaista tukea he väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisyn suhteen opiskeluhoollon henkilöstöltä kaipaavat. Kaavassa 9 esitetään vastauksissa eniten esiin nousseet syyt ja taulukossa 6 esitellään vastausten teemakokonaisuudet.

Ylivoimaisesti eniten mainintoja sai tiedonkulun parantaminen (33). Kaiken kaikkiaan aineistossa nousi useammassa kohdassa esiin se, että nykyinen salassapitovelvollisuus on niin tiukka, että jo oppilaan perusongelmien selvittäminen on vaikeaa koska tietoa ei vain saa. Eräs vastaaja pohti, että jos perustietojenkin saaminen on vaikeaa, miten käy kun kyseessä on pelkkä epäily radikalisoitumisesta. Kaivattiin tietoa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta, tie-

don jakamista siitä, jos johonkin oppilaaseen liittyy epäilyksiä radikalisoitumisesta sekä oleellisen tiedon jakamista ilman, että sitä täytyy erikseen osata pyytää. Myös tiedon ajantasaisuuteen kiinnitettiin huomiota: radikalisoitumisepäilyistä toivottiin tietoa heti eikä lukukauden päätyttyä sekä tietoa siitä onko epäilyjä ollut ja miten niiden suhteen on toimittu. Tiedonkulun parantamiseen kytkeytyy myös seuraavaksi eniten mainintoja saanut yhteistyössä toimiminen (16). Eräs vastaaja totesi väkivaltaisen radikalisoitumisen olevan ilmiönä sellainen, ettei sitä voi jättää yhden opettajan varaan, vaan se vaatii moniammatillista yhteistyötä, aina johtoa myöten. Puuttumiseen tarvitaan koko kouluyhteisön tuki ja siksi yhteistyö ja sujuva tiedonkulku ovat tärkeitä. Kolmanneksi eniten mainintoja sai keskustelutuen tarve eli mahdollisuus jakaa huolensa ja epäilynsä, saada tukea ja neuvoja (7).

Kaava 9: Opiskeluholloilta kaivattu tuki

Vastaajat toivoivat myös tukea tekemiensä havaintojen tulkintaan ja niiden pohjalta tehtäviin päätöksiin (4). Kyse on edelleen siitä, että kyseessä on niin monimuotoinen ja paljon tietoa vaativa asia, ettei opettaja voi siitä yksin vastata. Toivottiin myös tukea radikalisoitumisepäilyn kohteena olevan sitouttamiseen paremmin kouluyhteisöön ja kanssaopiskelijoihin ääriryhmän sijaan.

Yhtäläisen määrän mainintoja (3) saivat tieto oikeasta tahosta, laki tulee vastaan, tukea opiskelijan ohjaukseen, tieto ja kyky toimia, tavoitettavuus, tuki epäselvissä tilanteissa, tuki ryhmään sitouttamisessa, tukea yhteisölle jonka jäsen on radikalisoitunut ja lähtenyt, kulttuurituntemuksen parantaminen, johto mukaan sekä jalkautuminen luokkien arkeen. Aineistosta

nousi esiin se, ettei monella ollut selkeää käsitystä siitä, kenen puoleen tässä asiassa voisi kääntyä. Myös tässä osiossa mainittiin tiukan lainsäädännön luomat rajoitukset tiedonkulun suhteen. Suuremmin opiskelijahuollolle suunnattuja toiveita olivat tuen saaminen opiskelijan ohjaukseen, epäselvien tilanteiden selvittämiseen, oppilaan ryhmään sitouttamiseen sekä tuki sellaiselle yhteisölle, jonka jäsen on radikalisoitunut ja lähtenyt.

Opiskelijahuollolta kaivattiin myös tietoa aiheesta ja kykyä toimia, tavoitettavuutta sekä jalkautumista luokkien arkeen. Eräs vastaaja tarkensi jalkautumista toteamalla, että kaipasi opiskelijahuollon edustajia luokkaan katsomaan tilannetta sen sijaan, että on opettajan vastuulla tuoda opiskelija vastaanotolle. Opiskelijahuollon myös toivottiin olevan tavoitettavana jokaisena koulupäivänä. Tietoa taas kaivattiin, jotta erään vastaajan sanoja lainaten keskustelu alkaisi tilanteesta, jossa kaikilla on yhtäläinen taustatieto asiasta ja varhainen puuttuminen voisi käynnistyä rivakasti.

Mainintoja (2) saivat myös tarve selkeämmille vastuualueille sekä vastuuhenkilölle aiheeseen liittyen. Kuten on jo käynyt ilmi, monelle vastaajalle oli epäselvää, mistä hän voisi saada apua ja neuvoa ja kenelle asia ylipäänsä kuuluu. Nimetty vastuuhenkilö olisikin tässä tilanteessa tarpeellinen.

Yhteistyössä toimiminen	Tuen laatu
Keskustelutuki	
Tukea havaintojen tulkintaan sekä niiden pohjalta tehtäviin toimenpiteisiin	
Tukea opiskelijan ohjaukseen	
Tuki epäselvissä tilanteissa	
Tuki ryhmään sitouttamisessa	
Tukea yhteisölle jonka jäsen on radikalisoitunut ja lähtenyt	
Tiedonkulun kehittäminen	
Tiedonkulun parantaminen.	Tiedonkulun kehittäminen
Väkivaltaista radikalisoitumista koskevan tiedon jakaminen	
Tieto oikeasta tahosta	

Tavoitettavuus	Mitä oppilashuollolta kaivataan
Jalkautuminen luokkien arkeen	
Selkeämmät vastualueet	
Vastuuhenkilö	
Tieto ja kyky toimia	
Kulttuurituntemuksen parantaminen	Muita huomioita
Johto mukaan	

Taulukko 6: Opiskeluhuollolta kaivatun tuen teemat

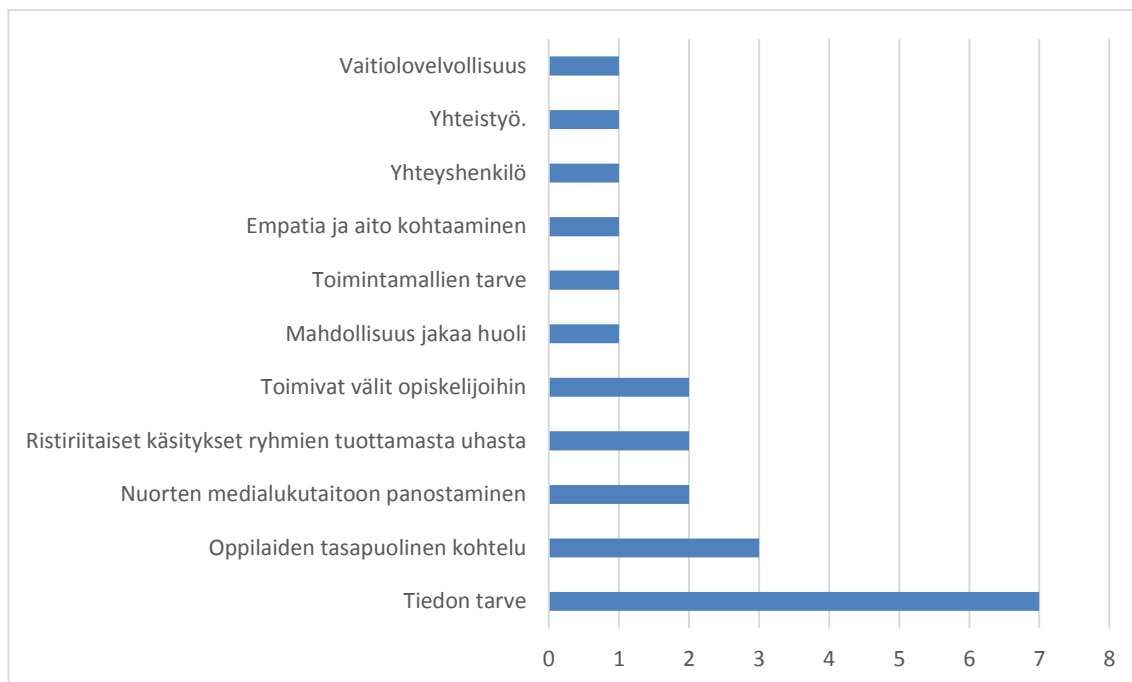
Vastaukset ovat myös teemoiteltavissa seuraavasti: tuen laatu, tiedonkulun kehittäminen, mitä oppilashuollolta kaivataan sekä muita huomioita. Näistä tuen laatu sisältää toiveita tuen suhteen. Tiedonkulun kehittäminen puolestaan koostuu kolmesta seikasta: tiedonkulun yleinen parantaminen, väkivaltaista radikalisoitumista koskevan tiedon jakaminen sekä tieto oikeasta tahosta, jonka puoleen kääntyä kun tarvitsee apua ja neuvoja.

Kategoria ”Mitä oppilashuollolta kaivataan” taas sisältää käytännöllisempiä toiveita oppilashuoltoa kohtaan. Näitä ovat tavoitettavuus, jalkautuminen luokkien arkeen, selkeämmät vastualueet, vastuuhenkilö sekä tieto ja kyky toimia. Muita huomioita ovat kulttuurituntemuksen parantaminen, jotta välttyään väärinkäsityksiltä ja identiteetin loukkauksilta sekä se, että koulun johtoa kaivattiin työhön mukaan.

7.2.6 Sana on vapaa

Kyselyn lopussa vastaajilla oli mahdollista antaa palautetta itse kyselystä sekä avata laajemmin ajatuksiaan aihepiiriin liittyen. Vastauksia tuli yhteensä 30 kappaletta ja niistä selvimmin esiin nousseet teemat esitellään kaavassa 11. Muut, yksittäisinä esiin nousseet mutta aiheen kannalta oleelliset aiheet esitellään tämän alaluvun lopussa. Edellisestä poiketen tämän osion kaavan tulokset kattavat kaikki vastaukset. Tämä johtuu siitä, että vastauksia oli huomattavasti muita kysymyksiä vähemmän, joten niitä ei ollut tarpeellista jaotella pienempiin yksiköihin.

Kaava 10: Eniten esiin nousseet teemat

Ylivoimaisesti eniten mainintoja sai tiedon tarve (7). Vastaajat kaipasivat laaja-alaisesti tietoa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta, ääriliikkeistä sekä niiden toimintatavoista ja symboleista, eri kulttuureista ja uskonnoista. Tietoa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja ääriliikkeistä sekä eri liikkeiden symboleista kaivattiin, jotta oppilaiden käytöksessä näkyvät mahdolliset merkit osattaisi havaita ajoissa. Eräs vastaaja toi ilmi myös sen, että ääriajattelun merkien tunnistamista käytettyjen symbolien perusteella hankaloittaa se, että toisinaan nuoret voivat pitää niitä joko pilan päiten tai tietämättömyyttään. Toinen vastaaja taas toivoi keskustelua ja esityksiä aiheesta yksinäisen puurtamisen sijaan.

Seuraavaksi eniten mainintoja (2) sai huoli oppilaiden tasapuolisen kohtelun takaamisesta. Aiheeseen puuttuminen koettiin tärkeäksi, mutta samalla kannettiin huolta nuorten suojelusta ja heidän tasapuolisesta kohtelustaan. Pohdintaa herättivät myös kysymys siitä, kuinka pitkälle opiskelijan yksilönvapaus ulottuu, kun on kyse muun yhteiskunnan mittapuun mukaan radikaaleista mielipiteistä sekä huoli eri ryhmien erilaisesta kohtelusta. Eräs vastaaja huomauttikin, että esimerkiksi äärikristillisiä ryhmiä ajatellaan harvoin ääriliikkeinä mutta maltillisetkin muslimit voivat helpommin saada tämän leiman.

Tärkeäksi koettiin myös nuorten medialukutaitoon panostaminen (2), jotta heillä olisi vihaa lietsovien vaihtoehdomeidioiden aikana kykyä erottaa oikea tieto propagandasta. Muita kaksi mainintaa saaneita asioita olivat ristiriitaiset käsitykset ryhmien tuottamasta uhasta sekä toimivat välit opiskelijoihin. Vastauksista kävi ilmi, että tieto väkivaltaisesta ekstremismistä vaihteli: osa oli siitä hyvin perillä ja huolissaan, sillä kokemuksia oppilaiden väkivaltaisesta

riittelystä oli jo ollut, kun taas eräs vastaaja toivoi kyselyyn alustusta hänelle ennalta tuntemattomaan aiheeseen. Lisäksi todettiin, että toimivat ja luontevat välit opettajien ja oppilaiden välillä auttavat kaikenlaisten ongelmien ratkomista. Yksittäisiä mainintoja olivat toive mahdollisuudesta jakaa huoli jonkun kanssa, tarve toimintamalleille, empatia ja aito kohtaaminen, yhteishenkilö, yhteistyö ja vaitiolovelvollisuus.

7.2.7 Yhteenveto kyselyn tuloksista

Kyselyn tulosten perusteella hyödyllisintä tietoa opettajille on kuvaus radikalisoitumiseen liittyvistä, ulospäin havaittavissa olevista merkeistä: muutokset oppilaan käytöksessä, ääriliikkeiden käyttämät tunnukset, vaatteet tai eleet yms. Tarpeelliseksi vastaajat kokivat myös tiedon suurimmassa riskiryhmässä olevista oppilaista sekä eri ääriliikkeiden toimintatavoista, kuten niiden konkreettisista keinoista edistää omaa päämääräänsä sekä medioista, joiden kautta ne saavat äänensä kuuluviin. Tarpeellisin tieto painottui selvästi konkretiaan, sillä häntäpäähän jäi mainintojen osalta teoreettisempi tietopaketti ääriliikkeiden ideologioista ja niiden päämääristä. Vastauksissa tuotiin myös esiin tarve erilaisia kulttuureja koskevalle tiedolle ja kansainvälisyyskasvatukselle, sillä syvällisempi ymmärrys näistä asioista auttaisi ymmärtämään erilaisia tapoja ja luovimaan kommunikointitilanteissa, joissa erilaiset kulttuuritaustat kohtaavat. Lisäksi toinen perustelu kulttuuritietouden lisäämiselle oli se, että tällaista tietämystä vasten opettajan olisi helpompaa erottaa tavallinen, tyypillinen kulttuurinen käytös epätavallisesta käytöksestä. Esiin tuotiin myös huoli toiminnasta tilanteissa, joissa on akuutti väkivallan uhka. Nämä kysymykset ovat tärkeitä, mutta akuutimman luonteensa vuoksi ne kuuluvat koulujen turvallisuussuunnittelun piiriin.

Ylivoimaisesti hyödyllisimmäksi ja tehokkaimmaksi tiedonvaihdon muodoksi viranomaisten ja koulujen välillä vastaajat kokivat sen, että olisi nimetty viranomaistaho, jolle ilmaista huolensa ja/tai epäilynsä. Kautta linjan nousi aineistosta vahvasti esiin se, että tällä hetkellä opettajien keskuudessa vallitsee suuri epätietoisuus siitä, kenelle tämä asia kuuluu ja keneen ottaa yhteyttä, varsinkin jos kyse on pelkästä epäilystä tai huolesta tai jos haluaa vain kysyä neuvoa. Tämä epätietoisuus koskee sekä kouluyhteisöä että viranomaisia. Moni koki opettajien jäävän yksin vaikean ja monimutkaisen ilmiön kanssa, joten moniammatillinen yhteistyö ja tuki sekä sujuva tiedonkulku ovat tarpeen. Ilmiö on luonteeltaan sellainen, että siihen puuttumiseen tarvitaan koko kouluyhteisö aina johtoa myöten.

Ylipäänsä oleelliseksi koettiin sujuva ja nopea tiedonkulku liittyen radikalisoitumiseen, tiedon ja avun nopea ja helppo saatavuus sekä se, että viranomaisilla ja kouluilla olisi yhteinen toimintamalli huolta herättävien tilanteiden varalle. Toinen tähän liittyvä asia on tarve tiiviim-

mälle yhteistyölle ja verkostoitumiselle - sekä koulun ja poliisin että pelkkien koulujen kesken. Tällainen verkosto mahdollistaisi tiiviin tiedonvaihdon sekä kokemusten jakamisen radikalisoitumiseen liittyvistä tilanteista sekä toiminnasta niissä.

Toiseksi eniten kannatusta saanut vaihtoehto oli neuvontapalvelu, joka voisi olla muodoltaan esimerkiksi auttava puhelin tai internetkontakti. Oleellista molemmissa oli se, että tiedonkulku olisi kevytrakenteista ja matalan kynnyksen takana, sillä sekä opettajat että viranomaiset ovat jo nyt kuormitettuja. Kaivattiin myös mahdollisuutta kysyä neuvoa anonyymisti. Vastausten perusteella nykyinen, käytössä oleva intra koettiin hankalaksi käyttää jatkuvasti vaihtuvien salasanojen takia. Lisäksi tarve rekisteröityä palveluun ennen kuin sitä voi käyttää, vaikutti olevan kynnystä nostava tekijä. Toisaalta eräs vastaaja esitti idean rekisteröitymistä vaativasta sähköisestä alustasta, joka olisi opetushenkilökunnan ja viranomaisen yhteinen kohtaamispaikka, jossa keskustella ja kysyä apua. Vastaajan mukaan alusta kokoaisi eri tahot yhteen ja voisi helpottaa viranomaisenkin työtä.

Vastaajat kaipasivat koulutusta aiheeseen liittyen ja suurin osa heistä koki parhaaksi koko opetushenkilökunnan kouluttamisen sen sijaan, että vain muutama henkilö koulutettaisiin. Kaivattiin myös tietoa viranomaiselta kouluille, sekä yleisesti aiheen kehitykseen liittyen että niissä tilanteissa, joissa koulun opiskelijaa epäillään radikalisoitumisesta. Toivottiin myös selkeää tiedostuskanavaa opettajille (esim. sähköpostitse) sekä yhteisiä palaverieita opetushenkilökunnan ja viranomaisten kesken. Vaihtoehtoina mainittiin myös yhteys tuttuun lähipoliisiin ja tämän tai muun poliisin edustajan vierailut kouluihin luennoimaan aiheesta sekä opettajille että oppilaille.

Jo aiemmin mainittu toimintamalli radikalisoitumisepäilyn herätessä sai ylivoimaisesti eniten kannatusta vastaajilta. Eräs vastaaja kaipasi lisää kulttuuritietoutta, sillä tällaista tietämystä vasten opettajan olisi helpompaa erottaa tavallinen, tyypillinen kulttuurinen käytös epätavallisen käytöksestä. Toinen taas totesi, ettei heillä ole osaamista tähän asiaan liittyen. Mitä tulee kommunikoinnin sävyyn, nostettiin tärkeiksi seikoiksi avoimuus, suorapuheisuus, luottamuksellisuus sekä syyllistävän ja leimaavan sävyn välttäminen.

Kuten aiemmin viranomaisten kohdalla on mainittu, on monelle vastaajalle epäselvää, mistä hän voisi saada apua ja neuvoa ja kenelle asia ylipäänsä kuuluu. Kouluyhteisön sisällä esimerkiksi opiskeluhuollon osalta nimetty vastuuhenkilö olisikin tarpeellinen. Toisekseen, liittyen tiedonkulkuun opettajien ja opiskeluhuollon välillä, moni vastaajista nosti esiin yhteistyön tiivistämisen tarpeen sekä nykyisen lainsäädännön ja sen vaikutuksen tiedonkulkuun. Aineistossa nousi useammassa kohdassa esiin se, että nykyinen salassapitovelvollisuus on niin tiukka, että jo oppilaan perusongelmien selvittäminen on vaikeaa, koska tietoa ei saa. Kaivattu tieto koski väkivaltaista radikalisoitumista ylipäänsä sekä tiedon jakamista opettajille tilanteessa, jossa

oppilaaseen liittyy epäilyksiä radikalisoitumisesta. Jälkimmäisessä tilanteessa oleellista olisi radikalisoitumisepäilyä koskevan tiedon jakaminen aktiivisesti, ilman että opettajan sitä täytyy erikseen osata pyytää. Ajantasaisen tiedottamisen tärkeyteen kiinnitettiin muutenkin huomiota: radikalisoitumisepäilyistä toivottiin tietoa heti eikä lukukauden päätyttyä sekä tietoa siitä, onko epäilyjä ollut ja miten niiden suhteen on toimitettu.

Opiskeluhuollolta kaivattiin monenlaista tukea, joista ensin mainittakoon mahdollisuus voida jakaa huolensa ja epäilynsä jonkun kanssa, saada tukea ja neuvoja. Lisäksi kaivattiin tukea havaintojen tulkintaan ja niiden pohjalta tehtäviin päätöksiin. Tässä toistuu se seikka, että kyseessä on niin monimuotoinen ja paljon tietoa vaativa asia, ettei opettaja voi siitä yksin vastata. Erottamattomasti tähän liittyy toive siitä, että opiskeluhuollolla olisi aiheesta tietoa ja kykyä toimia tilanteen niin vaatiessa. Aiheeseen liittyvän tiedon lisääminen sekä opiskeluhuollon että opettajien kesken loisi myös yhteisen tietopohjan jolloin keskustelu alkaisi tilanteesta, jossa kaikilla on yhtäläinen tietämys asiasta ja varhainen puuttuminen voisi käynnistyä rivakasti. Toivottiin myös tukea radikalisoitumisepäilyn kohteena olevan sitouttamiseen paremmin kouluyhteisöön ja kanssaopiskelijoihin ääriyhmän sijaan, sekä tukea yhteisölle, jonka jäsen on radikalisoitunut ja lähtenyt.

Parannusta kaivattiin myös opiskelijahuollon tavoitettavuuteen: opiskeluhuollon toivottiin olevan tavoitettavana jokaisena koulupäivänä sekä toivottiin sen jalkautumista luokkien arkeen. Eräs vastaaja tarkensi jälkimmäistä tilannetta siten, että hän kaipasi opiskelijahuollon edustajia luokkaan katsomaan tilannetta sen sijaan, että on opettajan vastuulla tuoda oppilas vastaanotolle.

Yleisesti aihetta koskien vastaajat kantoivat huolta myös oppilaiden tasapuolisen kohtelun taakamisesta. Aiheeseen puuttuminen koettiin tärkeäksi, mutta samalla kannettiin huolta nuorten suojelusta ja heidän tasapuolisesta kohtelustaan. Myös eri ryhmien erilainen kohtelu huolestutti. Pohdintaa herättivät myös kysymys siitä, kuinka pitkälle opiskelijan yksilönvapaus ulottuu, kun on kyse muun yhteiskunnan mittapuun mukaan radikaaleista mielipiteistä. Toinen tärkeäksi koettu asia oli nuorten medialukutaitoon panostaminen, jotta heillä olisi vihaa lietsovien vaihtoehtomedioiden aikana kykyä erottaa oikea tieto propagandasta.

Kanssakäymisen laatuun kiinnitettiin myös huomiota. Eräs vastaaja painotti suurempaa panostusta empatian lisäämiseen kanssakäymisessä sekä siihen, että ihmiset osaisivat kohdata toisensa ihmisinä. Esille tuotiin myös se, että hyvät välit oppilaisiin helpottavat niin tämän kuin muidenkin aiheiden käsittelyä ja selvittämistä, sillä kuten eräs vastaaja toteaa, opiskelijoilla on usein eniten tietoa käynnissä olevista asioista. Toinen vastaaja huomautti, että kiinteä, luonteva yhteys opettajan ja oppilaiden välillä helpottaa radikalisoitumisen merkkien havaitsemista. Kuitenkin haasteita tähän tuo erään vastaajan huomio siitä, että isot oppilasmääräin

takia opettajat eivät opi tuntemaan heitä ja muutokset yksittäisen nuoren käyttäytymisessä jäävät huomaamatta.

Kävi myös ilmi, että vastaajien tieto väkivaltaisesta ekstremismistä vaihteli. Osa oli siitä hyvin perillä ja huolissaan, sillä kokemuksia oppilaiden väkivaltaisesta riitelystä oli jo ollut, kun taas eräs vastaaja toivoi kyselyyn alustusta hänelle ennalta tuntemattomaan aiheeseen. Vastajailla oli myös erilaisia käsityksien eri ryhmien tuottamasta uhasta, sillä osa katsoi radikaalin islamin suurimmaksi uhaksi, osa taas yksinäiset toimijat, joidenkin pitäessä äärioikeistoa pahimpana uhkana.

7.3 Synteesi

Tässä aluvussa yhdistetään haastattelujen ja kyselyn tuloksia, etsien niistä yhtenevyyksiä sekä pyrkien luomaan synteesiä niiden pohjalta. Tutkimuksen empiirisen osuuden tiedonkeruu tuotti runsaan määrän monipuolista informaatiota. Tässä aluvussa pyritään tästä informaatiosta erittelemään ne asiat, joihin tällä työllä voidaan yrittää vaikuttaa, ne jotka ovat liian laajoja työn puitteissa toteutettaviksi sekä ehdotuksia jatkotutkimuksen aiheiksi. Tulokset on jaoteltu viiden pääteeman mukaan: taustatekijät, tieto, yhteistyön tarve, mitä voidaan tehdä ja opinnäytetyön ulkopuolelle rajautuvat teemat.

TAUSTATEKIJÄT

Perinteisesti sosiaalipsykologian piiriin lukeutuvilla aiheilla kuten ryhmäilmiöillä ja ryhmien sisäisellä dynamiikalla sekä ihmisten sosiaalisilla tarpeilla vaikuttaa olevan paljon tekemistä radikalisoitumisprosessin kanssa. Esimerkkejä ovat kokemukset jäämisestä ryhmän ulkopuolelle. Tässä yhteydessä ryhmällä tarkoitetaan sekä lähintä koulu- ja toveriyhteisöä sekä kansakuntaa yleensä. Itsessään hyvin inhimillinen tarve kokea tulevaisuuden hyväksytyksi ja arvostetuksi sekä kokea kuuluvansa johonkin voi ohjata yksilön hakemaan näitä muista ryhmistä, jos hän ei niitä elämänsäpiiriinsä kuuluvilta ryhmiltä saa. Lisäksi radikalisoitumiseen työntäviä tekijöitä voivat olla tarve todistaa itsensä ja kyvykkyytensä sekä samalla lunastaa paikkansa ryhmässä. Radikalisoituminen voi tapahtua myös ryhmän sisäisen kanssakäymisen myötä. Tällaisessa tilanteessa ryhmään on alun perin liittynyt muista syistä, esimerkiksi edellä mainituista tarpeista johtuen, ja radikaali ajattelu on omaksuttu osana ryhmään mukautumista, mahdollisesti vailla suurempaa omakohtaista intohimoa aatetta kohtaan. Tähän ilmiöön on viitattu sekä asiantuntijahaastatteluissa että luvussa 6.2. esitellyn McCauleyn ja Moskalenkon jaotellun yksilötasolla.

Vaikutusta on myös ongelmilla yksilön omassa elämässä sekä rikkinäisellä elämänhistorialla, mutta ne toimivat enemmänkin riskiä nostavina osatekijöinä, eivät suorina syinä radikalisoitumiselle. Seikka, jolla on myös vaikutusta, liittyy elämän nivelvaiheisiin eli siirtymiin elämäntilanteista toisiin. Riski on se, että nivelkohdissa ilmenevät ongelmat saattavat vaikeuttaa elämäntilanteiden hallintaa ja pahimmillaan suistaa yksilön tavanomaisen elämän rytmistä ja sen turvaverkkojen piiristä. Tämä pohjautuu Laineen mukaan Sampsonin ja Laubin elämäntilanteiden teoriaan, jonka mukaan ihminen toimii koko elämänsä ajan jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja sopeutuu sen muutoksiin, etsien samalla sekä sosiaalisesti että fyysisesti palkitsevia ja kilpailukykyisiä ympäristöjä. Elämäntilanteiden teoria on väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn kontekstissa kiinnostava, sillä se korostaa epävirallisten sosiaalisten siteiden merkitystä rikollisuuden ehkäisyssä. Tällaisia siteitä ovat esimerkiksi koulu, työ ja perhe. Epävirallisten sosiaalisten siteiden merkitys on niiden luomassa pysyvyydessä: pysyvä työ ja pitkäaikainen suhde kiinnittävät yksilön osaksi isompaa kokonaisuutta ja omalta osaltaan ehkäisevät rikollisuuteen päättymistä. Sosiaaliset siteet ovatkin pääomaa, jota voi olla vähän tai paljon ja sen määrä voi vaihdella elämäntilanteiden mukaan. Tällöin on kiinnitettävä huomiota siirtymävaiheisiin elämäntilanteiden välillä, joissa sosiaaliset siteet voivat muuttua hyvinkin paljon. Esimerkkeiksi käyvät muutto lapsuudenkodista, armeijaan meno ja työpaikan saaminen. (Laine 2014, 123.) Tätä teoriaa kouluympäristöön soveltaen voidaan nähdä sen merkitys paikkana, joka toimii siirtymävaiheiden näyttämönä sekä ensimmäisten että viimeisten luokkien osalta. Kun ajatellaan koulun asemaa väkivaltaisen ekstremismin taustaa vasten, on tätä teoriaa mukailien perusteltua suunnata huomio nuoren sosiaalisiin suhteisiin ja mikäli ne ovat heikot, pyrkiä löytämään keinoja vahvistaa niitä ja/tai luoda uusia.

Vaikutusta on myös kokemuksella siitä, ettei mahdollisuuksia ole tai että ne eivät ole samat kuin muilla sekä sillä, että elämä tuntuu olevan vailla merkitystä. Tähän kategoriaan kuuluu myös tilanne, jossa omat käsitykset itsestä ovat ristiriidassa todellisuuden kanssa, esimerkiksi niin että yksilö uskoo olevansa kyvykkäämpi tai älykkäämpi kuin miltä tilanne ulkopuolisen silmään näyttää. Tilanteesta syntyvä turhautuminen voidaan yrittää ratkaista epätavanomaisin keinoin, jos uskoa tavanomaisten keinojen toimivuuteen ei ole. Tilannetta voidaan tarkastella Emile Durkeheimin luomaa ja Robert K. Mertonin tarkentamaa anomiateoriaa vasten. Laineen mukaan Mertonin mukaan anomia eli moraalinen tyhjiö syntyy, kun yhteiskunnan arvopäämäärien ja sallittujen keinojen välillä on ristiriita, jolloin syntyy anominen paine. Kun haluttua päämäärää ei voida saavuttaa laillisin keinoin, voidaan käyttöön ottaa laittomat keinot. Laittomiin keinoihin turvautuminen ei kuitenkaan ole ainoa keino sopeutua paineeseen, vaan yksilö voi luopua päämäärästään ja sopeutua normeihin, jäädä normien ulkopuolelle ja päämäärien jäädessä saavuttamatta vetäytyä sivuun yhteiskunnasta. Yksilö voi myös kapinoida ja pyrkiä yhteiskunnan rakenteita muuttamalla poistamaan anomian taustatekijät. Anomiateorian mukaan heikot lähtökohdat eivät siis automaattisesti tuota rikollisuutta vaan tämä kehitys-

kulku edellyttää aina jonkinlaista ristiriitaa yksilön arvojärjestelmän ja reaali maailman toteutumismahdollisuuksien välillä. (Laine 2014, 113 - 114.) Väkivaltainen ekstremismi siis sijoituisi anomiateorian kapinointiin keinona sopeutua anomiseen paineeseen. Tässä kontekstissa anominen paine taas voi syntyä esimerkiksi tilanteesta, jossa yksilö kokee kaipaa kuulumista itseään suurempaan kokonaisuuteen, mutta todellisuus tarjoilee hänelle vain ulkopuolelle jäämisen kokemuksia.

TIETO

Tiedon rooli väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyssä sekä nykyisen tilanteen parantamisessa on valtava. Tietoon liittyvät tarpeet keskittyivät selkeästi kolme asiaan:

- tiedon ja koulutuksen tarpeeseen
- tiedon laatuun
- tiedonkulun parantamiseen

Tulosten perusteella siihen liittyvälle, ilmiön eri tasoja ja puolia koskevalle tiedolle on suuri tarve. Yleisvaikutelma aineistosta oli sellainen, että ilmiön tunnettuus on hyvin vaihtelevaa ja että se tuntuu monesta vieraalta aiheelta, jonka käsittelyyn ei ole kunnolla välineitä. Väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvän koulutuksen tarve on ilmeinen, koska tietoa ilmiöstä sekä siitä, miten sitä voidaan ehkäistä, on hyvin vähän. Suorien toiveiden lisäksi tämä heijastui siitä, miten erilainen ja vaihteleva tietämys opettajakyselyn vastaajilla aiheesta oli. Osa oli siitä hyvinkin perillä ja huolissaan, osalle aihe oli melko tuntematon. Eniten koulutusta toivottiin poliisilta, mutta on otettava huomioon mahdollisuus hyödyntää tässä myös muita asiantuntijatahoja. Koulutusta kaivattiin koko opetushenkilökunnalle sen sijaan, että vain muutama henkilö perehdytettäisiin tähän. Lisäksi tiedon kulku opetushenkilökunnan ja opiskelija-huollon välillä koskien oppilaiden mahdollisia, lievempiäkin ongelmia vaikuttaa kyselyyn pohjaten hyvin haastavalta. Syynä tähän on monen kyselyn vastaajan mainitsema laki salassapitovelvollisuudesta. Opetustoimen salassapitovelvollisuuden perustana ovat perusopetuslain 40 §, lukiolain 32 §, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 16 § 4 momentti ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 16 §:n 4 momentti. (Suomen Kuntaliitto 2012.)

Toinen tietoon liittyvä asia on sen laatu: kirjoitushetken vihaa lietsovien vaihtoehtomedioiden aikana kaivataan faktoihin perustuvaa ja hyvin konkreettista tietoa käytännön toimien tueksi. Konkreettisella tiedolla tarkoitetaan tässä kuvausta signaaleista, jotka voivat viestiä käynnissä olevasta radikalisoitumisprosessista. Tällaisia signaaleja voivat olla muutokset pukeutumisessa sekä puheen ja kirjoituksen kautta välittyvä muutos asenteisessa. Väkivaltaista ekstremismia koskevan tiedon lisäksi kaivataan lisää tietoa eri kulttuureista, niiden tavoista sekä

kommunikointityyleistä. Faktatiedolle on tarve myös liittyen ääriliikkeiden tuottamaan propagandaan sekä tarpeeseen parantaa nuorten medialukutaitoa ja kriittistä ajattelua.

Tiedonkulun parantamisen tarvetta vaikutti olevan sekä koulujen sisällä että koulujen ja viranomaisen välillä. Viranomaisen suunnalta kaivattiin tiedotusta liittyen aiheeseen yleensä sekä varsinkin sille koululle jonka oppilasta epäillään radikalisoitumisesta. Myös opettajille toivottiin selkeämpää sisäistä tiedotuskanavaa. Tiedonkulun parantamiseksi toivottiin lähipoliisin tai muun poliisin edustajan vierailuja koululle henkilökunnan tapaamisiin ja/tai luennoimaan opettajille ja oppilaille. Vahva tarve oli myös selkeälle toimintamallille koulujen ja viranomaisten kesken sellaisia tilanteita varten, jossa epäily väkivaltaisesta radikalisoitumisesta herää. Myös verkostojen tiivistäminen koulujen kesken auttaisi levittämään tietoa aiheeseen liittyvistä kokemuksista ja siitä, miten niiden suhteen on toimittu. Lisäksi korostuu se, että on sekä tiedon ja avun tarvitsijoita sekä asiantuntijoita, jotka voivat näitä tarjota, mutta osapuolet eivät tällä hetkellä kohtaa.

YHTEISTYÖN TARVE

Opettajien kyselystä nousi hyvin vahvasti esiin tarve voida jakaa huolensa ja epäilynsä tähän aiheeseen liittyen jonkun kanssa, saada neuvoja ja ylipäänsä tarve sille, ettei asian kanssa tarvitsisi painia yksin. Myös asiantuntijat painottivat, että huolten ja epäilyjen jakaminen on tärkeää, jotta tieto tilanteesta lähtee liikkeelle ja jotta tilannetta voidaan arvioida useamman osapuolen kesken. Sekä kyselyistä että haastatteluista syntynyt viesti oli, että ilmiö on niin monimutkainen ja monimuotoinen, ettei se ole yhden ihmisen ratkaistavissa, vaan siihen tarvitaan yhteistyötä ja yhteisöä.

Avun ensisijaiseksi, parhaimmaksi lähteeksi koettiin viranomaisyhteyshenkilö, jolle huolet ja epäilyt voi ilmoittaa ja jolta voi saada apua. Toinen suosittu vaihtoehto oli neuvontapalvelu, joka palvelisi samaa funktiota kuin edellä mainittu viranomaiskontakti. Oleellista oli tiedonkulun sujuvuus ja kevytrakenteisuus sekä matalan kynnyksen takana olo, sillä sekä opettajat että viranomaiset ovat kiireisiä. Tähän ehdotettiin ratkaisuksi viranomaisten ja koulujen yhteiskäytössä olevaa sähköistä alustaa, joka voisi toimia kokoontumispaikkana tämän asian tiimoilta. Aineistosta ilmeni, että tällä hetkellä käytössä oleva intranet tuntui liian raskaalta ja hankalalta käyttää. Lisäksi rekisteröityminen ehtona palvelun käytölle vaikutti olevan kynnystä nostava tekijä.

Kyselyssä kartoitettiin myös opettajien ja opetushuollon suhteita. Tähän kohdistuvat tarpeet ovat paljolti samoja kuin viranomaisen suhteen: yhteistyön tiivistämistä kaivattiin, tiedonkulun parantamiselle avoimempaan ja ajantasaisempaan suuntaan vaikuttaa olevan suuri tarve

ja lisäksi nimetty yhteyshenkilö koettiin myös opetushuollon suunnalta tarpeelliseksi. Tiedonkulun osalta rajoitteita tuo nykyinen lainsäädäntö, jonka moni vastaaja koki niin tiukaksi että tavallisempienkin ongelmien selvittäminen oli vaikeaa. Tiedonkulun parantaminen sinänsä kuuluu tämän työn piiriin, mutta laki ja sen tuomat rajoitteet ovat niin suuria kokonaisuuksia, ettei tämän kokoluokan työssä ole mahdollisuuksia siihen vaikuttaa.

MITÄ VOIDAAN TEHDÄ

Asia, johon tämän työn myötä on mahdollista antaa työkaluja, on asian yksityinen puheeksiotto ja ehdotukset sille, miten keskustelua kannattaa käydä. Tätä käsitellään alaluvussa 9.5.. Alun perin suunnitelmalla ollut toimintamallin luominen viranomaisyhteistyöhön on muotoutunut ehdotukseksi, sillä varsinkin kyselyn tulokset viittaavat niin sanotusti hätäensiavun tarpeeseen ja siksi, että laista johtuvat rajoitteet tiedonkululle edellyttävät laajempaa perehtymistä, joten sitä on syytä käsitellä kokonaan omana projektinaan.

Mitä tulee yhteistyön kohentamiseen, lienee opiskelijahuolto paras yhteistyötaho tilanteessa, jossa sekä opettajat että asiantuntijat painottavat tarvetta jakaa huolia ja epäilyksiä sekä saada apua tilanteiden pohtimiseen. Tätä varten tarvitaan koulutusta ja perehdytystä aiheeseen. Kuten aineistosta kävi ilmi, kaipaavat kaikki osapuolet tietoa, joten sekä opettajien että opiskelijahuollon kouluttaminen väkivaltaiseen ekstremismiin liittyen olisi ensimmäinen askel, jonka jälkeen käytävät keskustelut kumpuaisivat yhteisestä tietopohjasta. Oma kysymyksensä on, mikä on paras muoto tällaisen koulutuksen tarjoamiselle. Mahdollisuuksia on perinteisistä luennoista videomuotoisiin luentoihin sekä sähköisiin koulutusohjelmiin.

OPINNÄYTETYÖN ULKOPUOLELLE RAJAUTUVAT TEEMAT

Aineistosta nousi esiin myös aiheita, jotka ovat itsessään niin laajoja, ettei niihin voida tämän työn puitteissa vaikuttaa. Ne ovat kuitenkin itsessään tärkeitä ja liittyvät väkivaltaiseen ekstremismiin niin olennaisella tavalla, että ne on syytä käydä läpi kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Aiheisiin on otettu kantaa siltä osin kuin on ollut mahdollista.

Politiikka on yksi näistä aiheista. Väkivaltaisen ekstremismin taustalta löytyy paljon politiikan sektorille kuuluvia tekijöitä kuten yhteiskunnan rakenteet ja niiden ongelmakohdat, vaikeat yhteiskunnalliset ongelmat ja niiden käsittelyn haasteet poliittisessa prosessissa, demokratian turvaaminen ja laajemmassa mittakaavassa globaali politiikka, valtioiden väliset voimasuhteet, identiteettiin liittyvät kysymykset kansalaisuuden kontekstissa sekä länsimaiset arvot ja niihin liittyvät kaksoisstandardit. Tähän kategoriaan kuuluvat myös vaikeasta taloustilanteesta johtuva, vähenevistä resursseista käytävä taistelu, asenteiden koveneminen ja polarisaatio,

me-vastaan-ne-ajattelun voimistuminen sekä sävy, jolla media käsittelee yhteiskunnallisia aiheita ja maahanmuuttajia. Syrjäytyminen ja elämässä nähtyjen mahdollisuuksien kapeneminen ovat myös osa tätä kokonaisuutta. Myös nykyisen, ruohonjuuritasolla tapahtuvan väkivaltaisen ekstremismin ehkäisytyön resurssien tukeminen ja parantaminen ovat yhteiskunnan tasolle kuuluva asia. Tähän kuuluneeseen myös sekä asiantuntijoiden että opettajien monessa kohdassa esiin nostama kysymys: missä kulkevat mielipiteen- ja sananvapauden rajat? Missä vaiheessa muut ovat oikeutettuja puuttumaan toisten mielipiteisiin?

Nämä kaikki ovat tätä opinnäytetyötä laajempia aiheita ja oikeastaan ainoa tapa, jota näihin teemoihin puuttumisen keinoksi voidaan tämän työn raameissa tarjota, on asiantuntijahaastatteluissa ilmi tullut ajatus keskusteluttaa nuoria ja haastaa heitä kehittämään yhteiskuntaa rakentavia ratkaisuja. Koulu olisi sopiva paikka keskusteluttaa nuoria ja haastaa heitä sekä kehittää medialukutaitoa ja kriittistä ajattelua, mutta miten tämä käytännössä tapahtuisi, on oppilaitosten itsensä ratkaistavissa omien käytäntöjensä ja resurssiensa mukaan. Sama koskee vuorovaikutustaitojen ja empatian harjoittamista. Kiinteät ja luontevat välit opettajien ja oppilaiden välillä edistävät tiedonkulkua ja ongelmiin puuttumista, mutta rakenteellisella seikalla eli isoilla ryhmäko'oilla on tähän vaikutusta. Moni opettaja kantoi kyselyn perusteella huolta siitä, että oppilaita yksilöinä sekä eri ryhmiä kohdeltaisiin tasapuolisesti ja monilla oli tarve suojella oppilaita.

Olisi hyvä myös pohtia yhteisiä lähtökohtia, yhdistäviä tekijöitä ja yhteisiä päämääriä kaikkien erottavien tekijöiden vastapainoksi. Ollaan ikään kuin samassa veneessä ja on tehtävä yhteistyötä myrskyisillä vesillä selvitäkseen. Aineistosta nousi myös monia suuria kysymyksiä, joita aiemmin mainittujen laajojen yhteiskunnallisten kysymysten lailla on mahdollista ottaa keskustelun kohteeksi. Miten voidaan vahvistaa yhteisöllisyyttä? Miten voidaan turvata kansalaisten luotto omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa? Miten voidaan luoda mahdollisuus kohtaamiseen kahden ryhmän välillä niin, että osapuolet voivat kohdata toisensa tasavertaisessa asemassa? Entä miten voidaan tukea sitä, että yksilö voi tuntea ylpeyttä omasta kulttuuristaan? Mitä on olla suomalainen vuonna 2016? Miten suomalaisuus määritellään? Entä onko mahdollista ottaa yksilö takaisin yhteisöön vääräksi osoittautuneiden valintojen jälkeen? Jos on, niin miten? Koko maailman mittakaavassa voidaan kysyä, miten voidaan edistää rauhaa konfliktialueilla ja miten globaalia epätasa-arvoa voidaan poistaa.

On myös jo aiemmin käsiteltyyn tietoon liittyviä seikkoja, jotka rajautuvat tämän työn ulkopuolelle. Tämä koskee esimerkiksi uskontoja koskevaa puutteellista tietoa ja ääriliikkeiden tuottamaa propagandaa sekä niitä koskevaa tutkimustietoa. Näihin haasteisiin voidaan vastata valistuksella ja koulutuksella esimerkiksi medialukutaidosta, erilaisten tekstityyppien tulkitse-

misesta, kriittisestä ajattelusta, kulttuureista, uskonnoista sekä erilaisista tavoista ja kommunikointityyleistä. Keskeistä on se, että keskustelun pohjalle tarvitaan tutkimukseen perustuvaa faktatietoa ja siksi tutkimuksen tukeminen on tärkeää.

8 Toimintamalli

Tässä luvussa tutustutaan ensin muualla maailmassa kehitettyihin keinoihin ehkäistä väkivaltaista ekstremismia. Alaluvuissa 8.1.1. - 8.1.3. on kuvattu kolmea, työn kannalta käytännölliseksi ja soveltuvaksi katsotun toimijan luomaa toimintamallia, yhteistyön rakenteita ja käytännön ohjeita. Alalukuun 8.1.4. on puolestaan koottu näistä luvuista sellaisia seikkoja, joiden katsotaan olevan hyödyllisiä tämän työn päämäärien suhteen. Näitä seikkoja on lisäksi osin jalostettu pidemmälle yhdistämällä niitä muuhun teorian tietoon.

Tässä luvussa tutustutaan Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa kehitettyihin keinoihin puuttua radikalisoitumiseen. Tarkastelun kohteena ovat Euroopan komission perustama, radikalisoitumista ehkäisevä kattojärjestö The Radicalisation Awareness Network (myöhemmin RAN), kanadalainen, väkivaltaisen radikalisoitumisen ja viharikosten ehkäisyyn sekä näiden uhrien auttamiseen erikoistunut organisaatio The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence sekä Yhdysvaltain Federal Bureau of Investigation (FBI), joka on tuottanut oppaan väkivaltaisen ekstremismin torjumisesta kouluissa.

8.1 The Radicalisation Awareness Network (RAN)

The Radicalisation Awareness Network (myöhemmin RAN), on Euroopan komission perustama kattojärjestö radikalisoitumista ehkäiseville toimijoilla. RAN koostuu kahdeksasta työryhmästä sekä sihteeristöstä. RAN:in sisällä toimii kahdeksan työryhmää, joiden jäsenet jakavat keskenään eri aloilta ja elämänalueilta kertynyttä tietoa, hyviä käytäntöjä ja kokemuksia liittyen radikalisoitumisen ehkäisyyn. Työryhmiin kuuluu kolmannen sektorin toimijoita, erilaisten yhteisöjen edustajia, ajatushautomoita, akateemisen maailman edustajia, poliisin ja muiden viranomaisten edustajia, valtionhallinnon edustajia sekä konsultteja. RAN on tuottanut koosteen nimeltä *“Collection of approaches, lessons learned and practices”*, joka on tarkoitettu käytännönläheiseksi ja alati kehittyväksi työkaluksi, jota työssään radikalisoitumista kohtavat voivat käyttää inspiraation ja ideoiden lähteenä sekä soveltaa siinä esiteltyjä keinoja omaan ympäristöönsä. Koosteen kautta voi myös löytää yhteistyötahoja, joiden kanssa keskustella radikalisoitumisesta ja sen ehkäisyn keinoista. Koosteen tarkoitus on luoda viitekehys kattavalle ehkäisytyölle. (RAN 2014, 4 - 5.)

RAN-koosteessa kuvataan Euroopassa toimivia exit-ohjelmia, joiden päämääränä on radikaalisoitumisprosessin katkaisu ja/tai ääri liikkeestä irrottautuminen, integroituminen takaisin yhteiskuntaan tai, jos ei muuta, yksilön suostuttelu väkivaltaisesta toiminnasta pidättäytymiseen. Oleellista on, että ohjelma lähtee yksilön tarpeista, osallistaa perheen ja ystäviä, ja että se lähestyy asiaa tutkien yksilön tilannetta kokonaisvaltaisesti. Nämä ohjelmat ovat usein pitkiä ja intensiivisiä, puolesta vuodesta puoleentoista vuoteen. RAN:in kuvaamat ohjelmat ovat tämän työn puitteisiin nähden turhan pitkiä, mutta niiden tuottamaa tietoa sovelletaan ja niistä otetaan vaikutteita, joiden voidaan nähdä olevan hyödynnettävissä toimintamallin luomisessa. Lisäksi on toistettava RAN:in koosteessaan mainitsema huomio siitä, että huolimatta parhaistakin ehkäisy-yrityksistä, tulee aina olemaan yksilöitä jotka radikalisoituvat. (RAN 2014, 24 - 26.) Näin ollen ei ole realistista odottaa, että toimintamallilla voitaisiin täysin ehkäistä kaikkea radikalisoitumista. Toimintamallin merkitys on enemmän siinä, että se on väline, jonka avulla voidaan pyrkiä puuttumaan nykyiseen tilanteeseen ja jota kehittää edelleen kokemusten ja tiedon lisääntyessä.

RAN:in mukaan deradikalisoitumis- ja irrottautumisprosessiin kuuluu yksilön käytökseen ja ajattelutapoihin vaikuttaminen. Käytöksen osalta pyritään väkivaltaisten tekojen lopettamiseen, asenteiden osalta tämä taas tarkoittaa uskon lisäämistä yhteiskuntaan ja sen järjestelmiin, epädemokraattisista keinoista luopumista ja pyrkimystä vahvistaa yksilön halua olla osa yhteiskuntaa. Ohjelmat voivat esimerkiksi sisältää ihmissuhdetaitojen, tunnetaitojen, vastuuntunnon ja itsetunnon kehittämistä ja lisäksi niissä voidaan pyrkiä kehittämään yksilön kykyä reflektoida omaa ajatteluaan ja toimintaansa. Tunnetaitojen osalta tulisi kiinnittää erityistä huomiota konfliktitilanteiden hoitamiseen sekä vihan, häpeän ja ahdistuksen tunteisiin. Sisältöön voi kuulua myös erilaisia keskustelutekniikoita, psykologista apua ja uskonnollista tai ideologista tukea/keskusteluapua. Aiemmista projekteista on RAN:in mukaan opittu, että ohjelmien tulee perustua luottamukseen ja kunnioitukseen. Lisäksi ohjelman on hyvä pyrkiä tarjoamaan sekä materiaalista, käytännöllistä apua että aineetonta apua. Käytännön apu liittyy esimerkiksi yksilön asumis- tai työtilanteen ratkomiseen, koska tällaisia ongelmia radikalisoitumisvaarassa olevilla usein on. Aineetonta apua on esimerkiksi se, että yksilö oppii keskustelemaan rakentavalla tavalla epäoikeudenmukaisuuksista, vihasta, ulossulkemisesta sekä reflektoidaan omaa käytöstään ja lukemaan kriittisesti ideologisia tekstejä. (RAN 2014, 24 - 26.) Oleellista kaikkien ohjelmien osalta ovat pitkäjänteisyys, moniammatillinen yhteistyö sekä ohjelmissa mukana olevien asiantuntemus. (RAN 2014, 38 - 40.)

RAN tarjoaa keinoja myös keskusteluun vaikeista aiheista nuorten kanssa. Hyväksi havaittuja keinoja ovat olleet vertaisryhmäkeskustelut yksilökeskusteluilla tuettuna sekä keskustelut radikalisoitumisvaarassa olevan/radikalisoituneen ja muiden tahojen kuten sosiaalityöntekijöiden, yhteisön jäsenten ja perheen kanssa. Keskusteluttamisen tasoja on siis kaksi: yksilöllinen ja kollektiivinen. Päämäärät kummallakin tasolla ovat kuitenkin samat. Yksilökeskustelujen

pohjalla on ymmärrys siitä, että identiteetin ja oman viiteryhmän etsiminen ovat osa aikuiseksi kasvamista. On kuitenkin yksilöitä, jotka syystä tai toisesta kokevat, että he eivät ole osa muuta yhteiskuntaa ja tilannetta voidaan pyrkiä ratkomaan tukemalla yksilöä keskustelujen ja henkilökohtaisen mentoroinnin muodossa. RAN:in mukaan yksilökeskustelun keinoja ovat radikalisoitumisvaarassa olevan nuoren aktiivinen mentorointi, luottamussuhteen luominen tämän kanssa ja sen myötä hänen tukemisensa sekä motivointi muutokseen. Haavoittuvassa asemassa olevia nuoria tulee kannustaa ja voimauttaa sekä tukea positiivisten päämäärien saavuttamisessa ja negatiivisen käytöksen vähentämisessä. Lisäksi yleisemmällä tasolla yksilökeskusteluun voi kuulua ennakkoluulojen ja stereotyyppien vähentäminen ja kriittisen ajattelun lisääminen. (RAN 2014, 38 - 40.)

Kollektiivinen taso taas koskee tilannetta, jossa eri ryhmien (etniset, uskonnolliset, alakulttuuriset) välillä saattaa vallita erimielisyyksiä, stereotyyppioita ja/tai ennakkoluuloja, jotka tuottavat jännitteitä. RAN:in mukaan kouluissa esiintyvät etniset ja/tai uskonnolliset jännitteet, rasismi ja vihapuhe voivat osaltaan luoda pohjaa radikalisoitumiselle. Näistä seikoista johtuvia psykologisia etäisyyksiä on RAN:in mukaan mahdollista kuroa kokoon kollektiivisella, uskontojen, kulttuurien ja muiden ryhmien välisellä dialogilla. Kollektiivisen keskustelun sisällöksi RAN mainitsee toleranssin lisäämisen nuorten keskuudessa eri ryhmien välillä, psykologisen etäisyyden vähentämisen pyrkimällä löytämään yhtäläisyyksiä ryhmien välillä ja näkemään toisen ryhmän sisäisen monimuotoisuuden. Kollektiivisen keskustelun päämääränä on siis yhteisymmärryksen lisääminen, erimielisyyksien vähentäminen tai poistaminen, stereotyyppien ja ennakkoluulojen haastaminen. RAN:in mukaan se, että vastakkaisen ryhmän jäsen rikkoo stereotyyppiä, voi olla hyvin tehokas keino haastaa näkemyksiä. (RAN 2014, 38 - 40.)

Ehkäisevän työn kannalta on tärkeää keskustella nuorten kanssa ja puhua demokraattisista arvoista ja toimintatavoista, kulttuurisesta monimuotoisuudesta sekä stereotyyppioista, ennakkoluuloista ja syrjinnästä sekä väkivaltaisesta ekstremismistä. Ideologioiden kääntöpuolia voi esitellä esimerkiksi kuulemalla ääri-ideologioiden tai terrori-iskujen uhrien kokemuksia ja perehtymällä toisen maailmansodan tapahtumiin. Yksi mahdollisuus on myös entisten ääriliikkeiden jäsenten pyytäminen puhumaan omista kokemuksistaan; heillä on omakohtaisen kokemuksen ja näkemyksen tuomaa uskottavuutta ja koska he ovat mahdollisesti olleet samassa tilanteessa kuin nyt radikalisoitumisvaarassa oleva, on heihin helpompi samaistua. Keskustelun aiheena voivat olla myös positiivinen kansalaisuus sekä medialukutaidon ja kriittisen ajattelun lisääminen. (RAN 2014, 38 - 40.)

RAN:in mukaan väkivaltaisen ekstremismin ajatusmaailmaa on mahdollista haastaa laajemmalla mittakaavassa siten, että nuoren lähipiiri (perhe ja ystävät) sekä tämän arjen yhteisöt aktiivisesti kyseenalaistavat väkivallan käytön oikeutuksen, poliittiset vaikuttajat pyrkivät pu-

heissaan purkamaan me vs. ne-asenteita ja uskonnolliset johtajat tuottavat ääriliikkeiden sanomalle vastanarratiivia, joka tuomitsee väkivallan käytön. Lisäksi ääriliikkeistä irtautuneet sekä ihmiset, joilla on kokemuksia totalitaarisista valtiomuodoista tai jotka ovat joutuneet ääri-ideologiasta johtuvan toiminnan kohteiksi, voivat tuottaa hyvin konkreettista vastanarratiivia sekä riisua ääriliikkeiltä sankarin viittaa. Väkivaltaisen ekstremismin ihannoitua voi haastaa myös esittämällä kuvien, mitä tällaisen toiminnan seuraukset todellisuudessa ovat. (RAN 2014, 83 - 84.)

8.2 The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence

Kanadalaisen, väkivaltaisen radikalisoitumisen ja viharikosten ehkäisyyn sekä näiden uhrien auttamiseen erikoistuneen organisaation The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence eli CPRLV:n mukaan paras tapa puuttua tilanteeseen huolta herättäviä merkkejä havaitessa on lähestyä kunnioittavalla ja empaattisella asenteella radikalisoitumisepäilyn kohteena olevaa, haluten kuulla tämän näkemyksistä aiheeseen liittyen vailla ennakkoluuloja. Kunnioitukseen perustuva suhtautuminen edesauttaa luottamussuhteen syntymistä ja luo pohjaa hyvälle keskusteluyhteydelle.

CPRLV:n mukaan tällaista keskustelua varten tulisi varata sopiva aika ja paikka ja sen aikana tulisi pyrkiä suorapuheiseen sekä myötätuntoiseen lähestymistapaan. Keskustelun kuluessa on tärkeää välttää keskustelukumppanin arvojen ja uskomusten kyseenalaistamista tai haastamista, sillä tämä voi aiheuttaa puolustautumisreaktion ja tyrehdyttää keskustelun. Keskustelun aikana radikalisoitumisepäilyn kohteena olevan elämäntilanteeseen liittyvää tietoa tulisi poimia tahdikkaasti ja hienovaraisesti, välttäen epäluulon herättämistä keskustelukumppanissa tai sitä, että hän vetäytyy kuoreensa. Hedelmällistä ei ole lähestyä aihetta sääntörikkomusten ja rangaistusten kautta, sillä tällöin yksilö voi kokea olevansa valvonnan kohteena tai epäiltynä. Keskustelun jälkeen tilanteen kehittymistä tulee seurata aktiivisesti ja ottaa yhteyttä aihetta tunteviin asiantuntijatahoihin. (The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence 2016c.)

8.3 FBI

Yhdysvalloissa FBI on tuottanut oppaan väkivaltaisen ekstremismin torjumisesta kouluissa. Siinä nimetään väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyyn oleellisen tärkeiksi lähtökohdiksi aiheeseen liittyvä koulutus, erilaisten taitojen kehittäminen sekä oppilaiden sosiaalisen ja emotionaalisen hyvinvoinnin tukeminen. Konkreettisia keinoja puuttua väkivaltaista ekstremismiä edistäviin tekijöihin sen mukaan ovat:

- Kouluyhteisön vahvistaminen tukemalla ja edistämällä oppilaiden sosiaalista ja emotionaalista hyvinvointia
- Tiedon levittäminen väkivaltaisen ekstremismin eri ilmenemismuodoista
- Nuorten parissa työskentelevien keskinäisen tiedonkulun lisääminen
- Exit-ohjelmat riskialttiille nuorille
- Väkivaltaisen ekstremismin ehkäisy ottaminen osaksi koulun toimintaa (FBI ehdottaa keinoksi koulukohtaisia ohjelmia)
- Erilaisuuden hyväksymisen, inklusiivisuuden ja suvaitsevaisuuden vahvistaminen

Faktatiedon jakaminen koskien ääriliikkeen toimintaa ja siihen osallistumisen seurauksia nuorten, heidän perheidensä ja lähimpien yhteisöjensä kannalta, on tärkeää, sillä tällainen tieto antaa nuorille työkaluja kokonaiskuvan luomiseen ja mielipiteen muodostamiseen ääriliikkeistä. (FBI 2016, 4.)

FBI:n mukaan aiemmassa tutkimuksessa on kartoitettu tekijöitä, jotka nostavat ekstremistiseen toimintaan mukaan päätyminen riskiä (entrance risk) sekä tutkittu, miten erilaisilla keinoilla tätä riskiä voitaisiin ehkäistä, pienentää tai viivyttää. Tämä riski syntyy, kun nuori päätyy valvomattomaan tilanteeseen, jossa hän voi päätyä tekemisiin yhteiskunnan haitallisiksi katsomien toimijoiden (esimerkiksi ääriliikkeiden jäsenten) kanssa. Valvomattomuudella tarkoitetaan sitä, että kuvattu kohtaaminen tapahtuu nuoren perheen, ystävien ja tuttavapiirin ulkopuolella. Aiemman tutkimuksen mukaan ehkäisevä toiminta tulisikin suunnata kolmeen ekstremistelle toiminnalle altistavaan tekijään, joita ovat

- Valvomaton aika ja tila
- Väkivaltaisen ekstremismin näennäinen sosiaalinen legitimitetti
- Mahdollisuus päätyä kontaktiin ääriyhmiä edustajien kanssa

Kukin näistä riskitekijöistä voi osaltaan edesauttaa nuoren päätymistä tekemisiin ääriyhmiä kanssa. Valvomattoman ajan ja tilan luoma riski on se, että ne luovat tilaisuuden päätyä sellaisiin aktiviteetteihin, jotka ovat nuoren perheen ja ystävien sekä kouluympäristön tuottaman sosiaalisen kontrollin ulkopuolella ja joita nämä eivät välttämättä hyväksyisi. Lisäksi nuori voi altistua väkivaltaiselle propagandalle, mikä taas voi olla ensimmäinen askel kohti radikalisoitumista. Valvomaton tila taas voi mahdollistaa kohtaamisen ääriliikkeen edustajan kanssa, jolloin tälle tarjoutuu tilaisuus arvioida nuoren potentiaalia rekrytoinnin suhteen. FBI tarjoaa ratkaisuksi valvomattoman ajan ja tilan täyttämistä positiivisella sosiaalisella kanssakäymisellä, jolloin altistumisriski pienenee. (FBI 2016, 9-10.)

Näennäinen sosiaalinen legitimitetti on puolestaan FBI:n mukaan sitä, että ääriryhmät pyrkivät oikeuttamaan tekonsa ja esittämään ne täysin asianmukaisina reaktioina vastapuolen toimiin sekä esittämään ne suorastaan välttämättöminä keinoina päästä tiettyyn päämäärään. Oma toiminta voidaan myös esittää välttämättömänä keinona suojella esimerkiksi omaa kulttuuria, uskomuksia tai kulttuuriperintöä. Tällaisten tarinoiden tarkoitus on toimia katalyyttinä tai tuoda esiin epäkohtia ääriryhmän päämääriä edistävällä tavalla. Ratkaisuksi FBI tarjoaa avointa keskustelua yhteisöjen ja viranomaisten välillä väkivaltaisen ekstremismin pohjalla vaikuttavista syistä. Arjen yhteisöt ja perheet ovat FBI:n mukaan tärkeä kanava väkivaltaisen retoriikan vastaiselle sanomalle; vanhemmat, sisarukset ja opettajat ovat asemassa, jossa on mahdollista keskustella nuoren kanssa ja näin kehittää tämän kriittistä ajattelua. FBI:n mukaan mainitun tutkimuksen tulokset viittasivat siihen, että perheet ja yhteisöt ovat avainasemassa pyrittäessä ehkäisemään nuoren ajautumista väkivaltaisen ekstremismin pariin. (FBI 2016, 10.)

Myös FBI:n mukaan on tärkeää huomata, ettei tie väkivaltaiseen ekstremismiin ole suoraviivainen, vaan siihen kuuluu paljon erilaisia tekijöitä, katalyyttejä ja rajoitteita sekä erilaisia mobilisointitapoja. Esimerkkejä tällaisista tekijöistä ovat FBI:n mukaan esimerkiksi epävakaa kasvuympäristö, joka voi johtaa lapsen kehityksen viivästymiseen tai erilaisten häiriöiden kehittymiseen. Kasvuympäristön puutteita voidaan kompensoida ja sosiaalista kehitystä tukea varhaisella puuttumisella. Huomautettakoon, että Suomessa varhaiskasvatus ja neuvola- ja sosiaalipalvelut kattavat tämän faktorin. Lisäksi FBI:n mukaan yksilön minäkuva ja status ovat yhteydessä omaan viiteryhmään, mikä johtaa sosiaaliseen kategorisointiin. Ryhmään kuulumisen tunne muodostuu tärkeäksi osaksi yksilön ylpeyttä ja itsetuntoa. Tähän kuuluu olennaisesti se, että ryhmän jäsenet pyrkivät vahvistamaan omaa minäkuvaansa etsimällä negatiivisia piirteitä muista ryhmistä. Tämä voi pahimmillaan johtaa ennakkoluuloihin, vihaan ja muihin ryhmiin kohdistuvaan väkivaltaan. FBI viittaa myös jengin merkitykseen rikollisen käyttäytymisen selittäjänä, joka väkivaltaisen ekstremismin viitekehyksessä voi olla yksi pohjaa luova tekijä. Siinä jengin jäsen kokee voimakasta kuulumuutta jengiin oman yksilöllisyytensä kustannuksella. FBI:n mukaan tällainen eriytyminen omasta itsestä johtaa siihen, että yksilö on valmis jengin arvojen mukaisiin väkivaltaisiin tekoihin ja tuntee niistä vähemmän henkilökohtaista vastuuta. (FBI 2016, 6.)

8.4 Parhaat palat

Erittäin tärkeä asia vaikuttaa olevan kokonaisvaltainen lähestymistapa, jossa huomioidaan yksilön elämäntilanne ja tarkastellaan huolta herättänyttä käytöstä sitä vasten. On selvää, että huolestuttavan käytöksen takana voi olla hyvin erilaisia syitä ja osa niistä ei välttämättä liity mitenkään radikalisoitumiseen, joten tilanteen tarkastelu kokonaisuutena estää turhan nopein-

siin johtopäätöksiin hyppäämistä. Toinen tärkeä asia on se, että kaiken perustana on luottamus ja kunnioitus sekä kiinnostuksen osoittaminen nuorta kohtaan. Nämä kaikki ovat tekijöitä, jotka avaavat keskusteluyhteyden sekä luovat nuorelle mahdollisuuden jakaa ajatuksiinsa ja ottaa puheeksi mietityttämään jääneitä asioita.

Yhteneviä asiantuntijahaastattelujen tulosten kanssa ovat uskon lisääminen yhteiskuntaan ja sen järjestelmiin sekä pyrkimys vahvistaa yksilön halua olla osa yhteiskuntaa ja luopua epädemokraattisista keinoista päämääränsä edistämiseksi. Exit-ohjelmien tarjoama käytännöllinen ja aineeton apu vaikuttivat myös olevan perusteltuja keinoja radikalisoitumista ehkäisevässä toiminnassa, sillä sekä asiantuntijahaastattelujen tulokset että luvun 5 ääriilikkeiden kuvausten yhteydessä esitetyt kuvaukset henkilöistä, jotka tyypillisesti ääriryhmiin rekrytoituvat, antoivat viitettä siitä, että riskiryhmään kuuluvilla voi olla taustallaan elämänhallinnan ongelmia sekä puutteelliset ihmissuhde- ja tunnetaidot. Monella on myös taustalla huonoja kokemuksia, kokemuksia epäoikeudenmukaisesti kohtelusta ja huono itsetunto, joten edellä mainittujen taitojen lisäksi on perusteltua keskittyä varsinkin tunnetaitojen osalta siihen, miten konfliktitilanteita voidaan hoitaa ja miten käsitellä vihan, häpeän ja ahdistuksen tunteita.

Kuvatuista käytännöistä on syytä nostaa esiin myös keskusteluttaminen ja sen yksilölliset ja kollektiiviset tasot. Yksilöllinen taso on tärkeä ohjenuora sille, miten asia voidaan ottaa puheeksi nuoren kanssa ja kollektiivinen taso puolestaan antaa työkaluja jo asiantuntijahaastatteluissa ilmenneelle ajatukselle nuorten keskusteluttamisesta ryhmässä. Näiden keskustelujen sisältöön voidaan yhdistää näennäisen sosiaalisen legitimitietin haastaminen eli vastanarratiivi perusteille, joilla ääriryhmät pyrkivät oikeuttamaan tekonsa. Kiinnostava seikka on myös sankariudesta keskustelu. Siihen liittyen voidaan kysyä esimerkiksi, mitä merkitsee olla sankari? Entä mitä sankaruus on ollut ennen, mitä se on nykypäivänä? Onko ääriilikkeiden toiminta sankarillista? Onko glorifioinnin käänttöpuolella jotain? Onko muita keinoja toimia sankarillisesti?

Tärkeitä seikkoja ovat myös ryhmien välisten erimielisyyksien vähentäminen tai poistaminen, stereotyyppien ja ennakkoluulojen haastaminen sekä yhteisymmärryksen lisääminen. Sen lisäksi, että ne voivat luoda pohjaa radikalisoitumiselle, on niiden tärkeys perusteltavissa myös ryhmän sosiaalisen todellisuuden arvolla. McCauleyn ja Moskalenko mukaan ryhmän sosiaalisen todellisuuden arvo on vähäinen, kun sen jäsenillä on yhteyksiä muihinkin ryhmiin, jolloin he joutuvat tekemisiin muunkinlaisten arvojen kanssa. Pysyminen tiiviisti vain yhden ryhmän piirissä ja ryhmien eristäytyminen taas voimistavat kyseisen ryhmän sosiaalista todellisuutta. (McCauley & Moskalenko 2008, 423.) Laajassa mittakaavassa tällä seikalla on tekemistä tavansa omaisen yhteiskunnan piirissä pysymisen kannalta.

Toinen tärkeä huomio on faktatiedon jakaminen ääri liikkeen toiminnasta ja sen toimintaan osallistumisen seurausten vaikutuksesta nuorten lisäksi heidän perheidensä ja lähimpien yhteisöjensä elämään. Faktatieto antaa paremmat eväät kokonaiskuvan ja mielipiteen muodostamiseen ääri liikkeistä ja ehkäisee tiedon puutteesta ja väärinymmärryksistä johtuvia päätelmiä.

Kiinnostava, mutta myös jossain määrin ongelmallinen on valvomattoman ajan ja tilan tuottama riski. Riski sinänsä on perusteltu ja positiivinen toiminta vapaa-ajalle on sinänsä hyvästä ja nuorisotoiminta sekä kansalaisjärjestöt osaltaan vastaavat tähän tarpeeseen. Tämä on myös yhtymäkohta alaluvussa 6.2. mainitulle mahdollisuudelle tutkia rikosten tilannetorjunnan ja radikaaleista ajatuksista radikaaleihin tekoihin siirtymisen välistä yhteyttä. Toisaalta nuoria ei voi valvoa aina ja joka tilanteessa, he tarvitsevat omaa tilaa ja aikaa ja on tärkeää osoittaa luottamusta heihin. Ehkäpä tilannetta voisi yrittää ratkaista antamalla työkaluja näitä tilanteita varten, jotta nuorella on riittävästi pohjatietoa ja keinoja arvioida tilannetta monipuolisesti ja kriittisesti?

FBI:n radikalisoitumisen vastaisten käytäntöjen perustelut ovat saaneet myös kritiikkiä osakseen. Patel toteaa, että Yhdysvalloissa monet lakia valvovat virastot ovat omaksuneet liiaksi yksinkertaistettuja teorioita siitä, miten paikalliset muslimiyhteisöt voivat radikalisoitua. Nämä teoriat olettavat vastoin sosiaalitieteiden empiiristen tutkimusten tuloksia, että tie terrorismiin on suora jatkumo, joka on jaettavissa selkeisiin vaiheisiin, joilla kaikilla on selkeät tunnusmerkit. Olennaista näille teorioille onkin se, että ne pohjautuvat niin sanottuun uskonnollisen liukuhinnan teoriaan (religious conveyor belt), jonka mukaan vääryyksien tai henkilökohtaisen kriisin kokeminen johtaa uskonnollisuuteen ja siitä edelleen radikaalien uskomusten omaksumiseen ja vielä edelleen terrorismiin. Teoria myös olettaa, että jokaisella askeleella tällä polulla on havaittavia tunnusmerkkejä, joita on vain osattava lukea. Ongelma on radikalisoitumisen merkkien ja muslimien uskonnollisen käyttäytymisen välille vedetty yhtäläisyysmerkki. Vaikka uskonnollisen liukuhinnan teoriaa ei suoranaisesti ole otettu tiedustelusta vastaavien toimijoiden ohjenuoraksi, on sen vaikutus silti havaittavissa yhdysvaltalaisen lainvalvontavirastojen, kuten FBI:n toiminnassa. Lisäksi tällaisen näkemyksen omaksuminen vaikuttaa siihen, minkälaisia valvontakeinoja päätetään ottaa käyttöön. Esimerkiksi oletetun linkin uskonnollisuuden ja terrorismin välillä katsotaan oikeuttavan valvonnan ulottamisen moskeijoihin, joissa epäillään olevan käynnissä terrorismiin viittaavaa toimintaa. Patelin mukaan on paljon tapauksia, joiss FBI on soluttautunut moskeijoihin kuullakseen, mistä imaami ja moskeijassa käyvät puhuvat. Hän jatkaa, että tällainen lähestymistapa on samanaikaisesti rapauttanut hallituksen yritystä osallistaa amerikkalaiset muslimit terrorisminvastaiseen taisteluun. Monet amerikkalaiset muslimit uskovat hallituksen suhtautuvan heidän yhteisöihinsä syvällä epäluulolla, pitäen niitä sisäsyntyisesti epäilyttävinä. Tämän tuloksena amerikkalaiset musli-

miyhteisöt, jotka aiemmin ovat olleet arvokkaita yhteistyökumppaneita terrorismin vastaisessa työssä, ovat alkaneet suhtautua varovaisemmin lakia valvoviin tahoihin. Kysymys on siitä, voiko epäilyn johteena olevan yhteisön odottaa suostuvan yhteistyöhön epäilijänsä kanssa. (Patel 2011, 1 - 2.)

Loppuun on vielä lisättävä Laitisen ja Lumion maininta siitä, että terroristitoiminnan ihannoinnin poistaminen on tärkeä vastaterrorismin keino. Sen sijaan, että terroristit nähdään marttyyreinä tai sankareina, heitä tulisi käsitellä rikollisina. Lisäksi he toteavat, että ääriliikkeiden ja niiden ajattelun perustan demoralisointi eli niiden moraalisen oikeutuksen riisuminen on myös toinen, joskaan ei helppo keino, sillä se edellyttää raadollista pohdintaa maailmanpolitiikan pelisäännöistä. (Laitinen & Lumio 2009, 80 - 81.)

9 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen tuloksia kysymyksittäin, jotka on jaoteltu alalukuihin 9.1 - 9.4. Näitä seuraavat ehdotus puheeksioton mallista sekä pohdintaa koulujen ja viranomaisten tiedonkulun kehittämistä. Viimeisessä alaluvussa esitellään tutkimuksen aikana syntyneitä aiheita jatkotutkimukselle.

9.1 Minkälaiset tekijät altistavat väkivaltaiselle radikalisoitumiselle?

Radikalisoitumiselle altistavia tekijöitä on lukuisia ja niitä voi pyrkiä luokittelemaan useilla eri tavoilla. Tämän työn puitteissa on katsottu parhaaksi esitellä niitä kahden jaottelun kautta. Niistä ensimmäinen kuvaa karkeasti teemoja, jotka voivat yhdessä muiden tekijöiden kanssa altistaa väkivaltaiselle ekstremismille. Nämä teemat voidaan karkeasti jaotella viiteen kategoriaan:

1. sosiaaliset suhteet
2. yhteiskunnalliset rakenteet
3. globaali politiikka
4. sosio-poliittiset syyt
5. ideologiset syyt

Altistavia tekijöitä voidaan tarkastella myös yksilö-ryhmä-akselilla. Kuten edellä, nämäkin tekijät yhdessä muiden kanssa voivat altistaa väkivaltaiselle ekstremismille.

Yksilötaso	Yhteiskunta/Globaali politiikka (kansanryhmien välinen taso)
-------------------	---

Tarve etsiä elämälle merkityksellisyyttä	Etninen, kansallinen ja uskonnollinen syrjintä
Seikkailunhalu	Poliittinen ulossulkeminen
Halu kuulua osaksi itseään isompaa kokonaisuutta	Huonot kokemukset turvallisuusviranomaisista
Identiteettikysymykset	Sosio-ekonominen marginalisaatio
Jännityksen ja maineen hakeminen	Pettymykset uskonnolliseen tai poliittiseen toimintaan
Tyytymättömyys omaan tilanteeseen	Kansainvälisen politiikan piirissä tapahtuvat asiat
Sosio-ekonominen marginalisaatio	Vaihtoehtojen puute
Huonot kokemukset turvallisuusviranomaisista	Pitkittyneet ja ratkaisemattomat konfliktit
Pettymykset koskien perhesuhteita, erilaisia arjen yhteisöjä, erilaisten palvelujen saatavuutta, yhteiskunnallisia normeja, sosio-ekonomista asemaa ja niitä seuraavat yksinäisyyden ja hylätyksi joutumisen tunteet sekä kokemukset päämäärättömyydestä	Poliittinen ulossulkeminen
Tasapainoinen/epätasapainoinen kasvuympäristö	

Taulukko 7: Radikalisoitumiselle altistavia tekijöitä

Kolmas tapa hahmottaa tekijöitä on jaotella ne vetäviin ja työntäviin tekijöihin. Työntävät tekijät ovat epäkohtia ja vääryyksiä, jotka herättävät yksilössä negatiivisia tunteita ja työntävät häntä kohti radikaalia toimintaa. Vetävät tekijät puolestaan näyttäytyvät positiivisina ja tuottavat yksilölle aineellista tai aineetonta hyötyä.

Vetävät tekijät	Työntävä tekijät
Oman aseman ja statuksen nousu omaksi koetussa yhteisössä	Heikentyneet sosiaaliset verkostot
Tunne siitä, että voi toimia yhteisönsä hyväksi ja olla sille merkityksellinen	Pettymykset uskonnolliseen tai poliittiseen toimintaan
Ryhmään kuulumisen tuottama turvallisuuden tunne ja siltä saatu tuki konfliktitilanteissa ulkopuolisten kanssa	Kansainvälisen politiikan piirissä tapahtuvat asiat
Seikkailunhalu	Vaihtoehtojen puute

	Etninen, kansallinen ja uskonnollinen syrjintä
	Pitkittyneet ja ratkaisemattomat konfliktit
	Poliittinen ulossulkeminen
	Sosio-ekonomiinen marginalisaatio
	Yksilön tyytymättömyys tilanteeseensa
	Huonot kokemukset turvallisuusviranomaisista
	Terroritoimintaan osallistuvien asema yhteisössä
	Pettymykset koskien perhesuhteita, erilaisia arjen yhteisöjä, erilaisten palvelujen saavuutta, yhteiskunnallisia normeja, sosio-ekonomista asemaa ja niitä seuraavat yksinäisyyden ja hylätyksi joutumisen tunteet sekä kokemukset päämäärättömyydestä

Taulukko 8: Vetävät ja työntävät tekijät

Mielenterveydellä tai yksilön psykologisilla ominaisuuksilla on hyvin vähän vaikutusta radikalisoitumiseen tai terrorismiin. Ainoa ryhmä, joiden kohdalla näillä tekijöillä on hieman enemmän merkitystä, ovat yksinäiset toimijat. Mielenterveyden ongelmat ovat siis enemmänkin altistava tekijä muiden joukossa, mutta ne eivät yksin selitä radikalisoitumista ja ääriajattelua. Tärkeämmässä asemassa onkin radikalisoitumisprosessi, sillä se mahdollistaa alkujaan tavallisten ihmisten muutoksen, jonka tuloksena he hyväksyvät väkivallan käytön omien päämäärien saavuttamisen välineenä. Kukaan tie terrorismiin on yksilöllinen ja siihen päätyvät ihmiset muodostavat taustoiltaan hyvin hajanaisen ja vaihtelevan joukon. Nämä henkilöt voivat lisäksi pitää moraalisia kysymyksiä tärkeinä ja pohtia niitä hyvin paljon. Myös voimakas empaattisuus ja taipumus samaistua voimakkaasti muiden kärsimykseen saattavat olla syynä radikaaliin toimintaan ryhtymiselle.

9.2 Mitkä ovat hyviä keinoja ehkäistä radikalisoitumista?

Sekä kyselyistä että haastatteluista kävi ilmi, että väkivaltainen ekstremismi on ilmiönä niin monimutkainen ja monimuotoinen, ettei se ole yhden ihmisen ratkaistavissa. Se edellyttääkin laajaa ja moniammatillista yhteistyötä. Tätä tukivat myös kaikki väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisyä käsitelleet lähteet. Lisäksi ilmiön monimutkaisuus ja laaja yhteistyön tarve edellyttävät tietoa. Tarkalleen ottaen tietoon liittyvät tarpeet keskittyivät selkeästi kolmeen asiaan:

1. tiedon ja koulutuksen tarpeeseen
2. tiedon laatuun
3. tiedonkulun parantamiseen

Aiheeseen liittyvää tietoa kaivataan ja sitä voidaan lisätä koulutusten sekä asiasta keskustelun kautta. Tarvitaan myös verkostoitumista: asian kanssa ei tulisi jäädä yksin, sillä se on hoidettavissa vain yhteistyöllä ja yhteisön voimin. Nykytilanteessa kuitenkin moni vaikuttaa joutuvan pohtimaan sitä omin päin. Verkostoitumista tarvitaan myös siksi, että nykyisellään tietoa ja apua kaivataan ja niitä tuottavia tahoja on olemassa, mutta tarvitsijat ja tuottajat eivät kohtaa.

Mitä tulee yhteistyön kohentamiseen, lienee opiskelijahuolto paras yhteistyötaho tilanteessa, jossa sekä opettajat että asiantuntijat painottavat tarvetta jakaa huolia ja epäilyksiä sekä saada apua tilanteiden pohtimiseen. Myös tätä varten tarvitaan koulutusta ja perehdytystä aiheeseen. Kuten aineistosta kävi ilmi, kaipaavat kaikki osapuolet tietoa, joten sekä opettajien että opiskelijahuollon kouluttaminen väkivaltaiseen ekstremismiin liittyen olisi ensimmäinen askel, jonka jälkeen käytävät keskustelut kumpuaisivat yhteisestä tietopohjasta.

Tutkimuksessa ilmeni, että ongelmia syntyy uskontoja koskevan puutteellisen tiedon, ääri liikkeiden tuottaman propagandan ja puutteellisen medialukutaidon yhdistelmästä ja kyvystä arvioida lukemaansa kriittisesti. Näihin haasteisiin voidaan vastata valistuksella ja koulutuksella esimerkiksi medialukutaidosta, erilaisten tekstityyppien tulkittamisesta, kriittisestä ajattelusta, kulttuureista, uskonnoista sekä erilaisista tavoista ja kommunikointityyleistä. Keskustelun pohjalle tarvitaan tutkimukseen perustuvaa faktatietoa ja siksi tutkimuksen tukeminen on tärkeää.

Osa keinoista ehkäistä radikalisoitumista ovat suoraan ja yksinomaan politiikkaa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla, jolloin tavallinen kansalainen voi pyrkiä vaikuttamaan niihin vain välillisesti esimerkiksi päättäjien valinnalla. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi yhteiskunnan rakenteet ja niiden ongelmakohdat, vaikeat yhteiskunnalliset ongelmat ja niiden käsittelyn haasteet poliittisessa prosessissa, demokratian turvaaminen ja laajemmassa mittakaavassa globaali politiikka, valtioiden väliset voimasuhteet, identiteettiin liittyvät kysymykset kansalaisuuden kontekstissa sekä länsimaiset arvot ja niihin liittyvät kaksoisstandardit. Lisäksi tähän kategoriaan voidaan lukea mukaan vaikean taloustilanteen vaikutukset, asenteiden koveneminen, polarisaatio eli me vastaan ne-ajattelun voimistuminen, sekä sävy, jolla media käsittelee yhteiskunnallisia aiheita ja maahanmuuttajia. Osa tätä kokonaisuutta ovat myös syrjäytyminen, elämässä nähtyjen mahdollisuuksien kapeneminen sekä kysymykset siitä, missä kulkevat mielipiteen- ja sananvapauden rajat ja milloin muut ovat oikeutettuja puuttumaan toisten mielipiteisiin. Nämä kaikki ovat asioita, joihin yksittäisellä ihmisellä on vähän suoraa vaikutusvaltaa, mutta yksi ratkaisu on nuorten keskusteluttaminen näistä aiheista ja heidän

haastamisensa kehittämään yhteiskuntaa rakentavia ratkaisuja. Myös nuorten medialukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittäminen antaa työkaluja käsitellä suuria yhteiskunnallisia kysymyksiä. Sama koskee vuorovaikutustaitojen ja empatian taidon harjoittamista.

Keskuteluttamisen ideaa jatkaen voidaan nuorten kanssa pohdittavien asioiden listaan lisätä yhteisten lähtökohtien, yhdistävien tekijöiden ja yhteisten päämäärien miettiminen kaikkien erottavien tekijöiden vastapainoksi. Ollaan ikään kuin samassa veneessä ja on tehtävä yhteistyötä vesillä selvitäkseen. Aineistosta nousi myös monia suuria kysymyksiä, joita aiemmin mainittujen laajojen yhteiskunnallisten kysymysten lailla on mahdollista ottaa keskustelun kohteeksi. Miten voidaan vahvistaa yhteisöllisyyttä? Miten voidaan turvata kansalaisten luotto omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa? Miten voidaan luoda mahdollisuus kohtaamiseen kahden ryhmän välillä niin, että osapuolet voivat kohdata toisensa tasavertaisessa asemassa? Entä miten voidaan tukea sitä, että yksilö voi tuntea ylpeyttä omasta kulttuuristaan? Mitä on olla suomalainen vuonna 2016? Miten suomalaisuus määritellään? Entä onko mahdollista ottaa yksilö takaisin yhteisöön vääräksi osoittautuneiden valintojen jälkeen? Jos on, niin miten? Koko maailman mittakaavassa voidaan kysyä, miten voidaan edistää rauhaa konfliktialueilla ja miten globaalia epätasa-arvoa voidaan poistaa. Vastanarratiivin käyttöä tulisi harkita keskustellessa radikalisoitumisvaarassa olevan kanssa. On tunnettava kyseessä olevan ideologian pääpiirteet ja päämäärät, sillä niiden tunteminen antaa rakennusaineet vastanarratiivin.

9.3 Mitkä ovat radikalisoitumisprosessin tunnusmerkkejä?

Huolestuttavien merkkien tulkinnassa tärkeintä on kokonaisvaltainen näkökulma: merkkejä on tulkittava suhteutettuna nuoren aiempaan käytökseen ja elämäntilanteeseen. Pelkkien ulkoisten merkkien pohjalta ei voida tehdä kovinkaan luotettavia päätelmiä, sillä niiden takana voi olla monia muita syitä. Ulkoasu voi esimerkiksi olla keino ilmaista omaa identiteettiä ilman minkäänlaista kytköstä radikaaleihin aatteisiin. Käyttäytyminen ja sen muutokset ovatkin parempi havainnoinnin kohde. CPRLV:n luoma käyttäytymisbarometri on tähän käytännöllinen työkalu, sillä se auttaa hahmottamaan radikalisoitumisprosessin ilmentymien skaalaa sekä erottamaan oikeasti vakavat merkit vähemmän vakavista. Kuitenkin myös käyttäytymisen merkkejä tulkitessa palataan jälleen kokonaisvaltaisuuden tärkeyteen.

Radikalisoitumisprosessiin voi liittyä vaihtelevassa määrin sellaisia piirteitä kuin uskonnollisuuden ilmaisujen voimistuminen ja uuden ajattelutavan omaksumisen myötä perheen ja lähipiirin painostaminen käyttäytymään sen ihanteiden mukaan. Tähän kuuluu myös jyrkän negatiivinen suhtautuminen aatteen tai ideologian kieltämiin asioihin. Pahimmillaan tällainen käytös voi rikkoa sosiaalisia suhteita. Yksilö voi myös vain vetäytyä aiemmista sosiaalisista suhteistaan ja viettää aikaa uuden tuttavapiirinsä seurassa, olkoon yhteisö sitten fyysinen tai internetin kautta yhteyttä pitävä.

Mitä tulee väkivaltaisiin iskuihin, ovat ne harvoin impulsiivisia. Tekoa edeltää mobilisaatiovaihe, jossa isku suunnitellaan huolellisesti. Iskun kohteella on usein symbolista arvoa hyökkääjän aatteelle. Yksinäisten tekijöiden ja terroristien tekoa edeltävästä käyttäytymisestä on löydetty yhtäläisyyksiä, jotka liittyvät nimenomaan väkivaltaista iskuja edeltävään mobilisaatiovaiheeseen. Tekijä antaakin usein ennakkoon - tietoisesti tai tiedostamattaan - vihjeitä aikeistaan. Tällaisia vihjeitä voivat olla hienovaraiset uhkaukset, kerskailu, vihjailut, ennustukset tai uhkavaatimukset, jotka voivat kanavoitua oppilaan kirjallisiin tai muunlaisiin tuotoksiin, kuten esseihin, tarinoihin, runoihin, piirroksiin tai videoihin. Nämä tuotokset paljastavat ajattelun taustalla vaikuttavia tunteita, ajatuksia, fantasioista, asenteita tai aikeita. Sama periaate pätee väkivaltaiseen ekstremismiin; yksilö antaa vihjeitä ajattelunsa muuttumisesta. On kuitenkin tärkeää huomata, että vaikka nämä merkit voivat kieliä tulevasta teosta, ne eivät automaattisesti johda toimintaan ja on täysin mahdollista, että ne jäävät pelkäksi puheeksi. Tätä selittää alaluvussa 6.2. esitelty pyramidimalli radikalisoitumisesta ajatusten ja tekojen tasoilla. Jälleen kokonaisuus ratkaisee; onko muita syitä huoleen?

Ominaisia piirteitä radikalisoitumisprosessille ovat ajattelun mustavalkoistuminen sekä ehdottomuus ja vihamielisyys niitä kohtaan, jotka eivät jaa yksilön aatemaailmaa. Siihen voi liittyä myös kokemus uhriksi joutumisesta ja tarpeesta puolustautua siinä määrin, että väkivalta nähdään prosessin lopputuloksena ainoana käypänä keinona. Uhan voidaan nähdä kohdistuvan esimerkiksi länsimaiden taholta globaaliin muslimiyhteisöön tai Eurooppaan, joka on vaarassa islamisoitua. Vastustavaan ryhmään kohdistuvat väkivallanteot näyttäytyvät tällaisten lasien läpi voimakasta vastustajaa vastaan puolustautumisena ja siten oikeutettuina tekoina. Vastustavaan ryhmään kohdistuvaan väkivaltaan liittyy dehumanisointi, jossa vastustajan ihmisarvo riisutaan ja heidät nähdään alempina, vähemmän arvokkaina olentoina. Tämä ajattelu madaltaa kynnystä kohdistaa väkivaltaa toiseen ryhmään kuuluvia ihmisiä kohtaan.

Pyrittäessä hahmottamaan yksilön käytöksen merkkien vakavuutta, on hyödyllistä CPRLV:n jakoa noudattaen jakaa ne vähäpätöisiin, ongelmallisiin, huolestuttaviin ja hälyttäviin. Tämän asteikon pohjalla ovat vähäpätöiset merkit ja mitä ylemmäs asteikolla mennään, sitä syvempi on merkkien vakavuus.

Vähäpätöisiä, merkitykseltään vähäisiä käyttäytymisen merkkejä ovat yksilön kiinnostuminen poliittisesta, uskonnollisesta tai muusta ideologisesta toiminnasta. Omaa ideologiaa pyritään edistäminen rauhanomaisesti, demokraattisten ilmausten kautta. Tällaista toimintaa voi olla esimerkiksi se, että yksilö puolustaa kiivaasti omia näkemyksiään keskusteluissa, on aktiivinen sosiaalisessa mediassa, on hyvin kiinnostunut ajankohtaisista tapahtumista sekä kotimaassa että ulkomailla ja ottaa vahvasti kantaa asioihin. Hän voi myös alkaa ilmaista identiteettiään

tai kuulumistaan tiettyyn ryhmään muuttamalla ulkonäköään (esimerkiksi kasvattamalla par-
 ran, pukeutumalla perinteisiin vaatteisiin, ajamalla päänsä kaljuksi, käyttämällä uskonnollisia
 symboleita jne.) tai muuttaa ruokavalionsa tiettyjen uskonnollisten tai poliittisten vakaumus-
 ten mukaiseksi. Vähäisen merkityksen rajojen sisälle kuuluvat myös yksilön halu toimia aktii-
 visemmin uskonnollisessa tai poliittisessa ryhmässä, halu puuttua sosiaaliseen epäoikeuden-
 mukaisuuteen, uskonnollisen kääntymyksen kokeminen tai uusien ideologisten tai poliittisten
 näkemysten omaksuminen, sekä jännityksen tai seikkailun kaipuu.

Ongelmallisempia ovat merkit henkisestä pahoinvoinnista sekä niin voimakkaasta sitoutumi-
 sesta tiettyyn aatteeseen tai ideologiaan, että se näkyy yksilön käytöksen muuttumisena. Täl-
 löin yksilö voi muuttaa käytöstään yhtäkkisesti ja alkaa käyttäytyä tavoilla, jotka aiheuttavat
 ongelmia ja riitoja hänen perheessään. Hän voi myös eristäytyä perheestään ja ystävistään
 sekä ilmaista polarisoituneita näkemyksiä absoluuttisesta totuudesta. Tähän voi myös liittyä
 kiinnostus salaliittoteorioihin sekä äärimmäinen epäluuloisuus aina paranoiaan asti. Yksilö voi
 myös ilmaista uhriutumisen ja torjutuksi tulemisen tunteita, saarnata itsepintaisesti omia us-
 konnollisia tai ideologisia näkemyksiään muille sekä lakata noudattamasta koulunsa, työpaik-
 kansa tai harrastusyhteisönsä sääntöjä ja käytäntöjä vedoten ideologisiin, poliittisiin tai us-
 konnollisiin syihin. Mustavalkoisuus alkaa näkyä siten, että yksilö voi ilmaista halua dominoida
 tai kontrolloida muita tai kieltäytyä toimimasta henkilöiden kanssa, jotka edustavat tiettyä
 uskontoa, rotua, sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista. Hän voi myös olla kyvytön arvioi-
 maan uudelleen omia näkemyksiään ja/tai näkemään muiden näkökulmien etuja.

Huolestuttavat käyttäytymisen merkit ovat sellaisia, jotka voivat viitata alkavaan radikalisoit-
 tumisprosessiin. Se ilmenee muun muassa akuuttina epäluulona muuta maailmaa kohtaan sekä
 siten, että yksilö voi alkaa hyväksyä väkivallan käytön aatteensa tai ideologiansa oikeutettuna
 edistämiskeinona. Hän voi myös piilotella uutta elämäntyyliään, ryhmään kohdistuvaa uskollis-
 suuttaan tai omaksumiaan ajatuksia perheeltään ja/tai ystäviltään (joko verkossa tai tosielä-
 mässä) ja menettää äkisti kiinnostuksensa ammatillisia tai koulutukseen liittyviä aktiviteet-
 tejä kohtaan. Yksilö voi myös alkaa käyttää väkivaltaisesta ekstremismistä tunnettujen ryh-
 mien tunnuksia ja suhtautua pakkomielleisellä kiinnostuksella maailmanloppuun tai messiaa-
 nisiin näkemyksiin. Sosiaalisten suhteiden osalta hän voi lähentyä ääri liikkeen jäsenenä tun-
 nettujen yksilöiden tai ryhmien kanssa, suhtautua vihamielisesti muihin yksilöihin tai ryhmiin.
 Hän voi jopa katkaista välinsä perheeseensä ja/tai läheisiin ystäviinsä ja viettää aikaa lähinnä
 uuden sosiaalisen piirinsä kanssa.

Hälyttävät käyttäytymisen merkit kielivät äärimmäisestä sitoumuksesta tiettyyn ideologiaan
 tai aatteeseen sekä siihen, että yksilö näkee väkivallan ainoana oikeana tapana edistää asi-
 aansa. Tässä vaiheessa hän osallistuu ääri ryhmän toimintaan millä vain keinoilla pystyy ja voi

tukea sitä materiaalisin, taloudellisin tai fyysisin keinoin. Hän voi myös rekrytoida muita ääri-ryhmään tai kannustaa heitä edistämään kyseistä aatetta. Yksilö voi olla yhteydessä ääri-ryhmän jäseniin joko tosielämässä tai internetin välityksellä ja hakea vahvistusta omille ajatuksilleen viettämällä paljon aikaa ääri liikkeen internetfoorumeilla tai -sivuilla. Hän voi suunnitella tai toteuttaa väkivallantekoja tai muunlaisia ideologiaan tai aatteeseen pohjautuvia vihanilmauksia, perehtyä aseiden ja/tai räjähteiden käyttöön ja pyrkiä hankkimaan sellaisia. Hän voi myös suunnitella matkustavansa konfliktialueelle tai alueelle, jossa ääri-ryhmän tiedetään toimivan.

9.4 Miten havaittuun tai epäiltyyn väkivaltaisen radikalisoitumisen merkkeihin tulisi puuttua?

Kaiken tulisi lähteä siitä, että pyritään selvittämään käytöksen taustalla olevat syyt, sillä ensinnäkin syytä radikalisoitumiseen on lukuisia ja on mahdollista, että yksilön käytös johtuu täysin radikalisoitumiseen liittymättömistä syistä. Siksi on tärkeää ottaa selvää, mitä nuoren käytöksen taustalla on ja pyrkiä sulkemaan pois muut syyt. Keskustelua avattaessa avainsanoja ovat kunnioitus, neutraalius, luottamus, empatia, aito kiinnostus ja kokonaisvaltaisuus. Aihetta tulisi lähestyä pyrkien asettumaan nuoren asemaan ja katsomaan avoimin mielin, miltä se hänen näkökulmastaan näyttää. Kun syyt ovat tiedossa, voidaan tilannetta ryhtyä purkamaan niiden kautta.

Radikalisoituminen on asia, joka on liian suuri ja monimutkainen yhden ihmisen ratkaista, joten on tärkeää sekä radikalisoitumisen merkkejä havaitsevan, radikalisoitumisvaarassa olevan sekä heidän kummankin yhteisön takia puhua huolistaan ja havainnoistaan, päästää tieto leviämään. Tässä on kuitenkin noudatettava suurta hienotunteisuutta, sillä kyse on nuoren henkilökohtaisesta asiasta ja kuten on tullut selväksi, luo laki tähän omat rajoitteensa. Hienotunteisuus on tässä avainasemassa; asia otetaan nuoren kanssa puheeksi niin, etteivät hänen toverinsa tiedä siitä ja tieto jaetaan vain niiden kesken, joiden toiminnan kannalta se on oleellista.

9.5 Ehdotus puheeksioton mallista radikalisoitumisepäilyjen herätessä

Tässä alaluvussa esitellään ehdotus mallista, jolla voidaan ottaa nuoren huolestuttava käytös tämän kanssa puheeksi. Toimintamalli on luotu asiantuntijahaastattelujen, teorian tiedon ja muualla maailmassa käytössä olevien toimintatapojen pohjalta, Suomen olosuhteisiin sovellettuna ja ottaen huomioon opettajakakselyyn tulosten esiin tuomat haasteet. Lain luomista rajoitteista johtuen tiedonkulun parantamiseen otetaan kantaa pohtimalla nykyisen tilanteen haasteita ja annetaan ehdotuksia sen parantamiseksi. Tämä on luettavissa alaluvussa 9.6..

FBI:n oppaassa interventio-prosessin todetaan alkavan kahdesta kysymyksestä: Kenelle asiasta tulisi kertoa? Milloin asiasta tulisi kertoa? Tämä käy perustaksi myös kotimaan oloihin kehitettävään malliin. Edelleen FBI:n oppaan mukaan suurin haaste kouluille ekstremismin ehkäisyssä on niiden syiden ymmärtäminen, jotka vaikuttavat nuoren huolestuttavan käytöksen taustalla sekä ääri-ideologian tunnistaminen, josta nuori on kiinnostunut. (FBI 2016, 6-7.)

Kukaan ei elä tyhjiössä eikä radikalisoituminen synny tyhjästä, joten on ensiarvoisen tärkeää pyrkiä selvittämään ja ymmärtämään nuoren taustoja, jonka käytös on herättänyt epäilyksen. Sama koskee myös ääri-liikkeitä itseään: niiden päämäärien ja ajamien arvojen ymmärtämiseksi auttaa katseen suuntaaminen historiaan. Mistä liike on saanut alkunsa, minkälaisissa oloissa se on syntynyt ja minkälaisia asioita se on alun perin syntynyt ajamaan? Ilmiöt harvoin syntyvät tyhjästä, joten niiden hahmottaminen osana historiallista jatkumoa voi auttaa ymmärtämään mistä ne ovat tulossa, minne menossa ja miksi.

Nopea toiminta huolestuttavia merkkejä havaitessa on tärkeää, sillä FBI:n mukaan aiempi tutkimus on osoittanut, että nuoren ääri-ideologian omaksumisen ja sen pohjalta tekoihin ryhtymisen välillä oleva ajanjakso on hyvin lyhyt. Aikaikkuna tilanteeseen puuttumiselle on hyvin pieni, joten on toimittava ripeästi ja päättäväisesti. Kuitenkin, edelleen FBI:ta lainaten, tieto havainnoista ei helposti lähde leviämään. Tämä johtuu FBI:n mukaan siitä, että vaikka monesti oppilaan luokkatoverit ja opettajat havaitsevat ennakkoon merkkejä radikalisoitumisesta, he olisivat nuoresta huolissaan tai tietäisivät nuoren aikeista tai kytköksistä ääri-ryhmiin, he ovat usein haluttomia puhumaan asiasta. Syynä on se, että tilanne voi tuntua heistä hyvin epämuikavalta tai pelottavalta. Taustalla voi myös olla pelko siitä, että huolista ilmoittaminen johtaa järeisiin toimenpiteisiin. (FBI 2016, 21 - 22.)

Nämä esteet voidaan FBI:n mukaan kiertää luomalla luontevaa keskusteluyhteyttä opettajien, nuorten sekä näiden perheiden ja arjen yhteisöjen välille. Kun kommunikointi tuntuu luontevalta, voi havainnoistaan puhua ilman pelkoa kostosta tai esimerkiksi muiden oppilaiden silmätiikuksi joutumisesta. Tällainen keskusteluyhteys lisää myös aihetta koskevaa tietoisuutta. FBI suosittelee, että sekä oppilaat että opettajat kertoisivat havainnoistaan ja huolistaan esimerkiksi jollekulle kouluyhteisön luotettavaksi koetulle jäsenelle, koulun muulle henkilökunnalle tai poliisille. (FBI 2016, 21 - 22.)

Miten siis kannattaisi aloittaa tilanteen purkaminen? Ensimmäinen asia huolestuttavia merkkejä havaitessa on välttää panikoitumista. Vaikka jo aiemmin korostettiin ripeän toiminnan merkitystä, on heti huolen herättyä paras lähestyä sitä rauhallisesti, ylireagoimista välttämällä. Tämä on ensimmäinen vaihe, jossa on tärkeintä pysyä rauhallisena, selvittää syitä huolen synnyttäneen teon, tilanteen tai viestinnän taustalla. On myös hyvä purkaa näitä asioita työtoverille tai muulle työyhteisön jäsenelle, jolle kokee voivansa puhua.

Keskustelun päämääränä tulee olla taustalla vaikuttavien syiden löytäminen: miksi nuori ajattelee ja puhuu niin kuin tekee. Onko taustalla esimerkiksi huonoja kokemuksia, oman elämän ongelmia, kokemuksia rasismista tai muusta huonosta kohtelusta? RAN:in mukaan keskustelun aloittaminen tarinalla, joka on lähellä nuoren omaa todellisuutta ja siten helposti samaistuttavissa, voi auttaa keskusteluyhteyden luomista. Eräs haastateltu puolestaan suositteli reipasta ja avointa asian puheeksiottoa nuoren kanssa kysymällä esimerkiksi: ”Sanoit noin, mitä tarkoitat? Mitä se sinulle merkitsee? On vihossa olevalla merkillä merkitys sinulle?” Huolta herättänyt asia otetaan siis nuoren kanssa suoraan puheeksi, haluten tietää miten asia näyttää nuoren näkökulmasta katsottuna. Sillä, ettei keskusteluun lainkaan suostua, menetetään mahdollisuus vaikuttaa keskustelukumppaniin, molemmin puolin. CPRLV:tä lainaten syiden selvittäminen on tärkeää siksi, että yksilön muuttunut käytös voi johtua myös täysin radikalisoitumiseen liittymättömistä syistä, kuten mielenterveyden ongelmista. Siksi onkin tärkeää lähestyä asiaa kokonaisvaltaisesti ja ennen lopullisten johtopäätösten tekoa pyrkiä sulkemaan pois muut syyt käytökselle. (The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence 2016c.)

CPRLV:n mukaan huolta herättäviä merkkejä havaitessa niihin tulisi puuttua siten, että radikalisoitumisepäilyn kohteena olevaa kohdellaan kunnioittavasti ja empaattisesti, haluten kuulla tämän näkemyksistä vailla ennakkoluuloja. Tällainen suhtautuminen luo pohjaa luottamuksen syntymiselle ja siitä kumpuavalle keskusteluyhteydelle. Keskustelua varten tulisi varata sopiva aika ja paikka. Keskustelun sävyssä tulisi pyrkiä suorapuheisuuteen ja myötätuntoiseen lähestymiseen. Keskustelun kuluessa tulisi välttää keskustelukumppanin arvojen ja uskomusten kyseenalaistamista tai haastamista, sillä tämä voi aiheuttaa puolustautumisreaktion ja tyrehdyttää keskustelun. Tilanteeseen liittyvää tietoa tulisi kerätä tahdikkaasti ja hienovaraisesti, välttäen epäluulon herättämistä keskustelukumppanissa tai sitä, että hän vetäytyy kuoreensa. Aiheen lähestymistä sääntörikkomusten ja rangaistusten kautta tulisi myös välttää, sillä muutoin yksilö voi kokea olevansa valvonnan kohteena tai epäiltynä. Keskustelun jälkeen tilanteen kehittymistä tulee seurata valppaasti ja ottaa yhteyttä aihetta tunteviin asian tuntijatahoihin. (The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence 2016c.)

On olemassa seikkoja, joita nuoren kanssa keskustellessa tulisi välttää. RAN:in havaintojen mukaan on suositeltavaa välttää kaikenlaista painostamista, saarnaamista, moralisointia ja tuomitsemista. On myös pyrittävä pitämään keskustelun sävy sellaisena, ettei nuorelle jää tunnetta siitä, että hänen päätään yritetään kääntää tai että hänelle yritetään kertoa, miten hänen tulisi ajatella. Tällaisen lähestymistavan vaara piilee siinä, että sen vaikutus voikin olla käänteinen ja pahimmillaan kiihdyttää radikalisoitumisprosessia. (RAN 2014, 61 - 62.)

Myös asiantuntijat suosittelivat välttämään kaikenlaista tuomitsemista ja toisaalta ihannoimista. On parasta pitää keskustelun sävy neutraalina, sillä aiheesta neutraaliin sävyyn käyty keskustelu voi auttaa nuorta ymmärtämään paremmin omia ajatuksiaan. RAN:in mukaan on myös suositeltavaa välttää stereotyyppioita ja leimaavia nimityksiä (kuten radikaali ja ekstremisti), sillä niiden käyttö voi vahvistaa nuoren tunnetta siitä, ettei häntä lainkaan ymmärretä tai pahimmillaan hän alkaa nähdä keskustelukumppanin olevan koetun sortajan puolella, nuorta vastaan. (RAN 2014, 39 - 40.)

Lainetta mukailen leimautumisessa on kyse siitä, että kun nimetään joku radikaaliksi, annetaan hänelle samalla leima, joka erottaa hänet muusta yhteisöstä; radikaalihan käyttäytyy muista poikkeavalla tavalla. Kyseessä on sosiaalipsykologian piiriin kuuluva ilmiö nimeltä peili-minä: yksilö näkee itsensä niiden ihmisten silmien kautta, joiden kanssa hän on tekemisissä. Jos muut näkevät hänet radikaalina, miksei hän siis olisi sellainen? Ulkoa annetusta leimasta tulee sisäinen leima, kun yksilö sisäistää ajatuksen siitä että hän on poikkeava, radikaali. Tällöin voi käydä niin, että leimasta tulee itseään toteuttava ennustus: yksilö voi perustella tekojaan sillä, että hän on radikaali, joten hän voi toimia radikaaleilla tavoilla. (Laine 2014, 127 - 128.)

Leimaamisen välttämisen tärkeyttä korostivat myös asiantuntijat samasta syystä. Asiantuntijat suosittelivat ottamaan asian suoraan puheeksi henkilön kanssa, josta epäily on herännyt sekä hoitamaan tämän keskustelun hienovaraisesti ja huomaamattomasti, tekemättä siitä numeroa. Tulisi pyrkiä tilanteeseen, jossa oppilaan koulutoverit eivät saa tietää asiasta. Nuoren itsensä lisäksi voidaan jututtaa hänen vanhempiaan ja/tai kaveripiiriään, mahdollisesti sosiaalityöntekijöitä samalla kuullen. Leimaamisen välttämiseksi opettajan kannattaa myös tutkailla omaa asennettaan: suhtautuuko hän kaikkiin ääriajatuksiin samalla tavalla vai alkavatko hälytyskellot soida helpommin esim. muslimin kuin rasistisia ajatuksia esittävän kantasuomalaisen kanssa.

RAN:in mukaan yksilökeskustelu on paras tapa käynnistää dialogia nuoren kanssa, johon huoli kohdistuu. Lisäksi toimiva henkilökemia ja molemminpuolisen luottamussuhteen rakentaminen nuoren ja tätä puhuttelevan välillä ovat oleellisen tärkeitä. Henkilön, joka keskustelee nuoren kanssa, tulisi olla hyvin avarakatseinen ja valmis käymään ennakkoluulotonta keskustelua nuoren kanssa tämän asenteista ja käytöksestä. Muita keskustelua helpottavia ominaisuuksia ovat lämminhenkisyys, empaattisuus, taito kuunnella aktiivisesti sekä kyky astua nuoren saappaisiin, katsoa maailmaa hänen näkökulmastaan. Myös asiantuntijat olivat samoilla linjoilla nimetessään kunnioittavan asenteen ja aidon kiinnostuksen nuorta kohtaan tärkeimmiksi keskustelun periaatteiksi. Kiinnostusta voi osoittaa esimerkiksi kysymällä, mitä nuoren elämään

kuuluu. Aito kiinnostus ja utelias suhtautuminen mahdollistavat sen kartoittamisen, onko kyseessä rajojen etsiminen ja provosoivaan tyyliin vitsailu vai onko nuori tosissaan ja jos on, niin kuinka tosissaan.

Myös keskustelun sisällössä on huomioitavia asioita. Jos ja kun nuori esittää näkemiään epäkohtia, on tyrmäämisen sijaan parempi myöntää niiden olemassaolo ja/tai pohtia niitä yhdessä hänen kanssaan. Toinen asiantuntija taas esitti, että nuorelta tulisi kysyä, onko hän kuinka hyvin selvillä liikkeen toiminnasta, kuinka realistinen käsitys hänellä on liikkeestä ja miten hän näkee saavuttavansa haluamansa päämäärät liikkeen kautta? Onko hän ajatellut, ettei ehkä saavuttaisi haluamaansa liikkeen kautta? Nuoren päämäärien lisäksi on kartoitettava, minkälaiset vaikuttimet nuoren toiminnan tai puheiden taustalla ovat. Se, että taustalla on esimerkiksi halu auttaa muita, ei ole itsessään pahasta, vaan ratkaisevaa on tapa, jolla se aiotaan kanavoida ulos. Onko aiottu kanava suoraan haitallinen tai vaarallinen muille ihmisille, nuorelle itselleen tai yhteiskunnalle?

Stereotyyppien ja leimaamisen sijaan tulisi käyttää vastanarratiivia, sillä se on rakentavampi lähestymistapa. Voidakseen hyödyntää tätä lähestymistapaa tulisikin nuoren kanssa keskustelemaan tuntee riskiryhmään kuuluvien tyyppillisesti käyttämä narratiivi voidakseen haastaa nuoren väitteitä ja ajattelua sekä tukea nuoren itsereflektiota. Tämän menetelmän käyttö edellyttää kuitenkin RAN:in mukaan käyttäjältään kokemusta ja asiantuntemusta. (RAN 2014, 39 - 40.) RAN:in mukaan on myös tärkeää keskustelun aikana välttää uhriajattelun vahvistamista ja innostaa nuorta ottamaan vastuu oman elämänsä suunnasta. Vaikka onkin hyvä tunnustaa nuoren kokemat tunteet, kuten suuttumus ja turhautuminen, on häntä myös ohjattava kehittämään rakentavia ja käytännönläheisiä keinoja puuttua koettuihin epäkohtiin ja pyrkiä muuttamaan niitä positiivisempaan suuntaan. Muutosmotivaation kannalta voi olla hedelmällistä pohtia, minkälaiset asiat nuorta motivoivat (esim. identiteetin kehittymiseen liittyvät kysymykset, toverisuhteet vai toiminta). (RAN 2014, 39 - 40.)

Kun syyt alkavat selvitä, voidaan asiaa alkaa purkaa pureutumalla niihin. Mikäli vaikuttaa siltä, että nuori on tosissaan, tulisi seuraavaksi kartoittaa, onko hän esimerkiksi hankkinut välineistöä ja kuinka paljon hän on miettinyt aiotun teon seurauksia. Se, kuinka realistisia vastauksia hän osaa tällaisiin kysymyksiin, antaa käsityksen harkinnan ja ajatukseen sitoutumisen tasosta.

9.6 Pohdintaa koulujen ja viranomaisten tiedonkulun kehittämisestä

Tämän työn pohjalla on kaksi aiempaa selvitystä viranomaisten, lastensuojelun ja oppilaitosten yhteistyön parantamistarpeista. Nämä on kuvattu tarkemmin luvussa 3.1.. Hyttinen ja Hyvönen tiivistävät kehitystarpeen yhteen lauseeseen: ”Eri organisaatioiden tiedon saantia pitää

helpottaa ja luoda prosessikuvauksia siitä, miten toimia ja keneen olla yhteydessä.” (Hyttinen & Hyvönen 2015, 60.)

RAN korostaa koosteessaan institutionaalisen rakenteen tarpeellisuutta ja tärkeyttä: valtio ei yksin voi vastata väkivaltaisen ekstremismin haasteeseen, vaan siihen erilaisten toimijoiden muodostamaa moniammatillista verkostoa. RAN:in mukaan moniammatillisen yhteistyön osapuolia ovat yleensä poliisi, oppilaitokset, lastensuojelu, sosiaaliviranomainen, terveydenhuolto, vankeinhoitolaitos, rajaviranomaiset ja kolmannen sektorin toimijat. (RAN 2014, 96 - 97.) On hyvä pohtia myös nuorten perheiden osallistamista, sillä FBI mukaan ne ovat ehkäisytönn kannalta erityisen tärkeässä asemassa ja siksi myös heille tulisi jakaa tietoa väkivaltaisesta ekstremismistä ja sen ilmenemismuodoista. (FBI 2016, 26.) Myös FBI:n mukaan huolestuttavaan tilanteeseen tulisi puuttua moniammatillisena yhteistyönä, jossa on mukana esimerkiksi mielenterveyden ammattilaisia, sosiaalityöntekijöitä, poliisi ja muita viranomaisia, uskonnollisia yhteisöjä ja/tai kriisityöntekijöitä. (FBI 2016, 26.) Institutionaalisen infrastruktuurin luomista tukevat myös asiantuntijoiden suositukset. Muuan heistähän totesi ongelmana olevan usein sen, että ihmiset eivät puhu havainnoistaan ja huolistaan, jolloin tieto ei ole voinut levitä eikä se ole kertynyt yhteen paikkaan, joten kokonaiskuva ei ole muodostunut eikä prosessiin ole voitu puuttua. Toimiva institutionaalinen infrastruktuuri olisi tärkeä myös siksi, ettei opettajan asiantuntijoiden mukaan tulisi jäädä yksin havaintojensa ja huoltensa kanssa, sillä interventiolla on aina vaikutuksensa ja työyhteisön ja asiantuntijoiden kesken voidaan punnita hyödyt ja haitat sekä arvioida tilanteen vakavuus. Myös Kaplan ja muut ovat todenneet, että aiemman tutkimuksen mukaan melkein kahdessa kolmasosassa tutkituista yksinäisten toimijoiden tapauksista perheellä ja ystävillä oli tietoa yksilön aikeista ryhtyä terroritekkoon. Täten sujuva tiedonkulku kansalaisten ja viranomaisten välillä voi auttaa estämään suunnitelmien muuttamisen teoiksi. (Kaplan ym. 2015, 5.)

Moniammatillisen verkoston tarkoitus on siis luoda institutionaaliset rakenteet, joilla varmistetaan radikalisoitumisvaarassa olevien nuorten nopea pääsy moniammatillisen avun piiriin. RAN:in mukaan monissa tapauksissa väkivaltaisen radikalisoituminen olisi voitu estää, mikäli eri tahot olisivat työskennelleet yhdessä ja jakaneet keskenään tietoa. Toimiva yhteistyö edellyttää kaikkien nuorten parissa työskentelevien verkostoitumista keskenään ja sitä, että kaikkien osapuolten välillä vallitsee keskusteluyhteys, joka mahdollistaa huolien ja tietojen jakamisen sekä yhteistyön radikalisoitumisvaarassa olevan nuoren tukemiseksi. Näin ollen verkoston osapuolilla tulee olla yhteinen tiedonvälityksen kanava tai järjestelmä, jolla varmistetaan, että kaikki saavat oleellisen tiedon nopeasti, oikea-aikaisesti ja tehokkaasti. (RAN 2014, 96 - 97.)

Yhteistyön päämääriä ovat RAN:in mukaan radikalisoitumisvaarassa olevien nuorten tunnistaminen, tämän haavoittuvuus- tai radikalisoitumisriskin luonteen ja vakavuuden arviointi ja

riittävien tukitoimien kohdistaminen niiden nuorten suojelemiseksi, joiden haavoittuvuuksien määrän perusteella arvioidaan olevan vaarassa radikalisoitua. RAN:in mukaan yksilön tilanetta voidaan arvioida uhka-arvion ja/tai haavoittuvuuden näkökulmasta, siis sen mukaan minkälaiset uhan yksilö tuottaa muille tai kuinka altis hän on ekstremistiselle sanomalle. Arviointikriteereinä voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia:

- kuinka lujasti yksilö on sitoutunut ryhmään, aatteeseen tai ideologiaan
- kuinka vakavalta vaikuttaa hänen aikeensa tehdä pahaa
- onko hänellä kykyä toteuttaa suunnitelmansa
- minkälainen on nuorta suojaavien tekijöiden tilanne (esimerkiksi minkälainen on nuoren perhetilanne, onko hänellä terveydenhuollollisia tarpeita, hänen asumistilanteensa jne.) (RAN 2014, 96 - 97.)

FBI puolestaan toteaa interventioden koostuvan yleensä uhka-arvioista, turvallisuussuunnitelmista, edistymisen seurannasta ja nuoren uudelleenarvioinnista. (FBI 2016, 23.) Näistä turvallisuussuunnitelmat ovat Suomen oloissa oma kokonaisuutensa ja uhka-arviot on jo mainittu, joten edistymisen seuranta ja nuoren uudelleenarviointi ovat tärkein lisä.

RAN:in mukaan aiemmista yhteistyöprojekteista on opittu, että yhteistyön toimivuuden kannalta on parasta, että yksi organisaatio on projektin koordinoinnista päävastuussa ja että vastuujaako on kaikille selvä. Jo olemassaolevien yhteistyöverkostojen hyödyntäminen väkivaltaista ekstremismien ehkäisyssä on myös parempi ratkaisu kuin kokonaan uuden organisaation luominen. Lisäksi RAN:in mukaan tiedon jakaminen on yksi moniammatillisen lähestymistavan tärkeimmistä päämääristä ja siksi on oltava selkeät säännöt ja ohjenuorat sille, miten luottamuksellista tietoa jaetaan. Kaikki lähtee vastavuoroisuudesta sekä kaikki osapuolia koskevasta vaatimuksesta jakaa tietoa nuorta auttavalle verkostolle aktiivisesti ja ajantasaisesti, jotta kaikki osapuolet voivat seurata tilanteen kehittymistä. (RAN 2014, 96 - 97.)

Lisäksi Hyttisen ja Hyvösen mukaan poliisin ja sosiaaliviranomaisen välisen yhteistyön haasteita ovat olleet kummankin osapuolen vaikea tavoitettavuus ja vaikeus löytää yhteystietoja. Tiedonkulkua hankaloitti sosiaaliviranomaisia koskeva vaitiolovelvollisuus, jonka poliisit kokivat vaikeuttavan ennaltaehkäisevää työtä voimakkaasti. Sosiaaliviranomaiset puolestaan kokivat, ettei vastaavaa ongelmaa poliisin taholta ollut, vaan tiedonkulku heidän taholtaan toimi. (Hyttinen & Hyvönen 2015, 54 - 55.) Opettajakyselyn tulosten mukaan sama ongelma näyttää toistuvan oppilaitosympäristössä.

Siispä Hyttisen ja Hyvösen tutkimukseen, opettajakyselyn tuloksiin ja tässä luvussa esiteltyihin teorialähteisiin pohjautuen voidaan todeta, että koulujen ja viranomaisten yhteistyön

kohtentamiselle myös laajemmassa merkityksessä on siis sekä suuri tarve että vahvat perusteet. Koska ripeä toiminta radikalisoitumiseen viittaavia merkkejä havaittaessa on tärkeää, tulisi ratkaista, miten niitä koulussa huolen herätessä toimitaan. Kuitenkin sekä Hyttisen ja Hyvösen mainitsema ja opettajakyselyssä useasti mainittu tiukka vaihtolovelvollisuus tuottaa hankaluuksia. Miten tietoa voitaisiin jakaa nykyistä tehokkaammin tilanteessa, jossa laki asettaa tiedonkululle merkittäviä rajoitteita sekä koulujen sisällä että koulujen ja viranomaisten välillä ja tekee arkisempienkin ongelmien selvittämisestä hyvin vaikeaa? Tämä aihe on itsessään niin laaja, että se vaatii oman tutkimushankkeensa, ja näin ollen tässä yhteydessä voidaan vain antaa ehdotuksia (liitteet 15 ja 16), joita osapuolet voivat harkita ja kehittää toiminnassaan ja lain rajoissa.

Kaiken yhteistyön pohjana tulisi olla kokonaiskuvan luominen. Tämä siis tarkoittaa, että tiedon havainnoista ja huolista on päädyttävä yhteen paikkaan ja koska on suositeltavaa, että yksi organisaatio on päävastuussa verkoston toiminnasta, lienee tämä taho myös paras vaihtoehto kerätyn tiedon seuraajaksi: tiettyjen kriteerien täytyessä se kutsuu verkoston koolle arvioimaan tilannetta. Kriteerejä voivat olla esimerkiksi se, että havaintoja kertyy tietty määrä tai että niiden luonne on erityisen huolestuttava. Tämä on asia, josta osapuolten tulee keskenään sopia toiminnan alkaessa.

Opettajille tehdystä kyselystä nousi vahvasti esiin se, että tällä hetkellä opettajien keskuudessa vallitsee suuri epätietoisuus - sekä koulu yhteisön sisällä että viranomaisten osalta - siitä kenelle tämä asia kuuluu ja keneen ottaa yhteyttä. Näin on varsinkin, jos kyse on pelkästä epäilystä tai huolesta tai jos haluaa vain kysyä neuvoa.

Mitä tulee oppilaitoksen sisäisen yhteistyön kohentamiseen, lienee opiskeluhoito paras yhteistyötaho tilanteessa, jossa sekä opettajat että asiantuntijat painottavat tarvetta jakaa huolia ja epäilyksiä sekä saada apua tilanteiden pohtimiseen. Vastaajat kaipasivat myös yhteyttä viranomaiseen. Vaihtoehtoina mainittiin yhteys tuttuun lähipoliisiin ja tämän tai muun poliisin edustajan vierailut kouluihin esimerkiksi henkilöstökokouksiin tai luennoimaan aiheesta sekä opettajille että oppilaille. Vastaajat kaipasivat myös tiedotusta viranomaiselta kouluille sekä yleisesti aiheen kehitykseen liittyen että tilanteissa, joissa koulun oppilasta epäillään radikalisoitumisesta. Toivottiin myös selkeää sisäistä tiedostuskanavaa opettajille (esim. sähköpostitse) sekä yhteisiä palavereita opetushenkilökunnan ja viranomaisten kesken.

Huolten jakamisen ja neuvojen saannin osalta kouluille avun ensisijaiseksi, parhaimmaksi lähteeksi opettajakyselyn vastaajat kokivat viranomaisyhteyshenkilön, jolle huolet ja epäilyt voi ilmoittaa ja jolta voi saada apua. Toinen suosittu vaihtoehto oli neuvontapalvelu, joka palvelisi samaa funktiota kuin edellä mainittu viranomaiskontakti. Yhdeksi ratkaisuksi ehdotettiin

rekisteröitymistä vaativaa sähköistä alustasta, opetushenkilökunnan ja viranomaisen yhteiseksi kohtaamispaikaksi, jossa voisi keskustella ja kysyä apua työtä. Tällainen alusta kokoa isi eri tahot yhteen ja mahdollisesti näin helpottaisi viranomaisenkin työtä. Rekisteröitymisestä oltiin vastakkaistakin mieltä: rekisteröityminen ehtona palvelun käytölle vaikutti olevan kynnystä nostava tekijä. Aineistosta ilmeni myös, että tällä hetkellä käytössä oleva intranet tuntui liian raskaalta ja hankalalta käyttää koettiin hankalaksi käyttää muun muassa jatkuvasti vaihtuvien salasanojen takia. Kaivattiin myös mahdollisuutta kysyä neuvoa anonyymisti. Kaikkien ratkaisujen osalta tärkein vaatimus oli kuitenkin se, että tiedonkulku olisi kevytrakenteista ja matalan kynnyksen takana, sillä sekä opettajat että viranomaiset toimivat jo nyt kuormitettuja. Kuten tiedonkulun kehittämistä koskeva kysymys, myös konkreettisen tiedonjakelukanavan luominen koulujen ja viranomaisten välille huolten jakamisen ja neuvojen saamiseksi on oma tutkimuskysymyksensä, joka edellyttää tietoteknistä osaamista. Tulis ratkaista, miten luoda mainittuja osapuolia yhdistävä rakenne, joka olisi kevyt ja matalan kynnyksen takana ja ottaisi huomioon molempien osapuolten suuren tiedontarpeen ja päätyön kuormittavuuden. Oleellista olisi myös järjestelmän käyttäjäystävällisyys ja helppokäyttöisyys. Toisaalta on ratkaistava, miten nämä ominaisuudet yhdistyvät tietoturvan ja rekisteröitymistarpeen kanssa, sekä se, onko järjestelmää mahdollista käyttää anonyyminä vai vaatiiko se rekisteröitymistä. Opettajien toiveet ja heidän ehdotuksensa on koottu alle:

1. Viranomaisyhteyshenkilö, jolle huolet ja epäilyt voi ilmoittaa ja jolta voi saada apua
2. Neuvontapalvelu, kuten auttava puhelin tai internetkontakti
3. Sähköinen alusta, opetushenkilökunnan ja viranomaisen yhteinen kohtaamispaikka

Laajempi ratkaisu on väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyyn keskittyvä verkosto, jonka kautta olisi mahdollista saada laajemmin apua, neuvoja ja tukea sekä jakaa tietoja, havaintoja ja kokemuksia. Suomen oloissa tällainen verkosto voisi kattaa ainakin opiskeluhuollon, opetushenkilökunnan, mahdollisesti muut lähialueen koulut, poliisin, perheet, sosiaaliviranomaiset ja ehkäisytyötä tekevät järjestöt. Tutkimuksesta ilmenee, että kouluissa ei kyselyn perusteella ole tietoa auttavista tahoista poliisin ohella ja kuitenkin on jo olemassa ehkäisytyötä tekeviä tahoja, joilla on tietoa ja kykyä auttaa. On siis niin, että yhteys tarvitsijan ja tarjoajan välillä puuttuu. Oppilaitosten ja ehkäisytyötä tekevien järjestöjen suoran yhteyden lisäksi moniammatillinen verkosto, johon edellä mainitut osapuolet kuuluisivat, olisi keino luoda sellainen.

Kuten aineistosta kävi ilmi, kaipaavat kaikki osapuolet tietoa aiheesta, joten verkoston osapuolten ja erityisesti sekä opettajien että opetushuollon kouluttaminen väkivaltaiseen ekstremismiin liittyen olisi ensimmäinen askel, jonka jälkeen käytävät keskustelut kumpuaisivat yhteisestä tietopohjasta. Tämä perustuu opettajakyselyn tulokseen, jonka mukaan opettajat

kaipasivat koulutusta aiheeseen liittyen ja suurin osa vastaajista koki parhaaksi koko opetus-
henkilökunnan kouluttamisen sen sijaan, että vain muutama henkilö koulutettaisiin. Oma ky-
symyksensä on, mikä on paras muoto tällaisen koulutuksen tarjoamiselle. Mahdollisuuksia on
perinteisistä luennoista videomuotoisiin luentoihin sekä sähköisiin koulutusohjelmiin.

9.7 Ehdotuksia jatkotutkimukselle

Tutkimus tuotti paljon tietoa ja samalla paljon laajoja lisäkysymyksiä. Niistä ensimmäisenä
mainittakoon puheeksioton mallin toimivuus ja jatkokehitys. Toinen, tämän työn aiheen li-
säksi rikosentorjuntaan ja kriminologiaan liittyvä aihe on kysymys siitä, voidaanko rikosten
tilannetorjuntaa hyödyntää keinona väkivaltaisen radikalisoitumisen ja/tai terrorismin eh-
käisyssä. Kiinnostava kysymys on myös koulusurmaajien ja heidän ihailijoidensa sekä johtajat-
toman vastarinnan tutkiminen virtuaalisen heimoyhteisön kautta ja ajatusta hieman pidem-
mälle vieden näiden tahojen tekemien iskujen ehkäisykeinojen pohtiminen.

Tiedonkulun parantamiseen liittyviä kysymyksiä ovat:

- Miten tietoa voitaisiin jakaa nykyistä tehokkaammin tilanteessa, jossa laki asettaa tie-
donkululle merkittäviä rajoitteita sekä koulujen sisällä että koulujen ja viranomaisten
välillä ja tekee arkisempienkin ongelmien selvittämisestä hyvin vaikeaa?
- Miten toteuttaa väkivaltaiseen ekstremismiin ja sen ehkäisyyn liittyvä koulutus ja
mikä on paras muoto tällaisen koulutuksen tarjoamiselle.

Nämä kysymykset liittyvät osin tietotekniikkaan sekä tietoturvallisuuteen ja niitä on mahdol-
lista lähestyä myös asiakaskokemuksen ja palvelumuotoilun näkökulmasta. Ensimmäinen kysy-
mys painottuu enemmän lakiosaamisen puolelle ja vaatii johtamisen ja organisoinnin osaa-
mista.

Sosiaalipsykologian ja/tai psykologian ja koulutukseen liittyvän kysymyksen osalta opetus- ja
kasvatustoiminnan piiriin kuuluvat empatian varjopuoli eli missä määrin voimakas samaistumi-
nen muiden ihmisten kärsimykseseen voi toimia väkivaltaisiin tekoihin ryhtymisen taustateki-
jänä. Toinen kysymys ovat sosiaalisen median luomat ”kuplat” ja niiden vaikutus ryhmien so-
siaaliseen todellisuuteen ja polarisaation.

Myös empatiakasvatusta roolipelin- tai liveroolipelin keinoin tulisi pohtia, sillä vaikka ne tun-
netaan ensijaisesti viihdemuotona, niissä on paljon potentiaalia myös opetuskäyttöön. Harras-
tukseen kuuluu oleellisesti toisen asemaan astuminen ja roolin omaksuminen, joten se tarjoaa
paljon mahdollisuuksia juuri empatian harjoittelun suhteen että asioiden näkemiseen toisen
ihmisen näkökulmasta.

Folkloristiikan näkökulmaa kaippaa kysymys siitä, miten suomalaisuuden perinteiset symbolit yhdistyvät nykypäivän monikulttuuriseen Suomeen. Yleisemmin humanististen ja sosiaalisten tieteiden piiriin kuuluvat yhteisen maaperän löytäminen erilaisista taustoista tulevien suomalaisten välillä sekä kysymys suomalaisesta identiteetistä, siitä mitä on olla suomalainen vuonna 2016. Tähän kuuluu mahdollisesti sankaruuden ja soturin ihanteiden vertailu, joka vaikuttaa toistuvan kaikissa käsitellyissä ääriilikkeissä hieman eri variaatioin. Myös marttyyrius vaatii tarkempaa perehtymistä. Mikä sankaruudessa vetää puoleensa juuri ääriilikkeiden kontekstissa? Onko muuta keinoa toteuttaa nykypäivänä sankariutta kuin toimia ääriilikkeessä?

10 Johtopäätökset

Tutkimus toteutettiin keräämällä taustatietoa terrorismia, sen syytä, kolmea ääriilikettä ja radikalisoitumisprosessia eri näkökulmista lähestyvistä kirjallisuudesta. Tätä tietopohjaa täydennettiin väkivaltaisen ekstremismin parissa työskenteleviä, valtion ja kolmannen sektorin asiantuntijoita haastatteleamalla. Tarkoituksena oli saada heiltä työn tuomaa näkemystä radikalisoitumiseen johtavista yleisimmistä syistä, parhaista keinoista puuttua siihen sekä siitä, mikä olisi heidän näkemyksensä mukaan paras suunta muutokselle näitä asioita koskien. Tiedonkeruun menetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, joka tallennettiin kirjoittamalla muistiinpanot haastattelun aikana. Tietoa kerättiin myös toisen asteen oppilaitosten opettajilta verkkokyselyn kautta. Heiltä kysyttiin, minkälaista tietoa he väkivaltaiseen radikalisoitumiseen liittyen kaipaavat ja minkälaista tukea he oppilashuollolta kaipaaisivat. Kysely toteutettiin elokuun 2016 loppupuolella. Sekä haastattelujen että kyselyn tulokset on analysoitu siten, että kukin kokonaisuus on käyty läpi poimien siitä asiat, jotka parhaiten vastaavat esitettyyn kysymykseen. Nämä asiat on koodattu eri värein (yksi väri per asian tyyppi). Lopuksi seulotut asiatyypit on listattu erikseen, laskettu kuinka monta kertaa mikäkin tyyppi aineistossa esiintyy, listattu osumien määrä ja muokattu lista suuruusjärjestykseen alkaen eniten osumia saaneista tyypeistä. Kummankin tiedonkeruumenetelmän tuottamista tuloksista on tehty erillinen yhteenveto, jotka sitten on yhdistetty toisiinsa ja saatu näin aikaan synteesi molempien menetelmien tuloksista. Lopputulosta on täydennetty kytkemällä se aiempaan teorialtietoon.

Asiantuntijahaastatteluiden tulokset olivat hyvin yhteneviä aiemman tutkimuksen kanssa. Opettajakyselyn tulosten perusteella aiheen tuntemus on hyvin vaihtelevaa ja opettajat tarvitsevat paljon tietoa aiheesta sekä konkreettisia keinoja puuttua havaittuihin huolestuttaviin merkkeihin. Lisäksi he kaipaavat neuvoa ja tukea havaittujen merkkien tulkinnessa sekä asian hoidossa. Keskeistä oli, että monet vastaajat eivät tieneet, keneltä kysyä neuvoa. Tällä hetkellä moni jää huolineen yksin, vaikka ilmiöön puuttuminen vaatii laaja-alaista yhteistyötä.

Yhteistyö koulujen sisällä opetushenkilökunnan ja opiskeluhoillon välillä oli kyselyn perusteella vaihtelevaa ja haasteellista. Myös koulujen ja viranomaisen välisessä tiedonkulussa oli paljon ongelmia. Ongelman taustalla ovat tiukka salassapitovelvollisuus sekä tiedon puute taistoista, joilta saada apua.

Tutkimus tuotti paljon tietoa ja sen aikana tuli ilmi lainsäädännöstä johtuvia rajoitteita. Koska kyselyn tulosten perusteella konkreettisille työkaluille ja tiedolle oli akuutti tarve, muotoutui työn konkreettiseksi tuotokseksi luonnos toisen asteen opettajille suunnatusta tietopakettista sekä ehdotus puheeksioton mallista perustuen tutkimuksen aikana kerättyyn tietoon. Näiden tarkoitus on antaa työkaluja tilanteeseen, jossa on havaittu huolestuttavia, radikalisoitumiseen viittaavia merkkejä ja niihin on tarve puuttua.

Alkuun keskenään hyvin erilaisista ja vastakkaisistakin ääriliikkeistä löytyi yhdistäviä piirteitä: sekä äärioikeistossa että väkivaltaisen jihadismin taustalla olevassa salafismissa pyritään palaamaan menneiden aikojen yhteiskuntajärjestykseen, jonka katsotaan olevan luonnollinen, alkuperäinen ja siten oikea. Nykymaailman nähdään ajautuneen irralleen tästä tilasta ja sen ongelmien nähdään olevan korjattavissa paluulla juurille. Yhdistävä tekijä äärioikeistön, väkivaltaisen jihadismin ja yksinäisten tekijöiden kesken oli myös kokemus uhrin asemaan joutumisesta voimakkaan vastustajan edessä ja sen myötä syntyneestä tarpeesta puolustautua, jolloin vastustajaan kohdistuneet väkivallan teot nähdään oikeutettuina ja kohtuullisina vastauksina sen toimiin. Yksi tärkeimmistä havainnoista oli terrorismin ja väkivaltaisen ekstremismin reaktiivisen luonteen ymmärtäminen, sillä teot ovat monesti reaktioita esimerkiksi kansainvälisen tai maan sisäisen politiikan tapahtumiin tai vallitseviin oloihin. Asian tarkastelu teko-reaktio-jatkumon näkökulmasta auttaa hahmottamaan liikkeiden toimintaa ja ymmärtämään niiden ajatusmaailmaa.

On selvää, että nuorten parissa työskentelevien tahojen yhteistyötä ja niiden välistä tiedonkulkua tulee kehittää, mutta lain luomat rajoitukset asettavat ohittamattoman esteen, joka vaatii tarkempaa perehtymistä. Yhteistyötä on kehitettävä sekä koulujen sisällä, opetushenkilökunnan ja opiskeluhoillon välillä, että koulujen ja virkavallan välillä. Myös koulujen ja väkivaltaista ekstremismiä ehkäisevien, kolmannen sektorin järjestöjen välille olisi hyvä saada yhteys, sillä opettajat kyselyn perusteella kaipaavat juuri sellaista tietoa, jota näillä järjestöillä on. Verkoston luominen RAN:in kuvauksia mukailten vastaisi kaikkiin näihin tarpeisiin, mutta sellaisen käynnistäminen vaatii oman hankkeensa.

Jatkotutkimuksen aiheita syntyi useita. Näistä keskeisimmät ovat puheeksioton mallin toimivuuden testaaminen ja sen jatkokehitys, tiedonkulun kehittäminen tilanteessa, jossa laki

asettaa sille merkittäviä rajoitteita sekä koulujen sisällä että koulujen ja viranomaisten välillä, sekä kysymys siitä, mikä on paras muoto väkivaltaiseen ekstremismiin ja sen ehkäisyyn liittyvän koulutuksen tarjoamiselle kouluyhteisöille.

Aiheen yksi alkuperäinen valintakriteeri oli sen haastavuus ja sitä riitti koko projektin alusta loppuun. Haastavuus syntyi aiheen laajuudesta ja monitahoisuudesta: alkuun oli hankalaa päättää, mistä suunnasta vyyhtiä kannattaisi käydä purkamaan ja mikä on olennaista ilmiön ymmärtämiseksi. Monesti tuli vastaan tilanne, jossa yhtä asiaa ei voinut selittää viittamatta toiseen asiaan, joka oli myös avattava. Kuitenkin opinnäytetyön tekeminen oli myös erittäin antoisa ja opettavainen projekti, jonka aikana tapahtui paljon ammatillista kasvua. Aiheen parissa työskentely ja sen tutkiminen kiinnostaa jatkossakin.

Projektin loppuvaiheilla sen alussa määritelty tavoite olla ensimmäisten askelten joukossa konkreettisempaan suuntaan sekä osallistua pohjan luomiseen jatkotutkimukselle sekä -kehitykselle tuntui entistäkin perustellummalta. Väkivaltaisen ekstremismin ehkäisystä sekä siihen puuttumisesta kaivataan erityisesti Suomessa kipeästi lisää laajempaa tutkimusta ja konkreettisia työkaluja, sillä maailman tilanne ei vuoden aikana ole kehittynyt parempaan suuntaan eikä tarve niille ole kadonnut mihinkään.

Lähteet

Painetut

Kaplan, J., Lööv, H. & Malkki, L. (toim.) 2015. Lone Wolf and Autonomous Cell Terrorism. UK: Routledge.

Koivulaakso, D., Brunila, M. & Andersson, L. 2012. Äärioikeisto Suomessa. Riika:Into Kustannus.

Laitinen, K. & Lumio, M. 2009. Terroristin synty ja terrorismin torjunta: näkökulmia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica. Riika: Tietosanoma.

Malkki, L. & Paastela, J. 2007. Terrorismin monet kasvot. Ensimmäinen painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Maristo, J. & Sergejeff, A. (toim.) 2015. Aikamme monta islamia. Tallinna: Gaudeamus.

Nader, K. (toim.) 2012. School Rampage Shootings and Other Youth Disturbances. United States of America: Routledge.

Nygård, T. 1982. Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Sanoma Pro.

Puistola, J.-A., Herrala, J. 2006. Terrorismi Euroopassa. Juva: Tammi.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Yläne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voima sanat. 1. painos. WSOYpro.

Tuomi, J. & Saarjärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Siltala, J. 1985. Lapuan liike ja kyyditykset 1930. Toinen painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Strømme, Ø. 2013. Äärioikeisto, vastajihadismi ja terrorismi Euroopassa. EU: Tammi.

Sähköiset

Aalto, M. 2015. Helsingin mielenilmauksissa kiinniottoja, käsiryssä ja liikennekatkoksia - muualla Suomessa protestoitiiin rauhallisesti. Verkkojulkaisu 2.10.2015. Viitattu: 27.11.2016. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1443750355176>

Creutz, K., Saarinen, J. & Juntunen, M. 2015. Syrjintä, polarisaatio, nuoriso ja väkivaltainen radikalisoituminen. Syponur-väliraportti. Verkkojulkaisu toukokuu 2015. Viitattu: 28.10.2016.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159763/SSKHnotat_1505.pdf?sequence=1

Baker, A. 2014. Why Al-Qaeda Kicked Out Its Deadly Syria Franchise. TIME:n verkkojulkaisu 3.2.2014. Viitattu: 27.11.2016.
<http://time.com/3469/why-al-qaeda-kicked-out-its-deadly-syria-franchise/>

Blencowe, A. 2016. Asema-aukion pahoinpitelyssä kiinniotto - poliisi vahvistaa Vastarintaliikkeen osuuden. Verkkojulkaisu 19.9.2016 (päivitetty 19.9.2016). Viitattu: 27.11.2016.
<http://yle.fi/uutiset/3-9177937>

Bunzel, C. 2015. From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State. The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World. Analysis Paper No. 19. Verkkojulkaisu maaliskuu 2015. Viitattu: 27.11.2016.
<https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/The-ideology-of-the-Islamic-State.pdf>

Der Spiegel Online International. 2015. Europe's Jihadists: What the Paris Attacks Tell Us about IS Strategy. Der Spiegelin englanninkielinen verkkojulkaisu 27.11.2015. Viitattu: 7.11.2016.
<http://www.spiegel.de/international/world/paris-attacker-abaaoud-offers-insights-into-is-strategy-a-1064902.html>

Der Spiegel Online International. 2011. The Truth about 88 New Book Reveals Secret Meaning of Neo-Nazi Codes. Der Spiegelin englanninkielinen verkkojulkaisu 27.7.2011. Viitattu: 17.11.2016.
<http://www.spiegel.de/international/germany/the-truth-about-88-new-book-reveals-secret-meaning-of-neo-nazi-codes-a-770820.html>

FBI. 2016. Preventing Violent Extremism in Schools. Verkkojulkaisu tammikuu 2016. Viitattu: 11.7.2016.
<https://info.publicintelligence.net/FBI-PreventingExtremismSchools.pdf>

Frontex. 2015. Number of migrants in one month above 100 000 for first time. Verkkojulkaisu 18.8.2015. Viitattu: 7.11.2016.
<http://frontex.europa.eu/news/number-of-migrants-in-one-month-above-100-000-for-first-time-19Mllo>

Gutsch, J. 2012. Unwelcome Guests State Teaches Hoteliers How to Identify Neo-Nazis. Der Spiegelin englanninkielinen verkkojulkaisu 3.7.2012. Viitattu: 17.11.2016. <http://www.spiegel.de/international/germany/new-brochure-in-germany-to-help-hoteliers-identify-neo-nazis-a-842249.html>

Hagemester, M. 2008. The Protocols of the Elders of Zion: Between History and Fiction. New German Critique No. 103, Dark Powers: Conspiracies and Conspiracy Theory in History and Literature (Winter, 2008), pp. 83-95. Duke University Press. Verkkojulkaisu 2008. Viitattu: 27.11.2016.
<http://www.jstor.org/stable/27669221>

Halminen, L., Pekonen, J., Malmberg, L. & Kivinen, L. 2016. Isku Euroopan ytimeen: Näin kymmeniä surmanneet terrori-iskut Brysselissä etenivät. Helsingin Sanomien verkkojulkaisu 22.3.2016. Viitattu: 19.10.2016.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1458629139430>

Helsingin Sanomat. 2015. Poliisi vahvisti Rauman palon tuhopoltoksi - vastaanottokeskuksiin tehty yli kymmenen iskua pitkin syksyä. Verkkojulkaisu 4.12.2015. Viitattu: 28.11.2016.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1449209147791>

Huusko, J. 2015. Euroopassa on nyt pahin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan - ja se voidaan ratkaista vain Syyriassa. Helsingin Sanomien verkkojulkaisu 21.8.2015. Viitattu: 7.11.2016.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1440130669607>

Hyttinen, S. & Hyvönen M. 2015. ”MIKÄ ON TAVALLISTA PIKKU KIUSAA TÄNÄ PÄIVÄNÄ JA MILLOIN TÄYTYY PUHUA SUUREMMAN MITTAKAAVAN EKSTREMISMISTÄ?” - Poliisin ja sosiaalialan yhteistyön kehittäminen nuorten väkivaltaisen ekstremismin tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä Vantaalla. YAMK-opinnäytetyö. Verkkojulkaisu. Laurea-ammattikorkeakoulu.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505087023>

Jordan, J. & Mañas, F. 2007. External Signs of Radicalization and Jihadist Militancy. Englanniksi kääntänyt Peter Billerbeck. Athena Intelligence Journal Vol. 2, No 1 Article 1/4. Verkkojulkaisu 3.3.2007. Viitattu:14.11.2016.
http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30369259/vol2_no_1_art_1.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJ56TQJRTWSMTNPEA&Expires=1479103725&Signature=%2FgJO7bzjrKcXpTrYGB3z2BDo5y0%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DExternal_signs_of_radicalization_and_jih.pdf

Kirkon Ulkomaanapu. 2015. Mikä ajaa nuoren ääriyhmään? Verkkojulkaisu 7.11.2016. Viitattu: 12.1.2016.
<https://www.tekojakampanja.fi/mika-kampanja/>

Kirkon Ulkomaanapu. 2014. Uskonto tai ideologia eivät ole pääsyitä terroristiliikkeisiin liittymiseen. Verkkojulkaisu 26.9.2014. Viitattu:15.11.2016.
<https://www.kirkonulkomaanapu.fi/ajankohtaista/uutiset/uskonto-tai-ideologia-eivat-ole-paasyita-terroristiliikkeisiin-liittymiseen/>

Koivuranta, E. 2016. Syyttäjä: Nuori nainen suunnitteli tappavansa ainakin 40 ihmistä kokkolaisessa koulussa. YLE Uutisten verkkojulkaisu 11.11.2016 (päivitetty 25.11.2016). Viitattu: 7.11.2016.
<http://yle.fi/uutiset/3-9286328>

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2015. EU:n konfliktien ennaltaehkäisyä kehittävä IECEU -hanke käynnistyi. Verkkojulkaisu 25.5.2015. Viitattu: 27.1.2016.
<https://www.laurea.fi/tiedotteet/Sivut/EUn-konfliktien-ennaltaehk%C3%A4isy-kehittava-IECEU-hanke-kaynnistyi.aspx>

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2016. Opinnäytetyö. Verkkojulkaisu. Viitattu: 27.1.2016.
<https://www.laurea.fi/opiskelu-ja-hakeminen/opintojen-kulku/opinnaytetyo>

McCauley, C. & Moskalenko, S. 2008. Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. Terrorism and Political Violence. Volume 20, Issue 3. Verkkojulkaisu 2008. Sivut 415-433.
<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09546550802073367#abstract>

Mykkänen, P. 2016. Herätkää poliittiset päättäjät - Suomi on sairastunut, ja taudin nimi on avoin rasismi. Verkkojulkaisu 21.3.2016. Viitattu: 27.11.2016.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1458539656496>

Passi, M. 2015. Terrorismiyhteydet ovat lisääntyneet Suomessa. Helsingin Sanomien verkkojulkaisu 14.11.2015. Viitattu: 7.1.2016.

Patel, F. 2011. Rethinking Radicalization. Brennan Center for Justice at New York University School of Law. Viitattu: 28.10.2016.
<https://www.brennancenter.org/sites/default/files/legacy/RethinkingRadicalization.pdf>

Radicalisation Awareness Network RAN. 2014. Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism: Strengthening the EU's Response. RAN Collection - Approaches, lessons learned and practices. First edition. Julkaistu: 15.1.2014. Viitattu: Viitattu: 27.10.2016. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/collection_of_approaches_lessons_learned_and_practices_en.pdf

Rikoksentorjuntaneuvosto. 2013. Sosiaalinen ehkäiseminen. Verkkojulkaisu 21.5.2013. Viitattu: 19.10.2016. <http://www.rikoksentorjunta.fi/fi/index/rikoksentorjunta/rikoksentorjunnanstrategiat/sosiaalinenehkaisu.html>

Rissanen, V. 2015. Mielenosoittajat vaativat rajoja kiinni pakolaisilta. Helsingin Sanomien verkkojulkaisu 20.9.2015. Viitattu: 7.11.2016. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1442631852490>

Salehzadeh, A. 2013. Syyrian sisällissota: syitä ja taustatekijöitä. Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitos. Julkaisusarja 4: työpapereita, No 46. Viitattu: 15.11.2016. http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/90401/Salehzadeh_46_kansilla.pdf?sequence=2

Silvander, S. 2015. Kasvottoman vihapuheen yleistymisen kuormittaa suojelupoliisia. Verkkojulkaisu 21.10.2015 (päivitetty 21.10.2015). Viitattu: 27.11.2016. <http://yle.fi/uutiset/3-8394250>

Sisäministeriö. 2015a. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2/2015. Sisäministeriön julkaisu 20/2015. Viitattu: 19.10.2016. <http://www.intermin.fi/julkaisu/202015?docID=63843>

Sisäministeriö. 2015b. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2015. Sisäministeriön julkaisu 20/2015. Viitattu: 19.10.2016. https://www.intermin.fi/download/58696_Vakivaltainen_ekstremismi_Suomessa_-_tilannekatsaus_1-2015_FINAL.pdf?837f4a8c231ed288

Sisäministeriö. 2016. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2016. Sisäministeriön julkaisu 23/2015. Viitattu: 19.10.2016. <http://www.intermin.fi/julkaisu/232016?docID=69180>

Suomen Kuntaliitto. 2012. Opetustoimen salassapitoperusteet ja poikkeukset. Verkkojulkaisu 10.10.2012, Viitattu: 22.11.2016. http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/opetus_lakiasiat/salassapito/salassapito/Sivut/default.aspx

The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence. 2016a. History. Verkkojulkaisu. Viitattu: 14.11.2016. <https://info-radical.org/en/cprlv/history/>

The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence. 2016b. Recognizing violent Radicalization. Verkkojulkaisu. Viitattu: 14.11.2016. <https://info-radical.org/en/radicalization/recognizing-violent-radicalization/>

The Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence. 2016c. Taking action. Verkkojulkaisu. Viitattu: 14.11.2016. <https://info-radical.org/en/radicalization/taking-action/>

United Nations. 2006. Resolution: The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy. Verkkojulkaisu. Viitattu: 12.1.2016. <http://www.un.org/en/terrorism/strategy-counter-terrorism.shtml#plan>

Vuoripuro, V. 2015. Suomeen virtaa ennätysmäärä turvapaikanhakijoita - vastaanottokeskukset natisevat liitoksistaan. Helsingin Sanomien verkkojulkaisu 22.7.2015. Viitattu: 7.11. 2016. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1437536062344>

YLE Areena. 2015a. Supo: Suomeen kohdistuva terrorismiuhka on kohonnut. YLE Areenan uutisvideot 3.11.2015. Viitattu: 7.11. 2016. <http://areena.yle.fi/1-3127543>

YLE Uutiset. 2015b. Isis sanoo tehneensä Pariisin terrori-iskut - kuolleita ainakin 127. YLE:n verkkouutiset 14.11.2015. Viitattu: 19.10. 2016. http://yle.fi/uutiset/isis_sanoo_tehneensa_pariisin_terrori-iskut__kuolleita_ainakin_127/8455277

YLE Uutiset. 2015c. Isis haluaisi minut. YLE:n verkkouutiset 17.6.2015. Viitattu: 7.11. 2016. http://yle.fi/uutiset/isis_haluaisi_minut__nain_taistelijoita_varvataan_suomessa/8066530

Kaavat

Kaava 1: Eniten mainitut altistavat tekijät	69
Kaava 2: Parhaat ehkäisykeinot	73
Kaava 3: Paras tapa puuttua huolestuttaviin merkkeihin.....	75
Kaava 4: Paras muutoksen suunta	78
Kaava 5: Minkälainen tieto on hyödyllisintä.....	88
Kaava 6: Hyödyllisin tiedonvaihdon muoto koulujen ja viranomaisten välillä	89
Kaava 7: Hyödyllisin muoto tiedon tarjoamiselle	92
Kaava 8: Paras keino jakaa aihetta koskevaa tietoa.....	93
Kaava 9: Opiskeluhuolloilta kaivattu tuki	94
Kaava 11: Eniten esiin nousseet teemat	97

Kuvat

Kuva 1: Määritelmät	10
Kuva 2: Väkivaltainen ekstemismi	12
Kuva 3: Tutkimuskysymykset ja aineistonkeruu	17
Kuva 4: Terrorismin syyt	50
Kuva 5: Radikalisoituminen ajatusten tasolla	58
Kuva 6: Radikalisoituminen tekojen tasolla	59

Taulukot

Taulukko 1: CPRLV:n käyttäytymisbarometri	66
Taulukko 2: Altistavien tekijöiden teemat	72
Taulukko 3: Parhaiden ehkäisykeinojen teemat.....	74
Taulukko 4: Parhaan muutoksen suunnan teemat	79
Taulukko 5: Hyödyllisimmän tiedonvaihdon teemat.....	90
Taulukko 6: Opiskeluholloilta kaivatun tuen teemat	96
Taulukko 7: Radikalisoitumiselle altistavia tekijöitä	116
Taulukko 8: Vetävät ja työntävät tekijät.....	117

Liitteet

Liite 1 Asiantuntijahaastattelut: Haastattelulomake	144
Liite 2 Asiantuntijahaastattelut: Kysymys 1	145
Liite 3 Asiantuntijahaastattelut: Kysymys 2	146
Liite 4 Asiantuntijahaastattelut: Kysymys 3	147
Liite 5 Asiantuntijahaastattelut: Kysymys 4	148
Liite 6 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymykset ja monivalintavaihtoehdot	149
Liite 7 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 1 / Vastausten jakauma	150
Liite 8 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 2 / Tyypit	151
Liite 10 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 3 / Vastausten jakauma	153
Liite 11 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 4 / Vastausten jakauma	154
Liite 12 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 5 / Tyypit	155
Liite 13 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 5 / Teemat	156
Liite 14 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 6 / Teemat	157
Liite 15 Ehdotus A toimintamallista koulussa radikalisoitumisen merkkejä havaitessa	158
Liite 16 Ehdotus B toimintamallista koulussa radikalisoitumisen merkkejä havaitessa	159

Liite 1 Asiantuntijahaastattelut: Haastattelulomake

xx.x.2016
Pohjautuen omiin kokemuksiisi aihepiiristä...
<p>Minkälaiset tekijät altistavat väkivaltaiselle radikalisoitumiselle? Nousevatko jotkin tiedetyt syyt radikalisoitumiselle esiin toisia enemmän ja jos, niin miksi näin on?</p> <p>→ <i>Kunkin haastateltavan omaan kokemukseen perustuva näkemys taustalla vaikuttavista syistä.</i></p> <p>Vastaus:</p>
<p>Mikä/ mitkä ovat mielestäsi parhaita keinoja ehkäistä radikalisoitumista? Miksi?</p> <p>→ <i>Kunkin haastateltavan omaan kokemukseen perustuva näkemys parhaista keinoista.</i></p> <p>Vastaus:</p>
<p>Miten (esim. opettajan) tulisi puuttua havaitsemaansa tai epäilemäänsä väkivaltaisen radikalisoitumisen merkkeihin yksilöä tai ryhmiä leimaamatta? Onko leimaamista mahdollista välttää?</p> <p>→ <i>Kunkin haastateltavan omaan kokemukseen perustuva näkemys hyvistä tavoista puuttua prosessiin.</i></p> <p>Vastaus:</p>
<p>Miten haluaisit asioiden muuttuvan (väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ehkäisyn suhteen)? Mikä olisi ihanteellinen muutoksen suunta?</p> <p>→ <i>Tällä haetaan visiointia eli näkemyksiä ihannetilanteesta. Tämän kysymyksen vastausten tarkoitus on toimia suunnannäyttäjänä toimintamallin suunnittelussa.</i></p> <p>Vastaus:</p>
<p>Muuta (sana on vapaa)?</p>

Liite 2 Asiantuntijahaastattelut: Kysymys 1

Syrjintä ja rasismi	4
Tunne kuulumattomuudesta ja hyväksynnän puutteesta	4
Puutteellinen tieto islamista	3
Tunne eri-arvoisuudesta	3
Tunne, että elämän on merkityksetöntä	2
Polkuja on useita	2
Henkilön oman elämän ongelmat	2
Sosiaalinen ulottuvuus, keiden kanssa yksilö on tekemisissä.	2
Työn- ja/tai opiskelupaikan puute	2
Halu auttaa kotimaata/muslimiyhteisöä	2
Vastikään tapahtunut kääntyminen	2
Elämänkaari ja ongelmat sen taitekohdissa	1
Ristiriita omien kuvitelmiensä ja todellisuuden välillä sekä tästä syntyvä turhautuminen	1
Reagointia poliittisiin ongelmiin, joita ei riittävästi pureta poliittisen prosessin kautta	1
Rikollinen toiminta	1
Globaalin politiikan taso: länsimailla kaksoisstandardit	1
Turvaverkkojen puute	1
Mielenterveysongelmat	1
Identiteetti kansalaisena	1

Liite 3 Asiantuntijahaastattelut: Kysymys 2

Samat mahdollisuudet kaikille	3
Demokratia	2
Ääriliikkeiden toimintaan puuttuminen	2
Avoin keskustelu	2
Syrjäytymisen ehkäisy	2
Perustarpeiden takaaminen	2
Tutkimus ja siihen perustuvan tiedon levittäminen	2
Järjestöjen ja yhteisöjen tukeminen	2

Liite 4 Asiantuntijahaastattelut: Kysymys 3

Paniikin, ylireagoinnin, ylilyöntien ja tuomitsemisen välttäminen	6
Tiedon jakaminen	5
Leimaamisen välttäminen	4
Keskustelu suoraan henkilön kanssa	3
Hienotunteisuus, hienovaraisuus	3
Taustasyiden selvittäminen	3
Kunnioittava asenne ja aito kiinnostus yksilöä kohtaan	1

Liite 5 Asiantuntijahaastattelut: Kysymys 4

Faktoihin perustuva tieto	5
Yhteiskunnan eri sektorien välinen yhteistyö (myös kulttuuritietouteen liittyen)	3
Hyvinvointiyhteiskunnasta huolehtiminen	2
Yhteisöllisyyden vahvistaminen	2
Avoin keskustelu ja ongelmien tunnustaminen	2
Aktiivisen kansalaisuuden tukeminen	2
Samat mahdollisuudet kaikille	2
Rauhan edistäminen konfliktialueilla	1
Globaalin epätasa-arvon poistaminen	1
Yhteisöön ottaminen väärin valintojen jälkeen	1
Maanlaajuisia matalan kynnyksen exit-ohjelmia	1
Tehokkaampi puuttuminen väkivaltaisten ideologioiden resursseihin ja rekrytointiin	1
Niihin yhteiskunnallisiin haasteisiin puuttuminen poliittisella tasolla, joista ideologiat kumpuava	1
Syrjäytymisen ehkäisy	1
Vastuuhenkilö kussakin organisaatiossa	1
Median uutisointisävyen muutos	1
Asenteiden muutos	1
Luotto poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiin	1
Ylpeys omasta kulttuurista	1

Liite 6 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymykset ja monivalintavaihtoehdot

Minkälainen tieto olisi eniten avuksi?
<ul style="list-style-type: none">
• Tiivis kuvaus ääriliikkeiden keskeisistä ideologisista taustoista ja niiden päämääristä
• Esimerkkejä mahdollisista muutoksista oppilaan käytöksessä.
• Suurimmassa riskiryhmässä olevat oppilaat
• Ääriliikkeille ominaiset tunnuksset (vaatteet, eleet, symbolit yms.)
• Liikkeiden tyypillisimmät toimintatavat (oman aatteen edistämisen konkreettiset keinot, liikkeen hyödyntämät mediat yms.)
Minkälainen tiedonvaihto koulujen ja viranomaisten välillä olisi hyödyllisintä?
Missä muodossa tieto tästä aiheesta hyödyttäisi eniten opettajia?
<ul style="list-style-type: none">
• Toimintamalli (Ohjenuoria sille, miten puuttua havaittuihin radikalisoitumisen merkkeihin ja miltä viranomaistahoilta hakea neuvoja ja tukea)
• Tarkistuslista
• Havaittujen merkkien vakavuuden mittatikka
Kumpi seuraavista vaihtoehdoista on mielestäsi parempi ajatellen väkivaltaista radikalisoitumista koskevan tiedon jakamista?
<ul style="list-style-type: none">
• Kouluissa tulisi olla joitakin henkilöitä, jotka perehtyvät väkivaltaiseen radikalisoitumiseen syvemmin.
• Olisi hyödyllisintä kouluttaa sekä opettajat että opiskeluhoollon henkilöstö.
Minkälaista tukea opettajana toivot opiskeluhoollon henkilöstöltä tässä asiassa?
Sana on vapaa.

Liite 7 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 1 / Vastausten jakauma

	KPL	%
Tiivis kuvaus ääriliikkeiden keskeisistä ideologisista taustoista ja niiden päämääristä	29	32.6 %
Esimerkkejä mahdollisista muutoksista oppilaan käytöksessä.	63	70.8 %
Suurimmassa riskiryhmässä olevat oppilaat.	44	49.4 %
Ääriliikkeille ominaiset tunnukset (vaatteet, eleet, symbolit yms.)	50	56.2 %
Liikkeiden tyypillisimmät toimintatavat (oman aatteen edistämisen konkreettiset keinot, liikkeen hyödyntämät mediat yms.)	40	44.9 %

Liite 8 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 2 / Tyypit

Tyyppien määrät	
Viranomaistaho, jolle ilmaista huolensa/epäilynsä	22
Neuvontapalvelu (auttava puhelin/nettikontakti tms.)	15
Kontakti asiantuntevaan yhteyshenkilöön	7
Koulutus	7
Tiedotusta viranomaiselta kouluille	6
Tieto oikeasta tahosta	5
Kanava tiedotukselle (esim. sähköposti)	4
Yhteiset palaverit	3
Tieto kouluille mikäli opiskelijaa epäillään radikalisoitumiseen liittyen	2
Tiedon ja avun helppo ja nopea saatavuus	2
Yhteiset toimintamallit huolen herätessä	2
Avoin, suorapuheinen ja syylistämistä välttävä kommunikaatio	2
Tiedon levittäminen ja kokemusten jakaminen koulujen kesken	1
Poliisin ja koulun tiiviimpi tiedonvaihto	1
Ajankohtainen tiedotus	1
Keskustelutilaisuus	1
Verkostoituminen koulujen ja poliisin välillä	1
Tiedottaminen koulun henkilöstokokouksissa	1

Liite 9 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 2 / Teemat

Teemat	
Viranomaistaho, jolle ilmaista huolensa/epäilynsä	Selkeä vastuutaho, jolta kysyä lisätietoa ja neuvoa
Kontakti asiantuntevaan yhteyshenkilöön	
Tieto oikeasta tahosta	
Tiedotusta viranomaiselta kouluille	Aktiivinen tiedonkulku viranomaisen suunnalta
Tieto kouluille mikäli opiskelijaa epäillään radikalisoitumiseen liittyen	
Ajankohtainen tiedotus	
Tiedottaminen koulun henkilöstökokouksissa	
Kanava tiedotukselle (esim. sähköposti)	Tiedonkulun rakenteet ja väylät
Yhteiset palaverit	
Koulutus	
Keskustelutilaisuus	Tiedon laatu
Tiedon ja avun helppo ja nopea saatavuus	
Avoin, suorapuheinen ja syylistämistä välttävä kommunikaatio	Yhteistyö ja verkostoituminen
Tiedon levittäminen ja kokemusten jakaminen koulujen kesken	
Poliisiin ja koulun tiiviimpi tiedonvaihto	
Verkostoituminen koulujen ja poliisin välillä	
Yhteiset toimintamallit huolen herätessä	

Liite 10 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 3 / Vastausten jakauma

	KPL	%
Toimintamalli (Ohjenuoria sille, miten puuttua havaittuihin radikalisoitumisen merkkeihin ja miltä viranomaistahoilta hakea neuvoja ja tukea)	75	84.3 %
Tarkistuslista	20	22.5 %
Havaittujen merkkien vakavuuden mittatikka	27	30.3 %

Liite 11 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 4 / Vastausten jakauma

	%
Kouluissa tulisi olla joitakin henkilöitä, jotka perehtyvät väkivaltaiseen radikalisoitumiseen syvemmin.	32,60 %
Olisi hyödyllisintä kouluttaa sekä opettajat että opiskeluhoollon henkilöstö.	67,40 %

Liite 12 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 5 / Tyypit

Tyyppien määrät	
Tiedonkulun parantaminen	33
Yhteistyössä toimiminen	16
Keskustelutuki	7
Tukea havaintojen tulkintaan sekä niiden pohjalta tehtäviin toimenpiteisiin	4
Tieto oikeasta tahosta	3
Laki tulee vastaan	3
Tukea opiskelijan ohjaukseen	3
Tieto ja kyky toimia	3
Tavoitettavuus	3
Selkeämmät vastualueet	2
Vastuuhenkilö	2
Tuki epäselvissä tilanteissa	1
Tuki ryhmään sitouttamisessa	1
Tukea yhteisölle jonka jäsen on radikalisoitunut ja lähtenyt	1
Kulttuurituntemuksen parantaminen	1
Johto mukaan	1
Jalkautuminen luokkien arkeen	1

Liite 13 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 5 / Teemat

Teemat	
Yhteistyössä toimiminen	Tuen laatu
Keskustelutuki	
Tukea havaintojen tulkintaan sekä niiden pohjalta tehtäviin toimenpiteisiin	
Tukea opiskelijan ohjaukseen	
Tuki epäselvissä tilanteissa	
Tuki ryhmään sitouttamisessa	
Tukea yhteisölle jonka jäsen on radikalisoitunut ja lähtenyt	
Tiedonkulun parantaminen	Tiedonkulun kehittäminen
Väkivaltaista radikalisoitumista koskevan tiedon jakaminen	
Tieto oikeasta tahosta	
Tavoitettavuus	Mitä oppilashuolloilta kaivataan
Jalkautuminen luokkien arkeen	
Selkeämmät vastualueet	
Vastuuhenkilö	
Tieto ja kyky toimia	
Kulttuurituntemuksen parantaminen	Muita huomioita
Johto mukaan	

Liite 14 Kysely toisen asteen opettajille: Kysymys 6 / Teemat

Teemat	
Tiedon tarve	7
Oppilaiden tasapuolinen kohtelu	3
Nuorten medialukutaitoon panostaminen	2
Ristiriitaiset käsitykset ryhmien tuottamasta uhasta	2
Toimivat välit opiskelijoihin	2
Mahdollisuus jakaa huoli	1
Toimintamallien tarve	1
Empatia ja aito kohtaaminen	1
Yhteyshenkilö	1
Yhteistyö	1
Vaitiolovelvollisuus	1

Liite 15 Ehdotus A toimintamallista koulussa radikalisoitumisen merkkejä havaitessa

Liite 16 Ehdotus B toimintamallista koulussa radikalisoitumisen merkkejä havaitessa

